[illegible]

[illegible]

[illegible]

ביבליאטעק און לעז צימער פון אידיש
נאציאנאלען ארבייטער פערבאנד

LIBRARY AND READING ROOM OF THE
Jewish National Workers' Alliance

ביבליאטעק און לעז צימער פון אידיש
נאציאנאלען ארבייטער פערבאנד
LIBRARY AND READING ROOM OF THE
Jewish National Workers' Alliance

תלוש

דער ים רוישט

דערצעהלונגען און סקיצען

ביבליאטעק און לעז צימער פון אידיש
נאציאנאלען ארבייטער פערבאנד

LIBRARY AND READING ROOM OF THE
Jewish National Workers' Alliance

מיינע עלטערען
שלמה און חיה מוסעלעוויטש
געווידמעט.

פארלאג „קולטור"
ניו יאָרק, 1921.

ביבליאמעק און לעז צימער פון אידיש
נאציאנאלען ארכייטער פערבאנד
ROOM OF THE
s' Alliance

(אויסן אפשטעכונג.)

LIBRARY AND READING ROOM OF THE
Jewish National Workers' Alliance

אינהאַלט פֿאַרצייכנים:

ערשטע אָפּטיילונג

זייט
דער ים רוישט — — —

Copyright 1921
by Farlag "Culture"
New York

דער ים רוישט

1.

פֿריה זיינען פֿאַריבער די ווינטערדיגע רעגענס, די ווינטען זיינען אַנשוויגען געוואָרען און דער ים האָט זיך בארוהיגט נאָך די אופֿאויפֿהערלעכע שטורעמס. אָוועט האָט די יוגענט געגומען שפּאַצירען אויפֿ'ן ברעג ים, פֿארהילכענדיג די ווייסטע ווייט מיט געלעכטער, פֿרייד־געשרייען און ליבע לידער.

עס איז אָנגעקומען שבת. א גאַנצען טאָג האָט העל געלויכטען די זון. אין אָוועט איז זי געגאַנגען אָפֿרוהען, ווערענדיג דער־טרונקען אין די בלוטיג־רויטע וואָלקענס מיט משונה'דיגע קאָנ־טורען. אויפ'ן ברעג איז געווען אַן אומאויפֿהערלעכער טומעל פון א גרויסען המון, און אין דעם איטאַליענישען קאָפע אויף דער אָפענער טעראסע האָבען עטלעכע מוזיקאַנטען געשפּילט אַן אלטען טרויעריגען וואַלץ. און די מעלאָדישע טענער פון דער פלייט האָבען דערמאָנט דאָס באקלאָגען זיך פון א קראַנקען מיידעל אויף אומעט און איינזאמקייט.

ניט ווייט פון קאָפע אויף צוואוואָרפענע שטיינער איז געזעסען א גרופּע ארבייטער. זיי זיינען געווען זעקס מאַן, אלע פון רום־לאנד. דריי פון זיי — דער רויטער, העסלעכער סענדער מיט די דיקע לעפּען און נידריגען שטערען, דער כיטרער, מאָגערער יאַנקעל מיט די גנבה'שע אויגען, און דער שלאַנקער, שעמעוודיגער דוד, — זיינען אין רוסלאַנד אויך געווען ארבייטער. די איבעריגע — דער שמאַלברוסטיגער שווינדזיכטיגער העשעל, דער ריהרעוודי־גער חיים און דער סיבירער אינגעל בנימין מיט דעם צאַרטען מיידעלשען געזיכט, — זיינען געווען קינדער פון פארמעגליכע על־טערען, און זיינען געקומען אין פאלעסטינא ארבייטען אויפ'ן לאנד.

אננענומען פאר א הייליגען און האָט צו איהם ארויסגעטראָגען איהר קינד, וואָס האָט געהאלטען ביים שטארבען פון א בים פון א שלאנג.

— א הייליגער וואנדערער,—האָט זי געווויינט— אללאה אליין האָט דיך אהער געשיקט. דו ווועסט רעטען מיין קינד.—ער האָט זי נעטרייסט און דערצעהלט, אז ער גיהט אין מעקא קניהען פאר דעם נרויסען נביא. א שלאנקע מיידעלע מיט א דינעם טונקעלען העלזעל האָט איהם געבראכט א קרוג מיט קאלטען וואסער און האָט זיך באהאלטען אין שאטען פון א פייגענבוים. און וועו ער איז אוועק ווייטער, האָט די אָרימע פרוי מיט דעם שטארבענדען קינד איהם נאכגעקוקט, מיינענדיג, אז ער איז א הייליגער...

— מיין נאָט, ווי אומעטיג דאָרט אין וואלד איז געווען, — האָט דניאל זיך דערמאָנט.

— נוט, אין אוועגט וועלען מיר גיהן צו די אשעראוסקים, — האָט פאָרגעשלאָגען סענדער. דאָרט וועט מסתמא היינט זיין פרעהליך. דאָרט וועט זיין נעזעלשאפט, טענץ, דאן וועט מען זיך זעצען אין א קרייז, און ווער עס איז וועט דערצעהלען א מעשה'לע, ווי אלעמאל שבת אוועגט.

— מיט פארגעניגען, — האָט דניאל צוגעשטימט. — מיר ווילט זיך אווי שטארק זעהן מענשען...

אביסעל שפעטער זיינען די פרייגד אוועק אין א רעסטאָראן עסען. דער ברעג איז געוואָרען ווייסטער. די זון איז שוין פארגאנגען. מיט אמאל זיינען די וואלקענס געוואָרען טונקעל אָנגע'ברוגז'ט. פון צפון איז אָנגעקומען די פינסטערניש, און נאָר אין מעריב האָט נאָך געברענט א גאָלדענער פאס פון דער אוועגט־רויט. דער ים האָט זיך אָנגעטאָן אין דעם טרויער פון די אָוועג־דינע שאָטענס. און אין דעם איטאליעניישען קאפע האָט די מוזיק א קלאפ געטאָן עפעס פרעהליכעם אויף א אבשיד. די פאר'שיכור'טע טענער האָבען געשאלט אין דער טונקעל וועראענדער לופט, ווי בחורים, באראישטע פון ליבע און וויין, אויף אן אוועגט, אין דער צייט, וועו מען שניידט די ווייגטרויבען...

סטער פון די מעטשעטען און די שלאנקע מינארעטען, פון וועל־כע עם דערטראָגט זיך דאָס טרויעריגע זינגען פון די מועזינען, וואָס רופען די גלויביגע צו טאָן תפילה.

פון א שטילען נעסעל האָט זיך באוויזען א הויכער, שלאנ־קער יונגערמאן פון א יאָהר דריי און צוואנציג, אָהן א היטעל, מיט געדיכטע טונקעל־ברוינע האָר און א גוטען אָפענעם פנים. דערזעהן די פארשידענארטיגע באלעבטע מאסע, האָט דער בחור מיט פרייד געשמייכעלט און האָט געמומען זוכען מיט די אויגען באקאנטע אין אלע זייטען. פלוצלונג האָט ער באמערקט די טאטשעטשניקעס און איז צוגאנגען צו זיי.

סענדער האָט זיך אויפגעשטעלט איהם אנטקעגען.

— שלום, דניאל!

די פרייגט האָבען זיך פעסט געדריקט די הענט. און דניאל האָט געמומען דערצעהלען וויי ער איז א גאנצען טאָג געגאנגען פון דער וויטער וואלד קאלאניע, וואָס ליגט ביים גרענעץ פון גליל. דער וועג איז געווען א וווייטער, און איהם האָט זי געוואלט נאָך פאר אוועק זיין אין שטאָט. ער איז דורכגעגאנגען דאָס קליינע נעסעל פון דער קאלאניע, פארבי דעם בית עולם און אונטערן וואלד, האָט ער זיך א לאָז געטאָן איבער די וויסטע פעלדער, וואָס זיינען פאר־וואקסען מיט וויילדען שטעכיגען גראָז, רויטען מאָן און פעלד־בלומען. אויפ'ן הארצען איז געווען לייכט און פרעהליך. אויף די בערג פון יהודה האָט זיך אויפגעהויבען די זון, צוגיסענדיג א ים מיט ליכט. ער איז געגאנגען און געזונגען דאָס באצויבערענדע ליד פון מ א נ ע, „די פריהלינגס זון", אין וועלכען דער פאָעט האָט אויסגעגאסען אזוי פיל בענקשאפט נאָך דער היימאט, דער הייליגער ערד. און אין דער וויט האָט דער עווקאליפטען וואלד גערוישט מיט זיינע שפיצען, וויי ער וואלט איהם געשיקט זיין לעצטען גרוס. אויפ'ן וועג האָט ער באגעגענט יונגע, שהנע ארָאבערינס, און זיי האָבען איהם ליב צוגעשמיי־כעלט, וווייזענדיג זייערע וויסע צייהן און געקלונגען מיט די מטבעות אין די האָר. אין איין אָרימען דערפעל, וואָס איז ג־ווען ארומגערינגעלט מיט קאקטוסען, האָט אן אָרימע פרוי איהם

איהם געבראכט א גלאז מוטנעם טיי. און אין די טונקעלע שויבען האָט בייז געקלאפט דער רעגען, און עם האָט זיך געהערט ווי דער ים רוישט טרויעריג. און דאָס אלץ האָט דאן אויסגעוויזען רניאל'ן ווי א שווערער, פיינליכער חלום...

אין עטליכע טעג ארום, באקענענדיג זיך נעהענטער מיט די איינוואוינער פון דעם גאסט־הויז, האָט רניאל זיך דערפיהלט היימיש אין דער נייער אומגעבונג. ער האָט זיך דערוואוסט, אז מאלקאָוו איז אין דער היים געווען א מילנער, האָט געוואוינט אין דאָרף און גוט געלעבט מיט די פויערים, וואָס פלעגען אפילו קומען צו איהם נאָך עצות. אָבער אָט האָבען זיך אָנגעהויבען די פּאָגראָמען. מען איז אויף איהם אויך אָנגעפאלען, מען האָט צוטראָגען און צורויבט זיין הויז, און זיין פרוי האָט מען געפייניגט אויף א שרעקליכען אופן. פון דאן אָן איז זי קראנק, האָט מורא צו בלייבען אליין אין הויז, און ביינאכט קרעכצט זי און ווארפט זיך, ווי א פויגל מיט אונטערגעשלאָגענע פליגלען...

רניאל האָט זיך ארומגעוואשען, איבערגעטאָן און געעזצט צום טיש עסען מיט די טאטשעטשניקעס. אנטקעגען זיי איז געזעסען ביים טיש דער שהנער אלטער רב משה, וואָס האָט ביי מאלקאָוו'ן פארנומען א קליין צימערל. ער האָט דאָ דערלעבט זיינע טעג שטיל און רוהיג, אויפ'ן חשבון פון די קינדער, וואָס האָבען געשיקט געלט פון אמעריקא. דער אלטער האָט ליב געהאט יונגווארג, האָט נערן צוגעהערט זייערע דיספוטען, וויצען און לידער, און אמאל האָט ער ארויסגעהאלפען וועמען עס איז פון די ארבייטסלאָזע. די באזוכער פון טראקטיר זיינען זעהר צופרידען געווארען צו איהם, און וען דער אלטער האָט זיך ניט גוט גיפיהלט, פלעגען אלע פרענען:

— וואָס איז, רב משה איז ווידער קראנק?

מיט רניאל'ען איז דער אלטער געוואָרען באזונדערס פריינדליך. אין די ווינטערדיגע טעג, וען עס האָט געריעגענט אָהן אויפהער, און דער ים האָט געברומט מיט צארן, פארגיסענדיג די ברענען, פלעגען זיי זיצען ביי א גלאז טיי און פיהרען אן אינטימען שמועס. מיט א פארבארגענער בענקשאפט האָט רב משה דער־

2.

דער בעל הבית פון הכסניה, דער דיקער, גוטמוטיגער מאל־
קאָוו, מיט דער רייכער נאָלדענער בּאָרד האָט באגריסט דניאל'ן
זעהר פרוידנליך.

— שלום, שלום, — האָט ער געזאָגט, אויסשטרעקענדיג צו
איהם צוויי פינגער — ווידער ביי מיר. אין סענדער'ס צימער
שטעהט א לעדיגע בעט. דאָרט וועסטו קענען שלאָפען.

— גוט, — האָט דניאל אויסגעשטימט.

ער האָט ליב געהאט דאָס אָרימע גאסטהויז און טראָסטיר.
דאָ זיינען אלעמאל געווען א סך יונגע לייט, און צווישען זיי האָ־
בען זיך געפונען אינטערעסאַנטע בחורים. מיט צוויי יאָהר צוריק
האָט מען איהם אהער אריינגעפיהרט פון שיף. עס איז געווען
ווינטער. א שטורעם איז געווען אויפ'ן ים, און דער דאמפפער האָט
אלץ ניט געקענט לאָנדען די פּאסאַזשירען. ענדליך איז דער ווינט
שטיל געוואָרען, און אייניגע יונגע טרוימער האָט זיך אויסגעגעבען
אראָפּצוקומען אויפ'ן ברעג און ארויפצוטרעטען אויף דאָס הייליגע
לאַנד וועגען וועלכען זיי האָבען אזוי פיל געטרוימט... אויסגע־
מאטערט פון דער לאַנגער רייזע אויפ'ן ים, איז ער מיט ווא־
קעלדיגע טריט נאָכגעגאַנגען מאלקאָוו'ן, וואָס האָט איהם גע־
רופען צו זיך, צוזאָגענדיג איהם צימערען, וואָס זיינען רייך ווי גאָלד,
און גוטע עסען. אריינגעקומען איז ער אָבער אין אַ לטע פיכ־
סטערע געביידע מיט פּאַרוויכערטע, שמוציגע וועגט, מיט א פאר־
שטיקטער לופט, אין וועלכער עס איז געווען שווער צו אטע־
מען. א הויבער, שהנער אלטער מיט א ביבלישען געזיכט, אין
א לאַנגער שוואַרצער קאפאָטע און א יארמולקע, איז לאַנגזאם
אויפגעשטאַנען פון טיש און האָט איהם אויסגעשטרעקט די צי־
טערענדע האנד. אויפ'ן שוועל פון א דערבייאיגען צימער האָט
זיך באוויזען א קרענקליכע אידענע מיט גרויסע צושראָקענע אוי־
גען. אונטערשפּאַרענדיג מיט דער לינקער האנט די באק, און מיט
דער רעכטער האלטענדיג די לינקע ביים עלענבויגען, האָט זי גע־
שטאַרט עפעס אויף איין פונקט אויף דער קעגענאיבערדיגער וואנט.
נאָכדעם איז אריינגעקומען א זעהר בליבע דיקע מיידעל און האָט

פע זקנים. איז דען אזוי ביי אנדערע, וועו זיי טרינקען אויס? וואָס פאר א בריסטקייט, שוואונג! דער וויין שטראָמט טייכען־ווייז. ארום קלינגען די פלעשער, באקאָלען, די פרעהליכע טענער פון לידער. און אויף אונז טוט דאָך וועה א קוס צו טאָן. וואלט כאָטש אימיצער זיך צוטאנצט!

— וואָס איז דאָ צו רעדען! — זיפצט יאנקעל טרויעריג.

— מיר זיינען קינדער פו זא טויטען פאָלק. ניט אומזיסט שטעהט ערגעץ געשריבען: „ניט פרעה זיך, ישראל". — אליין ווינקט ער צו זיין שכן: „וואַרט נאָר, באלד וועט ער אָנהויבען. און סענדער הויבט אָן. פלוצלונג גיט ער א זעץ מיט'ן פויסט אין טיש, אז דאָס נעשיר שפרינגט אונטער, און א געשריי:

— מאלקאָוו, א טוץ פלעשער וויין!

דער ארטעל כאפט אונטער מיט פרייד:

— הורא, סענדער!

און די בילינע טעלער און גלעזער פליהען אויף דער ערד און צוברעכען זיך אויף שטיק־שטיקלאָך. אויסגעברָאכען נעגונ־שיר, לאָזט זיך סענדער ארויס אין א חסיד'ישען טאנץ, זעצט זיך קאָמיש אראפ און פיהרט מיט די הענט. און די טאטשעשטי־קעס שטעהען ארום און פליעסקען צו.

איצט האָבען יאנקעל און חיים ווידער געוואלט אָנ'שיכור'ען סענדער'ן, אָבער דניאל האָט ניט דערלאָזען.

— מען דארף מעהר ניט טרינקען, — האָט ער געזאָגט, איז אויפגעשטאנען פון טיש און מיטגערופען סענדער'ן.

אביסעל שפעטער איז דניאל ארויסגענאנגען, קלייבענדיג זיך נעהן צו די אָשעראָווסקי'ס. סענדער האָט זיך צוגעלעגט אויף עטליכע מינוט, איז אָבער באלד פעסט איינגעשלאָפען.

3.

די שוועסטער אָשעראָווסקי, קינדער פון א קאָלאָניסט אין גליל, וואָס האָט געשטאמט פון רוסלאנד, האָבען געוואוינט אין אן אלטען אראבישען הויז, אויפ'ן ברעג ים. די עלטערע, לאה, האָט זיך נערעכענט פאר איינע פון די בעסטע ארבייטערינען אין

צעהלט וועגען זיינע קינדער, וואָס געהען אויף פאַלשע וועגען און פּאַרגעסען אָן גאָט...

— רייזע! — האָט סענדער א געשריי געטאָן צו מאַלקאָוו'ס טאַכטער, — גיב שנעלער עסען און עטליכע פּלאַשען וויין.

דאָס בלייבע מיידעל האָט געענטפערט פון קיך.

— מיר'ן וואַרטען אַביסעל, דער קאַרטאָפּעל איז נאָך ניט פּאַרטיג.

אויפ'ן שוועל פון דערבייאיגען צימער האָט זיך באַוויזען מאַלקאָוו'ס פּרוי אין איהר שטענדיגער פּאָזע מיט'ן שטאַרען בליק. מאַלקאָוו האָט די טאַטשעטשניקעס געגעבען וויין, און זיי האָבען געגומען טרינקען.

— איך טרעט ווידער אַריין אין אייער ארטעל, בחורים, — האָט דניאל געזאָגט. — איך האָב אייך דאָך נאָר פאַרלאָזען אויף א צייט.

— נו, וואָס פאר רייד! — האָט סענדער אונטערגעכאפט. — אָט לאָמיר בעסער אויסטרינקען.

ביז עס איז אָנגעקומען דאָס עסען פון קאַרטאָפּעל און געהאַקטען פלייש, זיינען שוין די יונגען געווען אַביסעל שיכור'לעך.

דער כיטרער יאַנקעל האָט א וואונק געטאָן חיים'ען, און סענדער'ס גלאָז איז ווידער אָנגעפילט געוואָרען מיט וויין.

— פּאַרוואָס טרינקסטו ניט? — האָט איהם געפרעגט דער שלאָנקער דוד. — טרינק!

וועז סענדער פלעגט זיך אָנטרינקען, פלעגט ער אָנהויבען טומלען. די טאַטשעטשניקעס פלעגען זיין צופרידען מיט אזא גלעגענהייט און האָבען שוין געוואוסט, ווי אויפצורייצען איהם. פלעגט טרעפען, די גאַנצע ארטעל זיצט ביים טיש. דער טיש איז פול מיט געטראַנקען. ווי נאָר מען באַמערקט, אז סענדער איז שיכור'לעך, נעהמט יאַנקעל, ווי גארניט מיינענדיג, פּאַרפּיהדען א גשפּרעך וועגען דעם ווי די רוסען הוליען.

— וועז די בורלאַקעס אויף דער וואַלגא צוהוליען זיך! — הויבט ער אָן.

און חיים רייצט נאָך מעהר:

— דער טייוועל ווייס, וואָס דאָס איז! מיר זיצען, ווי שלאַ-

נאציאנאלען ארבייטער פערבאנד
LIBRARY AND READING ROOM OF THE
Jewish National Workers' Alliance

צעהלען, צי אין חדרה זיינען פאראן א סך נייע ארבייטער. קיינער איז ניט קראנק געווארען אויף געלען פיבער?

— דער שמיד איז געשטארבען. איהר געדענקט איהם מסתמה: אזא הויכער, שווארצאויגיגער, אלע האבען איהם ליב געהאט. אין צוויי טעג איז ער פארברענט געווארען. עס איז אזוי שווער געווען צוצוזעהן, ווי די אלטע מוטער האט איהם באווייגט.

— און ער איז געשטארבען? דאס איז שרעקליך. אזא יונגער און שטארקער.

מען האט א ווייל געשווייגען.

— וואס פאר א גוטער מענש דאס איז געווען! — האט לאה ווידער אנגעהויבען רעדען וועגען דעם, — אן אמת'ער אידעאליסט. די טיר פון זיין קלייניר כאטקע איז שטענדיג געווען אפען. ווער עס האט געווארט איז נעקומען עסען, שלאפען. פאר אלעמען איז אויפ'ן טיש געווען ברויט.

פון דער גאס האבען זיך פלוצלונג דערהערט שטימען. די טאטשעטשניקעס מיט דער מאנערער לעהרערין זיינען אנגעקומען. די לעהרערין איז געווען אן אנעמישע פערזאן פון א יאהר דריי־סיג מיט אן אייגנעפאלענער ברוסט און א געלבליכען נעזיכט, שטענדיג אן אונצופריעדענע און בייזע. אין רוסלאנד האט זי באזוכט עפעס העכערע קורסען, שפעטער אבער האט זי געווארפען די וויסענשאפט און איז אוועקגעפאהרען אין פאלעסטינא אין דער האפנונג דא חתונה צו האבען. איהרע טרויעמען זיינען אבער ניט פארווירקליכט געווארען, און זי האט געמוזט פיהרען אן ארים לעבען אהן האפנונגען און פרייד.

אין קלייגעם הויז איז געווארען פרעהליך. דער שלאנקער דור האט געשפאסט מיט נחמה'ן, און חיים האט נענומען איינערדען לאה'ן זיך ווידער צו נעהמען פאר ניצליכער ארבייט.

— נו, צו וואס דארפסטו האבען די ביכלאך? זיי וועלען דאך אינגאנצען אויסזויגען דיין בלוט. ווארף אלץ און קום אין גליל אקערען די ערד. גאט מיינער, מיט אזא געוונטער מיידעל קען מען דאך א לעבען אפלעבען זינגענדיג.

— טשעפע זיך אפ! — האט לאה זיך געבייזערט. — וואס ביזטו צוגעשטאנען!

יהודה. זי האָט זיך אויסגעצייכענט מיט א גרויסער פיזישער קראַפט און פלינקייט אין ארבייט. פון איהר נאַנצער גרויסער בויגיגער פיגור און אָפּגעבראַנטען געזיכט מיט שווארצע אויגען, ווי פלוימען, האָט געווהט דער דופט פון גראָז אין דער סטעפּ. קוקענדיג אויף איהר האָט זיך פארגעשטעלט א זומערדיגער טאָג אין פעלד, וואו די שניטער מיט קאַרנבלומען אין די האָר ציהען לאַנגזאם אן איינטאַניג ליד, זאמלענדיג די תבואה. איצט האָט זי שוין לאַנג געהאט פארוואַרפען די פעלד ארבייטען און האָט געדינט אין אן אפטייק. אין די אַוועגטען האָט זי געלעהרענט און געטרוימט וועגען אוועקפאָהרען אין דער שווייץ שטודירען. די אינגערע, נחמה, א יאָהר זעכצעהן אלט מיט א דיקען שוואַרצען צאָפּ און ליבע חן־גריבעלעך אויף די פולע ראָזע באקען, האָט זיך פארפערטיגט צו ווערען א לעהרערין אין קינדערנארטען. זי האָט אויסגעזוהן נאָך כמעט ווי א נאאיוו קינד. א זאַרגלאָזע, האָט זי אלעמאל א סך געלאכט, און אלעמען איז געווען לייכט און אנגענעהם צו הערען איהר פרעהליכע פלוידעריי און זעהן ווי עם שמייכלען די גריבעלעך אויף איהרע פרישע באקען.

דניאל האָט א קלאַפּ געטאָן אין טיר.

— ארויין! — האָט ער דערהערט לאה'ס באקאנטע בראסטשטים.

דניאל איז אריינגעקומען. די מיידלעך זיינען געזעסען ביים אוועגט־עסען. אויפ'ן טיש האָט געברענט א קעראָסין לאָמפּ מיט א פאַפּירענעם אבאשור, באלויכטענדיג אלץ מיט א ווייכען בליכען ליכט.

— זעה! האָט א געשריי געטאָן נחמה און האָט פאר פרייד נעפאטשט מיט די הענט, — וואו זייט איהר פארפאלען געווארען אזוי לאנג?

— אין וואלד געלעבט, — האָט דניאל געענטפערט, דריקענדיג די הענט די שוועסטער און דערפרעהט פון נחמה'ס צערטליכער באגריסונג. — איך האָב אָבער געגומען בענקען נאָך אייך, בין איך געקומען.

— נו, נעווים נאָך אונז, — האָט לאה געלאכט. — איהר ווילט טיי? איך וועל אייך אָנגיסען און איהר וועט מיר דער־

דאָס, הערר כאינים, — האָט זי געשמייכעלט, — לאָזט מיך איבער אליין מיט א פרוי, וואָס האָט צוהען מאָס רייד, און אליין געהט ער זיך רוהיג אוועק. ווי קען מען אזוי? — זי האָט דאָס ארויסגע־זאָגט מיט אן אשכנזי'שער אויסשפראך, פּלאָנטערענדיג וועטער און אויסדרוקען, און איהרע רייד זיינען צוליב דעם געווען אזוי קאָמיש און ליב. און די אביסעל ניט רענעלמעסיגע געזיכטס־ציגען און די גרויסע גרויע אויגען, ווי ביי עגיפּטישע פרויען, האָבען אָנגענומען אזא ליכטיגען אויסדרוק, אז זי איז אין יענער מי־נוט געווען שענהן.

— ער איז אלעמאל אזא, — האָט באמערקט לאה, און צו־געהענדיג צו איהר האָט זי צוגעגעבען: — איך שטעל אייך פאָר די לעהרערין ציליא און אונזערע בחורים טאטשעטשניקעס.

— פרעהט מיך זעהר, — האָט אָרא געלאכט, דריקענדיג זיי די הענט.

פלוצלונג האָט זי געוואָרפען א פּאַרוואונדערטען בליק אויף דניאל'ן, האָט לייכט א ציטער געטאָן און האָט, צוגעהענדיג צו איהם געזאָגט אין א נידעריגען טאָן:

— איך קען דאָך אייך. לערנער האָט מיר וועגען אייך א סך דערצעהלט. איך האָב אין קאאירא געזעהן ביי איהם אייער בילד.

— איהר קענט מיין פרייַנד לערנער? — האָט זיך דניאל גע־וואונדערט, — וואָס מאכט ער איצט?

אָבער זי האָט כמעט ניט געהערט זיין פראגע און האָט וויי־טער געריידט שטיל, קוקענדיג אויף איהם מיט לויכטענדע אויגען:

— זייט איהר דאָס דניאל? ווי זאָנדערבאר! אמת, לערנער האָט מיר געזאָגט, אז איהר זייט אין פאלעסטינא, אָבער ער האָט ניט געוואוסט געניי וואו. און פלוצלונג זעה איך אייך דאָ.

זי האָט בלייך געשמייכעלט, וועלענדיג באהאלטען די אונאוי־שפרעכליכע פרייד פון דער אונערוואַרטעטער באגעגעניש. אזוי ווי אין א חלום. אָט איז דער יונגערמאן, וועמעס געשטאלט זי האָט אזוי אפט געזעהן אין איהרע מיידעלשע טרוימען, וועו זי איז געזעסען אליין ביים פענסטער דאָרט, אין לאנד פון די ספינקסען. און ער איז ווירקליך שענהן, ווי לערנער פלעגט דערצעהלען. שלאנק.

שטיל איז אריינגעקומען דער באוואוסטער שרייבער בנימין כאינים. ערצויגען אין דער ישיבה, א טיפיש קינד פון דעם ענגען תחום, מיט א שמאלער איינגעפאלענער ברוסט האָט ער פונדעסטוועגען נעהאט א פול, בריט געזיכט, וואָס האָט דערמאָנט אין א קליינשטעדטעלדינען קרעמער. דערפאר אָבער האָבען זיינע קלאָרע קינדערשע אויגען געשטראהלט מיט א מערק־ווירדיגען בלויליכען ליכט, ווי רובינען, און עס האָט אויסגעווי־זען, ווי אין זיי וואָלט געווען אזוי פיל געהאָרכזאמען ווייזען טרויער און גייסטיגער שעהנקייט.

א געוועזענער אנארכיסט און שטארקער געגנער פון ציוניזם, איז ער עפעס צופעליג אריינגעפאלען אין פאלעסטינא און האָט אָנגעהויבען חיים פרעדיגען, אז דאָס אידישע פאלק דארף ווידער אויפלעבען אויף זיין אייגענער ערד. און איצט האָט כאינים רע־דאגירט אן ארבייטער זשורנאל, „די מאָרגענרויט", וואָס א היי־פעל אידעאליסטען האָבען ארויסגעגעבען.

— שלום, מיינע הערען, — האָט כאינים זיך געגריסט, — איך בין אהער געגאנגען מיט אָרא'ן. אָבער אויפ'ן וועג האָט מען זיי פארהאלטען. זי וועט מסתמא באלד קומען.

— זי וועט דאָ באלד זיין! — האָט נחמה זיך דערפרעהט. — אָט דאָס איז פיין.

אָרא, א ספרדישע, איז, ווי מען האָט געזעהן, געווען א זעהר באגאבטע אקטריסע. זי איז ניט לאנג צוריק געקומען פון עניפ־טען. דער יפו'ר דראמאטישער קרייז, „די אידישע ביהנע", האָט זי איינגעלאדען צו שפילען אין יעקב גאָרדינ'ס „יתומה".

כאינים איז צוגעגאנגען צו נחמה'ן.

— נעכטען אוועגט, שטיפערין, בין איך ווי א בעטלער גע־שטאנען אונטער דיין פענסטער, — האָט ער געזאגט, — געקלאפט, געקלאפט, און קיינער האָט ניט געענטפערט. איך בין אזוי מיט אן אראפגעלאזענעם קאפ אוועקגעגאנגען.

— ליבער כאינים, — האָט דאָס מיידעל געלאכט, — איך האָב נאָר ניט געהערט. מיר האָבען זיך געלעגט פריה שלאפען.

מען האָט אָנגעקלאפט אין טיר, און אָרא איז אריינגעקומען.

— וואָס פאר אן אונערטרעגליכער קאוואליער איהר זייט

וואָס האָט אויף איהר געמאכט א שווערען איינדרוק. נאָך איהר מיינונג האָט דער אויטאָר אלץ געמאָלען אין צו טונקעלע פארבען, צווינגענדיג זיין העלד נאָר צו וויינען און פיהלען זיך, ווי א פאר־לאָרענער.

— אָבער אייער העלד איז בלייך. דאָס איז אן אמת'ער גלות־מענש—האָט זי געטענה'עט.—קיין איין שטארקער פארלאנג. פארוואָס האָט איהר אונז ניט דערצעהלט וועגען אונזערע שומרים, וואָס קענען אזוי שעהן לעבען און שטארבען פאר זייער אייגענער ערד.

— דאָס איז ניט אזוי, — האָט כאינים פארענטפערט. דער דיספוט האָט איהם שוין גענומען דערעסען. — לאָמיר מעהר וועגען דעם ניט רעדען.

— ניין, איך ווייל וויסען אייער מיינונג וועגען אונזער נייעם לעבען, — איז באשטאנען די לעהרערין, וועראנדיג בייזלעך.

דערווייל זיינען דניאל מיט אר'ן ארוים אופי'ן גאניק און האָבען זיך געזעצט אויף די שטיינערנע טרעפלאָך. ארום איז גע־וען זעהר פינסטער. פון ים האָט געבלאָזען א פייכטער ווינט. וועגען עפעס געהיימניספולעס האָבען געווישט די וועלען. מינו־טענווייז האָבען זיך פון חושך דערטראָגען שטימען און א קלינגען פון גלעקלאָך. דאָס האָט מסתמא א קאראוואן געצויגען ערגעץ־וואו מיט'ן ברעג. אר האָט גענומען דערצעהלען וועגען לערנער'ן, וועמען דניאל האָט באגעגנעט מיט עטליכע יאָהר צוריק אין דער שווייץ. לאנג האָבען זיי געהערט, דניאל האָט שווייגענדיג צוגעהערט, וואָס אר האָט איהם דערצעהלט וועגען דעם אונרוהיגען פריינד, א דאנק וועלכען ער איז איצט אין פאלעסטינא. און עס האָט זיך איהם פארגעשטעלט, ווי ער גהט איינמאל אין הערבסט אַיבער די גאסען פון א שטאָט אין דער שווייץ. דער שארפער ווינט רייסט אראָפ די פארטריקענטע בלעטער פון די קאשטאנען בוימער, וואָס וואקסען ביי די טראָטוארען. די זון טונקט זיך אין די וואלקענס. אָט באָ־לויכט זי אלץ מיט א גאלדיגען העלען שיין, און די בלעטער, ווי אויפגעלעבטע און לאכענדע, לויפען שטיפערייש אוועק פון ווינט; און אָט וועט דער הימל אָנגע'ברוגז'ט, און ארום וועט קאלט און אונהיימליך. ער פיהלט א דריקענדע איינזאמקייט. באלד

בריט־פֿליציג, גוטע געזיכטסציגע, האָט געדיכטע און געקרויזטע האָר, און די בלויליכע אויגען שמייכלען שטיל.

— אָט האָט איהר באַגעגנט א באַקאַנטען, — האָט כאַיים געזאָגט, — מיר וועלען פֿיין פֿארברענגען דעם אוונט.

— איך האָב שוין געהערט, ווי פֿרעהליך איהר פֿארברענגט די שבת'דיגע אוונטען, — האָט געענטפֿערט אָרא. — איהר הוליעט אָפּט ביז אין דער פֿריה.

עס האָבען זיך דערהערט פֿרעהליכע שטימען. עס זיינען אריינגעקומען בחורים און מיידלעך. איינע האָט געהאַט זומער־שפֿרינקלעך אויפֿ'ן געזיכט, פֿייער־רויטע האָר און א ווייסען, שלאַנקען האַלז. אן אַנדערע איז געווען א תימנ'ער, א טונקעלע, דארע און גראַציעזע, ווי אן אראבערין, אין א לאַנגען בלויען קלייד מיט א ראזען גארטל.

עס האָבען זיך דערהערט די טענער פון א גיטאר, און מען האָט געמומען זינגען. מען האָט ארויסגעטראָגען פון צימער דעם טיש, צושטעלט די שטולען ביי די וועגט און געמומען טאַנצען. אָפּט האָט געקלונגען נחמה'ס הילכיגער געלעכטער. מען האָט זי אָפּט געלאדען טאַנצען, און דאָס האָט זי אויפֿגערעגט, און איהר געזיכט האָט געלויכטען פון גליק. און לאה האָט אומגעלומפּערט זיך געדרעהט מיט חיים'ען, צוקלאפֿענדיג שטארק מיט איהרע גרויסע מענערשע פיס. די תימנ'ער האָט געטאַנצט מיט דוד'ן. האַלטענדיג איהם פֿאר דער האַנד, האָט זי געשוואומען, גראציעז אַנבויגענדיג איהר טונקעל קאָפּ מיט דעם פֿארקלערטען אויסדרוק אויף איהר ליבען פּנים. די גרויסע זילבערנע אוירינגען אין די קלייגע אויערען האָבען זיך געטרייסעלט און געגלאַנצט ווי לויכטענדע שטיינדלאך.

אָט האָט דוד וואויל־יונגעריש א טופּ געטאָן מיט'ן פּום, ארומגענומען דאָס מיידעל, און זיי האָבען זיך אוועקגעטאַרגען. די תימנ'ער איז ווי פֿאר'שיכור'ט געווארען און האָט ליידנשאפֿטליך פֿארמאכט די אויגען.

אן א זייט ביים פֿענסטער זיינען געזעסען כאיים מיט דער לעהרערין און האָבען געפֿירט א שטילען דיספּוט. זי האָט ניט לאַנג איבערגעלעזען זיין ערצעהלונג פון פֿאלעסטינער לעבען,

שטערטעל אין דעם וואלגא געגענד. אין הויז איז גוט און וואַרים, אין דרויסען פאלט א שניי. דער וואלד ביים טייכעל שטעהט ווי פאר־כישופ׳ט אין א זילבערנעם טרוים. און ער מיט דעם אלטען רבי׳ן זיצט איבער׳ן חומש. אויף דער בריטער קאנאפע זיצט די מוטער. זי שטריקט א זאק, און מיט פרייד און שטאלץ הערט זי צו, ווי איהר אינגעל לערענט גאט׳ס וואַרט.

„איז רבקה ארוים מיט׳ן קרוג אויפ׳ן אקסעל", — מורמעלט דער רבי, און וואונדערליכע לעגענדעם טראגען אוועק דעם אינגעל וויט־וויט איבער ימים אין לאנד פון ישראל. ער זעהט, ווי דאס מיידעל איז צוגעקומען צום קוואל, האט אנגעפילט איהר קרוג און איז ארויפגעקומען. אנטקעגען איהר לויפט אברהם׳ס קנעכט און זאגט:

— לאז מיר טרינקען פון דיין קרוג.

און רבקה ענטפערט:

— טרינק, מיין האר, און דיינע קעמלען וועל איך אויך אנ־טרינקען.

און אט איז יצחק ארוים אוועגט־צייט אין פעלד, האט אויפ־געהויבען זיינע אויגען און דערזעהן: קעמלען געהען. און רבקה האט אויפגעהויבען איהרע אויגען און דערזעהן יצחק׳ן. זי איז אראפ פון קעמעל און האט געפרעגט ביים קנעכט: „ווער איז דער מענש, וואס געהט אונז אנטקעגען:" און דער קנעכט האט געענטפערט: „דאס איז מיין האר". און רבקה האט זיך פאר־שהמט, האט גענומען א צודעק און זיך פארדעקט...

— — — — — — — — — — — — — —

און דער אונבאקאנטער יונגערמאן אין לעזע־צימער האט אלץ געזעהן... דניאל האט מיט איהם פארפיהרט א שמועס. אויפ׳ן וועג האט ער זיך דערוואוסט, אז לערנער קומט פון פאלעסטינא און וועט באלד ווידער פאהרען אהין. ער האט געזונגען דניאל׳ן נייע אידישע לידער. באלד האט ער פארלאזען די שווייץ און איז אוועקגעפאהרען ארבייטען אין פאלעסטינא.

פלוצלונג האט אימיצער א געשריי געטאן אין צימער:

— אַרא, איך לאז אייך איין אויף א קאדריל!

קומען אָן רעגענדיגע טעג און לאַנגע פינסטערע נעכט. דער רע־
גען וועט אומעטיג און מאַנאָטאָן קלאַפען אין פענסטער פון זיין קליי־
נעם צימערל, און געהן איז ניטאָ וואוהין. שוין לאַנג האָט איהם דער־
עסען דאָס לעבען פון דער אַרטיגער קאָלאָניע פון פאַליטישע אימיג־
רַאנטען, מיט זייערע אונענדלעכע פּארטיי קריגעריין און רכילות און
אזוי געהט ער אום א נאנצען טאָג און געפינט זיך קיין אָרט ניט.
און לעבען וויל זיך אזוי. עס ווערט טונקעל און מיט רויטען
גאָלד ברענט אין מערב א פאַס פון האסטיגען זון אונטערגאנג.
אין גרויסען קאפע הויז ביים וואסער נעהמט שפּילען דער אַר־
קעסטער און אזוי פול מיט צארטקייט זיינען די טענער פון
וויאָלאָנטשעל, ווי זי וואָלט זיך געמאטערט פון ליבע, פון
מענשליכער לייַדענשאפט... ער האָט זיך אָנגעלעהנט אָן א בוים
און געהאָרכט. און ארום זיצען ביי טישלעך שעהנע פרויען, און
אזוי פיל לייַדענשאפט איז צוגאָסען אין זייערע פויל באַוועגונגען
און רופענדע בליקען...

א טרויעריגער און מידער געהט ער אהיים. אויפ'ן וועג רע־
כענט ער אריינצוגעהן אין די רוסישע ביבליאָטעק, אפשר זיינען
אָנגעקומען נייע רוסישע זשורנאַלען. איצט איז דאָרט געווים קיי־
נער ניטאָ און ער וועט קענען רוהיג לעזען. אָבער פון דאָרטען
דערטראָגט זיך א געשפּרעך פון עטליכע מענשען, וועיזט אויס, אז
מען רעדט ווידער וועגען עפעס א פּראָגראָם, — קלעהרט ער מיט
פּארדרוס, אריינקומענדיג.

מיט אן אָפענעם אידישען בוך אין האַנט זיצט אן אונבא־
קאַנטער יונגערמאַן און באַווייזט עפעס און ארגומענטירט מיט
אנדערע יונגע לייט, וואָס האָבען איהם ארומגערינגעלט. ער
בליצט מיט די אויגען און רעדט וועגען א נייעם פרייען לעבען
פון אידישען פאָלק אין פאַלעסטינא, וועגען שטילע, בליהענדע קאָ־
לאָניען, געזונטע ערד־ארבייטער, שולען, וואו מען לערענט אויף
דער שפּראַך פון די נביאים. און עפעס אייגענס, וואָס איז נאָר
צייטוויליג פארגעסען געוואָרען, ערוואכט ווידער אין דניאל'ס
נשמה, ווי א וואונדערליכע מעשה'לע שטעלט זיך איהם פלוצלונג
פאָר דאָס לאַנד פון זיינע ליכטיגע קינדערשע טרוימען. ער איז
ווידער א אינגעל. אָוועק; שטיל און פרידליך איז אין קליינעם

און ווינטען איז זי געוואקסען ווי א בוימעל אין פעלד. ווען זי איז געוואָרען זעקס יאָהר אלט, האָט זי שוין געפאשעט צוויי ציגען און האָט נאנצע טעג זיך געוואלגערט אין דופטיגען גראז. אין די לאנגע ווינטער אוועקטען, ווען דער ווינט האָט געבלאָזען אין נארטען ארום הויז, איז זי געזעסען ביי דער שפין מאשין, הערענדיג די מעשיות פון דער אלטער שפאניאלער אם. יענע האָט דערצעהלט וועגען ריזיגע שלאנגען, וואָם רעדען א מענשליכע שפראָך, וועגען בלויע פויגלען, וואָם פליהען יעדען פריהמאָרגען צום כסא הכבוד, צו זינגען שירה צו גאָט...

צו פערצעהלן יאָהר איז זי שוין געווען א גרויס מיידעל, אן אָפּגעברענטע און א ווילדע, ווי א גאזעל.

איינמאל זומער אין צייט פון שניט האָט זיך צו זיי פאַרדונקלט אויף אַרבייט א יונגער שעהנער גריך. ער האָט געהאט שוואַרצע אויגען, און איז אלעמאל געווען פרעהליך. זיי פלעגען ביידע געהן אין פעלד. ער האָט געשניטען, און זי איז אים נאָכגענאנגען און געקליבען די זאנגען.

— דו, אָרא, ביזט א ים נימף, — פלעגט דער גריך איהר זאָגען, — דיך האָט אויפ'ן אינזעל ארויסגעוואַרפען א בלויע כוואליע.

און שפעטער האָט מען איהם געפונגען אין פעלד א טויטען, — האָט טרויעריג געענדיגט אָרא. — עס איז געווען א שטורעם. ער איז געלעגען אויף דער ערד לעבען אן אלטען פלויטמען־בוים, וואָם דער שטורעם האָט אויסגעריסען מיט'ן וואָרצעל.

אָרא איז אנשוויגען געוואָרען. הערענדיג זי רעדען, האָט כאָיניט זיך דערמאָנט אָן די טעג פון זיין אייגענער טונקעלער קינדהייט. אין דער עראינערונג איז אויפגעשטאנען א שמאָל, שמוציג געסעל אין א שטעדטעל אין אידישען תחום. זיי וואוינען אין א קעלער פון א מויער, אין פינסטערען ווינקעל שטעהט דער קראנקער פאָטער איינגעוויקעלט אין א טלית, און דאוונט, זיפצענדיג און הוסטענדיג פון צייט צו צייט. אין אנגאדער ווינקעל, אויסגעצערט פון נויט און זאָרגען, האָט די מוטער זיך אָנגעבויגען איבער'ן וויגעל פון הונגעריגען קינד און זינגט אהם וועגען א ווייסען ציגעלע, וואָם איז געפאָהרען האנדלען מיט ראָזשינקעס און

— אנאנדערש מאל, א דאנק, — האט ארא נעענטפערט און איז אויפגעשטאנען.

אביסעל שפעטער האט מען אריינגעטראגען צוריק דעם טיש און מען האט זיך נעזעצט. נחמה האט געבראכט קארטען. מען האט נענומען שפילען אין „נארען". כאינים איז עטליכע מאל נעבליבען דער נאר. אלע האבען הארציג געלאכט, און ער האט מיט א טרויעריגען אויסדרוק אויף'ן געזיכט געזיפצט:

— אי, עס נעהט מיר ניט היינט.

דניאל האט נעקוקט אויף כאינים'ן און געטראכט:

— ווי איינפאך און ליבליך עס איז אט דער טיפער שריי־בער מיט דער קראנקער נשמה און טרויעריגען לעבען. איהם האט זיך דערמאנט, ווי זיי האבען זיך באקאנט אויפ'ן דריטען טאג נאך דניאל'ס אנקומען אין הויליגען לאנד. מען איז געזעסען און נע־שפרט, ווי א לעהרער האט דערצעהלט וועגען יויין לע־בען אין א קליינער קאלאניע אין די בערג פון אפרים. דניאל האט דערקאנט דעם שרייבער נאך א פאטאגראפיע, וואס איז געווען נעדרוקט אין א רוסיש־אידישען זשורנאל צוזאמען מיט אן איבער־זעצונג פון זיין בעסטען ראמאן „אין הערבסט". שפעטער איז דניאל צוגענאנגען צו כאינים'ען און האט אינפאך נעזאגט:

— עס פרעהט מיך אזוי אייך צו דריקען די האנט.

כאינים האט נעשמייכעלט, איהם געדריקט די האנט און נע־בעטען זיצען. ער האט איהם געגעבען טהעע, געפרעגט פון וואס־נען ער קומט, ווי אלט ער איז און וואס ער רעכענט צו טאן. דניאל האט איהם נערן דערצעהלט וועגען זיינע פלענער. דער שרייבער האט פריינדליך איהם נעקוקט אין די אויגען און אלץ נעזאגט:

— אזוי, אזוי, זעהר גוט.

וועז דער שפיל אין „נארען" האט דערעסען, האט ארא נע־נומען אין דער הויך דערמאנען די טעג פון איהר קינדהייט. אלע האבען נעשווייגען. זי האט נערעדט מיט באגייסטערונג, לויכטענדיג מיט עפעס א נרויסער אינערליכער פרייד. זי איז נעבאהרען נעווא־רען אין ירושלים, אין א זעהר ארימער פאמיליע. וועז זי איז נאך נעווען זעהר קליין, האט מען זי אפנעפיהרט צו איהר עלטערען ברו־דער, א קאלאניסט אויפ'ן אינזל ציפערן. דארט אונטער דער זון

צירען. זי איז ארוים אויפ'ן באלקאן, נאר אנשטאט איהר נע־ וועהנליכען ענטפער, האט זי טרויעריג געזאגט:

— איך האב באקומען א דעפעש. מיין מוטער איז נע־ פערליך קראנק און ווי! מיך זעהן. מיט דעם ערשטען דאמפער מוז איך אפפאהרען אהיים.

אין צוויי טעג ארום האט זי דניאל באגלייט. עס איז נע־ וועז א רעגענדיגער טאג. ביים האפען זיינען זיי געשטאנען אין א טומעלדינער מענגע און געווארט אויף א שיפעל, וואס דארף זיי אפפיהרען צום דאמפער. ענדליך האט דער הויכער שיפער, אן אראבער אין א רויטען ליבעל, גערופען די אפפאהרענדע. דניאל האט אויפגעציטערט ווי אין א פיבער.

— זיי געזונט, מיין ליבער, פארגעס מיך ניט, — האט דינה געזאגט, און איהרע אויגען האבען זיך אנגעפילט מיט טרעהרען. ער האט זי ארומגענומען און א קוש געטאן צום לעצטען מאל. ער האט פלוצלונג דערפיהלט א שארפע בענקשאפט נאך די גליק־ ליכע טעג פון זיין שטילער ליבע, וואס זיינען אפשר אויף אייביג פארשוואונדען. לער איז געווארען זיין לעבען, און קאלט איז איהם געווארען, ווי אין א הערבסטיגען גארטען, וואו דער ווינט רייסט אראפ טויטע בלומען און בלעטער.

— זיי געזונט. אויף ווידערזעהן, — האט געמורמעלט דניאל און איז ווי אין חלום איהר נאכגענאנגען צום שיפעל. איבער דעם ווייסטען שטורמיגען ים האט זיך צום דריטען מאל דערהערט דער טרויעריגער פייף פון דעם דאמפער, און ער איז פארשוואונדען אין נעבעל.

איצט האט דניאל אנגעצונדען א לאמפ און געזומען ווידער לעזען דינה'ס לעצטען בריף. די כלה האט איהם געשריבען, אז שוין צעהן טעג, ווי זי איז אין דער היים, און דער מוטער איז בעסער. די דאקטוירים האפען, אז זי וועט אינגאנצען גענוגט ווערען. נעכטען אוועגט האט זי אלץ דערצעהלט דער מוטער וועי־ נען איהר ליבע. די מוטער האט זי ארומגענומען, און ביידע האי־ בען געווויינט פאר פרייד. אלע קרובים און פריינד וויסען שוין אז זי איז א כלה און ריידען נאר וועגען דעם. און דער פריהלינג גההט. מען האט שוין אירויסגענומען די ווינטערדינע פענסטער. די לאבענ־

מאנדלען און וועט דעם קינד ברענגען א סך גוטע זאכען. ער איז שוין א גרויסער איינגעל. ער שטעהט אין מיטען צימער, וויים ניט וואס צו טאָן אוֹן וואוהין צו גיהן. אין חדר איז אומעטיג. דער רבי איז בייז און בעט יערען טאָג שכר לימוד. און דער פאָטער זיפצט אלץ און קרעכצט:

— אך, פאָטער אין הימעל, נאָט מיינער!

אין צימער איז שטיל געווארען. ווי א ליכטיגער, גוטער מלאך וואָלט פלוצלונג דורכגעפלויגען און באריהרט מיט זיינע אטלאסנע פליגלען די הערצער פון די צוהערער, און זיי וואָלטען א קלעהר געטאָן וועגען טויט, וועגען דער לערקייט פון לעבען און וואָלטען באדויערט עפעס, וואָס איז גוט, ליב, וואָס איז פארגאנגען און וועט שוין ניימאָל ניט צוריקקומען...

אימיצער האָט נענומען זינגען פון ביאליק'ן: „נעהם מיך אונטער'ן פליגעל..." דאָס איז געווען כאיניס'עס באליבטע ליד, און די וועטער וואו דער פאָטער פרעגט, וואו זיין יונגענר אין, פלענט איהם ביז וועהטאָג צוזאמענדריקען זיין הארץ. אויך זיין איינגע יונגענר איז פארוועלקט געווארען אין די שטיקענדע וועגט פון דער ישיבה, אין קליינעם שטעטעל. נאָך איידער זי האָט זיך צובליהט, האָט זי שוין פארוועלקט אָהן זון און בלומען, אָהן פרויען צערטליכקייט. אין אומעט און בענקשאפט האָט זי געלעבט מיט נדבות און האָט ווי א פארוואונדעטער פויגעל זיך געשלאָגען אין די נעגעל פון נויט. און אזוי פריהצייטיג זיינען צובראָכען געוואָרען איהרע פליגלען, די ברייטע וווייסע פליגלען, באשפריצט מיט הייליגע רויגע טרעהרען. „מיין נשמה וועט פארצערט אין פלאם", — האָט כאינים טרויעריג געזונגען, און זיין שטים האָט נעציטערט פון פארשטיקטע טרעהרען.

אביסעל שפעטער איז דניאל אליין געקומען מיט'ן ברעג אהיים.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

ער האָט ניט געקענט איינשלאָפען. ער האָט געקלערט וועגען זיין כלה דינה. וואָס איז איצט אין רוסלאנד. זי איז אוועקגעפאהרען פלוצלונג. איין ווינטערדיגען זוניגען טאָג איז ער נעקומען צו איהר הויז און האָט ווי געוועהנליך זי נערופען שפא-

ציון" און „הפועל הצעיר", און אין די רעסטאָראַנען און נאסט־הייזער איז שוין געווען טומעלדיג. יעדערער האָט געוואלט באַווייזן, אז נאָר זיין פּארטיי איז געראַטן און וועט האָבען ער־פּאָלג אין דער ארבייט. און קוקענדיג אויף די אויפגערעגטע יונגע פּנים'ער, האָט אויסגעזוכן, אז אימיצער רייצט דאָס זיי אן איינעם אויף דעם אַנדערן, און אלייו באהאלט ער זיך, מאכט נרימאסען און לאכט...

בנימין כאַינים האָט געמאכט ביי זיך דעם ערשטען סדר און איינגעלאדען זיינע בעסטע פרייַנט און א צוויי־דריי באקאנ־טע. לאה, אָרא און נחמה האָבען פון אין דער פריה אָן געקאָכט און צוגעקליבען דעם צימער. כאַינים איז דעם גאנצען טאָג גע־זעסען בייַם ים און האָט געלעזען דאָסטאָיעווסקי'ן, ביי וועמען ער האָט אָפט געשעפט שטימונג פאר זיינע שווער־מוטיגע ערצעה־לונגען. די מיידלעך האָבען איהם שטרענג פּארבאָטען צו קומען אהיים אייַדער עס וועט פינסטער ווערען. די זון האָט זיך אראפגעלאָזען אלץ נידעריגער, און די אָוועגטיגע קיהלקייט איז שוין אָנגעקומען. כאַינים שטעהט אויף און נעהמט אומגעהן בייַם ברעג.

— יע, יע, — קלערט ער. זיין לעבען פארגעהט אָהן פרייד. באלד וועלען אלע קומען צום סדר. אין זיין אומעטיגען צימער וועט זיין פרעהליך, וועט הילכען נחמה'ס געלעכטער, ווי גלעק־לעך קלינגען. זי וועט שטיפען מיט איהם, ווי א קינד אָון איהם וועט אזוי פארדריסען, פארוואס ער איז ניט קיין איינפאכער געזונטער בחור, וואָס לעבט זארגלאָז, ניט קלערענדיג וועגען שווערע, אָנגעוועהטאָגטע פראגען. דער אָווענט וועט אווועקגעהן, און ער עט ווידער בלייבען אלייו מיט זיין בענקשאפט. דאָס באאוסטזיין, אז ער איז ניט שעהן, שרעקענדיג, אז ער האָט א פּנים פון א נאַרישען קרעמער, וועט איהם ווידער מאטערען ביז טרערען. דאן וועט זיך ציהען א לאנגע, שלאָפלאָזע נאכט, פאר איהם וועלען אויפשטעהן רופענדע פרויען־געשטאלטען, אָון זיין קערפער, געמאטערט פון לייַדענשאפט וועט זיך אָנצינדען ווי אין פייער.

— אָ, נאָט, ווי שווער דאס איז אלץ, — קלערט כאַינים,

דינע זון שטראהלען אוּן דער פּרעהליכער רויש פון צוגעהענדען שניי רייסען זיך אריין. אלץ לעבט אפּ און יובעלט ארום. זאָל ער ניט בענקען. באלד קומט פּאר זיי אן אומאויסשפּרעכליך גליק, דאָס לעבען צוזאמען אין דער שטילער קאָלניע, אויף דער הייליגער ערד.

אין דער פריה האָט זיך נע'חלומ'ט דניאל'ן, אז ער אַיז ווידער אין די שווייצער בערג און שליטעלט זיך. דער פּראָסט קנאַקט, און דער שניי און זונען־שטראהלען בלענדט די אויגען. שנעל אראָפּלאָזענדיג זיך פון א הויכען בארג, פיהלט ער א שטורמיגע פּרייד. און ביי די זייטען לויפען פּארבי און לאַכען גוגנע בוימלעך, נעקלַיידט אין ווייסען.

4.

שוין צוויי וואָכען, ווי דניאל ארבייט אין דעם אַרטעל פון טאטשעטשניקעם אין א נייעם שטעדטעל. ארום קאָכט, פון אין דער פריה ביז זונען אונטערנאנג קלאפען הונדערטער מעשנען מיט די האמערן די שטייגער, גראָבען רינגען, שלעפען קלעצער און זינגען לידער אויף אלערליי שפּראכען. אָט ארבייטען, זינגענדיג אומעטיגע מאָטיוון, תימנ'ער מויערער אין העל רויטע פעסקעם, פון אונטער וועלכע עם טרייסלען זיך לאנגע שוואַרצע פּאות. אביסל ווייטער, זיינען בחורים אין רוסישע בלוזעם. זיי בויען א גאס, לויפען אום מיט די טאטשקעס אָנגעפילטע מיט זאמד און ציהען די „רובינושקאַ", אזוי ווי די בורלאקעס אויף דער וואָלגא.

אין אָוועגט, נאָך דער ארבייט, פלעגט דניאל אמאל ארויסגעהן צום ים. אמאל פלעגט ער אריינגעהן אין ארבייטער קלוב, טרינקען דאָרט טיי, אביסל שמועסען מיט חברים, און דאן גענהן שלאָפען. אָרא'ן האָט ער ניט באגעגענט און האָט וועניג וועגען איהר געקלערט. אזוי האָבען זיך געצויגען דיי טעג.

עס איז געקומען פּסח. ערב יום־טוב זיינען אין שטאָדט אָנגעקומען א סך מענשען פון אלע עקען לאנד. עם האָבען געדארפט פּארקומען צוואמענפאָהרען פון צוויי פּאַרטייען — „פּועלי

ביבליאטעק און לעז צימער פון אידיש
נאציאנאלען ארבייטער פערבאנד
LIBRARY AND READING ROOM OF THE
Jewish National

מאהלער הרר מיט א לאנגען געזיכט און זומער שפרינקלער און ארויסגעטארטשטע אויגען. א פארטרעטיסט, וואס האט געעגדינט די ירושלים'ער קונסט שוהל „בצלאל", איז הרר גע־וען נאך באריהמט מיט זיין גרויסען זכרון און האט ליב געהאט צו ציטירען רוסישע און אידישע שרייבער.

— איהר זייט אויך דא, ארא? — האט ער זיך דער־פרעהט, — אך, וואס פאר א טיפישע קעפעל פון א ספרדישער מיידעל. איך מוז אייך מאהלען, — און ער האט גענומען פאר־וואנדלען זי מיט קאמפלימענטען.

— נו, גענוג, — האט ארא געלאכט, — אין ירושלים זיינען פאראן ספרד'קים שעהנערע פון מיר.

— ניין, אין אייך איז פאראן עפעס אוממגעוועהנליכעס, ביבלישעס, — האט דער מאהלער ניט נאכגעגעבען, דרעהענדיג זיך ארום איהר.

שטיל און שעמעוודיג איז אריינגעקומען א מיטעל־יאהריגע פרוי אין טרויער, די אלמנה פון א זשורנאליסט, וואס האט צו־זאמען מיט כאיניס'ען ארויסגעגעבען א מאנאטליכען זשורנאל, זי האט געלעבט זעהר ארים. איהר מאן האט זי געהאלטען פאר א גרויסען שרייבער, און האט נאר ווער עס איז פאר איהר דערמאנט זיין נאמען, פלעגט באלד די פרוי מיט טרעהרען און זיפצען אנהויבען דערצעהלען א לאנגע געשיכטע, ווי איהר מאן פלעגט שאפען זיינע אומשטערבליכע ווערק, וואס די אידישע ליטעראטור האט נאך ניט אפגעשאצט.

כאיניס האט זי אוועקגעזעצט ביים טיש. זי האט מיעד אראפגעלאזט די הענט אויף די קניע און האט אנגענומען א פאזע פון א טרויסטלאזער אלמנה. דער לעצטער איז געקומען דניאל. ארא האט איהם מיט פרייד באגעגענט, און ניט ארויסלאזענדיג זיין האנט, האט זי מיט א צערטליכער פארוואורף געזאגט:

— וואס פאר א שלעכטער איהר זייט! וואו זייט איהר דאס אזוי לאנג פארפאלען געווארען? און איך האב אייך נעזוכט.

— ער איז אלע מאל אזוי! פארשווינדט פלוצלונג און

געהענדיג אהיים. זיין ציימער האָט ער נאר ניט דערקענט. אין מיטען איז געשטאנען א גרויסער טיש, באדעקט מיט א ריינעם ווייסען טישטוך. אויפ'ן טיש שטעהען געשיר, פלעשלעך און א פארפאָרענע וואזע מיט געלער שמעקענדיגער אקאציע.

— אי, אי, — האָט כאינים געשמייכעלט, זיך נעזעצט ביים אָפענעם פענסטער און נענומען זיננען מיט א גמרא ניגון. די טיר האָט זיך פלוצלונג געעפענט, און אָרא איז אריינגעקומען, א פרעהליכע, אָנגעטאָן אין א רויטער בלוזע, מיט א דינער נאָל־דענער קייטעל אויפ'ן האלז.

— שלום, הער כאינים, — האָט זי געזאגט, אָפּגעשטעלט זיך און טיף פארנייגט. — געפעהלט אייך איצט אייער צימער? וויפיל איך האָב דאָס געמוזט ארוממלויפען, איידער איך האָב געקראָגען די וואזע מיט דער אקאציע. טע... זאָגט נאָר קיינעם ניט אוים, דער טישטוך האָב איך שטילערהייט צוגענומען ביי דער מאמען. איך וועל שוין האָבען פון איהר, וועז זי וועט זיך דערווייסען. און דער סדר וועט ביי אונז זיין א גרויסארטיגער. אָבער פארוואס זייט איהר אזוי טרויעריג, אזוי פארקלערט? — האָט ג'טענה'עט כאינים.

אין די שולען האָט מען שוין געהאלטען ביים סוף דאוונען. די גערופענע געסט האָבען גענומען צונויפקלייבען זיך. אָט זיי־נען געקומען לאה און נחמה אין זייערע ווייסע שבת'דיגע קליידער מיט די בלויע בענדלעך אין די געריכטע שווארצע האָר. נחמה איז באלד צוגענאנגען צו אָרא'ן, און ביידע ארומגענומען זיינען אומגענאנגען איבער'ן צימער. און לאה האָט אָנגעטאָן א פארטוך און איז אוועק אין קיך העלפען דער בעל הבית'טע. דאן זיינען געקומען די טאטשעטשניקעס, מענדעל, דוד און יעקעל, וואָס האָט לכבוד יום טוב זיך אויסגעפוצט אין זיין בלויער בלוזע און אָפּגעפוצט די גרויסע סאלדאטען־שטיוועל.

— אן אמת'ער קאצאפ, — האָט איהם פרייגדליך באגריסט כאינים. זיי זיינען געווען אלטע פריינט. געקומען אויף איין שיף, זיך געוואלגערט אונטען, דאן געשלעפט די גרויסע זעק מיט זייער באגאזש, און שפעטער שוין אין ארץ ישראל צוזאמען געאר־בייט אין א ווייננארטען. זינגענדיג עפעס איז אריינגעקומען דער

עפעס א קאמפליצירטס. זי האט זיך צולאכט און האט אין שפאס איהם א קלאפ געטאן מיט דער סערוועטקע איבער'ן האנט.

ביים סוף עסען זיינען די מענער געווען שיכור. וועלענדיג אלעמען אריבערשרייען, האט דער מאהלער מיט א הייזעריגער שטימע געזומען באווייזען דניאל'ן, אז אין מאהלערי און סקולפטור וועלען נאך די אידען ווייזען וואס זיי קענען.

— אנטאקאלסקי און לעווימאן זיינען נאך גאר ניט, — האט ער געשריען, אויסשטעלענדיג אויף דניאל'ן זיינע גרויסע אויגען און אנכאפענדיג איהם ביים קנעפעל פון פידזשאק, — ביי אונז וועלען זיך נאך באווייזען אזעלכע געניאלע קינסטלער, וואס וועלען ערשטוינען די וועלט מיט זייערע וואונדערליכע ווערק. און דאס אלץ וועט זיך אנהויבען דא אין פאלעסטינא, אין אייגענעם לאנד. עס וועלען קומען נייע פאעטען, און זייערע לידער וועלען זיין דופטיגער און פארבענרייכער פון שיר השירים. נייע נביאים וועלען אויפשטעהן מיט פייעריגע ווערטער פון אמת אויף די ליפען. זיי וועלען ווידער דערמאנען דער וועלט אן דער פארבריידערונג פון פעלקער, אן דער שעהנקייט און גרויסקייט פון דעם איינציגען גאט. יע, דאס וועלען זיין נביאים ווי ישעיהו און ירמיהו. א נם וועט געשעהן מיט אונזער פאלק. מיר וועלען ווידער אויפלעבען און ווערען יונג און שעהן ווי אמאל. דאס אלטע פאלק, וואס האט געגעבען דער וועלט א גאט וועט אויפשיינען, ווי די מארגען־רויט אין פריהלינג, און וועט ברענגען דער גאנצער מענשהייט ליכט און פרייד. וואהרט, דו שמייכעלסט... און איך זאג דיר, אז א גרויסער נם וועט געשעהן. האסטו אין חדר געלערענט די נביאים? וועניג, זאגסטו? איז הער! ... גאט האט אוועקגעשטעלט יחזקאל'ן אין מיטען א פעלד, וואס איז געווען באדעקט מיט ביינער. די ביינער האבען זיך באדעקט מיט פלייש, און פון פיר זייטען האט גאט אין זיי ארייגעבלאזען א נייסט, און זיי האבען אויפגעלעבט. און זיי זיינען געווארען א גרויסע מחנה. און גאט האט געזאגט צו יחזקאל'ן: „אט די ביינער באריטען דאס הויז ישראל, זיי זאגען: אונזערע ביינער זיינען פארטריקענט געווארען, און אונזער האפנונג פארלארען געווארען, און אפגעזונדערט איז אונזער [illegible] זאג

ייִדישע
פאלקס
מאראנטע

געה זוך איהם, — האָט באאמעארקט נחמה, שמייכלענדיג מיט איהרע ליבע חן־גריבעלעך.

מען האָט געמומען זעצען זיך צום טיש. כאינים האָט נעפרעגט, ווער פון די מיידלעך ווילּ זיין די מלכה פון סדר.

— זאָל אָרא זיין די מלכה! — האָט דער מאהלער א געשריי געטאָן.

אלע האָבען אונטערגעכאפט: אָרא, אָרא! עס איז פרעהליך געווארען. אפילו אויף דער אלמנה'ס געזיכט האָט זיך באוויזען א שמייכעל.

— זעט דיך אוועק, מלכה מיינע, לעבען מיר, — האָט כאינים געזאגט פייערליך, וועגדענדיג זיך צו אָרא'ן.

דער סדר האָט זיך אָנגעהויבען. נאָך דער ערשטער ברכה האָבען אלע אויסגעטרונקען זייערע כוסות. דאן האָט מען אראפגענומען פון שיסעל אן איי, א ביין און געבראָטענע פלייש, און מען האָט אויפגעהויבען א כוס מיט די ווערטער: „אָט איז דאָס ברויט פון די ליידענדע, דאָס ברויט, וואס אונזערע אבות האָבען געגעסען אין לאנד מצרים".

די מיידלעך האָבען שווייגענדיג צוגעהערט, ווי די מענער זאָגען די הגדה. אָרא האָט בגנבה געקוקט אויף דניאל'ן, און ווען זייערע בליקען האָבען זיך באגעגענט, האָבען איהרע אויגען געלויכטען מיט א מערקווירדיגען ליכט. די אלמנה האָט שטיל געזיפצט, דערמאָנענדיג, מסתמא, איהר מאן און די סדרים אין אייגענעם הויז. נחמה, די אינגסטע פון אלעמען, איז אויפגעשטאנען און האָט געפרעגט די פיר קשיות.

אביסעל שפעטער האָט מען געמומען געבען עסען. די מיידלעך זיינען געלאָפען אין קיך העלפען דער ווירטין. נאָכ'ן פיש און עטליכע באקאלען נוטען וויין איז דער מאהלער, ניט קענענדיג טרינקען, שוין גאָטען שיכור. ער האָט אויך נערעדט, האָט געמאכט מיט די הענט, געווארפען ארום זיך דאָס נעשיר אָון פארזיכערט די מיידלעך, אז אזעלכע קניידלעך האָט ער אפילו ביי זיין אייגענער מוטער ניט געגעסען. אָרא איז געווען אנטציקט. דער שמעדיגער דוד האָט, קוקענדיג אויף איהר, ניט אויסגעהאלטען און האָט מיט א פלאָנטערענדער צונג געזאגט איהר

נאָכ'ן עסען האָט מען געמוסען זיך דרעהען אין קאראהאד. די אלמנה איז נעזעסען אין ווינקעל, און ווי א שאָטען פון אומ־ענדליכען טרויער האָט זי ווי געזאָגט: „טאנצט, טאנצט, אווי לאנג ווי איהר זייט יונג. באלד וועט קומען אלטקייט, און צו־זאמען מיט איהר קראנקהייטען און אייגזאמקייט. דער טויט וועט אָהן דערבארעמונג צונעהמען ביי אייך אייערע ליבע און נאָחענטע און אייער לעבען וועט ווערען פוסטער ווי א קבר. א, נאָט!"

— הו! הא! — האָבען די בחורים געטופעט מיט די פיס צום טאקט פון קראָהאד־מאָטיוו. כאינים איז שנעל מיר גע־ווארען און איז נעפאלען אויפ'ן סאָפע שווער אָטעמענדיג. איהם איז נעווארען ניט נוט, און ער האָט דערפיהלט דאָס אָנקומען פון דעם אָנפאל פון נערוועזיטעט. איהם האָט אויסגעוויזען, אז ווען ער וועט צוריקסען אויף זיך דאָס העמד, וועט איהם לייכטער ווערען. אלץ האָט זיך נעמוסען דרעהען אין א נעבעל, די שטי־מען האָבען זיך ווי פון דער ווייט דערטראָגען, און ארום זיינען נעשפרונגען מאָדנע שאָטענס. פלוצלונג האָט כאינים א געשריי נעטאָן און איז נעפאלען אויפ'ן דיל ווי א דער'הרג'עטער.

אביסעל שפעטער איז ער ווידער נעלענען אויפ'ן סאָפע. און קוקענדיג אויף אלעמען מיט בלאָנזשענדע אויגען, האָט ער זיך באקלאָגט מיט א מידער שטימע. ער קען אזוי לענגער ניט לעבען. עס ווילט זיך איהם כאָטש איין טראָפען גליק. וואָס איז איהם דער ליטעראריישער רוהם? א בעטלער, א קאליקע, וואָס איז נעליבט פון א פרוי, איז דאָך גליקליכער פון איהם. ער איז אָבער אייגזאם. דאָס הארץ וועלט איהם צוריסען פאר וועהטאָג.

— ליבער, ליבער כאינים, — האָט נחמה נעמורמעלט, — מיר ליבען דאָך אייך אלע. און דער מאָהלער, שטעהענדיג אין מיטען צימער מיט'ן באקאל אין האַנט, האָט זיך נעבעטען מיט א שיכור'ער שטים:

— נעהט פון איהם אוועק. דאָס קרעכצט א קראנקע אידי־שע נשמה, וואָס איז נאָך פון קינדהייט פארוואונדעט נעווארען פון נרויזאמען לעבען. ניט איהם ווייז, זאָל ער טרינקען. „ניט ווייז צו דעם אומנליקליכען און טרויעריגען, זאָל ער טרינקען און

דיין נביא'יש וואָרט צו זיי: אזוי זאָגט יהוה, איך וועל עפענען אייערע קברים, מיין פאָלק, און וועל אייך אַרויסבערענגען פון די קברים און אייך אַריינפיהרען אין לאנד פון ישראל". — איצט פארשטעהסטו? — האָט פאָרטגעזעצט דער קינסטלער מיט פאַטאָס. אזוי וועט זיין מיט אונז. מיר וועלען אַרויסקומען פון די קברים, און גאָט וועט אַריינבלאָזען אין אונז א נייי לעבען, און רייך וועט זיך צובליהען אונזער פרייד און אויסערגעוועהנליך שעהן וועט זיין אונזער נייער פריהלינג...

דער מאָלער האָט מיט אמאָל זיך מיד אַראָפגעלאָזען אויף א שטול און האָט שטיל צוגעגעבען:

— ניט דאָס זאָג איך. דער טייוועל וויים מיר. כ'האָב שרעקליך ליב צו לייגען. אלץ, ברודער, איז נאַרישקייטען, לאָמיר בעסער אויסטרינקען, דניאל. אין דיר איז פאַראן עפעס גוטס, בריייטס, ווי די רוסישע סטעפּ, באַדעקט מיט בלומען. מען זאָגט, דו ביזט געבאָרען געוואָרען ביי דער וואָלגא. און אפשר גאָר ניט קיין איד אויך? ניט עהנליך עפעס צו אונזעריגע. ס'ארא פּלייצעס, און דער פּנים איז אזוי גוט... נו, גיב מיר נאָך וויין. נאָר ניט קיין זיסען. פון איהם ווערט ניט גוט.

און ביים אַנדערען עק טיש האָט כאינים געזונגען הויך און טרויעריג, צונויפדריקענדיג דעם קאָפּ מיט די הענט. דאָס איז געווען א ליד פון טרויער, פיין און זיפצען, פון לאַנגע דורות אין גלות, פון לאַנגע שוואַרצע נעכט אין ישיבות און אַרימע שולען.

נחמה איז געשטאַנען לעבען כאינים'ען און זעהענדיג טרערען אין זיינע אויגען, האָט זי געבעטען.

— מען דארף דאָס ניט זינגען, מען דארף ניט...

אימיצער פון די מאַנסביליען האָט דערמאָנט, אז עס איז צייט צו עפענען די טירען פאר אליהו הנביא. אלע זיינען אויפגעשטאַנען. מען האָט געעפענט די טירען. כאינים האָט אויפגעהויבען א באַקאל און געזאָגט „שפוך חמתך". דערנאָך האָבען די מיידלאָך געדרעט, אז זיי האָבען געהערט דעם שאָרך פון די ווייסע אטלאסנע פליגעל פון נביא און איינינע מינוטען זיינען זיי נעווען פארטראכט און שטיל.

5.

אויפ'ן דריטען טאָג פֿסח האָט זיך געעפענט דער צוזאַמענ־פֿאָר פון „פּועלי ציון" און „הפּועל הצעיר". דניאל האָט ניט געהערט צו קיין פּאַרטיי. אָבער וועלענדיג טרעפֿען חברים פון די ווייטע קאָלאָניעס פלעגט ער באזוכען אלע פּאַרזאַמלונגען.

צום סוף פון צוזאַמענפֿאָר איז דניאל איינמאָל ארויס פון א האַלב פינסטערען, פּאַרשטיקטען צימער פון א שמוציגען גאַסט־הויז, וואו די יוגענט איז הייזעריג געוואָרען דיסקוטירענדיג און ארויסשרייענדיג שהנע פּראַזען וועגען סאָציאַליזם, דעם אידישען פּאָלק און דעם אַלוועלטליכען פּראָלעטאַריאט. אויפ'ן גאַס האָט ער ערלייכטערט אָפּגעאָטעמט און איז לאַנגזאַם א פּאַרטראַכטער אוועק מיט א שטילען געמעל. אין די אויערען איז נאָך געווען דער טומעל פון די רעדנער. באזונדערס אומערטרעגליך איז געווען דאָס פּיסטשען פון א ניט שהנער מיידל אין בריליען מיט אונטער־געשאָרענע האָר, איינע פון די אָנגעזהענסטע מיטגלידער פון דער פּאַרטיי „פּועלי ציון".

— גאָט מיינער, וואָס פאר אַן אומאַנגענעמע פערזאָן, — האָט דניאל געקלערט.

פלוצלונג האָט ער באמערקט אראַ'ן. זי איז געגאַנגען איהם אַנטקעגען מיט א בוך און א העפט אין האַנט.

— אָט זעה איך אייך ווידער, — האָט זי געזאָגט מיט א שוואַכען שמייכל.

זי האָט אויסגעזוכט מיד און אויסגעמאַטערט. אונטער די אויגען זיינען געווען בלויע רינגען, ווי זי וואָלט געווען קראַנק און געליטען פון שלאָפלאָזינקייט.

— פון וואַנען קומט איהר? — האָט דניאל געפרעגט.

— געווען אויף א רעפעטיציע. אלץ געהט שלעכט. איך קען נאָך ניט מיין ראָל, און די פּאַרשטעלונג דארף שוין באלד זיין. שוואַר איז פּאַר מיר די שפּראַך, און איך קען ניט פּאַרשטעהן גוט חאשע'ן. איך קען דאָך ניט רוסלאַנד. מיט איין וואָרט, עס וועט זיין א פּאַלשטענדיגער דורכפּאַל.

— און איך האָב געהערט פּארקעהרט, אז איהר שפּילט

פֿאַרגעסן זיין אָרימקייט און ניט געדענקען מעהר זיין וועה", — האָט געזאָגט די קלוגע מוטער פון קעניג לימאל. מיר לעבען אין טרויער און בענקשאפט. און וואָס איז דאָס לעבען? — האָט ער אָנגעהויבען פילאָזאָפירען — רויך, שטויב, א ווינט אין פעלד, וואָס וויגט די גראָזען, און מעהר גאָר ניט. איהר, מיינע ליבע, געהט אַוועק און לאָזט מיר זיך האַרציג דורכרייַדען מיט איהם. דאָס איז א מערקווירדיגער מענש.

דער מאהלער האָט זיך אַראָפּגעלאָזען אויפֿן דיל ביי כאַינים'ן צוקאָפּענס און האָט ווידער גענומען רעדען וועגען דער נישטיגקייט פון מענשליכען לעבען, ציטירענדיג אָהן אויפהער קהלת און אַנדערע ספרים. באַלד האָט מען גענומען זיך פֿאַנאַנדערגעהן. דניאל איז געבליבען מיט כאַינים'ען, מוראַהאָבענדיג צו לאָזען איהם אליין. ער איז אַרויסגעגאַנגען אויף דער טעראַסע. עס איז געווען א לבנה־נאַכט. פון דערווייטען האָט זיך געזעהן דער ים אין א וואונדערליכען זילבער־שיין. ער האָט געזעהן ווי זייער גאַנצע קאַמפּאַניע איז געגאַנגען צום נייעם שטעדטעל, און האָט נאָך לאַנג געהערט נחמה'ס געלעכטער און די שטים פון דעם מאָלער, וואָס האָט געבעטען אַלעמען צו זיך צו הוליען ביז אין דער פריה. ענדליך איז אַלץ שטיל געוואָרען. דניאל האָט זיך אָנגעשפּאַרט אָן א שטיינערנער קאָלאָנע און זיך פאַרטראַכט. דאָ איז ער פאר־אַיאָהרען געזעסען מיט דינה'ן. דאָס איז געווען נאָך אַן אָוועט ביי כאַינים'ען. אויך דאַן האָט די לבנה געשיינט. דאָס מיידעל איז אינגאַנצען געווען אין ווייסען, האָט גערעדט מיט א וווייכער שטים, האָט איהם געצערטעלט, און אזוי אומשולדיג זיינען געווען איהרע שעהנע סאַמעטענע אויגען...

פלוצלונג האָט זיך דערהערט א שווערער לאַנגער קרעכץ. דניאל האָט געאיילט צוריק אין צימער. כאַינים'ס אָפּענע אויגען האָבען געוואַנדערט ווי ביי א גייסטיג־קראַנקען.

— איך וויל טרינקען, — האָט ער געזאָגט. באַלד איז ער ווידער אנשלאָפּען געוואָרען. דורכ'ן פענסטער האָט אריינגעשיינט די לבנה.

ליך צו א כענעזישען אפנאָט. און אונטער דעם דרויסענדיגען דאָך רויבערען קאליאן עטליכע בעדואינער אין ברוינע אבאיעס. איינעם פון זיי קען דניאל. דאָס איז א באוואוסטער רויבער, דער אטאמאן פון דער גאנצער באנדע פון איבער דעם ירדן. אָט איז ער אויפגעשטאנען, א שלאנקער און דינער, האָט זיך לאַנג־זאם ארומגעקוקט מיט זיינע נרויסע טרויעריגע אויגען, און צו־דריקענדיג די הענט צום הארצען, — א צייכען פון זעגענען זיך מיט'ן בעל הבית, — גיעהט ער רוהיג אוועק. און אָט גיעהט דער הויקערדיגער אראבער, א בארוועסטן, אָנגעטאָן נאָר אין א לאַנ־גען לייוענטענעם העמד. דאָס איז א היגער „אבומאסאזי", — א נרויסער עושר, דער באזיצער פון רייכע אפעלסינען נערטנער. ער איז א מיטגליד פון א הייליגער מוסולמאנישער חברה. אויף לויות איז ער אלע מאל דער ערשטער. דניאל זעהט איהם אָפט אין פראָצעסיעס. ער גיעהט פאָראוים און זינגט טרויעריגע תפלות...

פלוצלונג דערהערט דניאל באקאנטע שטימען. כאינים קומט צו מיט אָראָן. פון וואנען גיעהען זיי, קלערט ער, וואו זיינען זיי גיעווען? אפשר זיינען זיי גיעזעסען ביים ים, און ער האָט זיך פאר איהר באקלאָגט אויף זיין אייניזאמקייט, און זי האָט איהם גיעטרייסט? איבעריגענס, ניט זיין זאך, וואו זיי זיינען גע־ווען. מען דארף בעסער גיעהן שלאָפען. מאָרגען אין דער פריה דארף מען דאָך אוועקגיהן.

ביינאכט האָט זיך דניאל אָפט אויפגעכאפט. ער האָט אלץ מורא גיעהאט צו פארשלאָפען. אָפט האָט ער אָנגעצונדען דעם לאָמפ און גיעקוקט אויף'ן זיינער. ענדליך האָט אנגיהויבען צו טאָגען. אויף'ן הויף האָט גיעקרעהעט א האָן. דניאל האָט זיך אָנגעטאָן און איז ארויס אין גאס. עס איז גיעווען קאלט. אַין הימל האָבען זיך אויסגעלאָשען די שטערען. ער האָט אויפ־גיעציטערט, א קוק גיעטאָן צום מזרח און האָט זיך דערמאָנט א וואונדערליכען חלום, וואָס ער האָט גיעזיהן די נאכט. ער איז גיעווען אויף דער וואלגא, אין זיין אייגענעם שטיעטעל. עס איז גיעווען פריהלינג און אלץ האָט גיעבליהט. ער איז גיעלעגען אויף'ן גראז אין וואלד און האָט גיעקלערט, ווי גוט דאָס איז צו זיין

אויסגעצייכענט. אפילו כאינים זאָגט, אז איהר האָט א גרויסען טאַלאַנט. ער איז דאָך גאנץ קארג אויף לויב־נעזאנגען.

אָראָס געזיכט האָט אביסעל אויפגעשיינט.

— גאר אזוי! און מיר האָט ער וועגען דעם קיין ווארט ניט געזאגט, — האָט זי זיך געוואונדערט. קומט אָבער צום ספעקטאַקעל דניאל. איך וועל זעהן צו שפּילען גוט. מיט מיר טרעפט אָפּט, אז פּלוצלונג לאָזען זיך אראפּ די הענט, און אַיך הער אויף צו גלויבען אין מיינע קרעפּטען. אָבער איך דארף נאָר ארויסגעהן אויף דער ביהנע, און מיין הארץ ווערט נלייך מוטיג.

זיי זיינען געשטאַנען ביים טירעל פון אן אראבער הויף. פון א פענסטער האָט אויף זיי געקוקט א יונגע מוטער מיט א זויג־קינד אויף די הענט. פון ערנעץ האָט זיך צו זיי דערטראָגען א טרויעריגער מאָטיוו פון אן אראבער, וואס פאר־קויפט קאַלטע נעטראַנקען.

— מאָרגען נלייך אין דער פריה געה איך מיט א קאָמפּאניע אוועק אויף א שפּאציר, — האָט דניאל געזאגט.

— וואוהין?

— אין יריחו און צום ים המלח.

— און מיידלעך געהען אויך מיט אייך?

— ניט איינע וועט מסתמא נעהן.

— נאָט מיינער, ווי וואַלט איך אויך געוואלט נעהן! — איז אָרא טרויעריג געווארען. — אָבער צוליב דער רעפּעטיציע וועל איך מוזען בלייבען אין דער שמוציגער שטאָדט. נו, אויפ׳ס ווי־דערזעהן. זייט אויף דער פארשטעלונג.

— איך וועל אַייך אביסעל באגלייטען, — האָט דניאל פאר־געשלאָגען.

— קומט!

אין אָוועגט איז דניאל געשטאַנען ביים אָפּענעם פענסטער פון זיין צימער. ער האָט זיך געפיהלט ניט זעהר גוט. אנטקעגען מאלקאוו׳ס גאסט־הויז איז געווען אן אריימע אראבישע קאפע. ביים שוועל, מיט די פּיס אונטער זיך, זיצט דער שטענדיג שלע־פּעריגער דיקער בעל הבית אין זיין האלב־זיידענעם כאלאט, עהנ־

— נו, קאזאק, זיך גוט אויסגעשלאפען?

זי שטויסט איהם אפ. נעהמט ארויס פון קעשענע א קליינעם רעוואלווער און דראהעט איהם אין שפאס:

— אוועק, איך וועל דיך דערשיסען!

— אזוי! — לאכט דער בחור, — אט דאס איז א מיידעל! אן א זייט, ניט וועלענדיג מען זאל זי באמערקען, האלט זיך די מאגערע נייטערין, וואס הוסט אין פויסט. די חברים האבען זי געוואלט אפרעדען פון באטייליגען זיך אין דיזען שווערען שפאציר, אבער איהר ווילט זיך אזוי זיין אין א פרעליכער קאמפאניע, אויף דער פריי. שווער דאך צו זיצען א גאנץ לעבען אויפגעבויגען מיט דער נאנדעל אין האנט איבער פרעמדע קליידער...

די קאמפאניע ריהרט זיך צום מארק, געהט פארבי אן אלטע טערקישע געפענגנים מיט א הויכען פינסטערען טורעם און אין באלד אויפ'ן בריטען סולטאנער וועג, וואס פיהרט צו ירושלים. אין מזרח, איבער די בערג פון יהודה, געהט אויף די מארגענרויט. דורך די דורכזיכטיגע ראזע־וואלקענדלאך רויטלען זיך אין הימעל וואונדערליכע טולפאנען און ברענען, ווי זיי וואלטען אננגענצונגדען געווארען פון די אומזיכטבארע פייערדינע פיילען פון דער זון...

און דער וועג ווערט בישלעכוויז באלעבט. פון די דער־בייאינע דערפער אייליען צום מארק מיט קערב אויף די קעפ פעלאשקעס. עס ציהען זיך קעמלען און עס קלינגט דאס הירזשען פון יונגע אייזלען, אננעטריבען פון אראבער אינגלעך. און ווייטער אויף די בריטע פעלדער זעהען זיך די אננעבויגענע פינורען פון אראבערינס, וואס רייסען אוים ווילדע גראזען, מאן, געל־ווייסע רומאשקעס. דא, אין פעלד זיינען זייערע טונקעלע געזיכטער מיט דער בלויער טאטואירונג אינגאנצען אפען, און מיט נייגעריגקייט באטראכטען זיי די פארביגעהער און באגריסען זיי מיט הויפענס בלומען.

אין עטליכע שעה ארום קומט די קאמפאניע אן אין א קליין אראביש שטעדטעל און גענט אריין אין א אידישען גאסט־הויף.

מיט אייגענע נאָך לאנגע וואכדער־יאָהרען. אָט געהט צו איהם צו זיין שוועסטער. זי איז אין א העלען קלייד מיט רויטע בלומען אין די האָר, און זי איז אזוי אויסגעוואקסען און שעהן. קום אהיים, זאָגט זי, די מוטער וואָרט אויף דיר. דו וועסט דאָך מאָרגען אין דער פריה ווידער פון אונז אוועקגעהן. — אין דער פריה האָט די זון געשיינט, וועו ער האָט זיך געזעצט אויפ'ן דאַמפער. ביים האפען שטעהען א סך מיידלעך אין בונטע קאָסטיומען. — ברודער, ווי גליקליך דו ביזט! פאָהרסט אין ירושלים, — זאָגט די שוועסטער. — ער פאָהרט צו דער כותל מערבי, — מורמעלט די מוטער. — ער וועט דאָרט בעטען פאר אונז...

אויף דעם גאסט־הויף, וואו די קאָמפאניע דארף זיך צונויפקלייבען, איז נאָך קיינער ניטא. דניאל זעצט זיך אַויף א ביינקעל, פארמאכט די אויגען, און איהם חלומ'ט זיך: ער איז אליין אין א טויטער שטאָדט, וואס איז איינגעהילט אין אייבינער פינסטערניש. די הייזער ארום זיינען לוידיג, אומזיכטבארע שאָטענס באוואויגען זיי. אלץ איז שטיל. נאָר דער ים רוישט, רוישט...

דניאל כאפט זיך אויף, שטימען הערען זיך. דאָס קומט צו דער מאהלער הרדי מיט א מיידעל.

— ביזט אליין?

— ווי דו זעהסט, — ענטפערט דניאל, — אונזערע בחורים האָבען זיך פארשפעטיגט.

— אָבער אָט קומען זיי אָן. עס קומט דער עלטערער קאפלאן. מען דערצעהלט וועגען איהם, אז ער האָט פארלאָזען א פאמיליע, האָט געווארפען א רייך לעבען און איז אווענ אין פאלעסטינא ארבייטען פון טאָג. ער איז קליין, מאָגער, טראנט א באָרד, וואָס איז ערטערווייז שוין גרוי, אָבער פון זיין גאַנצער קלייניער פיגור וועהעט עפעס א נאָכגיביגקייט און פרידליכקייט. — די אנדערע קומען אָן פרעהליכע מיט זעקלאָך אויף די אקסלען און שטעקענס אין די הענט. א הויכע ארבייטערין, וואס מען רופט „קאזאק" פאר איהר קראפט, איילט אלעמען צו: „שוין צייט! באלד געהט אויף די זון" און א בריט־פליציגער בחור כאָפט זי ארום ביי דער טאליע און פרעגט:

איהם א קוש געטאָן, און די פרייַנד האָבען געזומען געהן. זיי זיינען פארבייגענאנגען אן אלטען גריכישען קלויסטער מיט א מעשענעם קופּעל, וואָס האָט העל געשיינט אויף דער זון. דאָן זיינען זיי פארבייגענאנגען אן אומעטיגען אראבישען בית עולם, צוויישען די קברים האָט זיך נעזעהן אן איינזאמע פיגור אין שוואַרץ, וואס איז ווי פארגליווערט געלעגען איבער א שטיין.

— די קאָמפּאניע איז שוין מסתמא ווייט אוועק. — האָט נעזאגט דניאל, ווען זיי זיינען ארויס אויפ'ן סולטאנער וועג.

— זאָלען זיי גיהן, — האָט געזאגט דער מאהלער, באטראכטענדיג די ווייסטע געגענד ארום, — זאלבאנאנד איז עפּעס בעסער צו גיהן.

אין דער ווייט האָבען זיך געוויזען צווייי רייטער אויף ווייסע פערד. דאָס זיינען נעווען בעדואינער אין בריטע אבאיעס און רויטע שטיוועל. זיערע קעפּ זיינען נעווען באדעקט מיט העלע טיכלאך מיט דיקע שוואַרצע שנורען אויבען.

באגעגענדיג זיך, האָבען זיי זיך באגריסט, און אַיינער פֿון די רייטער האָט געפרעגט:

— ווער זייט איהר און וואוהין גיהט איהר?

— מיר זיינען אידען, — האָט געענטפערט דער מאהלער, וואָס האָט פריי נערעדט אראביש, — און מיר גיהען אין ירושלים.

— אָ, יענע שטאָדט לינט וויט הינטער די בערג, — האָט דער בעדואין א שמייכעל נעטאָן, באווייזענדיג זיינע שיהנע ווייסע צייהן, — גיהט אין פרידען. — און זיי זיינען זיך פאנאנדערגענאנגען.

— אָט וואָס מיט מיר איז נעווען מיט א יאָהר צוריק, — האָט אנגעהויבען דניאל, ווען די רייטער זיינען אפּגעפאהרען, — עפּעס א קאָלאָניסט האָט מיך אנגעדונגען צו פיהרען שטיינער פאר'ן אלטען שאָסעי. אין דער פריה האָט דער בעל הבית אייניגעשפּאנט זיינע צוויי פערד, און מיר זיינען אַוועקגעפאהרען. לעבען נאסט־הויף איז געלעגען א גרויסער הויפען קליינע שטיינדלאך. מען האָט די שטיינער געדארפט צו־פיהרען צו די ערטער, וואס האָבען געדארפט פארריכט ווערען. איך האָב זיך א גאנצען טאָג אפּגעמאטערט מיט די קראנקע פערד. נאָך דער ארבייט

דער בעל־הבית, וואס שטאמט פון ווילען, מיט לאנגע מאות, ווערט אויפגענלעבט, דערזעהענדיג די נעסט.

— חיה, שעטל ניכער דעם סאמאוואר!

מען בייסט צו און מען באשלוסט אפצורוהען און נעהן ווייטער, ווען די בייטאגיגע היץ ווערט אריבערגענען. בייס טיש רערט מען ווענען די לעצטע ארבייטער צוזאמענפאהרען. דאן נעהט מען איבער צו די פאלקס־פארווילונגען, ווען ווערען נעמאכט יאהרליך פסח־צייט אין איינער פון די קאלאניען פון יהורה.

דניאל איז אריין אין א זייטיגען צימער און האט זיך צונעלייגט. אין ווינקעל בייס פענסטער אויף א קליינעם טישעל איז נעשטאנען אן ארימער ארון קודש. דניאל האט צונעמאכט די אויגען און נענומען איינשלעפערען, פיהלענדיג אן אנגענעהמע מידקייט אין גאנצען קערפער. און ווען ער האט זיך אויפנעכאפט, איז שוין קיינער אין הויז ניט נעווען. די קאמפאניע איז נאר וואס אוועק. אויפ'ן הויף בייס ברונעם אויף א שטיין איז נעזעסען דער מאהלער און האט זיך נעשפילט מיט דעם בעל הבית'ס אינגעל.

— עס מאכט ניט אוים, מיר ווילען זיי דעריאנען, — האט נעענטפערט דער מאהלער. — ס'ארא וואונדערליכע שטילקייט. הער זיך נאר איין! און ווי נעפעהלט דיר אט דער בחור? קוק נאר אויף זיין ליבען פנים, — דער מאהלער האט אנגענומען מיט ביידע הענט דעם אינגעל'ס קאפ און איהם אומגעדרעהט צו דניאל'ען. אויגען ווי ביי א ווילדען אדלער. און ווען ער אויסוואסען, ווען ער עפענען א קרעמעל און האנדלען מיט הערינג אדער נאר מיט אלטע הויזען. און דאס זיינען דאס די אור־אייניקלאך פון די באריהמטע מכבים, — האט דער מאהלער אפנעזיפצט.

— פון וואנען ווייסטו? — האט דניאל נעפרענט, — אפשר ווען פון דעם אינגעל אויסוואסען א נוטער ערד־ארבייטער, וואס האט ליב די ערד?

— וואס פאר אן ערד־ארבייטער! קוק נאר אן זיין פאטער — האט דער מאהלער א מאך נעטאן מיט דער האנט.

דניאל האט נענעבען דעם אינגעל א מעטאלענע מטבע, האט

דניאל איז אנשוויגען געווארען.

— יע, מיט די אראבער וועלען מיר נאך האבען א סך צו טאן, איידער מיר וועלען זיי אביסעל ציוויליזירען, — האט באמערקט דער מאהלער.

*

די חברים קומען צו צו א קליין דערפעל. אנטקעגען זיי לויפען עטליכע נאקעטע קינדער מיט שעהנע אויגעלאך און בעטען נדבות. ביים ברונעם זיינען פאראן עטליכע מיידלאך און פרויען. אייניגע פון זיי האבען אנגעפילט די קרוגען, און לאנגזאם און גראציעז געהען זיי מיט'ן שטעג צום דערפעל. און ווייטער אין פעלד שלעפט זיך אן ארימער פעלאך. אין זיין אוראלטע סאבע איז איינגעשפאנט אן אלטער קעמעל. די גאנצע צייט ציהט ער א טרויעריגען ניגון און ארום אן ארום שוויגען די שטיינערנע בערג פון יהודה.

אין צוויי שעה ארום לייגען זיך די חברים שלאפען אין שאטען פון די בוימער ביי דער אלטער אראבער קרעטשמע. פאר־ביי האבען זיך געצויגען צו ירושלים רוסישע פילגרימען. דניאל האט זיך פריינדליך געגריסט מיט די קריסטליכע דאוונער און זיי האבען געענטפערט:

— גאט זאל דיך באשיצען, טייערער!

די זון פארגעהט. און ווידער א ווייסטער וועג, שטיינערנע בערג. ווידער זעהט זיך אן ארים דערפעל מיט א קליינער ווייסער מעטשעט אויבער וועלכער עס שטעהט אן אייזאמע פאלמע. שטיל און טרויעריג איז ארום. עס דאכט זיך, ווי די בערג וואלטען גע'חלומ'ט וועגן דער גוטער פארגאנגענער צייט, וועז איבער זייערע שפיצען האבען זיך אויף די ווילדע פערד געטראגען די מעכטיגע קריגער פון יהודה, פארפאלגענדיג די פלישתים. עס דוכט זיך, ווי די בערג וואלטען געבענקט נאך די דערפלאך פון יהודה, וואו עס איז אמאל געווען פרעהלאך, און וואו די טונקעל־הויטיגע טעכטער פון ישראל האבען מיט געזאנג געטאנצט אין קאראהאר ביים זון אונטערגאנג.

אין ירושלים זיינען די חברים אנגעקומען אין אוועגט. זיי זיינען אוועק אין פאלקס הויז. ביים אריינגאנג זיינען געשטא־

האָב אויך באַשלאָסען צו זאגען דעם בעל הבית, אז איך קען מעהר ניט. ער האָט אויך דעם גאר ניט געענטפערט און נאָר געגעבען אן עצה:

— בלייב דאָ נעכטיגען. מאָרגען איז אן אראבישער יום־טוב, און פון אלע דערפער קומען אהער אָן מענשען. וועט מען דיך טרעפען אין וואלד, וועט מען דיך צושלאָגען.

איך האָב געוועהנליך ניט געפאלגט. דער בעל הבית האָט מיר געגעבען דריי בישליקס. איך האָב געגומען א דין, בויגיג צווייגעל און בין געגאנגען צוריק אין קאלאניע. עס איז שוין געווען טונקעל. באלד בין איך געווען אין וואלד. איך נעה אזוי פארטיפט אין טרויעריגע געדאנקען וועגען לאנג פארגאנגענע צייטען. פלוצלונג הער איך: דין־דין. און דאָ איז שוין געווא־רען פינסטער. איך האָב איבערוועלטיגט מיין שרעק און בין מיט פעסטע טריט געגאנגען אנטקעגען דעם גלעקעל. אין א פאָר מינוט ארום האָבען זיך פון הינטער די בוימער באוויזען צווי אראבער, איינער אויף א פערד און אן עלטערער אויף א קלייגעם אייזעל. זיי האָבען זיך אפגעשטעלט און געבעטען ביי מיר פאפיראסען.

— איך רויכער ניט, איך האָב ניט קיין פאפיראסען, — האָב איך געענטפערט.

דער יונגער האָט מיט א שרעקליכער גרימאסע מיר א שמיץ געטאָן מיט'ן בייטש איבער'ן רוקען. איך האָב א געשריי ge־טאָן פאר גרויס וועהטאָג און האָב אָנגעכאפט דעם פערד פאר'ן צוים. דאָ האָט דער אלטער זיך א לאָז געטאָן אויף מיר. וועז איך בין געקומען צו זיך, זיינען זיי שוין געווען ווייט. וועז איך בין אָנגעקומען אין קאלאניע, בין איך אראפ אין וויין קעלער. אין דער פינסטער און שמוץ זיינען דאָרט געלעגען תמיז'ער. איך האָב זיי דערצעהלט די געשיכטע און געוויזען די בלויע צייכענס. א דארע פרוי אין שמאטעס האָט זיך צוואוויינט און האָט געגו־מען דערצעהלען:

— אָט די גזלנים האָבען דאָך מיין מאן דער'הרג'עט און מיך איבערגעלאָזען אליין מיט קליינע קינדער. און ער איז געווען אזוי יונג.

דאקטאר א דראהענדען בריף, פאדערענדיג פון איהם עטליכע הונדערט פראנק. דער דאקטאר האט זיך איבערגעשראקען. ער האט צונויפגערופען די פארטרעטער פון ארבייטער פארטייען און זיי געזאגט: „זעהט, וואס פאר א רויבער און עקספראפריאטאר־רען עס האבען זיך באוויזען צווישען דער אידישער יוגענד". מען האט באשלאסען צו כאפען דעם אנארכיסט און איהם איבערגעבען צום רוסישען קאנסול. מען האט דאס באאויפטראגט צו טאן דרייען. באוואפענט מיט רעוואלווערן און שטעקענס, ווי אויף א שלאכט מיט ווילדע בעדוינער, האבען זיי זיך אין אווענט באר־האלטען הינטער בוימער, און ווען דער שמש איז ארויסגעקומען פון פאלקס־הויז, זיינען זיי אויף איהם אנגעפאלען, איהם שטארק צושלאגען און א געבונדענעם אפגעפיהרט אין קאנסולאט. דא האט מען איהם צעהן טעג אפגעהאלטען פארשפארט. דאן האט מען איהם אפגעפיהרט אין יפו און ארויפגעזעצט אויף א רוסישען דאמפער. אין עטליכע שעה ארום איז געקומען צוליפען א שי־פער אין אידישען דעסטאראן און האט דערצעהלט, אז דער יונגער „יהודי" אויפ'ן דאמפער האט זיך אויפגעהאנגען. זאל מען צו־נעהמען זיין קערפער.

— איך האב איהם געקענט, — האט טרויעריג געענדיגט דער אפגעריסענער ארבייטער. — איך האב געזעהן זיין קערפער. ער איז געווען שרעקליך. דער קאפ איז געווארען בלוי צובלאזען, די אויגען זיינען געווען גרויסע, גלעזערנע. די רויהע צונג האט זיך ארויסגעדרוקט, און א פיינליכער אויסדרוק פון אומערטרעגלי־כען וועהטאג איז געלעגען אויפ'ן געזיכט...

דניאל האט אויפגעציטערט. אין דעם אנדערען עק צימער האט דער מאהלער דעקלאמירט פון שיר השירים. דניאל האט צוגעמאכט די אויגען. ער האט געקלערט וועגען דעם טויטען שמש, און א קעלט איז איהם אריבער איבער'ן לייב. ער איז איינגעשלאפען, און א שווערער קאשמאר האט איהם געגנומען דריקען. א מיאוס'ע אלטע מיט פינסטערע לעכער אנשטאט אוי־גען, מיט א נאקעטען שארבען האט זיך מיט איהר גאנצען העס־ליכען, בייגערדיגען קערפער ארויפגעלייגט איהם אויפ'ן ברוסט

נען צווייי הויכע טאָפּאָלען, ווי זיי וואָלטען וועמען געהיט. די נאנצע קאָמפּאניע איז שוין דאָרט געווען. אין דעם גרויסען נראמען צימער האָט מען נערעדט אָהן אויפהער. מען איז נעזעסען אין קלייַנע גרופּען און נעפּלוידערט וועגען אלץ אין דער וועלט. מען האָט געטרונקען טיי, געשפּילט אין „דאמקעס" און שאך, נעדרעהט זיך ארום די מיידלאך.

נאָכ'ן טיי האָט זיך דניאל אויסגעצויגען אויף א באנק. דער מאהלער, נאָך ניט קיין אפּגערוהטער, האָט זיך שוין ארומ־נערינגלט מיט בחורים און מיידלאך און האָט זיי נענומען דע־קלאמירען ליבע לידער פון טשערניכאָווסקי און אויסצוגען פון שיר השירים. ער איז געווען גוט אויפגעלייגט, און זיינע גרויסע, ארויסשטאַרצענדע אויגען האָבען נעלויכטען מיט פרייד. „ביזט שעהן, מיין פריינדין, ביזט שעהן, דיינע אויגען זיינען טויבען־אויגען", — האָט זיין שטים זיך נעהער.

לעבען דניאל'ען איז געוועסען דער עלטערער קאָפּלאן מיט עפּעס אן אפּגעריסענעם ארבייטער. ער האָט דערצעהלט וועגען דעם געווען שמש פון פּאָלקס־הויז, וואָס איז ניט לאנג צוריק באגאנגען זעלבסטמאָרד. די טרויעריגע געשיכטע האָט שוין דניאל געוואוסט. א יונגער ארבייטער, אן אנארכיסט נאָך זיינע איבערצייגונגען, איז געווען אין רוסלאנד פּאראורטיילט אויף אייביגע קאטאָרגע. אויפ'ן וועג אין סיביר איז איהם געלונגען צו אנטלויפען, און ער איז געקומען אין פּאָלעסטינא, וואו עס האָט געוואוינט זיין ברודער, א וועכטער. די בריידער האָבען עפּעס ניט געקענט שטימען און זיינען זיך צוגאנגען. דער שמש איז איבערגעגאנגען פון קאָלאָניע אין קאָלאָניע, האָט אפּט געהונגערט און איז עגדליך קראנק געוואָרען. אפּזייענדיג צווויי מאָנאָטען אין דעם יפו'ער האָספּיטאל, איז ער פון דאָרטען ארויסגעקומען א שוואכער. ער איז אין ירושלים געוואָרען דער שמש פון פּאָלקס־הויז פאר פערציג פראנק א מאָנאָט.

ער האָט געלעבט אייניגאם און האָט זעלטען מיט וועמען זיך באפריינדעט, כאָטש אין קלוב זיינען אלעמאל געווען יונגע־לייט. ער איז ווידער קראנק געוואָרען, אָבער אין שפּיטאל האָט מען איהם ניט צוגענומען. דאן האָט ער אָנגעשריבען צום

לע אשיים. אזוי זעה איך זיי. אָט געהען זיי ארום אין זייערע לאנגע ווייסע קליידער, אין דעם שטילען ליכט פון שטאַרבענדען טאָג און קלערען וועגען גאָט. דערנאָך איז אהער געקומען יוחנן. ס'ארא צייטען עס זיינען דאן געווען, און וואס פאר א מעכטיגע מענשען עס האָבען דאן געלעבט אויף דער ערד. ווייסט, איך קלער אמאָל, נאנץ ארץ ישראל דארף מען ארומצוימען מיט א גרויסער וואנט, און זאָל דאָס לאנד אייביג בלייבען, פארלאָזען און וויסט, ווי א אור־אלטער בית־עולם, פארוואקסען מיט גראָז און בלומען. אזוי אָבער וועלען זיך אנלויפען אהער זשערנע געשעפטסלייט, וועלען בויען פאבריקען, הויכע שווארצע קוי־מענס וועלען זיך ציהען אין הימל אריין, מען וועט דורכפיהרען אייזענבאהנען, און דאן וועט אויף אייביג פארשווינדען גאָט'ס בענקענדער גייסט, וואס שוועבט אויף דער הייליגער ערד. דאָס לאנד אָבער דארף בלייבען א טרייסט פאר דער גלויבענדער מענש־הייט.

דניאל האָט נאר נישט געענטפערט. דער מאלער האָט איהם נישט אין מאָל ארויסגעזאגט אזעלכע געדאנקען, נאָר ער פלעגט מיט איהם ניט אויפשטיין. ס'האָט זיך באוויזען א ברוינע בייד־על, פון דאָרט האָט ארויסגעקוקט אן אראבער מיט בלויש־טשענדע אויגען. די קאָמפאניע לעבט אויף. אביסעל שפעטער געהען זיי שוין צום ירדן, וואָס זילבערט זיך פון ווייטער, ווי א העלפער פאס אויף דער זון.

— ניט אמת, דניאל, האָט דער מאלער אנגעהויבען, — אָט דאָס טויטע וואסער דערמאָנט א פאר'כישופ'טע פרינצעסין. זי לינט אונטער א גרויסען גלאנציגען סאמעט, וואס איז באצירט מיט בלויע בלומען און פורפור אוזאָרען און איהר וואונדערליכער שלאָף איז פול מיט שהנע חלומות.

דניאל האָט פארטראכט געקוקט אין הימל און גארניט גע־ענטפערט. איהם האָט זיך אויסגעווייזען, אז הויך, הויך אין דעם בלויען רוים זינגט א פארבאָרגענע לערך.

אָפגערוהט, האָט די קאָמפאניע ענגומען געהן צוריק. דער מאלער איז אוועק מיט א מיידל און דניאל איז נאָכגענאנגען אליין פון הינטען. די זון האָט זיך געזעצט. דניאל האָט אויס־

און ארומנעכאפט זיין האלז און זיך איינגענעסען מיט איהרע שארפע נעגעל.

דניאל האָט זיך אויפגעכאפט. עס איז געווען האלבע נאכט. די ארבייטער זיינען געשלאָפען אויף די בענק און אוים'ן רויל. דניאל האָט טרויעריג געקוקט אויף זיי און געקלערט, אז שווער איז דאָס לעבען פון אָט די בחורים און מיידלאך. א סך פון זיי האָבען אוועקגעווארפען א פארזיכערט לעבען אין רוסלאנד און געקומען אהער מאטערען זיך און הונגערען.

דאָס מיידעל „קאָזאק" האָט זיך אויפגעכאפט און א געשריי געטאָן:

— קינדער, שטעהט אויף! שוין צייט צו געהן!

אביסעל שפעטער איז די קאָמפאניע אוועק אויפ'ן וועג צו יריחו. הינטער אלעמען זיינען געגאנגען דניאל מיט'ן מאהלער. די אלטע שטאָדט איז געשלאָפען. פון די טונקלע, געהיימנים־פולע געסלאך האָבען זיך געזעהן די איינזאמע פיגורען פון די וועכטער — ארַאבער. איינגעהילט אין אבאיעס.

אין דער פריה איז די קאָמפאניע אָנגעקומען אין יריחו. מען האָט אפגערוהט אין א אידישען גאסט־הויז, און וועו עס איז געווארען קיהלער, איז מען אוועק דורך דעם מדבר צום ים המלח.

עס איז געווען שווער צו שפאַנען איבער'ן הייסען זאמד פון מדבר וואָס, האָט זיך געצויגען אהן א סוף. קלייגע שטיינדעלעך האָבען געפינקלט אויף דער זון ווי אלמאזען. פון די בערג פון אונטער'ן ירדן האָט געבלאָזען א טרוקענער ווינט און דער דורשט האָט געמאטערט. די קאָמפאניע איז געגאנגען פאָמעלאך, פאָגאנ־דערגעווארפען. דניאל פלעגט זיך אומקוקען אויף צוריק. דאָרט איז געלעגען דאָס אריימע דערפעל יריחו. נעבען די עטליכע לויב־מענע כאטקעס און א צעהנדליג שווארצע ביידלאך האָבען זיך געבלאנקעט האלב נאקעטע פאסטוכער און עס האָבען זיך געפי־טערט ציגען און שעפעלאך.

— איך קוק אלץ אויף ירוחן — האָט געזאגט דניאל צום מאלער, — סאר'א ארימקייט.

— יאָ, האָט זיך ווי אויפגעכאפט פון זיינע געדאנקען דער מאלער. אין דער מדבר האָבען געלעבט די וואונדערבארע שטע־

האָט זיך געפונען אן אלטער רוסישער מאנאסטיר אונטער אַ גרויסען פעלז. אריבעגעהענדיג א קליין בריקעל איבער א פלי־סיגען טייכעל, זיינען זיי איבער א שמאָלען, געדרעהטען שטעג צו־געקומען צום מאָנאסטיר א הויכער, דארער מאָנאך אין א שוואָר־צען מאנטעל איז זיי געקומען אנטקעגען.

— פון וואנען? — האָט ער געפרעגט מיט א פריינדליכען שמייכעל.

— געגאנגען צום ירדן. נעהען איצט צוריק אין ירושלים. — האָט דער מאהלער געענטפערט.

— בעטען גאָט?

— ניין, — האָט דניאל געענטפערט. — מיר זיינען אידי־שע ארבייטער און וואוינען אין פאלעסטינא שוין לאנג.

— איהר זייט ווילקאָמען, — האָט דער מאָנאך געזאָגט. — מיר זיינען אלע קינדער פון איין גאָט.

ביים אריינגאנג איז געזעסען דער גרויער איהומען און האָט זיך געווארימט אויף דער זון. די פרויענט זיינען אריינגעקומען אין א גרויסען, קיהלען צימער מיט א שטיינערנעם דיל און האָבען זיך געזעצט ביי א לאנגען טיש. דער מאָנאך האָט געבראכט א ברויט, אָליוון און אביסעל בראנפען אין א ראזען גראפין.

— בייסט צו, — האָט דער איהומען געזאגט פריינדליך, — איהר האָט נאָך דריי שעה גאנג ביז ירושלים.

זיי האָבען אביסעל גערעדט, דערמאָנט רוסלאנד, דאן האָט דער איהומען ארויסגענומען א דיק, אלט בוך און האָט געבעטען דניאל'ן און דעם מאלער אנצואוויייזען אדרעסען פון גוטע מענשען, וואָס וואָלטען פון רוסלאנד געקענט צושיקען דעם מאָנאסטיר געלט.

— מיר לעבזן אין גרויסער אָרימקייט, — האָט דער אלטער אָפּגעזיפצט. — אפשר וועט עמיצער העלפען די הייליגע ברידער...

וועז די פרויענט האָבען שפעטער פארלאָזען דעם מאָנאסטיר, איז דער הויכער מאָנאך געלעגען אויפן גראָז ביים קבר פון א הייליגען, און, בענקענדיג נאָך די ענדלאָזע סטעפעס פון וויטען רוסלאנד, האָט ער מיט אַ טרויעריגער שטים געזונגען: דאלינא, מאָיא דאלינאשקא...

* * *

געטרונקען דעם לעצטען זופ וואסער פון זיין פלעשעל, האָט נע־
נומען געהן שנעלער, וועלענדיג דעריאָנגען די קאָמפאניע, נאָר ער
האָט מיט אמאָל דערפיהלט א שטארקע מידקייט און האָט אָנגע־
הויבען געהן לאנגזאמער.

— אך, א טרונק, — טראכט ער, און כאפט זיך ווידער
פאר דער פלאש, נאָר עס איז א טראָפען וואסער ניטאָ.

— הרר׳, וואָרט אויף מיר! — רופט ער דעם מאלער, נאָר
קיינער ענטפערט נישט. די קאָמפאניע איז שוין אַוועק ווייט
פאָראויס. דער טונקעלער בין השמשות ווערט געדיכטער און
מאָדנע שטיל איז אין דער מדבר. אָט, וואקסט איינזאם א ווילד־
דער שטעכעדיגער דאָרן. דניאל לאָזט זיך אראפ אויף דער ערד
און פארמאכט פון מידקייט די אויגען. אין מויל איז איהם
טרוקען און ווילט זיך אזוי טרינקען. ער דערמאָנט זיך, ער
האָט ערגעץ געלעזען, אז די, וואָס שטרבען פון דורשט, זעהען
אין די לעצטע מינוטען וואונדערבארע אַסויסען. זיי חלום׳ען
פון פליסענדע וואסערען, פון א שטיל ווינטל, אין די שאָטענס
פון גרינע בוימער, און פון גרויסע, פולפארבינע צארטע בלומען
באדעקטע מיט טוי.

דניאל איז אויפגעשטאנען און האָט זיך אוועקגעשלעפט
ווייטער. פון ירוחן האָבען געפינקעלט צוויי־דריי פייערלאך, ער
איז געגאנגען זיי אנטקעגען, נאָר אביסל שפעטער האָט ער זיך
ווידער דערזעהן ביים דאָרן און ער האָט זיך ווידער אראפגעלאָזט
אויף דער ערד. מיט אמאָל האָט זיך איהם אויסגעדוכט, אז אונ־
טער׳ן דאָרן דוישט א וואסערל, און זיין פנים איז באלויכטען
געווארען מיט גליק.

— וואסער, וואסער!

אין א האלבער שעה ארום האָבען די ארבייטער און צוויי
מיידלאך, וואָס האָבען זיך אומגעקערט פון ירדן, ארומגעריני־
געלט דניאל׳ן.

אין דער פריה, וועו די קאָמפאניע איז געגאנגען צוריק אין
ירושלים, זיינען דניאל און דער מאהלער ווידער אפגעשטאנען פון
די אנדערע און האָבען זיך אראפגעלאָזען אין א טאל. דאָרט

יונגער ראובן, וואָס האָט יעדעס יאָהר באַקומען א פרייז פאר ריי־
טען. ער איז באריהמט אפילו צווישען די בעדואינער, וועלכע
האָבען ניט אייגמאָל מיט אנטציקונג צוגעקוקט, ווי ער טראגט
זיך ווי א ווינט אויף זיין דינפיסיגען פערד און ווארפט און
כאפט די לאנגע, פארשפּיצטע פיקע. לעבען איהם דרעהען זיך
שוין אנדערע רייטער, עטליכע שומרים, צוויי קאָלאָניסטען און
איין אראבער.

די מאַסע האָט זיך פאנאנדערגערוקט אויף בייד זייטען. די
אויגען ביי ראובן'ען האָבען זיך צוברענט, ווי ביי א ווילדען יונגען
אָדלער, און זיין פערד האָט מיט אונגעדולד געקלאפט מיט די קא־
פיטעס אָן דער ערד.

— ווייז וואָס דו קענסט אויך איצט, — האָבען ראובן'ען צור־
געשריען בחורים און מיידלאָך, אנטציקטע פון זיין ברוווקייט און
שהנקויט.

די פערד האָבען זיך אויסגעשטעלט אין א רייה. אָן אלטער
קאָלאָניסט האָט אויסגעשאָסען, און די פערד האָבען זיך א לאָז גע־
טאָן ווי א וויכער. אויף א מינוט זיינען די פערד פארשוואונדען
אין דעם וואָלקען שטויב, און דאָן האָבען אלע מיט אנטציקטע
בליקען דערזעהן ראובנ'ען פאָראויס, און נאָך איהם דעם אראבער...
אין עטליכע מינוט איז ראובן, ווי אלע מאָל, צוריקגעקומען א זי־
גער. אלע האָבען איהם ארומגערינגעלט אָון גראטולירט, און
ער, מיט זיין גוטען, אָפּגעברענטען געזיכט, האָט געשמייכעלט און
אלץ געלעט זיין מידען פערד.

ווען די זון האָט געגומען פארגעהן, איז זיך דאָס פאָלק בים־
לאכווייז צופאָהרען, און די קאָלאָניע האָט צוריק אָנגענומען איהר
פרידליכען אויסזעהן, און די וויסע הייזלעך מיט די בוימער אונ־
טער די פענסטער זיינען געשטאנען פארקלעהרטע אין דער טונקעל־
בלויער נאכט.

6.

עס איז געווען אין מיטען פריהלינג. די קאקטוסען, מאנ־
דעלבוימער, אקאציען, גראָנאטען, ווייגטרויבען און טייטעל־בוימער

אויפ'ן וועג צוריק אין ירושלים איז דניאל ארויס אין א קא־לאניע וואו עס האט געדארפט פארקומען א פאלקס יום־טוב. דער מאלער האט זיך אומגעקערט אין יפו. דניאל איז אין קא־לאניע אנגעקומען אין דער פריה. אלץ האט שוין געהאט א יום־טוב'דיגען אויסזען. ד קליינע, שעהנע געסלעך מיט די ווייסע הייזלעך זיינען געווען פול מיט קאלאניסטען אין שבת'דיגע קליי־דער. באקאנטע באגריסען איינער דעם אנדערן מיט „שלום" און צוקושען זיך.

דער פעסט האט זיך אנגעהויבען נאכמיטאג. פון דער שול איבער דער הויפט גאס איז א גרויסע מענגע געגאנגען מיט מו־זיק און וויים־בלויע פאהנען.

ביי די זייטען האבען גערייטען די אידישע שומרים אין ווייסע בריייטע אבאיעס. ווייטער ביי די הייזער, אין א שאטען פון בוי־מער, זיינען געשטאנען אראבער און אראבערינס און האבען צוגע־קוקט די „פאנטאזיע". זיי האבען אויסגעדריקט זייער פרייד און אנטציקונג מיט הויכע אויסגעשרייען און באוועגונגען מיט די הענט.

אט האט זיך די מאסע אפגעשטעלט ביי דעם הויז פון ועד. אויפ'ן באלקאן, וואס איז געווען באצירט מיט קליינע פאהנען און ווייסע בלומען, באווייזט זיך א הויכער אלטער מיט א לאנגער גרויער בארד דער עולם נעהמט איהם אויף מיט פרייד־געשרייען. מיט א ציטערענדער, אבער נאך שטארקער שטים רעדט דער אל־מער וועגען וואוקס פון דער קאלאניע און דער פארווירקליכונג פון די טרוימען פון די אייביגע וואנדערער. נאך איהם רעדט א יונגער ארבייטער. די יונגע לייט אפלאדירען, און די מיידלאך באווארפען איהם מיט בלומען. ענדליך קומט ארויס דער הויכער, בריט־פלייציגער דירעקטאר פון דער יפו'ער גימנאזיע, מיט א שווארצער געקרייזעלטער בארד און ברענענדיגע אויגען. זיין נאנצע פינגור דערמאנט אן אלטען אידישען קריגער פון די צייטען פון די מכבים. ער רעדט מיט א הילכיגער שטים, און זיין באגרי־סונגס־רעדע פליסט ווי די וועלען פון א גרויסען, טיפען טייך...

די מאסע געהט צום גרויסען, בריייטען פלאץ, וואו עס פלע־גען פארקומען די לויפען אויף פערד. דא רייט שוין ארום דער

זיי וועלען דאָ אָפרוהען, אָנזאַמלען קרעפטען אוּן אָנהויבען א נייַ לעבען.

— לאָמיר זיך זעצען — האָט געזאָגט אָרא, ניט פארשטעהענדיג פארוואָס ער האָט עפעס פלוצלונג אָנגעהויבען רעדען וועגען פאלעסטינא אוּן די אָרימע ברידער.

זי האָט זיך אוועקגעזעצט אויף א נידעריגען בערגעל.

— איהר זייט אָבער זעהר א הייסער ציוניסט — האָט זי געזאָגט — אוּן איך וואָלט געוואָלט גאָר פאָהרען אין אייראָפּא אוּן וווּרען א באוואוסטע אקטריסע. מיר וויל זיך רייכטום אוּן רוהם. איך געדענק, ווי איך האָב אין קאירא צום לעצטען מאָל געשפּילט „סאפהא". דער עולם האָט מיר וויילד אפּלאָדירט. נאָכדעם בין איך עטליכע טעג געווען אין א וואונדערליכען חלום אוּן אומגענענען ווי אין א נעבעל.

דניאל האָט געשוויגען אוּן וועגען עפעס געקלערט. עס איז געווען פינסטער. זיי האָבען זיך אויפגעהויבען אוּן זיינען געגאנגען צוריק. דער ברעג איז געווען לעער. נאָר דער אָרימער אראָבער האָט נאָך אלץ נעצויגען זיין טרויעריג ליד. אביסעל שפעטער זיינען זיי געשטאנען אין א שטילען געסעל ביי א קליינעם הויז, ווו אָרא'ס עלטערען האָבען געוואוינט.

— האָט ניט מורא פאר מיין מוטער — האָט אָרא זיך צוגעלאכט. זי זעהט נאָר אוים בייז, אָבער זי האָט א גוט האָרץ. איך וויים ניט פארוואס זי האלט אלע לאנג־האָריגע פאר אפיקורסים. איך האָב איהר געזאָגט, אז איהר דאוועט דריי מאָל א טאָג, ווי א גוטער איד. קומט אריין!

אין הויז איז געווען ליכטיג. עס האָט געשמעקט מיט טרוקענעם גראז אוּן מיט אלערליי געווירצען, פון וועלכען די אלטע האָט געמאכט פארשידענע רפואות. מיט די פיס אונטער זיך איז די אלטע געזעסען אויפ'ן דיל אוּן שאקלענדיג זיך לאנגזאם, גערויכערט שמעקענדיגען קאליאן, פארזונקען אין רינגען פון בלויען רויך. אָרא איז מיט דניאל'ן אריין אין אן אנדער צימער אוּן האָט פארמאכט הינטער זיך די טיר. דער צימער איז געווען גרעסער. דאָ, אויף די נידריגע בריטע פענסטער, האָבען אין ליימענע טעפּ געבליהט „פארגעס מיך ניט" אוּן מארגאריטקעס. פון די

האבען געבליהט, און די פעלדער האָבען זיך באדעקט מיט נייע בלומען. די טעג זיינען געווען היסע, די נעכט ווייכע, סאמער־טענע, מיט ריינע, אויסגעשטערענטע הימלען — נעכט פול מיט צארטקייט און ליבע. נאנצע טעג ביים ים האָט ניט אויפגעהערט דאָס רוישען פון די קינדער, וואָס האבען זיך געשפילט אין די וואריעם בלויע וועלען. און פארנאכט, איינגעהילט אין בלויען בין השמשות פלעגען זיך דאָ באָדען מיידלאך אין בונטע קאָסטיומען. זיי פלעגען שטיפען, ווי נימפען, אוועקשווימען ווייט, באשפריצען זיך מיט פערל כוואליעס, וואָס פלעגען ווייך און בנגבה לאשטשען זייערע יונגע לייבער, ליגען זיך אויפ'ן רוקען און רופען די פרייד־דינען מיט הילכיגע אויסגעשרייען פון פרייד.

איצט פלעגט דניאל זיך זהען מיט אָרא'ן יעדען טאָג. נעוועהנ־ליך פלעגען זיין אין אוועגט שפאצירען ביים ים.

אין איטאליענישען קאפע שפילט די מוזיק. ביים ברעג זיצט אן אָרימער אראבער און ציהט אן אוועגט־ליד אָהן ווערטער, וואָס איז פונקט אזוי טרויעריג ווי זיינע פעלזיגע בערג און ווייסטע סטעפעס.

דניאל גההט מיט'ן ברעג. אָט קומט אן אָרא מיט איהר אלטער מוטער. דערזעהענדיג דניאל'ן, זאָגט זי דער אלטער:

— גוטה, מוטער! איך וועל מיט איהם שפאצירען. דיין זון איז דאָך שוין פארגאנגען.

דניאל מיט אָרא'ן זיינען אוועק ווייט פון קאפע. דער ברעג איז דאָ באשטאנען פון בערגלאך און איז געווען באדעקט מיט פיל־פארביגע שטיינדלאך. פון צייט צו צייט האָט דאָס שטילע ווינטעל דערטראָגען די וויכע קלאנגען פון מוזיק, און דער ים האָט טרויעריג גערוישט, ווי ער וואלט געזונגען אן אבשידם־ליד דעם פארגעהענדען טאָג.

— עס וועט ארויבער א צעהנדליג יאָהרען, — האָט דניאל גע־נומען אין דער הויך ארויסזאָגען זיינע גדאנקען — און פון אונ־זער גאנצען ווייסטען לאנד וועט אפשר וועדען איין בליהענדער גארטען. ארום וועט רוישען דאָס רייכע, בונטע לעבען, און פון אלע עקען וועלט וועלען אהער אנקומען אונזערע אָרימע בריידער.

— ניט אמת, — האָט זי שטיל א זאָג געטאָן, — לערנער איז אויף אָט דעם בילד זעהר שעהן?

זי איז אָפּגענאַנגען אין א זייט, האָט זיך פּאַרקלערט, און אַן אונפּאַרשטענדלעכע גרויסע פּרייד האָט באַלויכטען איהר נשמה.

— ווי שעהן דאָס לעבען איז, — האָט זי געזאָגט, ווידער צוגעהענדיג צו דניאל'ן.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

אין א פּאָר טעג איז אָנגעקומען דער אָוועגט פון ספּעקטאַקל.

דער קריין „די אידישע ביהנע" האָט אַרא'ן רעקלאַמירט נאָך לאַנג פֿאר דעם. מען האָט וועגען איהר דערצעהלט וואונדער. ביי די פּענסטער פון דעם הויז, וואו מען פלעגט יעדען אוועגט רעפּעטירען, זיינען אלע מאל געשטאַנען א סך יונגווארג. אין די האָטעלען און גרויסע געשעפטען זיינען געווען אויסגעקלעפּט גרויסע רויטע אפישען, וואָס האָבען אָנגעזאָגט, אז מען וועט באלד אויפּפיהרען „חאשע די יתומה" מיט דער באַטיילונג פון אַרא'ן.

אין אוועגט פון דער פּאַרשטעלונג איז ביי דער מיידעלשער שול, וואו דער ספּעקטאַקל האָט געדארפט געגעבען ווערען, געשטאַנען א גרויסער עולם. א סך זיינען געקומען פון אַנדערע קאָלאָניען. עס זיינען דא פּאַרגעקומען קאָמישע סצענען.

— אוי, איהר וועט מיך דערשטיקען, — האָט געשריען עפּעס א דיקע פרוי אָנגעטאָן אין זיידענס. — איך־וויל נעהמען א בילעט פאר דריי „בישלויקעם", און זיי שטיקען מיך.

— מען דארף שטעהן אין לויניע, — האָט באַמערקט אן אַרבייטער, וואָס איז ניט געווען ראַזירט. — וואָס שטופּט איהר זיך?

— ער וויזט שוין אויך אָן, — האָט זיך די פרוי באַליידיגט און געווארפען אויף איהם א פּארניכטענדען בליק. — איך רער ניט מיט אייך.

— ס'ארא וויכטיגע פּריצ'טע, — איז דער ארבייטער אין כעס געווארן.

ארום האָט מען געלאכט. אן א זייט איז געשטאַנען דניאל. ער איז בייטאָג געווען ביי אַרא'ן. זי האָט איצט געוואוינט אליין. א שטראהלענדע האָט זי איהם באויזען שעהנע קארעלען, רויטע

טונקעלע ראמען אויף די וועגט האבען געקוקט פנים׳ער פון אלטע ספרדישע חכמים.

שטעהענדיג פאר׳ן שפיגעל און פארריכטענדיג די האָר, האָט אָרא גערעדט מיט א שמייכעל:

— מיין מוטער קלערט מסתמא, וואָס פאר א שלעכטע מיידעל זי האָט דאָס: נאָר וואָס געקומען צופאָהרען, און האָט זיך שוין אָפגעזוכט א בחור. איך וועל אייך וועז עס איז דערצעהלען, ווי מיין ליבער עלטערער ברודערל האָט געוואָלט איבערגעוואלט מיך התונה מאכען מיט איין אלטען פרענק, וואָס האָט שוין געהאט איין געזעצליכע ווייב. ער איז געווען רייך און האָט מיך געוואָלט קויפען. ביי אונז איז אזוי ווי ביי די אראבער. אין רוסלאנד, זאָגט מען, איז ניט אזוי. דאָרט זיינען די פרויען פריי. אין קאירא האָב איך געהאט א באקאנטען רוסישען סטודענט, איוואן סטעפאנאוויטש. וואָס שמייכעלט איהר, איך רעד אפשר קאמיש ארויס דעם נאָמען? אָט דער איוואן האָט מיר זעהר פיל דערצעהלט וועגען רוסישע מיידלאך־רעוואָלוציאָנערינס, ווי זיי ליידען אין די געפענגניסען און זיי שטארבען אין דער וויטער, קאלטער סיביר. אָ, סיניאָר, איך וואָלט אזוי ניט געקענט ליידען — ביי אָרא׳ן האָבען א גלאנץ געטאָן טרעהרען אין די אויגען. דערנאָך האָט זי געגעבען דניאל׳ן אן אלבאם מיט אנזיכטס קארטען און פאָטאָגראפישע בילדער.

— דאָ וועט איהר געפינען לערנער׳ן אויך, — האָט זי געזאָגט, אָנשפּאָרענדיג זיך אין זיין שטול.

דניאל האָט געגומען בלעטערען דעם אלבאם. אָרא האָט שטיל אייגנאָטעמט דעם דופט פון זיינע האָר, איהרע אויגען האָבען זיך ווי ניט וויל׳ענדיג האלב צוגעמאכט, און פלוצלונג האָט זי דערפיהלט אן אונווידערשטערליכען פארלאנג צוצודריקען זיין קאָפּ צו איהר ברוסט...

דורכ׳ן אָפענעם פענסטער האָט א וועה געטאָן א ווינטל, וועהענדיג לייכט די געלע גארדינען און די בלומען אין די טעפלאָך. אָרא האָט זיך אויפגעכאפט, האָט לייכט א ציטער געטאָן אָון האָט לאנגזאם א פיהר געטאָן מיט דער האנט איבער׳ן שטערען.

האָט זיך אין דעם אויסגעצייכענט די ארבייטער יונענד. זיי האָבען געטופעט מיט די פיס און הויך געשריען: „בראוואָ, אָרא, בים! בים!" ביז אָרא האָט זיך ניט באוויזען ווידער מיט א שמייכעל אויף דער ביהנע.

אלע זיינען געווען באצויבערט פון איהר שפּילען. ארום כאינים'ען זיינען געשטאנען אלע לעהרער און דער קינסטלער הרר, און אלע האָבען אין איין קול ערקלעהרט, אז מען מוז אָרא'ן פארהאלטען אין פאלעסטינא.

— מיר טאָרען ניט דערלאָזען, אז זי זאָל זיך אומקעהרען אין מצרים און שפּילען דאָרט אויף א שפּראך פון גלות, — האָט אויפגערעגט ג'טענה'ט דער לעהרער גור אריה, אן אומגעלומפּערטער מאן מיט א ראבען געזיכט און א לאנגען נאָז. — זי איז דאָך א גרויסער טאלאנט און קען מיט דער צייט ווערען דער שטאלץ פון דער אידישער ביהנע.

דניאל מיט נחמה'ן זיינען אריינגעלאָפען הינטער די קוליסען. א דערשראָקענע, א פארלאָרענע האָט אָרא מיט א שולדיגען שמייכעל זיי געפרעגט, צי דער ערשטער אקט איז אריבער גוט. זי האָט, דאכט זיך, צומישט די ווערטער.

— איהר זייט באצויבערענד, — האָט נעמורמעלט נחמה, קושענדיג זי.

— אלעמען איז זעהר נעפעלען, — האָט דניאל נעזאָגט. — איהר זייט אן אמת'ע אקטריסע.

צו אָרא'ן איז צוגעקומען דער לעהרער פון גימנאזיום, א שרייבער מיט פארטראכטע אויגען.

— ערלויבט מיר אייך צו דריקען די האנד, — האָט ער אנגעהויבען מיט א העפליכער פארנייגונג. — איהר האָט אונז אלע־מען פארשאפט גרויס פארגעניגען. מיר האָבען זיך דערמאָנט אן אוקראינא, באדעקט מיט די נרינע קארשען נערטנער.

אָרא האָט פארשעהמט אראָפגעלאָזען די אויגען. עמיצער פון די ארטיסטען האָט זי נערופען זיך צוגרייטען צום צווייטען אקט.

— אָבער איך האָף אייך נאָך צו זעהן היינט נאָכ'ן ספּעקטאקל, — האָט געזאָגט דער שרייבער.

סטענגעס, א בלוי קליידעל און א ווייסע בלוזע, אויסגענייהט מיט בלימעלאך. און איהרע צעפּ וועלען זיין שווארצע, שווארצע און לאנגע ביז די קניה. נאר די שיכלאך זיינען ניט זעהר גוט. מען האט בשום אופן ניט געקענט קריגען קיין בעסערע.

— זעהט נאר, — האט ארא געלאכט, — איהר וועט זיך נאך אין מיר פארליבען.

— ארא! — האט דניאל ארויסגעמורמעלט.

— גיט אייער האנט, — האט די מיידעל ווייטער גערעדט, ערנסט וועריענדיג פלוצלונג, — און ווינשט מיר ערפאלג. זעצט זיך נעהענטער צו דער ביהנע, אז איך זאל אייך קענען זעהן. איך בין אזוי אויפגערעגט.

ארא האט אויף איהם געקוקט מיט אונאויסשפרעכליכער צערטקייט און טרויער.

— איך גיבע אוועק, — האט דניאל געזאגט.

— אדיע, מיין איינגעל,—האט ארא'ס שטים א ציטער געטאן.

אט האט מען די שוה העל באלויכטען. ארא האט זיך באוויזען. מען האט זי ארומגערינגעלט און גענומען אפלאדירען. זי האט געזאגט צו די באקאנטע מיט א ליבליכען שמייכל:

— נאך פריה, מיינע פריינט, איהר וועט מיך נאך אויספייפען.

אט האט מען דערהערט א קלינגען. מען האט אויסגעלאשען דאם ליכט און צוועפענט דעם פארהאנג. ארא האט זיך באוויזען אין א בונטען קאסטום פון א קליין־רוסישער מיידעל, און דער עולם איז געווען אנטציקט. אלע האבען מיט אינטערעס נאכגעקוקט, ווי זי באוואונדערט די שעהנע מעבעל פון דעם רייכען אנקעל, ביי וועמען איהר ארימער פאטער וויל זי אפגעבען פאר א דינסט.

— ס'ארא שעהנהייט זי איז, די ארא, אן אמת'ע כאכלושקע, — האט געמורמעלט נחמה, וואס איז געשטאנען לעבען דניאל'ן. אבער ער האט ניט געהערט און האט אויפמערקזאם נאכגעקוקט ארא'ן, וועלכע האט איהם באמערקט און מיט דאנקבארקייט צונעי־שמייכעלט. ער האט געענטפערט, צושאקלענדיג מיט'ן קאפ, און זיין הארץ האט גענומען שטארקער קלאפען פאר פרייד.

נאכ'ן ערשטען אקט האט מען לאנג אפלאדירט, באוונדערס

מיד. דער מאהלער האָט זיך אראָפגעלאָזען אויפ'ן דיל צו איהרע פים, און האלטענדיג אין האנט א גלאָז ווײן, האָט ער געזומען רײדען וועגען דער צוקונפט פון דער אידישער ביהנע אין פאלעסטינא.

— אין ירושלים וועלען מיר מאכען א גרויסען שעהנעם טעאטער, — האָט ער געזאגט, קוקענדיג אָרא'ן גלייך אין די אויגען. — אונזער רעגירונג וועט ארגאניזירען פרייע פארשטעלונגען פאר'ן פאָלק, ווי אין אלטערטום.

דער לעהרער גור אריה האָט איהם אפט אונטערבראכען, און זיך אָנבויגענדיג צו אָרא'ן האָט ער מיט א זיסער שטים געפרעגט, צי זי ווילּ ניט טיי. יעדעם מאָל האָט דאָס מיידעלּ מיט באַמערקבאַרער אומצופריעדנהייט געענטפערט:

— ניין, א דאנק, לאָזט מיך ליגען.

אָרא'ן איז ער געווען אומאנגענעם. איינמאָל איז זי געזעסען אין א קאָמפאניע פון לעהרער אויפ'ן ברעג. דניאָל איז פארבייגענאנגען.

— וואוהין נעהט איהר דאָס אליין? — האָט זי געפרעגט.— וואַרט אויף מיר.

— איך ווילּ אוועקגעהן וויט, — האָט דניאלּ געענטפערט.

— ווען איך אויף אייך וואַרטען דאָ, — האָט געזאגט אָרא. די לעהרער האָבען געשווויגען.

— איך פארשטעה אייך ניט, אָרא, ווי אזוי קען אייך אינטערעסירען אזא טיפ, — האָט אָנגעהויבען גור אריה, ווען דניאלּ איז שוין געווען ווייט. — איך האָב איהם שוין עטליכע מאָל נעזעהן א העלּיך־שיכור'ן. ער איז געגאנגען אָהן א היטעלּ, א באָרפוסער ביים ברעג און האָט געזונגען אין רוסיש אומאנשטענדיגע לידער. אן אמת'ער באָסיאק. און בכלל האָב איך וועגען איהם געהערט ניט שעהנע זאכען. האָט אָפגענארט עפעס א מיידעלּ... און צו וואָס קומען אזעלכע אהער צופֿאָהרען? שאדען נאָר אנדערע.

אָראָס'ס געזיכט איז פלוצלונג געווארען פינסטער און בייז.

— איהר רעדט רכילות, — האָט זי געזאגט מיט כעס. — פארקיירט, איך קען איהם פאר א זעהר גוטען מענשען.

צווישען דריטען און פערטען אקט איז צו איהר הינטער די קולִיסען געקומען כאינים. זייענדיג קאַרג אויף לויב, האָט ער מיט צערטליכקייט געזאָגט:

— גוט, גוט... נאָר די סצענע מיט דעם שוועסטער־קינד איז דורכגעפיהרט געוואָרען אביסעל בלייך. און דער פעטער שפילט שלעכט. די דיקציע ביי אייך איז אויסגעצייכענט. גוט, זעהר גוט. ווילט איהר נאָכ'ן ספּעקטאַקעל געהן צו מיר? מיר וועלען פּייערען אייער ערפּאָלג.

— אויסגעצייכענט! — האָט אַרא צוגעשטימט. — רופט אויך דניאל'ן, לאה'ן און נחמה'ן.

דעם סוף פון פערטען אקט, וועו האָשע די יתומה פאר'סם'ט זיך און שטאַרבט אין שרעקליכע ליידען, האָט אַרא דורכגעפיהרט מיט קראפט און אויפריכטיגקייט. אין זאל האָט מען געהערט דאָס כליפען פון פרויען. אָט האָט אַרא צום לעצטען מאל קאָנווואול־סיוו זיך א וואַרף געטאָן, די הענד זיינען מאכטלאָז ארָאָפגעפאלען און זי איז געפאלען טויט. א ציטער אַיז דורך דורך דניאל'ס לייב, און ער האָט שטארק געדריקט די האנד פון נחמה'ן, וואָס האָט אויך געציטערט און שטיל געווויינט.

דער פּאָרהאַנג האָט זיך אראָפּגעלאָזען, און דער עולם האָט שטארק אפּלאָדירט:

— בראַוואָ, אַרא! בראַוואָ, אַרא!

זי איז אַרויסגעקומע זאָ בלייכע, א מידע, מיט א שוואכען שמייכעל און האָט דניאל'ן אויסגעוויזען זעהר שהען.

— בראַוואָ, אַרא! בראַוואָ, אַרא! — האָט ער געשריען, קלאפענדיג מיט די הענט.

ביים אַרויסגאַנג האָט געוואַרט אויף אַרא'ן די יוגענט. דניאל, כאינים און אַרא זיינען געשטאַנען אַן א זייט. דער פּאַרזיצענדער פון קרייז האָט איינגעלאדען אלע אַרטיסטען צו זיך.

מען האָט אפּגעלעגט דעם באזוך ביים פּאַרזיצענדען אויף מאָרגען, און אלע אין א פרעהליכער קאָמפּאניע זיינען אוועק צו באינים'ען. דאָ האָט מען זיך איינגעאַרדענט היימיש, לאה האָט פּארקאָכט טהעע, עמיצער האָט געקראָגען עטליכע פּלעשלאך ווויין. אַרא האָט געבעטען ערלויבניש זיך צוצולעגען. זי איז געווען

ברודער האָט געארבייט. ער פלעגט יעדען אָוונט קומען צו אונז און ברענגען זיסע זאכען, און איך האָב פאר איהם מורא געהאט אזן פלעג אנטלויפען פון הויז צו שכנים. דער ברודער פלעגט מיך שלאָגען. ענדליך האָב איך שוין מעהר ניט געקענט אריבערטראַגען און האָב באשלאָסען זיך אריינצווארפען אין טייך. איינמאל קום איך אין דער פריה אין קראָם מיט פארווויינטע אויגען. די עלטערע מיסטערין רחל פרעגט מיך צערטליך, ווער עס האָט מיך באליידיגט. איך האָב זיך צואוויינט און האָב דערצעהלט, ווי דער ברודער מאטערט מיך און ווי מיך מיט געוואלט חתונה מאכען מיט אן אלטען מאן. די מיסטערין איז געווען אויפגעבראכט. זי האָט מיך דערנעהענטערט צו זיך און האָט מיך מיטגענומען צו די רעפעטיציעס פון דעם אידישען דראמאטישען קרייז. דאָרט האָב איך זיך אויסגעלערענט אידיש און האָב זיך באפריינדעט מיט אן אראטאָרין, אנא. דאָס איז געווען א קליין, וואויל מיידעל מיט א ליבען פנים'ל, א בארמהערציג שוועסטער אין שפיטאל. איהר פאָטער האָט געהאלטען א רעסטאָראן, וואו די יונגענט פון רוסלאנד פלעגט זיך צוזאמענקומען. איך פלעג אויך אָפט אהין נעהן און האָב דאָרט געהאט גוטע באקענטע. איינער פון זיי האָט מיך אויסגעלערענט לעזען און שרייבען אידיש. איינמאל האָט דער קרייז זיך נעקליבען אויפפיהרען א קליינעם וואָדעוויל און עס האָט נעפעהלט אימיצער פאר א קליינער פרויען־ראלע.

— אפשר וועט אונזער טונקעל־הויטיגע ספרד'יקע שפילען די ראָל, — האָט נעזאָגט דער פאָרזיצענדער דער שווינדזוכטיגער ראָפאָפאָרט מיט די בלויע אויגען.

— וואָס רעדט איהר! זי קאָן דאָך קיין אידיש ניט רעדען,

— האָבען אלע נעגומען שרייען. און איך בין געזעסען אָן א זייט.

— ניין, איך רעד אויף זשארגאָן, — האָב איך געזאגט, און בין אינגאנצען רויט געוואָרען. — איהר ווילט, וועל איך אייך ווייזען, ווי אונזער רחל שפילט.

אלע האָבען מיך ארומגערינגעלט און רחל האָט צונעגעבען מיט געלעכטער:

— אָ, ארא קאן נאָכמאכען ווי אן אמת'ע קליינע מאלפע. נעכטען, צום ביישפיעל, האָט זי אין קראָם פאָרגעשטעלט ווי די

— א גוטער! — האָט גור אריה ווידערהאָלט סארקאסטיש.

פון דאן אָן האָט אַרא איהם אומעטום אויסגעמידען.

דניאל איז געשטאַנען ביים פענסטער, האָט אײַנגעאָטעמט די פרישע דופטינע לופט, און א טרויער האָט איהם אַרומגענומען. ער האָט געפיהלט ווי עפעס גרויסעס און פינסטערעס נעהמט ארום זיין נשמה און פארטונקעלט די שטילע געשטאַלט פון זיין כלה. וועו דינה וואָלט איצט געקומען, וואָלט ער באלד מיט איהר אַוועק און וואָלט אַנגעהויבען דאָס לעבען, וועגען וועלכען זיי האָבען אזוי אָפט געטרוימט, זיצענדיג אין די ווינטער אָוונטען אין איהר באקוועמען צימער.

— עס איז זעהר אומעטיג, — האָט אַרא זיך א טרייסל געטאָן און זיך אויפגעהויבען פון סאפא. ניט מיר א גלאָז ווײַן. און איהר, דניאל, קומט אהער, לאָמיר אויסטרינקען צוזאמען. וואס זייט איהר געבליבען שטעהן ביים פענסטער? מען דארף ניט זיין טרויעריג. זאל דאָס אומגליק אָדער גליק קומען מיט אמאל, ווי א שטורם־ווינט, און אלץ אראפקעהרען. ניט אמת, ליבער כאינעם? דאָס שווערסטע איז דאָך ניט צו זינקען אין שמוץ, ווי איהר דריקט זיך אויס. לאָמיר אלע אויסטרינקען פאר דער יונענט! אך, פארוואס קענען מיר ניט לעבען שעהן? ניסט אָן די גלעזער! גור אריה, וואָס קוקט איהר אזוי אויף מיר? אוך, וואס פאר א מאָדנער יונג איהר זייט דאָס!

— גליקליך וועט זיין יענער מאן, וועמען אַרא וועט ליבען! — האָט דער מאהלער א נעשריי געטאָן. — זי איז באציובערענד!

מען האָט אויסגעטרונקען און כאינים האָט געבעטען אראָן דערצעהלען, ווי אזוי זי איז געקומען אויף דער ביהנע.

— מיט פארגעניגען, — האָט דאָס מיידל אײַנגעשטימט, און אלע האָבען זיך צוזעצט און האָבען זיך צוגעגרייט צו הערען.

— איך בין אלט געווען פערצעהן יאָהר, — האָט אַרא אַנגעהויבען, קוקענדיג אויף דניאל'ן, — וועו איך האָב געוואוינט ביי מיין עלטערען ברודער אין קאירא. דאָרט האָב איך געדינט אין אַ הוט־קראָם, ווי א שיק מיידל. אין יענער צייט האָט זיך שוין צו מיר געשרכנ'ט אן אלטער רייכער מאן, ביי וועמען מיין

און זיך צואווייגט און געגומען בעטען: — לאָז מיך צורוה. איך האָב געפונען א גוטע שטעל און קאָן דיר איצט העלפען יעדען מאָנאט.

דער ברודער האָט א צומישטער געבעטען מיך עסען מיט איהם אוועגט־ברויט. ביים טיש האָט ער מיט גוטען מיר געגומען אייג־רייד־ען און דערצעהלען, וואָס פאר א רייכטום מיך ערוואַרט מיט דעם אלטען. איך וועל טראָגען זייד און סאָמעט און בריליאַנטען. און ער וועט באקומען א גוטע שטעל, און אלע וועלען זיין גליקליך.

— הער מיך אויס, איך בין דאָך אליין א פרוי,—האָט זיס צוגעלייגט די שוועגערין,—ער איז נאָך א גאנץ שטאַרקער, דער אלטער.

— קיינמאל ניט! איהר הערט? קיינמאל ניט! — און איך האָב זיך ווידער צעווייגט.

דער ברודער האָט מיך א שטיקעל צייט געלאָזען צורוה, דערוויל האָט דער קרייז באשלאָסען צו שטעלען גאַרדינ׳ס „שחיטה", און מען האָט מיר נעגעבען די הויפט ראָל פון אסתר׳קען. רחל האָט זיך צוקרייגט מיט ראפאָפאָרטען און איז ארויסגעטראָטען פון קרייז. איך האָב זיך אלץ געשראָקען: און טאָמער וועל איך נאָר דורכפאלען? אָט וועט דאָס רחל טריאומפירען!

וען איך בין ארויס אויף דער ביהנע, האָבען מיר די קני געציטערט. איך האָב געמיינט, אז באלד וועל איך פאלען אין חלשות. אָבער איך האָב זיך באלד באהערשט, פארזיכערענדיג זיך, אז איך בין ווירקליך אסתר׳קע, די טאָכטער פון דעם ארימען רב, האָב ליב דעם שעמעווידינען שמואל יאסלען, און מען מאכט מיר מיט געוואלד חתונה מיט דעם רייכען סוחר. איך האָב געהאט א נרויסען ערפאָלג. די סצענע צום סוף פון פערטען אקט, וען דער מאן קומט אהיים א שיכור׳ער און אסתר׳קע ווערט משוגע און הרג׳עט איהם, האָב איך דורכגעפיהרט, ווי מען האָט נעזאָגט, מיט פיל טעמפעראמענט. ראפאָפאָרט איז געווען ערשטוינט. אזא גלענצענדע אויספיהרונג האָט ער פון מיר ניט ערוואַרט. ער האָט מיר נעקושט די האַנט און האָט נעווייגט פאר פרייד און גליק. אָבער דאָ האָט פאסירט א סקאַנדאל. מיין ברודער איז אריינגע־דרונגען הינטער די קוליסען.

בעל הבית'טע רעדט ענגליש, און אלע האבען זיך געקוקעלט פאר געלעכטער.

— נו, ווייז נאר, ווי אזוי רחל שפילט די אלטע — האט געזאגט ראפאפארט און האט מיך פאר דער האנט ארויסגעפיהרט אין מיטען צימער.

— א גוטען טאג אייך, שרה לאה, — האב איך איבערגעביטען די שטים און צוגעגעבען דעם פנים א צנועה'דיגען אויסזוהן פון א פראסטער רשעות'ניצע און אנגעהויבען א לאנגען דיאלאג פון עפעס א דראמא פון גארדין.

— אויסגעצייכענט! — האט ראפאפארט געפאטשט מיט די דענט, — איך האב גארניט געוואוסט, ווען פאר א טאלאנט אין אייך ליענט. מיר מוזען אומבאדינגט מאכען פון איהר אן אקטריסע. און איצט וועלען מיר איהר געבען א ראל אין וואדעוויל.

— אבער מיין ברודער טאר וועגען דעם ניט וויסען,—האב איך מיט שרעק געמורמלט א גליקליכע,—ער וועט מיך דער'הרג'ענען.

ראפאפארט איז געווען א באלעזענער און האט גוט געוואוסט די ביהנע. ער האט ערנסט געגומען לערנען מיט מיר און רחל האט מיך פיינט באקומען אויס אייפערזוכט. יעצט, האט זי געזאגט, אז איך בין בלויז א מאלפע און ענדליך האב איך פארלארן מיין פלאץ.

דאן האט מיין ברודער אנגעהויבען צושטעהן איך זאל התונה האבען מיט דעם אלטען פרענק.

— —איך קאן דיך ניט אויסהאלטען! — האט ער געשריען.

— געה זיך וואוהין דו ווילסט.

און איך בין צוועק צו אנא'ן. ראפאפארט האט מיר געפונען א שטעל אויף דער צענטראלער טעלעפאן סטאנציע. מיט'ן ערשטען פארדינסט בין איך געקומען צוריק צום ברודער. דאס איז געווען אין אוועגט. די שוועגערין איז געזעסען און האט געטרונקען קאווע. דער ברודער איז בייז ארומגענאנגען איבער'ן צימער. באמערקענדיג מיך, האט ער גיפטיג ארויסגעשטאמעלט:

— אהא, געקומען צוריק!

— איך האב דיר געבראכט געלד, — האב איך אנגעהויבען

LIBRARY AND READING ROOM OF THE
Jewish National Workers' Alliance

שלאָם. איך האָב זיך געזעהן אין גרויסע שפיגלען, דאָס איז געווען באַצויבערענד. דאָן בין איך אַרויס פון שלאָם און בין געבליבען שטעהן אויפֿן ברעג ים. דאָס וואַסער איז געווען בלוי, בלוי, און פון ווייטען האָבען זיך געזעהן א סך שיפלאך מיט פּאַרוסען. אָט איז צוגעשוואומען א שיפעל, און א שעהנער בחור, וואָס איז אין איהר געזעסען, האָט מיך געמומען מיט זיך, און די וועלען האבען אונז אוועקגעטראָגען ווייט—ווייט צו די ווייסע וואנדערענדע וואָלקענס. פּארוואָס פּארשווינדען חלומות?—זי איז אנשוויגען געוואָרען און האָט שטיל בּאריהרט די סטרונעס פון דער מאנדאָלין.

אָרא האָט אויסגעוויזען דניאל'ן אזא שוואכע און שטילע, ווי א קליין מיידעלע.

— איהר וועט דאָ איצט מסתמא בליבען לאנג? — האָט דניאל געפרעגט. — איהר וועט ווידער שפילען?

— דער קרייז וויל שטעלען א גרויסען ספּעקטאקל אין ירושלים, און זיי בעטען מיך בליבען.

— יע, יע, זיי לויבען אייך זעהר, און זיי וועלען אייך איצט העלפען, געבען אייך די געלעגענהייט צו לערנען זיך און איהר וועט ווערען א באריהמטע אקטריסע ווי איהר ווילט דאָס אליין.

— איך ווייל פאָהרען אין אייראָפּא. איך האָף מיט דער צייט צו קאָנצן שפילען אויף פראנצויזיש, — האָט געזאָגט אָרא, קוקענדיג ערנסט אין דער ווייט. — און איהר, דניאל, ווילט בליבען דאָ?

— נעווים איך ווייל ווערען א קאָלאָניסט, ווען אקערען און זעען. אָט וועט קומען דינה, וועלען מיר ביידע אָנהויבען א שטילען אַרבייטזאמען לעבען.

— איהר האָט זעהר ליב אייער כלה? — האָט אָרא פלוצלונג געפרעגט.

דניאל האָט גאָרניט געענטפערט, קלערענדיג, וואָס זיצט ער דאָ אָט לעבען דער מיידעל, וואָס הויבט אָן צו באַהערשען זיין הארץ. ער איז פלוצלונג אויפגעשטאנען, האָט זיך שווייגענדיג געזעגענט און איז אַוועק, אליין ניט וויסענדיג וואוהין. ער איז ענדליך אריין אין א קאפע אין עק שטאָט. דניאל האָט באשטעלט קאווע.

— וואו איז זי, די אויסגעלאסענע? — האָט ער געשריען — ווי לאנג איך וועל לעבן, וועל איך ניט דערלאָזן, אז מיין שוועסטער זאָל טאנצן אין טעאטער, ווי א גאסען־פרוי.

איך בין בלייך געווארען און האָב געמומען וויינען. דעם ברודער האָט מען ארויסגעפיהרט פון טעאטער. ער האָט אלץ געשריען, אז ער וויל ניט האָבן קיין אויסגעלאסענע שוועסטער און וועט זי בעסער דערהרג'ענען. אזוי האָט זיך געענדיגט מיין ערשטער דעביוט.

ארא איז אנשוויגען געוואָרען. עס האָט שוין געמומען טאָנען. מען האָט געמומען פאָנאנדערגעהן זיך. ארט האָט מיט אלעמען נעזעגענט און האָט געבעטען דניאלין באגלייטען זי אהיים. זי האָט איהם געמומען אונטערן ארעם און האָט שטיל געזאגט:

— איך בין אזוי מיד.

זיי זיינען שווייגענדיג געגאנגען איבער די שטילע געסלאך. דער ים האָט גערוישט, און די שטערען זיינען ווי העלע ראקעטען געפאלען פון הימעל. ביים ארייננאנג אין איהר הויז האָט דניאל א קוש געטאָן איהר האנט.

— קומט אריין מארגען, — האָט דאָס מיידעל געבעטען און האָט שטיל געעפענט די טיר.

— א גוטע נאכט.

— א גוטע נאכט, מיין אינגעל, — האָט זי געענטפערט.

— —

אויף מארגען איז דניאל געקומען צו ארא'ן. זי איז געווען אליין אין הויז. די לאדענס זיינען געווען כמעט פארמאכט, און אין הויז איז געווען קיהל. דאָס מיידעל, אין א ווייסען לאנגען קאפאָט, זיצט אויף דער סאָפא און קלייבט שטיל פאנאנדער די סטרונעם פון דער מאנדאלין. זי האָט אוועקגעזעצט דניאל'ען לעבען זיך און האָט געזאגט:

— איך בין היינט אזוי מיד, כמעט גארניט געשלאפען....

זי האָט זיך פארטראכט. דאן האָט זי שטיל פארטגעזעצט:

— איך האָב געזהן א מערקווירדיג שעהנעם חלום. הערט, דניאל, און קוקט אויף מיר. אנגעטאָן אין ראָזען, דורכזיכטיגען שטאף בין איך נעגאנגען איבער'ן מארמאָר פארקעט פון אן אלטען

„מיט'ן וואלדיגען וועג, מיט'ן פעלדיגען וועג"...

אין דער פריה איז אָרא געקומען צו דניאל'ן. ער האָט אִיצט געוואוינט לעבען נייעם דאָרף, אין א קלייגעם צימער ביי אן אל־טען תימנ'ער. זי איז צוגעקומען צום אָפענעם פענסטיר.

— גוט מאָרגען. וואָם טוט איהר?

— קומט אריין, קומט אריין!

באטראכטענדיג דאָם צימערעל, האָט זי געמורמעלט:

— אזוי באקוועם, אזוי גוט.

פלוצלונג האָט זי אויפ'ן טיש באמערקט א פאָטאָגראפיש בילד פון דניאל'ן מיט דינה'ן. איהר געזיכט איז אויף א וויל פינסטער געוואָרען. זי האָט געפרעגט:

— מעג איך זעהן?

דניאל האָט איהר געגעבען דאָס בילד.

— און אויב איך וועל אייך הייסען צורייסען דאָס בילד, וועט איהר דאָס טאָן? — האָט אָרא געפרעגט, קוקענדיג אויף איהם מיט עפעם אן ארויסרופענדען בליק

— צו וואָם, אָרא, — האָט דניאל געבעטען און געגומען קושען אִיהרע הענט, פיהלענדיג, ווי זיין הארץ געהט אוים פאר וועהטאָג.

אין עטליכע שעה ארום האָט ער זי באגליט...

שטעהענדיג ביים האפען לעבען כאינים'ען און נחמה'ן, האָט ער זיך דערמאָנט זיין זעגענען זיך מיט דינה'ן, און די ריהרענד בעטענדע וועדטער פון דער מיידעל:

— אדיע, מיין ליבער, פארגעס מיך ניט.

און איהם האָט וועה געטאָן, און איהם איז געווען שווער.

אויף מאָרגען האָט זיך דניאל וויידער געשטעלט צו דער אר־בייט. טעג זיינען פאר איהם פארגאנגען אונבאמערקט. אין די אָוונטען האָט ער געלערנט די אידישע שפראך, האָט א סך גע־לעזען. אמאל פלעגט ער אריינקומען אין מאלקאָוו'ס רעסטאָראן. פלעגט דאָרט אויסטרינקען עטליכע גלעזער וויין מיט סענדער'ן און שמועסען מיט רב משה'ן.

דאָם זיינען געווען גוטע טעג.

אויגמאל אין אוונט, געהענדיג פון דער ארבייט, האָט דניאל באגעגנט דינה'ס נעווועזענע בעל־הבית'טע. די פרוי האָט איהם

ער האָט געקלערט, אז ער וועט פארלאָזען די שטאָדט און זיך באזעצען אין דער נאָהענטסטער קאָלאָניע, ביז דינה וועט קומען. אין אוועגט האָט ער טרויעריג געוואנדערט אונטער די פענסטער פון דעם הויז, וואו אלע אנטיי‌ל נעהמער פון דעם ספּעקטאקל האָבען זיך פארזאמלט. ער האָט געזעהן אָרא'ן. זי האָט געשיינט מיט יענער גייסטיגער שעהנקייט, וואָס האָט צו איהר געצויגען מיט אזא קראפט.

— צו וואָס שטעה איך דא? — האָט דניאל געקלערט, און דאָס הארץ האָט איהם געקלעמט פאר בענקשאפט.

7.

אין מאי איז אָרא אויף א קורצער צייט אָפּגעפאָהרען אין קאירא. זי האָט צוגעזאָגט דעם דראמאטישען קרייז באלד זיך אומקעהרען און דאן שוין בלייבען אין פאלעסטינא. דעם אוועגט פאר'ן אָפּפאָהרען איז זי געווען ביי די שוועסטער אָשעראָווסקים. עם זיינען געקומען דניאל און כאינים, און אלע צוזאמען זיינען דאן אוועק שפּאצירען. די לבנה האָט געשיינט. א צויבער וועג האָט זיך געזיצבערט אויפ'ן ים. פּאָראוים זיינען געגאנגען דניאל, לאה און נחמה און האָבען אין כאָר געזונגען א ליבעס־ליד:

„דער טרויעריגער אוועגט, דער קריגערישער ווינט!"

פון הינטען זיינען געגאנגען כאינים מיט אָרא'ן, און דער שרייבער האָט געפרעגט, פארוואָס זי איז נעכטען אוועגט ניט געקומען צו איהם. ער וואָלט מיט איהר עפּעס געלייענט פון שעקספּיער... ער האָט אויף איהר געוואָרט און איז לאנג געשטאנען ביים פענסטער, ארויסקוקענדיג צו זעהן. אויב זי קומט ניט.

— איך האָב שפּאצירט מיט דניאל'ן, — האָט געענטפערט אָרא. — וועו איך וואָלט אָבער געוואוסט, אז איהר וואָרט אויף מיר, וואָלטען מיר ביידע צו אייך געקומען.

— יע, יע, — האָט כאינים אָפּגעזיפצט און איז אנשוויגען געוואָרען.

אין פּאָראוים האָט מען געזונגען, און נחמה'ס קול האָט הויך און קלאָר געקלונגען:

— גאָר! — האָט סענדער האָפנונגסלאָז א מאַך נעטאָן מיט דער האַנט.

זיי האָבען ווידער געטרונקען.

— נעכטען, — האָט פּלוצלונג סענדער אָנגעהויבען, מיט א געהיימניספולען טאָן, — האָבען די חברה נערעדט וועגען דיר. חיים האָט געזאָגט, אז דו האָסט כלומרשט שוין אוועקגעווארפען דינה'ן און ווילסט חתונה האָבען מיט אַרא'ן.

דניאל איז אינגאַנצען רויט געוואָרען.

— מאַלע וואָס מען פּלוידערט, — האָט ער נעזאָגט. — מען קען דאָך אַלע מיילער ניט פּארמאַכען.

פּלוצלונג האָט אימיצער פון הינטען ארויפגעלעגט די האַנט אויף דניאל'ס אקסל און דניאל האָט דערהערט די שטים פון זיין פרייַנד קליאטשקא, מיט וועלכען ער האָט א לאַנגע צייט געלעבט צוזאַמען אין רוסלאַנד.

— פון וואַנען? — האָט דניאל זיך דערפרעהט.

— פון גליל. זוך דיך ארום פון אין דער פריה אָן.

קליאטשקא, א שלאַנקער בחור, מיט זעהר לעבעדיגע שוואַרצע אויגען, איז געווען אָנגעטאָן ווי א שומר, הינטער'ן בריייטען בלויען גורט האָט ביי איהם געשטעקט א לאַנגער שטאָהלענער קינזשאל מיט א באולטען הענטעל. דעם קינזשאל האָט ער אָפּגענומען ביי אן אראבער אין א געשלעג. און ער האָט אלעמאל שטאָלצירט מיט זיין העלדענטאט. ער האָט זיך געזעצט און האָט באשטעלט א האלבען ליטער קאָניאק.

— ווי עס פרעהט מיך. דניאל, צו זעהן דיך. לאָמיר דערמאָהנען די פאַרגאַנגענע צייט און אויסטרינקען. ער, שוין לאַנג ניט געטרונקען מיט דיר. אָפּט געקלערט וועגען דיר אין גליל: אָט וועלן דניאל וואָלט דאָס דאָ געווען מיט מיר! אומעטיג, כאטש נעהם און הענג זיך אויף. גוטע בחורים געווען דאָרט, אָבער ניט פון אונזערע. האָבען אויף זיך ארויפגעצויגען אזא ערנסטקייט אין פאראורטיילען אלץ. דאָס איז ניט שעהן, און דאָס פאסט ניט. אויסטרינקען טאָר מען ניט, נאָכלויפען א שעהנע אראבערין איז א שאנד. וואָס קען מען טאָן, וועלן אין דער גאנצער קאָלאָניע זיינען פאראן נאָר דריי מיידלאך, און מען קען אויף זיי ניט קוקען.

אפגעשטעלט און געפרענט, וואס די כלה שרייבט איהם. דאן האט זי גענומען בייז פארוואורפען איהם זיין פארראטה. זי האט געהערט, אז די אקטריסע איז געוואָרען זיין געליבטע. אלע אין שטאדט רערען וועגען דעם. און ער דארף זיך שעהמען. דינה איז אזא וואויע, אידישע מיידעל. זאל ער גאר ניט מיינען, אז זי וויים פון גאר ניט. מען האט איהר שוין אלץ געשריבען.

— אבער אייך וואס געהט דאס אלץ אן? — האט דניאל געפרענט, בלייך וועריענדיג.

— מיר? — האט די פרוי געפרענט, און איהר פנים איז אין גאנצען רויט געוואָרען.

דניאל איז אוועקגענאנגען, ציטערענדיג ווי אין א פיבער פאר כעם. ער איז אוועק עסען צו מאלקאָוו'ן, ווי געווענהליך זיינען דארט נעען א סך ארבייטער. אויפ'ן שוועל פון א דערבייאיגען ציטער איז געשטאנען די קראנקע בעל־הבית'טע, און איהר טאכטער איז אומגעלאפען, באדינענדיג די גאסט, און האט נעענטפערט מיט נעלעכטער אויף די שפאסען פון די בחורים, וואס האבען זי יעדע ווייל צוגערופען:

— העי, פעטינקע! גיב נאך א טעלער זופ!

דניאל האט זיך געזעצט מיט סענדער'ן ביי א קליינעם טישעל ביי דער זייט און האט באשטעלט ווין. ער האט זיך ניט גוט געפיהלט, און איהם האט זיך געוואלט פארגעסען זיך. דער גע־שפרעך מיט דינה'ס בעל הבית'טע האט אנגעוואָרפען אויף איהם א שווערע שטימונג.

— זי איז דאך אבער טיילוויוייז געראכט — האט ער געקלערט.

— איך האנדעל ניט גוט.

— דערעסען צו ארביטען, — האט סענדער געראדט, אוים־טרינקענדיג דאס צווייטע גלאז ווין. די לעצטע צייט איז ער נע־וואָרען זעהר טרויעריג. — אט שוין דעם זעקסטען טאג מאטערען מיר זיך מיט דער גאס. הלואי ענדינען מיר דאס צום קומענדיגען שבת.

— און מיר וועלען גאר ניט פארדינען — האט דניאל צוגע־לענט. — ווי מיינסטו, וועט אויסקומען צו דריי פראנק אויף יע־דערען א טאג?

לעך וועגען פאלעסטינא. ער, ניטא וואס צו רעדען! דאס לעבען געהט אוועק...

אין רעסטאראן איז אריינגעקומען אן ארימע, דארע פרוי מיט א פארווייגטען פנים. עס איז מיט אמאל געוואקרען אזוי אויגענבליק־ליך שטיל, ווי דער טרויער וואלט אהער אריינגעקומען, און אלע האבען גענומען רערען אין דער שטיל, און די פרוי איז צוגעגאנגען צו מאלקאוו'ן און האט געפרעגט:

— וואו איז מיין זוהן?

און ניט באקומענדיג קיין ענטפער, האט זי זיך צוואווייגט. דאס איז געווען די מוטער פון דעם ניט לאנג אין גליל דער'הרג־עטען שומר. איהר זוהן, א געזונטער, לעבענסלוסטיגער בחור, האט ,אויפקאהרענדיג אין פאלעסטינא, איהר געזאגט, אז מען וועט איהם דארטען גענבען ערד און ער וועט אנהויבען א נייעם לעבען פון אן ערד־ארבייטער. דאן וועט ער זי אריבערנעהמען, און אלע וועלען לעבען גליקליך צוזאמען. די ערשטע מאנאטען פלעגט זי פון איהם קריגען האפנונגספולע בריף. דאן איז ער אנשוויגען גע־וואָרען, און די מוטער האט געקלערט: מסתמא איז איהר זוהנדעל שטארק פארנומען, און דעריבער שרייבט ער ניט. עס איז דאך פארען אזוי פיל ארבייט, און ער איז אליין. וועו וועט זי צו איהם פאהרען? און פלוצלונג באקומט זי פון פרעמדע מענשען א קורצע נאכריכט, אז איהר זוהן איז געפאלען ווי א העלד, פארטיידיגענדיג אונזער לאנד.

זי האט ניט געגלויבט. ער איז דאך געפאהרען אנהויבען א נייי לעבען, — פלעגט זי זאגען. זי האט אויספארקויפט אלץ, וואס זי האט געהאט, און איז אוועק אין פאלעסטינא. איצטער געהט זי, א משוגע'נע איבער די רעסטאראנען און פרעגט ביי אלע־מען, וואו איהר זוהן איז. „ער איז דאך געפאהרען אנהויבען א נייי לעבען", — זאגט זי אלץ.

דניאל האט געבעטען דאס מיידעל, זי זאל דער פרוי געבען עפעס עסען.

— איך האב מיין מוטער געזאגט דיזעלביגי זאך, ווען איך בין געפאהרען אין פאלעסטינא — האט סענדער אפגעזיפצט. — האב צוגעזאגט צו שרייבען אפט, און שרייב איינמאל א יאהר.

אייגע איז מיט פֿרישטשעם, א צווייטע איז דיק, ווי א מאַסקווער סוחר'טע, מיט קלייגע אויגעלעך, און די דריטע איז א לעהרערין. אויפ'ן אויסזעהן איז זי צו דערלייִדען, אָבער זי איז משוגע גע ווארען אויפ'ן פּוּנקט ציוניזם. וועגען וואָס דו זאָלסט ניט אָנהויבען צו רעדען מיט איהר, וועט זי באַלד אַרויפקומען אויף דאָס איהריגע: סאָציאַליזם, דער אידישער פּראָלעטאַריאַט, מאַרקס, לאַסאַל און דער טייוועל וויים וואָס נאָך. אַלע קלוגע בחורים זיינען, נאַטירלִיך, אין איהר פֿאַרליבט איבער די אויערען. און איך, ברודער, האָב פֿאַרגעציגען א טונקעל־הויטיגע פּעלאשקע. זייערע אויגען זיינען גרויס, שוואַרצע, און געהען אום ווי פֿרינצעסינס.

— נו, און דו האָסט געהאַט ערפאָלג? — האָט דניאל געפֿרעגט לאַבענדיג.

— דעם אמת געדעדט, ניט אַלעמאָל, — האָט קליאטשקע געזאָגט, בליצענדיג מיט די אויגען. — זיי זיינען שעלמען, און וואַלטען אַליין נערן א שטיף געטאָן, נאָר זיי האָבען מורא פאר די מענער און קרובים. טרינק, דער קאָניאַק איז גוט. און נעדענקסטו אונזער לעבען אין אָדעס? מיטינגען, דעבאַטען, שבתים אויפ'ן שול־הויף. און קענסט, דעם רב'ס טאָכטער, געדענקסטו נאָך? אָט איז דאָס געווען א שענהייט! פּאַרוואָס קומען ניט אַוועלכע צופֿאַהרען אהער, צו פּאַרזיסען אונזער לעבען אין די ווייטע פּאַרוואָרפענע קאַלאָניען.

און דעם בעל הבית פון אונזער אָדעסער קוואַרטיר האָסטו ניט פֿאַרגעסען? א שענער מענש געווען. כאָטש אן אַלטער, אָבער די נשמה איז געווען ביי איהם א יונגע און א גוטע. ווי ער פלעגט דאָס אונז שבת טראַקטירען מיט פיש! ער פלעגט זאָגען: „עסט, קינדער!" און אַליין, א הויכער, בריימפֿליציגער, מיט א לאַנגער באַזילבערטער באָרד — אן אמת'ער פּאַטריאַרך אברהם.

נו, לאָמיר זיין געזונט! טרינק, סענדער! דאָס איז שוין, דאָכט מיר, דאָס דריטע גלאָז. א וואונדערליכער געטראַנק! יע, וואַר וויים, צי עס לעבט נאָך זיין קראַנקע הויקערדינע טאָכטער מיט די פֿאַרבענקטע אויגען. די אַרימע פלעגט איהרע טעג פֿאַרברענגען נאָר ביים פענסטער. נעדענקסטו, זי פלעגט אַלעמאָל בעטען ביכ־

— אָבער איך וויל פאָהרען אין פאַלעסטינא, — איז דניאל באשטאַנען אויף זיינם.

— אהא, איהר זייט א ציוניסט, — האָט דער קאָמיטעטס פאָרשטעהער זיך צוגעכט. — איך ראָט אייך ניט, יונגער מאַן, אומצוברענגען אייער לעבען. דאָס איז א ווילד און ווייסט נאָנד, באפעלקערט פון רויבערישע שבטים. דאָרט נעהט אום דער גאָלד פיבער, מאַלאַריא. איבערלעבט אייך גוט.

אָבער דניאל האָט באשלאָסען ניט אנדערש נאָר פאָהרען אין פאַלעסטינא, און האָט ע'פועל'ט ביים קאָמיטעט, מען זאָל איהם אראָפרעכענען א גרויסע סומע פון דעם פרייז פאר'ן בילעט. דעם אוועקט פאר זיין אָפפאָהרען זיינען אָנגעקומען די רומענישע עמיגראַנטען. דער וועכטער פון קאָמיטעט, א קליינער הויקעריגער מענשעל אויף דינע פיסלעך, איז מיט דניאל'ן אוועק צום וואָקזאל זיי באַגעגענען. אָט איז צו דער פלאַטפאָרם מיט רויש צוגעקומען א לאַנגער צוג. פון די וואַגאָנען זיינען ארויסגעקומען אלטע לייט, פרויען, בחורים, מיידלעך, קינדער. עס איז געוואָרען א טומעל, א געדרענג: געשרייען, זיפצען און געוויין פון זויגקינדער. און דער הויקער האָט מיט זיין דינעם קול'כעל געשריען:

— אלע אהער אהער אין דריטען קלאַס!

דניאל האָט דאן מיט וועהטאָג און בענקשאפט געקוקט אויף אָט די אָרימע, פאַרשטויסענע מאסע קינדער פון זיין פאָלק און האָט געקלערט:

— זיי אלעמען טרייבט שנאה און אונגליק פון זייערע אלטע וואויז־ערטער. וועלען זיי אָבער דאָרט געפינען א בעסערען לעבען?

ער האָט די אימיגראַנטען געהאָלפען איבערשלעפען זייער באַגאַזש, האָט באַרוהיגט די ווייגענדיגע קינדער און איז צוזאמען מיט זיי אוועק אין א גרויסען בארק, וואו זיי האָבען זיך פאַרנאַדער געלייגט אויף דער נאַכט. און דאן, ליגענדיג אויף די נאַרעם, האָט ער די בחורים דערצעהלט וועגען פאלעסטינא און האָט זיי צוגערעדט צו פאָהרען אהין און זיך פארנעהמען מיט ערד־ארבייט.

אין דער פריה איז צו דניאל'ן צוגענאַנגען אן איינגעבוירענער

דניאל איז אהיים געגאנגען אליין. אויפ'ן וועג האט ער בא־
גענענט א לויה. ער האט זיך אנגעשפארט אן א פארקאן, און א
שרעק פאר'ן טויט האט איהם ארומגענומען. עטליכע מינוט האט
ער געקוקט, ווי די לויה האט זיך נעצוויגען. מען האט געפיהרט א
תימנ'ער ארבייטער. פאראויס זיינען געגאנגען חברה קדישא,
באליכטענדיג מיט פאנארען דעם וועג צום בית עולם, און הינטען
האבען געקלאגט עפעם בארוויסע פרויען, און קינדער האבען גע־
ווויינט.

אין דער היים האט זיך דניאל געליגט, אבער איינשלאפען
האט ער ניט געקענט. ווי אין א פיבער האט ער זיך געוואלרפען
אין בעט און האט אלץ ניט געקענט גוט אוועקליינען די פים. ער
האט אנגעצונדען א לעמפעל, האט געפרואווט לעזען, נאר ווי א
סטאיע שווארצע פויגלען פלעגען אנפליהען אונרוהינע גדאנקען.
אלץ געהט עפעם ביי איהם ניט גלאט. אט איז ער שוין צוויי יאהר
אין פאלעסטינא, און וואס האט ער אויפגעטאן? די חברים, וואס
זיינען מיט איהם אין איין צייט געקומען, האבען שוין לאנג ערד.
אדער זיי ארבייטען און לערנען זיך ביי אלטע קאלאניסטען. איצט.
וען דינה וועט זיך דירוויסען וועגען ארא'ן, וועט זי אוועקגעהן
פון איהם, און ווידער בלייבט ער אליין. מען קען דאך ניט אר־
בייטען א גאנץ לעבען פאר עטליכע מטבעות א טאג. ער וועט
אוועקגעהן אין גליל און וועט ווערען א שומר. אויב זיין לעבען
וועט זיין ניט געלונגען, וועט אפשר זיין טויט ברענגען נוצען. א
העלדישער טויט קען א סך זאכען פארגיטיגען. און דניאל'ן האט
זיך דערמאנט א געשפרעך מיט אן אלטען רומענישען אידען, וואס
האט אויף דער עלטער עמיגרירט מיט זיין פאמיליע אין ארגענ־
טינא. דאס איז געווען אין א שטאדט אין שווייץ, ווו עס האט
זיך געפונען אייניר פון די אידישע עמיגראציאנס קאמיטעטען.
ניט האבענדיג גענוג געלט צו קומען אין יפו, האט זיך דניאל גע־
וועגדעט צו יענעם קאמיטעט נאך הילף.

— פאהרט אין ארגענטינא, וועלען מיר אייך העלפין, —
האט געענטפערט דער פארשטעהער פון קאמיטעט, א דייטשער
איד. די טעג וועלען אהער קומען פון רומעניען עמיגראנטען, און
איהר וועט מיט זיי קענען אפפאהרען אין ארגענטינא.

מאַנט אַן דעם אַלטען׳ס ווערטער: „איהר, יונגע, זייט אַונזער גאַנצע האָפענונג". און וואָס האָט ער אויפגעטאָן?

ענדליך איז דניאל אנשלאָפען געוואָרען. ער האָט זיך דערזעהן אין חלום, אין א פינסטערער נאכט, אין א וויסטען וואַקזאל. פֿאַרביי איהם ציהען זיך צוגען מיט אידישע וואַנדערער. זיי שטרעקען אויס זייערע הענט און בעטען רעטונג. נאָר ער איז אַליין און האָט ניט קיין כחות צו העלפען, און זיין הארץ גההט אוים פאר וועהטאָג.

8.

שבת אַין דער פריה איז אָרא געקומען צוריק פון קאירא. צוזאמין מיט איהר איז געקומען צו פאָהרען איהרע א פריינדין אסתר, וואָס האָט זיך געקליבען צו עקזאמענירען זיך אין יפו אויף לעהרערין פון קינדערגארטען. דאָס איז געווען א יונג מיידעל מיט קעצישע אויגען, א בויגיגען, בלענדען וויסען קערפער, א דינער האלז און פראכטפאָלע רויטע האָר. אָרא איז לאַנג געווען מיט איהר באפריינדעט, און איצט האָבען זיך די מיידלאך באזעצט צוזאמען.

אָרא איז אוועק צו דניאל'ן. די לאָדענס פון זיין קליינעם צימערל זיינען געווען צוגעמאכט. דניאל האָט זיך גע־פיהלט ניט גוט, און ער איז פון אין דער פֿריה געלעגען אין א האלב־דרעמעל. די בעל־הבית'טע האָט איהם געבראכט א גלאָז מוטנעם טיי און איז אוועק, איבערלאָזענדיג די טיר האלב אָפען. אָרא איז שטיל אריין אין צימער, האָט זיך צוגעזעצט אויפ'ן ראנד פון בעט און האָט צערטליך אריבערגעפיהרט מיט דער האנד איבער זיינע האָר. דניאל האָט א ציטער געטאָן, געעפענט די אויגען און געקלערט, אז דאָס שלאָפט ער נאָך אלץ און זעהט אָרא'ן אין חלום.

— דאָס בין איך, מיין איינגעל, דיך פֿרעהט, ניט אמת?

— אָרא, — האָט דניאל געמורמלט, גליקליך זיך צולאכט און האָט מיט'ן גאנצען קערפער זיך א ציה געטאָן צו איהר. זי האָט איהם א קוש געטאָן אין שטערן.

גרויער אלטער, עהנליך צו א בוים, וואָס האָט א סך געליטען פון שטורעמס, און האָט נעפרעגט:

— דאָס פאָהרסטו, זוהן מיינער, אין פאלעסטינא?

— איך, זיידע, — האָט דניאל פרויגדליך נעענטפערט.

— אָט וואָרט אביסעל. איך וועל אָפּדאוונען, וועל איך זיך מיט דיר דורכשמועסען. זאָל דיר נאָט געבען געזונט. אין פאלעסטינא פאָהרט ער.

דער אלטער איז אָפּגענאנגען אין א פינסטערען ווינקעל, האָט זיך ארומגעוויקעלט אין א טלית און האָט געמומלט דאוונען. דניאל האָט זיך געזעצט אויף א קאסטען ביים וואָרימען אויוועז וואָרטען, ביז דער אלטער וועט ענדיגען.

ארום אַיז נאָך געווען פינסטער. דאָ און דאָרט האָבען נאָך דערברענט די קעראָסינענע לעמפלאך. א בלייכער פריהמאָרגען האָט מיט טונקעלע אויגען אריינגעקוקט אין די קלייטע פענסטער פון דעם באראק. עס האָט זיך געהערט א געוויין פון אויפגעשטאַנענע קינדער און די רייד פון די עלטערע. אָט האָט דער אלטער צוגעזיפגעלענט דעם טלית און איז צוגענאנגען צום אויוועז.

— איך בין דיר מקנא, זוהן מיינער, — האָט ער אָנגעהויבען, — א גאנץ לעבען האָב איך גע'חלומ'ט צו דערלעבען מיינע לעצטע יאָהרען אין הייליגען לאנד, און איצט אויף דער עלטער טרייבט מען מיך ערגעץ אין ארגענטינא. וועז דו וועסט זיין אַין ירושלַים און וועסט קומען צום כותל מערבי, דערמאָן זיך דאָרטען אָן מיר. קוש די שטיינער און ציגד אָן א ליכטעל פאר מיין נשמה. איך בין שוין אלט, און גאָט וויים, וויפיל איך וועל נאָך לעבען. און דיר זאָל גאָט געבען גליק. איהר, יונגע, זייט אונזער גאנצע האָפענונג. אפשר וועט דיר אויף דער עלטער ניט אויסקומען צו וואלגערען זיך אין פרעמדע לענדער.

— איך, זיידע, וועל אָפּגעבען מיין לעבען פאר דאָס הייליגע לאנד, — האָט גענאָגט דניאל, גערירט פון דעם אלטע'ס רייד.

אין עטליכע שעה ארום האָבען זיי זיך צושיידט. די עמיגראנטען פּארטיי איז אָפּגעפאָהרען וווייטער. און איצט, וואַרפענדיג זיך אין בעט פון די אונרוהיגע געדאנקען, האָט זיך דניאל דער-

ארומנעמען אָרא'ן און האָט זי א קוש נעטאָן אין די אויגען. אַון דאָס איז געווען שטארקער פון אלע ווערטער.

— אמת, מיר ווילען אוועקפאָהרען, אוועקפאָהרען! — האָט זי ווידערהאָלט און צוגעדריקט די ליפען צו זיין געזיכט.

דאן האָט זי, גליקליך לאכענדיג, נענומען דערצעהלען, ווי דער דראמאטישער קרייז אין קאירא און באזונדערס ראפאפּאָרט, האָבען זי געבעטען, זי זאָל בלייבען כאָטש נאָך אויף עטליכע טעג. אָבער זי האָט אלעמען דערצעהלט, אז זי האָט זיך פארליבט אין פּאלעס־טינא אין א שהנעם אינגעל און מוז באלד צוריקקומען. ענד־ליך האָט מען איהר געמאכט אן אבשידם אוועגט, אויף ווילכען עם איז געווען זעהר פרעהלאך, און אין דער פריה האָט מען זי באגלייט מיט בלומען, און ראפאפּאָרט האָט זיך אלץ באקלאָגט:

— אך, אָרא, פארוואָם פארלאָזט איהר אונז?

אוועקגעהענדיג האָט אָרא אביסעל א קלער געטאָן און גע־זאָגט:

— און געקומען אהער בין איך מיט אסתר'ן, מיינער א גוטער פרייגדין, וואָם ווען וואָהנען צוזאמען מיט מיר. זי איז פון רוסלאנד און א זעהר אינטערעסאנטע. ווען־סט זעהן.

אין אבענד איז דניאל ארויס צום ים. אויפ'ן ברעג, ווי נע־וועהנליך שבתים, האָבען א סך מענשען שפאציירט און מיט זייער ריידען און לאכען אנגעפילט די לופט ארום. ער איז גע־זעסען מיט די טאטשעטשניקעס און האָט אלץ געקוקט צום נעסעל, פון ווואנען אָרא האָט געקענט ארויסקומען. אָט האָט זיך שוין אָננעצונדען דער ערשטער שטערן. די מוזיק אין קאפע איז אנשווויגען געוואָרען, און דער ברעג איז ביסלאכווייז געוואָרען לעער. דניאל נעהט לאנגזאם צו אָרא'ן. ביים אָפענעם פענסטער פון איהר צימערל שטעלט ער זיך אפּ און פרעגט ביי אסתר'ן: ווואו איז אָרא?

— קומט אריין, — ענטפערט דאָס מיידעל, — אָרא ווען מסתמא באלד קומען.

א האלב אויסגעטאָנענע, ליגט אסתר אויפ'ן סאָפא און לעזט. איהרע שהנע דינע הענד זיינען נאקעט ביז איבער די עלענבוי־

— אָרא, — האָט ער ווידערהאָלט און האָט צוגעצויגען די מיידעל צו זיך.

זי האָט ארומגענומען מיט די הענד זיין האַלז, און קושענדיג איהם, האָט זי לײדנשאפטליך גערעדט:

— איך האָב זיך היינט אומגעקערט פון קאירא און האָב גלייך געאיילט צו דיר. איך בין איצט אזוי גליקליך. און מיר וועלען אוועקפאָהרען אין אנאנדער לאנד. איך וועל דאָרט שפּילען, און אונזער לעבען וועט ווערען שעהן, ווי א מעשה'לע און דיין כלה וועסטו איבערלאָזען. אָבער, ניין, איך וועל איצט וועגען איהר ניט רעדען. די מינוטען לעבען מיר נאָך פאר זיך. נו, זאָג מיר איצט א סך צערטליכע ווערטער, וואָס ווערימען לאנג, לאנג דאָס האַרץ. ביזט אַלע מאָל אזא שווייגענדיגער?

זי האָט איהם ווידער א קוש געטאָן אין שטערן.

— אין די לעצטע טעג האָט זיך מיר געלעבט שלעכט. מיך פּרעהט, וואָס דו ביזט געקומען צוריק. איצט וועט ווידער זיין גוט, — האָט דניאל גערעדט. — געווען אונאנגענעהמליכקייטען אין ארטעל צוליב ארבייט. און דינה'ס בעל הבית'טע האָט מיך איינמאָל אָפּגעשטעלט און גענומען מאכען פּאַרוואורפען: אַלע רעדען וועגען אונז אין שטאָדט. איז נעווען שווער.

— מיין ליבער, מיר וועלען פון דאנען אוועקפאָהרען, — האָט אָרא ווידער אָנגעהויבען. — דו קענסט דאָך טאָן עפּעס אנדערש אין א נייעם לאנד, איך וועל דא זיין א קורצע צייט, די לעהרער האבען מיר צוגעזאָגט צו קריגען מיר א סטיפּענדיום. דאן פאָהר איך אין אייראָפּא.

— ניין, אָרא, פון פאַלעסטינא וועל איך אין ערגעץ ניט אוועקפאָהרען, ווי שווער מיר זאָל ניט זיין — האָט דניאל געזאָגט פּאַרטראכט.

— אָבער פּארוואָס, אינגעל מיינער? — האָט אָרא זיך נע־ווונדערט — יונגע לייט פּארלאָזען דאך דאָס אָרימע לאנד. קען מען דא לעבען גוט?! ארום איז אזוי פיל אָרימקייט, שמוץ און ווילדקייט.

אָבער דניאל האָט איהר נאָר ניט נעענטפערט. ער האָט פעסט

— און איך בין נעזעסען אליין ביים ים, — האָט נעענטפערט דניאל.

פלוצלונג האָט כאינים פארגעשלאָגען:

— זאל אונז אָרא שפילען עפעס הארציגעס. כאָטש דעם טרויעריגען ניגון וואָס די אראבער־בעטלער זינגען ביי די טויערען פון שטאָדט. אָט די מעלאָדיע קלינגט נאָך אלץ אין מיינע אויערען. איך גלויב אמאל צום טויער זי הערען. באזונדערס נוט זינגט א יונגער בעטלער, א קאליקע און א בלינדער. ער האָט א וויכען, שעהנעם רייגעם טענאר.

אָרא האָט באריהרט די סטרונעס און געזונגען:

— א, הייליגער אלא!

— בעסער א אידיש ליד, — האָט גור אריה אונטערבראָכען.

— מיר האָבען אלץ ליב פרעמדע מאָטיוון.

— שווייגט, וואָס פאר אן אונערטרעגליכער מענש איהר זיינט — איז אָרא אין כעס געווארען און האָט וויטער געזונגען.

— א, הייליגער אלא!

וען זי האָט געענדיגט, האָט גור אריה מיט א קרומען שמייכעל געזאָגט:

— אומזיסט זייט איהר, פיל געאכטעטע אָרא, בייז געווארען אויף מיר. מיר דארפען אויסווארצלען אין אונז דעם קנעכטישען גייסט. מיר האָבען אזא שוואכקייט צו אלץ, וואָס איז פרעמד. אונזערע ארבייטער דאָ זינגען רוסישע און זשארגאָנישע לידער, אזוי ווי אונזער אייגענע שעהנע שפראך וואלט גאר ניט עקזיסטירט. ניין, דאס דארף מען איינמאל פאר אלע מאל אפשטעלען. און בכלל, וועל איך אייך זאָגען, האָבען מיר דאָס זיטען ביי אונזער יונגווארג! איך קען דאָ איין בחור. נעהט ארום מיט עפעס א מיידעל. פרעג איך ביי איהם: ווער איז זי? מיינע אן אייגענע שוועסטער. וואָהנען זיי צוזאמען אין איין צימער. איצט שטעלט זיך פאר, זי שוועגערט. עס ווייזט זיך ארויס, אז זי איז א גלייבטע, ניט קיין שוועסטער.

— אָבער זיי האָבען דאָ קיין שלעכטס ניט געטאָן, — האָט שטיל באמערקט כאינים.

— ווי! — איז גור אריה געוואָרען אן אנגעצונדענער און

נענם, און דער בריטער אויסשניט פון דער נאכט־העמד עפענט א בלענדע ווייסע ברוסט. דאָס מיידעל שטעהט אויף און וואַרפט אַרויף אויף זיך א ווייסען דורכזיכטיגען שאל.

— זעצט זיך — זאָגט זי האלב פאַרמאַכענדיג די קעצישע אויגען מיט די לאַנגע טונקעלע וויעס, — אָדער האָט מיר דער־צעהלט וועגען אייך, און איך מוז איצט לערנען און לערנען. ס'אַרבעט אומעטום. אנטשולדיגט, אַיך וועל זיך ווידער צולעגען.

זי האָט גראציעז פאַרוואַרפען די הענד איבער'ן קאָפּ, האָט פאַרריכט די האָר און האָט זיך געלעגט. אַביסעל שפּעטער איז דניאל ארויף אויפ'ן דאַך, האָט צושפּרייט א טעפּיך און זיך געלעגט. דער אָוונט איז געווען וואַרים, בלוי און ליב. ניט וויט אויפ'ן זאמד, האָט זיך געהערט דאָס רעדען פון גרוסע און פריידיגעשרייען פון קינדער. דניאל האָט פלוצלונג דערהערט די שטים פון אָדע'ן און דעם געלעכטער פון נחמה'ן. אָדע איז געווען ביי כאינעס'ען און האָט איצט געפּיהרט צו זיך א קאַמפּאניע: גור אריה'ן, הרר'ן און אנדערע.

די קאַמפּאניע איז צוגעקומען צום שטיבעל, און אָדע האָט גע־זאָגט:

— נעהמט ארויף אויפ'ן דאַך. אַיך מיט דער פריינדין וועלען באלד קומען.

— אָ, זאלען שוין מיינע אויגען זי שנעלער דערזעהן! — האָט דער מאלער אויסגערופען.

— באלד, באלד, — האָט אָדע געלאכט — ניכער, אסתר! — האָט זי א געשריי געטאָן אין פענסטער. אונזער קינסטלער געהט אוים פון אונגעדולד דיך צו זעהן.

— אָ, געטליכע, קום ענדליך ארויס! — האָט הרר זיך געקרימט, און דרעהענדיג זיך ארום נחמה'ן, האָט ער גענומען זינגען א רוסיש ליד.

אַביסעל שפּעטער האָט די קאַמפּאניע זיך צוזעצט אויפ'ן דאַך. אָדע האָט געבראכט א מאַנדאָלין. זי האָט זיך געזעצט לעבען דניאל'ן און האָט שטיל געפרעגט, פאַרוואָס ער איז ניט געקומען צו כאינעס'ן. זי האָט דאָרט אויף איהם געוואַרט און איז דאריבער געזעסען אזוי לאַנג.

LIBRARY AND

נור אריה האָט זיך ניט בארוהינט און האָט באַנייט זיין פרי־ הערדיגען געשפּרעך. ער האָט ניט באמערקט, ווי ער האָט בים־ לעכווייז אלעמען דערעסען. איצט האָט ער דיסקוטירט מיט לאה'ן, וואָס האָט ניט געוואוסט, וואָס איהם צו ענטפערען און האָט נעקוקט אויף איהם צומישט מיט איהרע אויגען, טונקעלע ווי פלוימען, קלערענדיג:

— מיט אזא וואלט איך ניט חתונה געהאט. קיינמאל ניט!

און ער האָט געדעדט:

— דאָס אידישע פאלק האָט אלעמאל שטאלצירט מיט דער ריינקייט פון זיינע זיטען. דאָס אידישע מיידעל האָט ביז דער חתונה געליבט איהר חתן פלאַנאַטיש, און איהר נשמה איז געבליי־ בען ריין, ווי די פליגעל פון א מעווע, ווי דער אומבאריהרטער שניי. און וואָס זעהען מיר איצט? שמוץ און זנות. ניין, דאָ אין פאלעסטינא, אין דעם הייליגען לאנד פון אונזער רוהמרייכער פארגאנגענהייט און אונזער גרויסער צוקונפט דארפען מיר לע־ בען, ווי עס האָבען געלעבט אונזערע אורעלטערען און אונזערע חכמים.

נור אריה'ס קול האָט אויפגערעגט דניאל'ן. אָט פלוידערט ער דאָ וועגען דער ריינקייט פון זיטען, און אליין גנב'עט ער זיך אין די פינסטערע נעבט אין די ארבישע שאנדהייזער אריין און קויפט א פרוי פאר א בישליק. איין קאלטען רעגענדיגען אָוונט איז דניאל געגאנגען איבער'ן ברעג, טולענדיג זיך אין א פעלערינע. די גרויסע מוטנע וועלען האָבען געברויזט, צוטרא־ גענדיג ווייט ארום א טרויעריגע מעלאָדיע. עס האָט זיך ניט געוואלט געהן אהיים. פלוצלונג האָט ער באמערקט, ווי פון אן ארבישען געסעל האָט זיך באוויזען עפעס א באקאנטע פיגור און האָט זיך געלאָזט געהן גלייך צו די שאנדהייזער, וואס האָבען זיך געטולעיעט איינס צום אנדערען אויף א בערגעל, ווי א גרופע שוא־ כע קרעציגע זקנות מיט נאקעטע וואונדען. דניאל איז נאָכגענאַנ־ גען דער פיגור און האָט דערקענט נור אריה'ן. אָט האָט נור אריה זיך אויפגעהויבען אויפ'ן בערגעל, האָט זיך ווי א גנב ארומגעקוקט אין אלע זייטען אָון איז פארשוואונדען אין א טיר, איבער וועלכער

האָט געזומען סאָפּען, ווי א מידער פערד, — אָהן א חופה! דאָס איז דאָך זנות!

— מיין באַצויבערענדער גור אריה. — האָט זיך אָפּגערופען דער מאַלער, וואָס האָט זיך די גאַנצע צייט געדרעהט ארום אסתר'ן. — מיט אייערע ליפּען רעדט די ווייזהייט אַליין. איך שטים מיט אייך פאַלשטענדיג אין. און דעם בחור, וועגען וועלכען איהר דערצעהלט, דארף מען אינמיטען שטאָדט הינריכטען אויף דעם ערגסטען אופן. זאָל די יונגווארג זעהן, ווי מען באַגעהט זיך מיט די אונטרייע צום גלויבען פון אונזערע אבות. און דערווייל ראָט איך אָפּצושטעלען דעם געשפּרעך.

— איהר אַלץ מיט אייערע וויצען! — האָט זיך גור אריה באַליידיגט. — ניט אַלע מאָל זיינען זיי אם פּלאַץ.

אָבער דער מאַלער האָט שוין ווידער נערעדט מיט אסתר'ן. זי האָט געוואָלט איהם געפּעלען. זי האָט זיך געבויגען מיט איהר נאנצען קערפּער און האָט אַלע וויילע צוגעמאכט איהר קעצישע אויגען מיט די לאנגע טונקעלע וויעם.

— ווער איז דער גור אריה? — האָט זי שטיל געפּרעגט.

— אן עזעל בצורת מענש, — האָט דער מאַלער שטיל נענטפערט, — און איהר שלאנקע מיידעל, דערמאָנט מיר א פיל־פארביגע נימף אין בלויען ים. קומט צו מיר, און איך וועל אייך מאַלען אויפ'ן פאָן פון מאנדעלבוימער, וועו זיי בליהען. א יונג מיידעל, שלאנק ווי א בויעל, מיט רויטע האָר, אין וועלכע די ערשטע זון שטראַלען שפּילען ווי כמאראגדען, באשפּריצט מיט טוי, וואנדערט אום אין א מאנדעל גאָרטען. דאָס וועט ארוים־קומען גלענצענד.

— און איהרה האָט אייער אייגענע אטעליע? — האָט אסתר געפּרעגט.

— אָ, יע, אָבער צייטווייליג וואוין איך אין א קליינעם צימער. און אין ירושלים האָב איך אַלץ, — האָט דער מאַלער גע־זאָגט א ליגען. — א רייכע אטעליע אין אן אלטען אראבישען הויז. ארום איז אן אייביג גרינערגאָרטען מיט א וואונדערליכען פּאָנ־טאַן אין דער געשטאַלט פון א יונגער מוטער, וואָס האַלט א קינד אויף די הענט. מיינע בעסטע ארבייטען געפינען זיך אין ירושלים.

איז נעווען א בלאָנדער יונגערמאן פון א יאָהר דרייסיג, פון נידערינגען וואוקס, מיט א גאנץ סימפאטישען געזיכט און טרויע־ריגע נרויע אויגען. ער האָט שוין לאנג נעוואוינט אין פא־לעסטינא, און קיינער פון די חברים האָט ניט נעוואוסט, פון וואנען ער שטאמט. אלעמאל א שטילער, פלעגט ער ווערען ברוגז, ווען מען פלעגט איהם נעהמען פאנאנדערפרעגען וועגען זיין פארגאנגענהייט. פאלעסטינא איז ער עטליכע מאל אַרום־נעגאנגען צופוס, ווי א בעטלער, ערנעהרענדיג זיך פון די נדבות פון גאסטפריינדליכע אראבער און בערואינער. און לאנג אויף איין אָרט האָט ער ניט נערוהט. איהם האָט אלץ ער־געץ ווהו נעצויגען, און ער איז געגאנגען אָהן א ציל. דער שטילער צארטער ווינט פלעגט רופען, דער ליבער צארטער פרייַנד פון אומרוהיגע, בענקענדע נשמות... ער האָט נעשריבען פאָעמען, ווייסע פערזען, בעזונגענדיג די ווילדע שעהנקייט פון די ווייסטע בערג און טאָלען. ער האָט נעשריבען פארבענרייך אויף דער קאָנדענסירטער ביבלישער שפראך, ווארפענדיג זונ־ליכט אויף יעדער שורה. כאינים האָט איהם ניט איינמאל נע־ראָטען צו באארבייטען די פאָעמען טעכניש און זיי אַרויסגעבען. אָבער ער האָט וועגען דעם ניט נעוואלט הערען.

— אייערע זשורנאלען זיינען שמוציגע גריבער, — האָט ער נעזאָגט, — און די מעהרסטע שרייבער וואָלט בעסער נעפאסט צו האנדלען מיט הערינג.

ער האָט נעהאסט די שטעדט און האָט זיך אין זיי נעפיהלט, ווי אין א נעפענגנים. מילד און צערטליך מיט חיות, איז ער מיט מענשען אָפטמאל נעווען חוצפה'דיג און האָט זיי אָפען אויסנע־מידען, ווי זיי וואָלטען מיט זייער אָנווועזנהייט באשמוצט זיין נשמה. ערשט מיט עטליכע שעה צוריק איז דווירין נעקומען אין שטאָדט. ער איז נעווען ביי כאינים'ען, און אימיצער האָט איהם נעשיקט אהער. דער שטילער בלויער אָווענט מיט דעם ריינעם באשטערענדען הימל און דער נערוש פון ים האָבען אננעווועהט אן אומעט אויף זיין נשמה.

— דעם אייבינען וואנדערער און דעם זינגער פון די מדבריות פון יהודה מיין גרוס, — האָט איהם עמפאנגען דער מאלער, —

עס האָט זיך געשאקלט פון ווינט און געסקריפעט א טונקעלע לאַנטערן מיט רויט־גרינע שייבלעך.

— איהם איז שווער אָהן א פרוי, — האָט דניאל באַשלאָסען און איז אוועק און האָט וועגען דעם פארגעסען. איצט אָבער האָט זיך איהם געוואָלט זאָגען גור אריה'ן דעם גאנצען אמת אין געזיכט און דאן אראפווארפען פון דאך, ווי אן אלטע שמאטע.

— זעהט, ווי ער האָט זיך דאָס צופלוידערט, — האָט ער זיך ניט איינגעהאלטען, אויפציטערענדיג פאר כעס.

— זאָל ער רעדען, — האָט שטיל געזאגט אָרא און האָט אנגעריהרט די סטרונע פון דער מאנדאָלין. א צערטליכער קלאנג האָט זיך דערהערט און איז אפגעשטאָרבען.

ענדליך איז גור אריה אנשוויגען געווארען, אָננעהמענדיג דעם אויסזעהן פון א ניט פארשטאַנענעם מארטירער פאר זיין פאָלק. ער האָט זיך געלעגט אויפ'ן רוקען און האָט געגומען קוקען אויפ'ן הימעל, און די קאָמפאניע איז געווארען אויפגעלעבט. מען האָט געלאכט און געשפאסט. דער מאלער, וועלענדיג א גלאנץ טאָן פאר אסתר'ן, האָט זיך נעוויצעלט, דעקלאמירט און האָט אלעמען געמאכט צום לאַכען מיט זיינע חכמות, באזונדערס געלונגען זיינען איהם סצענען פון שלום־עליכם.

— ערנסט, הערר, געהט אויף דער ביהנע, — האָט אָרא נעראטען, — איהר זייט א גוטער קאָמיקער.

— צו וואָס, מיין פריינד, איך שפיל אזוי אויך א גאנץ לעבען און זעהר אומגעלונגען, — האָט דער מאלער אָפגעזיפצעט.

— איהר טראכט אוים ביזט אויף זיך אליין.

— צום בארויערען, מיין טונקעל הויטיגע פון בליהענדיגען וויינגארטען, איז דאָס אמת.

פלוצלונג האָט זיך פון אונטען דערטראָגען א הייזעריגער מענער קול: „כאינים, ביזט דא?"

— ער איז דאָ, — האָט מיט פרייד געענטפערט נחמה. — קומט ארויף. מיינע העררען, דוויירין איז געקומען מיט זיין פידעל. אָט וועט דאָס זיין אינטערעסאנט.

דוויירין האָט דערווייל לאנגזאם זיך אויפגעהויבען אויף די שמאָלע טרעפ, האלטענדיג זיין פידעל אויפטער'ן ארעם. דאָס

א כאפ געטאָן, און דניאל מיט כאינים'ען האָבען זיך א ווארף גע טאָן אראפ איבער די טרעפ.

דוד האָט בלויז צייט געהאט צו דערצעהלען, אז סענדער האָט זיך צושניטען דעם האלז מיט א קיך־מעסער.

— אָך, גאָט! — האָט כאינים געזופצט, אויפענדיג מיט דניאל'ן אין רעסטאָראן.

מאלקאָוו, א פארלאָרענער און א בלייבער, מיט צושראקענע אויגען, האָט זיי באגענענט ביים אריינגאנג.

— א דאנק גאָט — האָט ער געזאגט, — דער דאָקטאָר זאָגט, אז די וואונד איז ניט געפעהרליך. אזא אומגליק. אלע זיצען ביים אָוועד־עסען, מען לאכט, און פלוצלונג כאפט ער א מעסער און... אָך, איך קען ניט זעהן קיין בלוט, איך קען ניט, — האָט מאלקאָוו א ציטער געטאָן.

אין א קליינעם צימער, לעבען סענדער'ס בעט, זיינען נע־וועז די טאטשעטשניקעס מיט טרויעריגע שולדיגע פנים'ער. זיי האָבען ביים עסען געשפאסט איבער איהם און האָבען איהם ווי־דער געוואלט אָנ'שיכור'ען, און פלוצלונג אזא סוף! באזונדערס שלעכט האָט זיך געפיהלט חיים, וואס פלעגט שטענדיג דער ער־שטער רייצען סענדער'ן. דער דאָקטאָר האָט איבערגעבונדען די וואונד, האָט ווידער אלעמען בארוהיגט און איז אוועק. און סענדער איז געלעגען מיט פארמאכטע אויגען און האָט גע־קרעכצעט.

— איך קען מעהר ניט. וואס איז מיין לעבען? וועמען בין איך נויטיג? איך האָב אין קיין זאך קיין ערפאָלג ניט. ווי מען זינגט אין דעם ליד, איך בין געבאָרען געווארען אָהן מזל. אין רוסלאנד איז מיר געווען שלעכט. איך האָב געמיינט, אז אין פא־לעסטינא לעבען בחורים צואמען, און אלע זיינען גלייך. ארויס־געקומען איז נאָך ערגער. איינער בין איך דאָ, און קיינעם האָב איך ניט.

סענדער האָט זיך פלוצלונג צואוויינט.

— ווייז ניט, טייערער, — האָט דניאל איהם געזומען מרייסטען.

אָרא, שטעלט זיך אויף און פארנייגט זיך טיף פאר איהם. אָט איז אַ מענש, וואס שפּיים אויף רוהם, וועמעס נייסט האָט זיך נאָך ניט צונויפגענאסען מיט דער נישטיגער מאסע.

— שוויג, שווייג, הערי, — האָט דווירין אייגפאך געזאגט, און מיט אן אנשטרענגונג אלעמען צו זעהן האָט ער זיך נעזעצט אויפ'ן דיל מיט די פיס אונטער זיך.

מען האָט ארומגערינגלט דווירין'ען און געגומען איהם אויספרעגען, פון וואנען ער קומט, און פארוואס מען האָט איהם אזוי לאנג ניט געזעהן.

— איך בין שוין געווארען אומרוהיג וועגען דיר, — האָט כאינים געזאגט.

און נחמה איז צוגעשטאנען:

— ליבער, שפּילט אונז עפּעס. איך ווילּ, איך בעט אייך זעהר.

די אנדערע האָבען אויך געבעטען. דווירין האָט ניט געוואלט. ענדליך אָבער האָט ער איינגעשטימט. ער האָט געבראכט אין אָרדנונג דאָס פידעל און האָט אויפגעשפּילט א ווינ־ליד, אין־בערגעבענדיג דאָס פייפען און וויינען פון דעם ווינטערדיגען שטורם, די טרויעריגע מעלאָדיע פון א מוטער, וואס האָט זיך אָנ־געבויגען איבער איהר קינד'ס ווינגל. דאָס ליד האָט דווירין ליב נעהאט און האָט עס געשיפּלט מיט געפיהל, כאָטש ניט ריכטיג און זעהר טרויעריג. דאָס פידעל פלעגט ביי איהם פלוצלונג אָנ־הויבען וויינען, וואו די מוטער פארווינט דאָס קינד. אָט איז אפ־געשטאָרבען דער לעצטער קלאנג. דווירין האָט אראפגעלאָזט דעם שמיטשיק און איז א מינוט געשטאנען מיט אן אראָפגעלאָזע־נעם קאָפּ, עהנליך צו א נאסען מוזיקאנט אין זיינע צוריסענע קלייד־ער.

— בראווא! — האָט נחמה אויסגערופען. — שפּילט נאָך עפּעס.

פלוצלונג איז צום הויז צונעלאָפען דער טאטשעטשניק דוד.

— דניאל, קומט שנעל! מיט סענדער'ן איז שלעכט.

— וואס איז? וואָס איז געשעהן? — האָבען אלע זיך

גלויס. עס האָט אויסגעזיוועט, ווי אַן אומבאקאַנטער וואָלט פּאר איהר אנטפּלעקט די גרויסע געהיימנים פון לעבע, און זי האָט געזאָהן וואונדערלעכע חלומות אָהן א סוף...

איצט פלעגט דניאל יעדען פריהמאָרגען צוקומען צו איהר הויז, פלעגט זיך שטעלען פאר איהר פענסטער און רופען:

— אָרא, אסתר, שטעהט אויף! די זון איז שוין לאנג אויפגענאנגען. שנעלער זיך באָדען. — און האלב שלאָפענדיג פלעגען די מיידלאך צארט ענטפערען: „באלד, באלד, לעבער!"

דאן פלעגען זיי ארויסגעהן אין גאס אין לייכטע ווייסע כאַלאטען, מיט טופלעם אויף די פיס, מיט האנטיכער אויף די אקסלען.

בייס ים פלעגען די מיידלאך אראפוואַרפען די כאלאטען און זיך שפּילען ווי קינדער. אסתר פלעגט זיך א נאקעטע לעגען אויפ'ן זאמד, שעהן פארוואַרפענדיג די הענט הינטער'ן קאָפּ, און פלעגט זשמורען די אויגען אנטקעגען דער זון, וואָס האָט געשפּילט מיט סמאראגד און גאלד אין איהרע שעהנע רויטע האָר.

— דו אומפּארשעהמטע, — האָט אָרא געלאכט, — דניאל איז דאָך דאָ.

— נו איז וואס! — האָט אסתר געענטפערט זיך ציהענדיג, — ער מעג קוקען אויף מיר, .וויפיל ער ווילל, א נאקעטע בין איך א סך שעהנער, איידער אין די נארישע קליידלעך.

זיי האָבען זיך אריינגעווארפען אין וואסער און זיינען אוועק געשוואמען ווייט, יאָגענדיג זיך איינע נאָך דער אנדערער. וועז דניאל פלעגט אָנכאפען אָרא'ן, פלעגט ער זי הויך אויפהויבען אויף די הענט, און זיינע ליפּען פלעגען באריהרען איהר ברוסט, און זי, א גליקליכע, פלעגט פארוואַרפען דעם קאָפּ און לאכען אנטקעגען דעם הימעל, דער זון און די לייכטע מארגענפערלדינע וואלקענדלעך.

די אָוונטען פלעגען דניאל און אָרא פארברענגען אויפ'ן דאך פון הויז. אסתר מיט'ן מאלער פלעגען אוועקגעהן צום ים. געוועהנליך פלעגט אָרא שפּילען אויפ'ן מאנדאָלין און זינגען רוסישע פאָלקס־לידער, וואס דניאל האָט זי אויסגעלערנט. און

וועז סענדער האָט זיך בארוהיגט, האָט דניאל קלענער גע־מאכט דעם פייער, און אלע זיינען ארוים פון צימער.

— איך וועל בלייבן לעבען איהם די גאנצע נאכט, — האָט חיים געזאגט. — איהר מעגט גיין.

דניאל האָט זיך אומגעקעהרט צו אַרא'ן. די קאַמפאניע איז זיך שוין צוגאנגען, און דאָס מיידעל איז געזעסען אויפ'ן פענ־סטער אין א לאנגען ווייסען כאלאט מיט אראפגעלאָזענע צעפ. אסתר איז אוועקגעגאנגען מיט עם מאלער.

— איך האָב געוואוסט, מיין אינגעל, אז דו וועסט קומען צוריק, — האָט אַרא אָנגעהויבען און האָט מיט ביידע הענט ארומגענומען זיין קאָפ און האָט איהם א קוש געטאָן אין שטע־רען. דאן האָט זי איהם מיט צערטליכקייטען ארויפגעפיהרט אויפ'ן דאך, און זיי האָבען זיך דאָרט געלייגט אויפ'ן בריטען טעפיך.

— אך, אַרא, ווי פיינליך דאָס לעבען איז, — האָט דניאל נערעדט, לאסטשענדיג זיך צו איהר, — אנדערע מענשען וועל־רען פון דעם שיקזאל אזוי באלויידיגט. אָט נעם סענדער'ן. ער האָט זיך איצט אזוי באקלאָגט. א נשמה האָט ער א גוטע און קען אָהן פריינדשאפט ניט לעבען, און קיין פריינד זיינען ניטאָ, האָט ער באשלאָסען צו שטארבען. צום גליק איז די וואונד ניט גענפעהרליך.

— מיין ליבער, אייגענער אינגעל, — האָט דאָס מיידעל געענטפערט. — נעם מיך ארום פעסט, פעסט. איך האָב אזוי לאנג געווארט אויף דיר.

פון די לייכטע בארוהרונגען פון איהר יונגען וואריימען קערפער האָט דניאל האלב פארלאָרען דאָס באוואוסטזיין. ער האָט געוואלט אויפשטעהן, אוועקגעהן, האָט אָבער ניט גענאט קיין כח. אן אומאויסשפרעכליך זים גענפיהל האָט געשמידט אלע זיינע גלידער, און דאָס הארץ איז אויסגענאנגען. און דער מיי־דעל'ס שטים האָט געקלונגען ווי אין חלום...

פון יענער נאכט זיינען פאר אַרא'ן אָנגעקומען טעג פון ליבע און שענקייט. זי האָט אויפגעבליהט און איז שענער געוואָרען. איהר געזיכט איז געווען באלויכטען מיט א שטילען

און האָט לאנג ארויסגעקוקט צו דער גאס, ניט זעהענדיג פאר זיך גאר נישט.

זיצענדיג אויפ'ן דאך, פלעגט כאינים אמאל זאגן:

— וועז איהר, אָרא, וועט וועלט אן בארימטע אקטריסע, רייך, ארומגערינגלט מיט רוהם און מיט ליבהאבער, וועט איהר ניט איינמאל דערמאָנען אָט די שטילע גוטע אוועגדען אויפ'ן דאך פון דעם ארימען הויז.

— און מיין איינגל מיט די געקרייזעלטע האָר, — האָט אָרא צוגעגעבען, גלעטענדיג דניאל'ן.

איין אָוועגט איז געקומען גור אריה. ער האָט דערצעהלט אָרא'ן, אז די ירושלימ'ער יוגענט בעט דעם יפו'ער דראמאטישען קרייז צו געבען פאר דעם ארבייטער פאנד א ספעקטאקל, מיט אָרא'ס אנטייל, פארשטעהט זיך. דער קרייז האָט איינגעשטימט און פאָהרט באלד אין ירושלים. ער איז דאָס געקומען מיטטיילען די אננענהמע נייעס דער פיל געעהרטער אָרא'ן.

— א דאנק, — האָט דאָס מיידל געזאגט קאלט, — איך וויים שוין. און איצט זעצט זיך און שווייגט. איך וויל זינגען א רוסיש ליד. — זי האָט געזומען זינגען, אקאָמפאנירענדיג זיך אויף דער מאנדאָלין. גור אריה איז אוועקגעגאנגען: ווייזט אוים, זיך באליידיגט.

אָרא האָט געזומען דערצעהלען וועגען איהר שוועסטער, וואָס וואוינט אין ירושלים. זי איז א שווארצאויגיג און אזא פריינדליכע און לעבעגסלוסטיגע. איהר מאן איז א קוטשער, אַ יונגער, שלאנקער, אפגעברענט פון דער זון, אן אמתער אראבער, זינגט שטענדיג. זיי האָבען דרייי קינדער און לעבען שרעקליך אָרים, און די שוועסטער באקלאָגט זיך קיינמאל ניט.

וועז דניאל האָט זיך געזעגענט, איז שוין געווען שפעט. אינגאנצען אין וויסען, איז דאָס מיידל נעשטאָגען אויפ'ן דאך און האָט ווי א פאר'כשופ'טע געמורמעלט:

— א גוטע נאכט, ליבער!

ער פלעגט לייגען זיין קאָפּ אויף איהר שוים און אָפּט קלערען: ווי גוט וואלט דאָס געווען אזוי צו שטאַרבען.

פון דינה'ן האָט ער שוין לאַנג קיין בריף ניט געהאט און האָט אליין איהר אויפגעהערט צו שרייבען.

אמאל פלעגט ער זי זעהן אין חלום. זי פלעגט שטיל ווייַנען, קוקען אויף איהם מיט געבעט און זאָגען, אז דאָס האַרץ טוט איהר וועה. נאָך אזעלכע חלומות פלעגט דניאל ארומגעהן אַ טרויעריגער און ניט געפינען זיך קיין אָרט. א שטילער, אַן אייַנגעקרימטער פלעגט אמאל כאינים קומען צו אָראַ'ן. די לעצטע צייט האָט ער נאָך מעהר זיך פארטיפט אין זיך און אין זיין אייבינגען טרויער.

— אך, מיינע קינדערלעך, זייט איהר דאָס א וואויל אָפּער, — און אין זיינע שרעקעריגע באוואגונגען און אין שטילען טרויעריגען קול האָט מען געזעהן, וואס פאר א טיפער און שווערער קאמף קומט פאר אין זיין נשמה. ער האָט ליב געהאט דניאל'ן און האָט געוואוסט, אז צוליב אָט דעם יונגען מאן וועט אָרא שוין קיינמאל מעהר ניט צוגעהן צו איהם נאָהענט. און די צוויי געפיהלען האָבען אין איהם געקעמפט און געמאטערט איהם. אָרא איז צו איהם געווען זעהר ליבליך און האָט אָפּט זעהר אויפמערקזאם אויסגעהערט זיינע רייד וועגען די נייע אידישע פּאָעטען און אויסלענדישע דראמאטורגען, וועגען וועלכע זי האָט נאָך גאָר ניט געהערט.

איינמאל איז כאינים געווען אליין מיט אָראַ'ן אין איהר צימער. זי איז געלעגען אויף דער סאפא. ער איז אונענטשלאָסען צו איהר צוגענאנגען און האָט גענומען שטיל גלעטען איהר קאָפּ. דער מיידעל'ס געזיכט האָט זיך פארענדערט, או זי האָט שטיל געזאגט:

— מען דארף ניט אזוי, כאינים. בעסער לאָמיר בלייבען פריינט. איהר זייט א זעהר ליבער מענש, און איך פיהל צו אייך די טיפסטע אכטונג. אָבער מען דארף ניט אזוי...

און ציטערענדיג פון פארבאָרגענעם וועהטאָג און שאנד, האָט ער זיך נאָך מעהר איינגעהויקערט, איז צוגענאנגען צום פענסטער

נייעם דאַרף אוֹן איז איצט ארומגענאנגען אין א ברייטער אבאיע מיט א ווייסען טיכעל אויפ'ן קאָפּ, ארומגעבונדען מיט א שוואַרצען שנור.

— זעה נאָר, ווי מען האָט זיך דאָס צוהולִיעט! — האָט ער אויסגעשריען, דערזעהענדיג די פּלעשער אויפ'ן טיש. — ניט אומזיסט האָט מיך אהער געצויגען.

— זעץ זיך צו אונז, — האָט חיים געזאָגט. — ווין וועט זיין געגוג.

חיים איז געווען גוט געשטימט, אוֹן ער האָט געוואָלט לעבען מיט אלעמען בשלום. ער האָט געמאכט שלום מיט דניאל'ן.

— זיי מוחל, ברודער, איך האָב דיך עפּעס באַלַיידיגט פּאר נאָר ניט.

דניאל האָט איהם אויסגעשטרעקט די האַנט.

— איך טשעפּע קיינמאָל קיינעם ניט, אָבער מען דאַרף מיך אויך ניט אָנריהרען.

מען האָט זיך געזעצט צום טיש. מען האָט אויך איינגעלאַדען רבי משה'ן אויסטרינקען א גלאָז ווין.

— איך קוק אויף אייך, קינדער, — האָט רבי משה אָננעהויבען מיט א רוהיגען, שטילען קול. — איך קלער ווי די צייטען בייטען זיך דאָס. איך בין אויך אמאל געווען יונג אוֹן האָב ליב געהאַט צו זיין פרעהליך. דאָס איז ניט קיין זינד. פרייד איז נאָט'ס געשאַנק. ווער עס טראָגט אין הארצען א ריינע פרייד אוֹן ליבע צו מענשען, דער באזיצט א וואונדערליכען אוצר. איך געדענק, מיר האָבען געלעבט אין א קליינעם שטעדטעל, ארומגעדינגעלט מיט אוראלטע וועלדער. געלעבט שטיל, אייַנפאַך, אָהן שווערע זאָרגען. ניט געווען ביי אונז קיין גרויסע מויערען, קיין פאַבריקען. מיין פאָטער, א ליכטיגער גן עדן זאל ער האָבען, האָט געהאַלטען א קרעמעל אויפ'ן מארק פונקט אנטקעגען א גרויסען דעמב, צו וועלכען די פויערים פלעגען צובינדען זייערע פערד אין א יריד. אָט דער דעמב איז מיר געבליבען אין זכרון, אוֹן אוך קלער אפּט: צי לעבט ער נאָך?... האָט איהם א שטורעם ניט דערשלאָגען? איז מיין פאָטער געווען א קרעמער. אוֹן אוך

9.

אין עטליכע טעג ארום איז דער דראמאטישער קרייז אפּ־
געפאהרען אין ירושלים. אָרא האָט צוגעזאגט דניאל'ן, אז זי
וועט זיך אומקעהרען באלד נאָכ'ן ספּעקטאקל. אָבער עס איז
אוועק שבת און זונטאָג און זי איז נאָך אלץ ניט געווען. מאָנטאָג
אָוונט האָט דניאל געווארט אויף דעם קליינעם וואָקזאל אויפ'ן
ירושלים'ער צוג. ענדליך איז ער אָנגעקומען. פון די וואגאָנען
זיינען ארויס עטליכע טערקישע אָפיצערען, צווויי פרויען, א דא־
רער הויכער אַיד און א יונג סירישׂ מיידל אין אן אויסגעצייטען
קלייד.

— זי איז מסתמא אויף עטליכע טעג געבליבען ביי איהר
שוועסטער, — קלערט דניאל און געהט לאנגזאם צו מאלקאוו'ען.
די טאטשעטשניקעם האָבען געענדיגט זייער ארבייט אין נייעם
דאָרף און האָבען אויפ'ן צווייטען טאָג געזאלט געהן אין קאָלא־
ניע היטען די ווייגערטנער. מען האָט דאָ דעריבער נעמאכט
א וועטשערע מיט פיש, פלייש און גוטע ווייגען, ווי נאָר עס איז
געווארען טונקעל, האָט מאלקאוו אָנגעצונדען דעם גרויסען לאָמפּ
און אין רעסטאָראן איז געווארען ליכטיג און פרעהליך. סַענ־
דער איז דניאל'ן אנטקעגען געקומען מיט אויסגעשפּרייטע
ארעמס:

— אָט וועלען מיר דאָס היינט הוליען! — האָט ער גע־
זאָגט, און אויף זיין גאָנצען העסליכען פּנים האָט זיך צוגאָסען א
גוטער קינדערשער שמייכעל.

— נאָר קיין נאַרישקייטען ניט מיט מעסערס, סענדער, ג'ע־
דענק!

— שווייג! — האָט סענדער איהם געלענט די האנט אויפ'ן
מויל. — איך שעהם זיך דאָס צו דערמאָהנען. איך וויים ניט,
וואָס מיט מיר איז דאן געווען. נאָר ווי א היסטעריש מיידל.

— נו, גוט, גוט, איך וועל ניט רעדען, — האָט דניאל אַיינ־
גע‌שטימט.

עס איז געקומען קליאטשקאָ אין אן ארַאבער קאָסטיום מיט
א קינזשאל אין בלויען גורט. ער איז געווארען א וועכטער אין

— קומט אריין — האָט ער דערהערט אסתר׳ס קול. זי איז געזעסען ביים טיש און געלייענט.

— אך, דאָס זייט איהר! — האָט זי געזאָגט, אויפהויבענדיג דעם קאָפּ און צומאכענדיג אויף איהר שטייגער די אויגען.

— אָרא איז נאָך ניט געקומען? — האָט דניאל געפרעגט.

— ניין, וואָס זעהט איהר אַוים אזוי מאָדנע? איהר האָט פיבער? איהר זייט קראַנק?

דניאל האָט זיך געזעצט.

— איך בין געזונט — האָט ער שטיל געזאָגט, דערפיהלענדיג פּלוצלונג א מידקייט. אסתר איז צוגענאנגען צו איהם.

— איהר ווילט, וועל איך אייך איבערלעזען אן אויסצוג פון מאנע׳ס „פריהלינגס זון״? — זי האָט זיך געזעצט לעבען איהם און האָט געזומען לעזען זינגענדיג, האָבענדיג פארגעניגען פון יעדען פערז, דאָן האָט זי פארמאכט די אויגען און געזאָגט, ציהענדיג די ווערטער:

— נאָט, וויפיל טרעהרען און בענקשאפט נאָך דער אייגענער ערד!

— הויבט אָן נאָך אמאָל — האָט דניאל געבעטען — דאָס איז מיין באליבטע פּאָעמא.

זי האָט נאָך אמאָל איבערגעלעזען און דאָן איז זי ווי א פאר׳כשופ׳טע געזעסען, וונדערהאָלענדיג דעם לעצטען פערז: „א, וועו מיר וואָלטען ביידע ווידער אויפגעלעבט...״ פּלוצלונג האָט זי אָנגענומען דניאל׳ן פאר דער האנט:

— איהר האָט עפעס פאר מיר מורא. אָבער איך בין דאָך נאָר ניט אזא שרעקליכע.

— וועו קומט אָרא? — האָט ער פּלוצלונג געפרעגט.

— א, יע, אָרא — האָט אסתר געערדט פארטראכט — איך האָב פון איהר באקומען א בריף. זי האָט אין ירושלים געהאט א גרויסען ערפאָלג. זי וועט בריינגען א סך בלומען און א גרוסען שאנק פון א פראפעסאר פון דער קונסט שול „בצלאל״. נאָכ׳ן ספּעקטאקל האָט מען איהר געמאכט א באנקעט, אויף וועלכען די אלטע לעהרער האָבען ביז טאָג געהוליעט ווי אינגלעך.

בין געזעסען אין בית מדרש און געלערנט. מיט מיר זיינען דאָרט נעווען נאָך עטלעכע יונגע לייט.

אין א ווינטערדיגען אוועגט פלעגען מיר זיך זעצען אַרום אויוועז, באקען קאַרטאָפּעל, טרינקען טיי, און אזא ליכטיגע, ריינע פרייד פלעגט אונז אַרומנעמען, אזוי ליוטער פלעגט ווערען אויפ'ן הארצען, אז מיר פלעגען נעהמען זינגען און דאנקען גאָט פאר דאָס לעבען, וואָס ער האָט אונז געשאַנקען. יע, צייטען בייטען זיך...

— לחיים, זיידע, — האָבען אויסגערופען די טאטשעטשניקעס, אויפהויבענדיג די גלעזער ווייז — לחיים, רב משה! — נו, קינדער, לחיים, זייט גוטע אידען.

דער אלטער האָט געמאכט א ברכה און אויסגעטרונקען א גאנצע גלאָז. ער איז נאָך אביסעל געזעסען, דאן האָט ער זיך געזעגענט און איז אוועק צו זיך. די טאטשעטשניקעס האָבען באשלאָסען ניט אָנצוּשכור'ען זיך דאָס מאל. אויף דניאל'ס פּאָרשלאג האָבען זיי געגומען דערצעהלען פון זייער לעבען.

וועז זיי זיינען זיך צוגאנגען אהיים, איז שוין געווען נאָך האלבע נאכט. דניאל האָט צוגעפיהרט קליאטשקאָן'ן ביז צום נייעם דאָרף. דער שטארקער אלטער ווייז, ווי וועניג זיי האָבען ניט געטרונקען, האָט שטארק געווירקט אויף זיי. ביידע זיינען געווען אויפגערעגט, האָבען געהערט הויך, און קליאטשקאָ האָט געשריען, כאפענדיג זיך פאר'ן קינזשאל.

— וואָרט, ברודער, וועסט נאָך פון מיר הערען. אין הערבסט קום איך צוריק אין גליל, און דאן וועט זיך פארשפרייטען דער רוהם וועגען דעם שומר קליאטשקאָ. איך וועל קויפען א גוטען פערד, א נייע אבאיע, און רויטע שטיוועל. און דאן וועל איך ווייזען די אראבער, ווי אָנצופאלען אויף אידישע שומרים.

— ביזט א בראווער יונג! — האָט דניאל איהם געפאטשט איבער'ן פלייצע, — ביזט א בראווער יונג!

אויפ'ן וועג צוריק האָט דניאל א קלאָר געטאָן, אפשר איז שוין אָרא געקומען צוריק, און ער איז אוועק צו איהר הויז. אין פענסטער איז געווען ליכטיג. ער האָט אָנגעקלאפט.

געהן. כאינס האָט געארבייט איבער א נייעם ראמאן און איז כמעט ניט ארויסגענאנגען פון זיין גרויסען ליידיגען צימער. נאנצע טעג איז ער געזעסען איינגעבויגען איבער'ן טיש און האָט געשריבען, פארטראכטענדיג זיך און זינגענדיג שטיל א גמרא־ניגון. אמאל פלעגט זיך איהם פלוצלונג פארשטעלען אראָ'ס גע־שטאלט. דאן פלעגט ער נעהמען שפרייזען איבער'ן צימער, דער־פיהלענדיג א פלוצלונגען שארפען וועהטאג. לאה און נחמה זיי־נען אויף זומער אוועקגעפאהרען אין גליל. פון דער היים האָבען זיי נעהאט א טרויעריגע נאכריכט. א פערד איז געפאלען, די ערנטע איז שלעכט, און דער פאָטער איז אליין ניט געזונט. די מיידלעך האָבען אביסעל געווויינט און האָבען באשלאָסען באלד אפפאָהרען אהיים.

דער מאלער הררי איז אוועקגעפאהרען אין ירושלים. איי־נער פון די לעהרער פון „בצלאל" איז קראנק געוואָרען, און מען האָט הרר'ן זיינען ביי איהם, ווייזט אוים, געווארען פריינדליכע בא־ציהונגען. אין די שמועסען מיט איהר האָט ער אוועקגעווארפען זיין אנגעבלאָזען־געהויבענעם טאָן און איז געווארען אויפריכטיג, אייגפאך און שטיל. ער האָט ביי איהר געבעטען רוהיגע צערט־ליכקייט, אפט פלעגט ער פאר איהר אין דער הויך טרויטען וועג־גען א ליכטיגען, רוהיגען לעבען מיט א געליבטער פרוי ערגעץ אין א פארווארפענער קאָלאָניע, ווייט פון די טומעלדיגע שטעדט. ער האָט מיט איהר געהערט וועגען זיינע ארבייטער, וואס שטעלען איהם ניט צופריעדען, וועגען נייע וועגען אין קונסט, אויף וועל־כע ער ווייל געהן און קען ניט... אבער אסתר איז נאָכ'ן עקזאמען אוועקגעפאהרען צוריק אין מצרים און האָט זיך מיט איהם געזע־גענט אין א קורצען קאלטען בריף.

מאלקאָוו'ס רעסטאָראן איז אויך געווארען אביסעל לעדיג. דאָ זיינען אינגאנצען געווען עטליכע מענשען. איינער פון זיי א יונגערמאן, א מעלאנכאָליקער מיט טרויטערישע אויגען און א זעהר בלייכען שהנעם געזויכט, האָט געשפילט אויף א פלייט. אין די אָוועניען פלעגט איצט אין רעסטאָראן זיין אומעטיג און טונקעל, פלַעגען זיך פון דעם מעלאנכאָליקער'ס צימערעל דער־

— א גוטע נאכט, — האָט געזאגט דניאל אויפשטעהענדיג.
— גאָט, ווי אומעטיג — האָט אסתר געמורמלט, נאָכ־קוקענדיג איהם און אראפלאָזענדיג מאכטלאָז די הענט אויף די קני.

10.

דניאל איז ארומגענאנגען אהן ארבייט. די גאנצע ארטעל האָט אין דער קאָלאָניע געהיט די ווייננערטנער. ער וואָלט אויך געקענט לייבט געפינען א שומר־שטעל, נאָר ער האָט ניט געוואלט אוועקגעהן פון שטאָדט. איצט האָט ער געלעבט מיט אָרא'ן אין דער נייער קאָלאָניע. ניט קוקענדיג אויף דעם, וואס גור אריה האָט ניט אויפגעהערט צו ווארפען שמוץ אויף דניאל'ן, און אויף די רייד פון די לעהרער און דעם פארזיצענדען פון דעם דראמאטישען קרייז, האָט אָרא אָפען געלעבט מיט דניאל'ן. און דניאל'ן האָט אויסגעוויזען, אז ער איז ווידער רוהיג. אָרא איז געווען אזא שטילע, צערטליכע און ליבע. אָפט אין די אוונדען פלעגט ער איהר פאָרלעזען האמסונ'ען. און וואס פאר אן עקסטאָז זי איז אריינגעקומען פון דעם ראָמאָן „וויקטאָריא", זי האָט געהערט מיט אן איינגעהאלטענעם אָטעם, און איהרע מצרים־אויגען האָבען געלויכטען ווי שטערן.

— ליבער, זאָג נאָך אמאָל, וואס איז ליבע, — האָט זי געבעטען — דאָס פאר'שיכור'ט, ווי אלטער, דופטיגער וויין.

און דניאל האָט איהר ווידער פארגעלעזען די שעהנע שטעלען פון „ויקטאָריא". און ווי אזא האָט דאָס געווויינט ביי ויקטאָריא'ס לעצטען בריף, איהר געבעט פאר'ן טויט!

— אזוי ליבען נאָר אויסערוועהלטע — האָט זי געזאגט, און טרעהרען זיינען גערונען איבער איהרע באקען.

צוויי־דריי אָוונטען א וואך פלעגט אָרא אוועקגעהן אויף רעפעטיציעס. איצט האָט דער קרייז „די אידישע ביהנע" זיך נעקליבען צו שטעלען פינסקי'ס „יענקל שמיד". אין די אָוונטען, וועז אָרא פלעגט אוועקגעהן, פלעגט דניאל בענקען און זיך ניט קענען געפינען קיין אָרט. ער האָט ניט געהאט וואוהין צו

איהם שרעקליך געמאטערט. אבער וואו קען ער זי געפינען? זי עסט אפשר מיטאג ביי די אייגענע?

אין א שטילען געסל לעבען גאסט־הויז שטעהט אראָס פאטער. דאם איז א ליבליכער אלטער מיט א גרויליכער בארד און געדיכטע ברעמען, פון אונטער וועלכע עס קוקען ארויס פאר־טרויטע אויגען. ער טראגט אלע מאל א יארמולקע און איז אנגע־טאן אין א האלב־זיידענעם געשטרייפטען אראבישען כאלאט.

— שלום, זיידע, וואס מאכט איהר? — פרענט דניאל — ארא איז דא ניט געווען.

—ברוך יהוה יום יום — ענטפערט דער אלטער — מיין טאכטער איז שוין לאנג ניט געווען מיטאג עסען. אפשר איז זי אין דער היים מיט דער אלטער.

דניאל געהט לאנג ארום איבער די גאסען און אנטשלוסט זיך ניט אריינצוגעהן. די אלטע תאט איהם ניט ליב. ביי צופעליגע באגעגענישען ווארפט זי אויף איהם אומפריינדליכע בליקען און מורמעלט עפעס בייז, ווי זי וואלט איהם פארשווערען. ענדליך איז ער דאך אריינגענאגען, אבער ארא איז דארט ניט געווען. — זי איז אוועק, אוועק! — האט בייז געענטפערט די אלטע, זיצענדיג אויף דער סאפע און רויכערענדיג דעם דופטיגען קאליאן.

דניאל איז געקומען אהיים, וועו עס האט געגומען ווערען טונקעל'. ארא, א בארוועסע, אין א ווייסען כיטאן, איז אומגע־גאנגען איבער'ן צימער און געשטודירט איהר ראל. דניאל איז צוגעגאנגען און האט איינפאך געזאגט:

— פארגיב מיר, ארא. דאם וועט מעהר ניט פארקומען. איך האב גאר ניט געוואלט טרינקען, איך האב אזוי נארריש זיך באריהמט. נו, געגוג ביז זיין.

זי האט געמאכט א מארטירער פנים און האט גארניט ge־ענטפערט. זי האט איהם שוין לאנג מוחל געווען און האט אום־געדולדיג געווארט אויף איהם, קלערענדיג וואו ער קען דאם זיין. אבער ווי נאר דניאל איז געקומען מיט אן ענטשולדיגונג, האט זיך איהר פארוואלט איהם אביסעל מאטערען.

טראָגען צארטע, רופענדע קלאנגען פון רעפלעקסיוון מעלאדיען, וואס פלענען ארויסרופען ניט פרעהליכע געדאנקען ביי דעם אלטען רב משה'ן און ביי מאלקאוו'ן...

און קליאטשקא איז געווען א שומר אין דער נייער קאָלאָניע. ער האָט שוין געכאפט עטליכע גנבים און איז געווארען באריהמט. וועז אָרא פלעגט אוועקגעהן אויף די רעפעטיציעס, פלעגט ער אריינקומען צו דניאל'ן און די פריינד פלענען אויסמרינקען א פלעשל קאָניאק. דאָס איז באלד געווארען א נויטוועניגקייט ביי זיי. אין אָנהויב איז אָרא געווען צופרידען צו זעהן דניאל'ן א פרעהליכען און אומענדליך־גוטען.

— מיין אינגעל האָט אביסעל אויסגעטרונקען, — פלעגט זי זאָגען, אפגענעדיג זיך זיינע שטורמינע צערטליכקייטען און אן אומענדליך־גליקליכע — אָבער ניט אזוי אָפט, מיין טייערער! מאָרגען וועט דאָך דאָס קעפל וועה טאָן. — איין מאָל איז אָרא געקומען שפעט און האָט דניאל'ן ניט געפונען. זי האָט זיך איבערגעטאָן, געזעצט זיך אויפ'ן גאניק און געזומען וואַרטען, ווידערהאָלענדיג אין זכרון איהר דיאלאג פון „יענקל שמיד". באלד האָבען קליאטשקא און נאָך אן ארבייטער צוגעפיהרט דניאל'ן. ער איז געווען שכור, האָט קוים זיך געהאלטען אויף די פים און האָט געמורמלט עפעס ענטשולדיגונגען פאר אָרא'ן. זי האָט אויפגעציטערט ווי אין פיבער. אין א שארפען טאָן האָט זי געבעטען די נעסט אוועקגעהן, האָט אליין מיט ציטערנדיגע הענט אויסגעטאָן דניאל'ן און גלעגט שלאָפען. אויף מאָרגען איז ביי זיי געווען דער ערשטער שטומער קריג. אָרא האָט זיך אויפגעכאפט מיט א בייזען, פינסטערען געזיכט, האָט זיך שנעל אנגעטאָן און איז אוועק, ניט זאָגענדיג קיין וואַרט.

דניאל האָט זיך אנגעטאָן און איז ארוים אין גאס. עס איז געווען א הייסער נאָכמיטאָג. אומעטום זיינען די לאָדענס געווען צוגעמאכט. אויפ'ן גאס איז כמעט קיינער ניט געווען, נאָר לעבען דעם גימנאזיום אין קליינעם גארטענדעל האָבען מאַרשירט די קליינווארג מיט שטעקלעך אויף די פלייצעס; איינס־צוויי, איינס־צוויי... דניאל האָט זיך אויסגעבאָדען אין ים און איז אוועק זוכען אָרא'ן. זי איז אוועק א בייזע, און דאָס האָט

אט האָט מען צו מאָלקאָוו׳ס רעסטאָראן געבראכט אין א פוהר צוויי קראנקע פרויען, א מוטער מיט א טאכטער. שוין דעם זעקסטען טאג ליידען זיי פון א שווערער מאלאריא. זיי האבען גענט אין וואלד ביי א רייכען קאלאניסט, די מוטער האָט געקאכט, און די טאכטער איז געווען א דינסט. דער קאלאניסט האָט גענוֹאלט פון זיי פטור ווערען, האָט ער געדונגען א פוהר און געהייסען זיי פיהרען אין יפו׳ער שפיטאל. דער קוטשער איז געקומען צו מאלקאוו׳ן, האָפענדיג, אז ער וועט די קראנקע קאנען איבערלאזען ביי איהם, ווייל אין שפיטאל איז שוין ניט געווען קיין ארט. דער קוטשער האָט געבעטען מאלקאוו׳ן זיי אריינצונעמען, האָט זיך געשוואָרען אז דער דאקטאָר האָט פארזיכערט, אז באלד וועט זיין ארט אין שפיטאל. רב משה האָט געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ: מען קאָן זיי אזוי ניט איבערלאזען. מאלקאוו האָט געזופצט: וואָס זאל מען טאָן? און האָט זיי אריינגענומען.

אויפ׳ן צווייטען טאג האָט מען פון חדרה געבראכט דעם שוסטער שמואל׳יק. ער איז פלוצלונג משוגע געוואָרען. דניאל האָט איהם גוט געקענט. ער ליגט אויף א באנק אין אווינקעל פון שפיטאל קאריאָר. לעבען איהם זיצען צוויי ארבייטער מיט מידע, פארשלאָפענע פנים׳ער. איינער פון זיי, מיט מעלאנכאָלישע אויגען, איז אליין ניט לאנג ארוים פון משוגעים־הויז.

— שלום, שמואל׳יק! דערקענסט מיך?

דער משוגענער האָט זיך א וואָרף געטאָן אויף איהם מיט זיין בריים־פלייצינען שטארקען קערפער, האָט א בליק געטאָן מיט די אויגען און אויסגעשריען:

— גיב אהער אן ערלויבנים דורכצופאָהרען!

— נוואלדעווע ניט! — איז אין כעס געוואָרען דער ארבייטער מיט די מעלאנכאָלישע אויגען. און דער צווייטער האָט דערצעהלט, אז נאָך נעכטען אין דער פריה איז שמואל׳יק געזעסען ביי דער ארבייט און געזונגען לידער. נאכמיטאג האָט ער פלוצלונג וויל אויסגעשריען: גיב אהער אן ערלויבנים דורכצופאָהרען! האָט איבערגעקערט דעם וואַרשטאט, האָט צואוואָרפען די קאפולען און אינסטרומענטען און האָט גענומען לויפען איבער׳ן וואלד, בריי־

— נו, לאָז מיר דיך א קוש טאָן, — האָט דניאל ווידער אָננעהויבען צערטלעך — נו, זיי ניט בייז!

— געה אוועק — האָט זי איהם געגענטפערט מיט כעס, אָפּשטויסענדיג איהם — ווּאלסט נאָר נעכטען א קוס געטאָן אויף זיך. האָסט אויסגעזוכט העסליך, דער פּנים צוקרימט, ווי ביי א משוגענעם. א, פארוואס טרינקסטו? — האָט זי פּלוצלונג אויסגעשריען אין א טראגישען טאָן, זעהענדיג זיך, ווייזט אוים, אויף דער ביהנע, און איהרע אויגען האָבען זיך אָנגעצונדען.

— הער אויף, אָרא, — האָט דניאל געזאגט אזן געוואלט אוועקגעהן. אָבער זי האָט זיך א ווארף געטאָן נאָך איהם און האָט איהם געגומען ווּאהנזיניג קושען די ליפּען, דעם האלז, דעם שטערען....

— איך קען ניט, איך קען ניט, — האָט זי פארשטיקט געמורמלט — דו האָסט דאָך מיך פארמאטערט, איינגעל מיינער, טייערער!

זיי זיינען א גאנצען אוועגט אָפּגעזעסען אין דער היים, ער האָט איהר דערצעהלט א סך וועגען זיך, וועגען זיין טרויעריגער קינדהייט, זיינע ווּאגלענישען און שטענדיגער נויט. וויפיל נעכט ער האָט אינגעלוויז פארבראכט אין שמוציגע פינסטערע לעכער מיט גנבים און ווּאגאבונדען, ווּאס האָבען איהם באטרונקען מיט בראנפען, פאר'סם'ענדיג דעם אינגעל'ס נשמה און קערפער. דאָס איז געווען א שווערער חלום, ווּאס האָט זיך געצויגען עטליכע יאָהר, ביז ער האָט זיך ענדליך אומגעקערט אהיים.

— אָרימער מיינער, — האָט אָרא געווינט, קושענדיג איהם. און ווידער האָבען זיי געגומען לעבען שטיל און גליקליך.

די טעג זיינען געווען הייסע. פון די קאָלאָניעס ארום האָט מען יעדען טאָג געבראכט קראנקע ארבייטער. ווי א בייזער שטורם ווינט האָט זיך דער פיבער געטראָגען איבער'ן לאנד. אין קליינעם שפיטאָל אין יפו איז שוין לאנג ניט געווען קיין אָרט, און די קראנקע מענער און פרויען מיט געלע, אויסגעצערטע פנים'ער האָט מען לאנג געלאָזען ליגען אין שמוציגע גאסט־הייזער, אָהן קיין הילף.

חלום. דינה'ס ברודער האָט געוואוינט אין א גרויסען הויז אויפ'ן ברעג ים. ארום איז געווען א גאָרטען מיט פאַלמען און בונטע דופטיגע בלומען.

ענדליך האָט זיך דניאל באפרייט פון שמואל'יקען. עס איז געווען טונקעל. ער איז אַוועק איבער די באקאַנטע ערטער, ווי איבער א בית עולם, וואו עס זיינען באגראבען זיינע בעסטע האָפנונגען און טרוימען. אָט איז דאָס גרויסע הויז מיט'ן גאָרטען, וואו דינה'ס ברודער האָט געוואוינט. צו איהם פיהרט א שמאָל שטעגעל, פארוואקסען פון ביידע זייטען מיט גראָז און בלומען. די פענסטער פון הויז זיינען אָפען, און פיאַנאָ קלאַנגען דערטראָגען זיך פון דאָרטען. אין גאָרטען שפילען קינדער. הינטער'ן פאָנטאַן, אין שאָטען פון די אקאציעס, געפינט זיך א באַנק. דאָ האָט איהם דאָס מיידעל ווידער דערצעהלט וועגען איהר ליבע, און איהם דוכט זיך, אז איהר שטילער שאָטען שוועבט דאָ אום. ער געהט אריין אין הויז. א יונגע פרוי באגעגענט איהם, פרעגט וועמען ער זוכט. דער סטודענט, וואָס האָט דאָ געוואוינט, איז שוין ארויסגעפאָהרען. דניאל געהט צוריק, לאָזט ער זיך אראָפ מיט דעמזעלבען שטעגעל צום ים. אָט איז דער פעלז, וואו זיי זיינען געזעסען. ער זעהט אוים ווי א לענגראַרישע חיה מיט א שארפען שפיץ.

אין דער היים האָבען דניאל'ן ערוואַרט אומאנגענעמליכקייטען. ער האָט געפונען אָרא'ן א פארווייניטע. זי האָט אויסגעזוהן אויסגעמאטערט, און איהר געזיכט האָט געהאט א טרוקענעם און פינסטערען אויסדרוק. זי האָט איהם באגעגענט קאַלט, און ווי זיין קומען וואָלט זי גארניט געפרעהט.

— וואָס איז מיט דיר, אָרא? — האָט דניאל געפרעגט, באמיהענדיג זיך צו שמייכלען.

זי האָט נעקוקט אויף איהם מיט א לאַנגען מארטירער־בליק און האָט זיך צוואוויינט.

— וואָס איז, אָרא? וואָס וויינסטו?

— דו נארסט מיך — האָט זי אָנגעהויבען. — דו האָסט מיט דינה'ן א קינד, און מיר האָסטו גארניט געזאָגט. דאָס איז

מענדיג ווי א חיה. מען האָט איהם קוים געכאפט. איצט ווייסען זיי ניט, וואָס מיט איהם צו טאָן. געלד האָבען זיי ניט, און זיי דארפען געהן צוריק צו דער ארבייט. זאָלען שוין די היגע חברים זאָרגען וועגען דעם.

מען האָט שמואל'יקען אריינגעזעצט דערווייל אין א שטאָל, לעבען טויטען צימער, און דניאל איז צוועקגעלאָפען צו א באקאנטען זשורנאליסט, און זיי זיינען בוידע מיט א ליסט געגאנגען איבער די הייזער קלייבען נדבות, צוועקצופיהרען שמואל'יקען אין בוירוט אין א סאנאטאריום. די אונערוואַרטעטע רייזע קיין בוירוט האָט זעהר דעפרעהט דניאל'ן.

איצט וועט ער באזוכען אלע די פלעצער, וואו ער איז ארומגעגאנגען מיט דינה'ן אין יענער שטאָדט, און ווידער וועלען שטילע ליכטיגע טרוימען באלויכטען זיין נשמה.

אָרא האָט איהם אָפגערעדט פון פאָהרען.

— איך וויל נישט, איך האָב מורא, ער וועט דיך נאָך הרג'ענען. זאָל אן אנדערער פאָהרען.

ענדליך האָט זי איינגעשטימט.

— נאָר זיי פאָרזיכטיג. — האָט זי איהם געקושט ביים געזעגענען.

ביינאכט איז דניאל געלענגען מיט שמואל'יקען אויפ'ן דעק פון שיף און האָט ניט געקענט איינשלאָפען. ער האָט זיך דערמאָנט, ווי מיט א יאָהר צוריק איז ער געפאָהרען אין בוירוט מיט דינה'ן. ווי דאָן, איז איצט געווען א שטילע, וואַרימע נאכט. זיי זיינען געזעסען אויפ'ן דעק, און זי האָט דערצעהלט, ווי אין דער יוגענד פלעגט זי זיך אָפט קריגען מיט'ן ברודער. ער פלעגט באליידיגען איהרע פרייַנדינען און דאָס האָט זי דערצאָרנט. אין דער פריה האָט זיי אין בוירוט באגעגענט דינה'ס ברודער, א שווינדזוכטיגער יונגערמאן. ער האָט א קוק געטאָן אויף דניאל'ס שלאָנקע, שטארקע פיגור, האָט טרויעריג א שמייכעל געטאָן און איהם געגעבען די האנט. און די שוועסטער האָט ער לאָנג געקושט ווי ער וואָלט זי שוין לאָנג, לאָנג ניט געזעהן.

די עטליכע טעג אין בוירוט זיינען אוועק ווי א שעהנער

ליבער איז אוועקגעפאהרען ווייט, ווייט און וועט שוין ניט אזוי ניך קומען צוריק. ווי וועל איך איצט לעבען אליין? נו, זיי ניט בייז, איך גלויב דיר.

אין אוועגט איז געקומען כאינים. מען האט ארויסגעטראגען דעם טיש אויפ'ן גאס און געטרונקען טיי ביי לבנה ליכט. עס איז צוגעקומען דער לעהרער פון גימנאזיע און דער ראמאניסט קארטשעווסקי, וואס האט געוואוינט בשכנות. דאס איז געווען נאך א יונגער מענש, פעסט געבויט, מיט א גראבליכען, אביסעל הייזעריגען קול, און אן אומאנגענעמען שמייכעל אויף די גראבע זינליכע ליפען. ער איז ניט לאנג געקומען אין פאלעסטינא און האט זיך זעהר פאראינטערעסירט מיט ארא'ן. אין די אוועגטען האט ער אפט שפאצירט פארביי איהר הויז, מורמלענדיג א לידעל און וועז ארא פלעגט ארויסקוקען פון פענסטער, פלעגט ער זיך אפשטעלען און רעדען וועגען דעם און יענעם. דניאל'ן האט ער ווי נארניט באמערקט.

— אן אמת'ע אידיליע — האט געזאגט קארטשעווסקי — וואס פאר א וויכער זיליבעריגער אוועגט! מען קאן אין דער היים ניט איינזיצען.

עס האט זיך באוויזען קליאטשקא אין אן אבאיע מיט א ביקס אויפ'ן רוקען.

— שלום! איהר רוהט זיך אפ?

— זעץ זיך צו — האט דניאל געזאגט.

— ניין, ברודער! ביי דער גימנאזיע געהט אום עפעס אן אראבער. עפעס זוכט ער. ער וועט ניט גוט אפשניידען. — און עפענענדיג זיין אבאיע, האט קליאטשקא געוויזען זיין לאנגען שטאלענעם קינזשאל מיט דעם גראווירטען הענטעל.

— —איהר מענט שלאפען רוהיג — האט ער געזאגט, אוועקגעהענדיג — איך וועל שוין היטען אייער גוטס.

כאינים האט גערעדט וועגען דעם קומענדען ספעקטאקעל, וועגען אידישע דראמאטורגען. די טעג איז צו איהם געקומען עפעס אן ארבייטער און האט איהם פייערליך איבערגעגעבען א

אומעהרלִיך. — זי האָט מיט די הענט פּארשטעלט דאָס געזיכט און האָט זיך הויך צעווייגט, ווי א געשלאָגענע און באלַיידיגטע מיידעלע.

— דאָס איז ניט אמת, אָרא — האָט דניאל ארויסגערעדט מיט א געפּאלַענעם שטים—וואר האָט דאָס דיר געזאָגט? מסתמא גור אריה. און דו הערסט זיך צו צו זיינע רכילות, באלַיידיגסט מיך און מאטערסט זיך אלַיין אומזיסט. נו, הער אויף ווייגען. לאָמיר זיך דורכריידען רוהיג.

— זיי רעדען וועגען דיר שלעכט — האָט געזאָגט אָרא, ציטערנדיג מיט די אקסלַען. — יעדען טאָג עפּעס נייעס. באזונדערס פון זינט מיר זיינען צוזאמען. ווי א וואָרים נאָגען זיי מיין האַרץ. דו וועסט מיך באַדעקען מיט שאנד און אוועקווארפען, זאָגען זיי. וואָס זאָל איך טאָן? ווייטער אזוי איז דאָך אוממעגלַיך.

— איך וועל מאָרגען אוועקגעהן אין קאָלאָניע — האָט דניאל געזאָגט אנטשלאָסען — דאָס איז אוממעגלַיך.

אָרא האָט אויפּגעהערט ווייגען.

— איז דאָס ניט אמת? — האָט זי געפּרענט, קוקענדיג אויף איהם מיט פּארווייטע אויגען.

— און דו פּרעגסט נאָך? — האָט דניאל טרויעריג געשמייכעלט.

פּלוצלונג האָט זי זיך א וואָרף געטאָן צו זיינע פּיס און, אָנכאָפּענדיג זיינע קני, האָט זי געמומען ריידען לַיידענשאפטלַיך:

— מיין אינגעל! דו ביזט בעסער פון זיי. לאָמיר אוועקנעהן אין קאָלאָניע, צי וואוהין דו וועלסט. מיר וועלען לעבען אין א קלַיינעם וועכטער ביידעל ביי די ווייגערטנער. אין די אוועגטען וועלען מיר ביים פּייער הערען די פּארבּיגע נאַיוועס מעשה'לאך פון די אראבער, דאן וועלען מיר צוזאמען זאמלען די ווינטרויבען. נו, גיב מיר דיינע לִיפּען און אויגען און זאָג, וואָס האָסטו געטאָן אין בּיירוט. באזאָרגט דעם משוגע'נעם, געזהן באקאנטע? און איך האָב נעכטען א גאנצע נאכט ניט געשלאָפען, אלַיין געקלַערט וועגען דיר. מיר האָט אלַיין אויסגעוויזען, אז מיין

נעקוסט אויפ'ן שטאַרבענדען און איז ווידער אוועק, א רוהיגע און טרויעריגע, אינגאנצען אין ווייסען, ווי א שטיל'ער מלאך.

און די נאכט האָט זיך געצויגען פיינלִיך לאנג. דער אינגעל האָט אלץ געווייניגט, און דער תימנ'ער האָט געקרעכצט. אין דער פריה האָבען די ארבייטער אויף א טראָג־בעטל ארויסגעטראָגען ליפשיץ'ס לייכע אין טויטען־צימער. דניאל איז נאָכגענאנגען און האָט שטיל געווייניגט. אויפ'ן הויף זיינען געווען ארבייטער און חברה קדישא. מען האָט דעם טויטען געוואשען. די ארבייטער זיינען געשטאַנען אין גרופען און האָבען שטיל געזעדט. אויף אַן אלליוון בוים ביים אויסגעטריקענטען ברונעם האָט הילכיג געצויטשערט א קליין פויגעלע, שפרינגענדיג פון צווייגעל צו צוויי־געל. עס איז געקומען כאינים. ער איז אריין אין טויטען־צימער און אין א פאָר מינוט ארום האָט מען דערהערט זיין פארשטיקטען געוויין. באלד איז ארויס די פראָצעסיע צום בית־עלמין. עפעס אן אָרימע פרוי מיט צופאַטעלטע האָר און אן אויסדרוק פון שווערען אומגליק אויפ'ן אויסגעצערטען פנים איז געלאָפען פאָראויס, געברַאכען די הענט און האָט הויך געקלאָגט:

— גאָט, עפען פאָר איהם די הייליגע טויערען פון הימעל.

ביי דער זייט האָט זיך געשלעפט א שוואכער זקן, האָט געקלאָפט מיט א פושקע און אויסגערופען מיט א ציטערדיגען קול:

— צדקה תציל ממות! צדקה תציל ממות!

פון די געסלאך זיינען ארויסגעלאָפען אראבער אינגלאך, האָבען געוואָרפען אין די פראָצעסיע מיט שטיינער, געפייפט און געשריען: יהוד! יהוד!

די ארבייטער האָבען זיי פאַנאנדערגעיאָגט, נאָר ווי א מחנה שוואַרצע פויגעל פלעגען זיי ווידער אָנלויפען און מען פלעגט ווידער הערען די שימפ־ווערטער יהוד, יהוד!

און דער ים האָט געבלענדעט אין דער זון, און מיט פרייד געשרייען האָבען די מעווען געקרייזט אין דעם ליכט פון דעם נאָלדיגען מארגען. אויפ'ן בית־עולם האָט מען דעם מת ארויסגע־טראָגען אי ושטיבעל. עטליכע מענשען האָבען געגראָבען דעם קבר. מען האָט געבראכט דעם טויטען, איהם אראָפגעלאָזען אין

גרויסען מאנוסקריפט. דאָס איז נעווען א שרעקליכע טראגעדיע אין זעקס אקטען.

— איך האָב ניט געקענט לעזען — האָט כאינים נעזאגט שטיל. — ער דארף מארגען קומען נאָך אן ענטפער, וואָס וועל איך איהם זאָגען? דאָס בעסטע פאר איהם וואָלט געווען ארבייטען אויף דער ערד. ער זעהט אוים צו זיין א שטארקער יונג. ער וועט זיך זיכער באלדיגען, וועו איך וועל איהם זאָגען דעם אמת.

זיי זיינען נאָך געזעסען ביי א שעה, שטיל רעדענדיג. דאָן האָבען דניאל מיט אַראָן באגלייט כאינים'ען אהיים. אויף מאָרגען האָט מען געבראכט פון קאָלאָניע לִיפשיץ, דניאל'ס חבר. ער האָט געהיט די ווייך־גערטנער ביי א שיידווענ, און ביינאכט האָט עפעם אן ארָאבער אין איהם געשאָסען. די וואונד איז ניט געווען קיין געפערליכע, נאָר איידער ער איז געקומען אין שטאָט, האָט ער פארלאָרען א סך בלוט, און זיין צושטאנד איז געווען ערנסט.

דניאל איז אוועקגעלאָפען אין שפיטאָל. די בלייבע שוועסטער מיט רוהיגע באוועגונגען האָט איהם אריינגעפיהרט. ליפשיץ, אן אויסגעצערטער, מיט אן אויסגעמאטערטען שמייכעל אויפ'ן בלוי־געווארענעם פנים איז געלעגען אין האלב פארגעסענהייט און האָט שטיל געקרעכצט. דניאל איז שווייגענדיג געשטאנען ביי זיין בעט און האָט געפיהלט א שארפען וויטאָג. ארום האָבען זיך געהערט קרעכצען. א גימנאזיסט, איננאנצען בארעקט מיט וואונדען, האָט געווויינט. א שווער קראנקער תימנ'ער האָט מתפלל געווען, בא־לויכטענדיג מיט זיין גלויבען די לעצטע טעג פון זיין לעבען. און אין דעם בריייט אפענעם פענסטער האָט אריינגעלאכט די זון, שפי־לענדיג מיט שטראהלען אויפ'ן סופיט און אויף די וועגט. פון ים האָט זיך געטראָגען א לייכט, צארט ווינטעל, און עם האָט זיך געהערט דאָס שטיפען פון די בלויע וועלען ביי דעם זילבעריגען זאמדיגען ברעג.

ביינאכט האָט דניאל ניט אפגעטראָטען פון דעם קראנקען'ס בעט. עטליכע מאל איז געקומען די שוועסטער, האָט שווייגענדיג

טונקעל. ער איז אוועק אין נאָהענטסטען בית המדרש, איז אָבער געבליבען שטעהן ביים טיר און האָט לאַנג זיך ניט אנטשלאָסען אריינצוגעהן. דאָ זיינען געשטאַנען נאָך אַנדערע יונגע לייט, וואָס האָבען זיך אויך עפּעס געשעהמט אריינער פאר'ן אַנדערען אריינצוגעהן. ענדליך איז אָבער דניאל אריין אין בית־המדרש. דער גרויער חזן האָט מיט א געבראָכענער, אָבער הארציגער שטימע, געזונגען „אל תשלחנו לעת זקנה".

דניאל האָט זיך געשטעלט לעבען רב משה'ן. דער אלטער האָט איהם אָנגעווייזען אין מחזר, וואָס איז געלעגען פאר איהם. דניאל האָט געמומען זאָגען, צוערשט שטיל, נאכדעם אלץ מיט א פעסטערער שטים, אויפ'ן הארצען איז געוואָרען לייכטער, און ליכטיגע ריינע טרערען זיינען איהם געקומען אין די אויגען.

אין א שעה צוויי ארום איז ער געגאנגען אהיים א פרעהליכער, קלערענדיג, ווי אַרא וועט דאָס זיין צופרידען, וועז ער וועט איהר דערצעהלען, ווי ער האָט געדאַוונט דעם גאנצען אוונט. זי איז דאָך אזוי רעליגיעז

אָבער פּאַרוואָס איז נאָך פינסטער אין זייער צימער? שלאָפט זי שוין? פּלוצלונג כאַפּט איהם ארום עפּעס א זאָנדערבארער, אומפּארשטענדליכער טרויער. ער גיהט שטיל אריין אין הויז. אין פּאָרהויז ביים פענסטער, אין א טיפען שטול, זיצט פאר א ליכט די קראנקע בעל־הבית'טע און זאָגט תהילים.

— אַרא איז דער היים? — פרעגט דניאל.

— ניין, — ענטפערט די פרוי. — עפּעס א אינגעל האָט נעבראכט א צעטעל.

— אזוי, — מורמלט דניאל און די פים ברעכען זיך איהם, און דאָס הארץ דריקט עפּעס א שווער פּאַרגעפיהל. ער גיהט אריין אין צימער, צינדט אָן דעם לאָמפּ. אָט איז א קורץ צעטעל אויפ'ן טיש. א נערוועזע האַנדשריפט, שווער פּאַנאַנדערצוקלייבען זיך. ענדליך האָט ער איבערגעלייענט: „דניאל, איך נעה אוועק פון דיר אויף אייביג. מיך רופט אנאנדער לעבען אין אנאנדער לאנד. מיט דיר קאָן איך מעהר ניט לעבען. אדיע, און רוף מיך ניט. אַרא".

— וואוהין פאָהרט זי, אין וואָס פאר א לאנד, — קלערט

גרוב און געגומען פארשיטען. אן אלטער האָט געזאָגט קדיש. טרויעריג איז מען ארומגענאנגען און געלעזען די אויפשריפטען אויף די מצבות, און באלד איז מען זיך צוגאנגען אהיים.

11.

ערב יום כפור.

עם רוקט זיך אָן אן אומעטיגער בין השמשות. דער ברעג פון ים איז וויסט און מעלאנכאָליש רוישען די כוואליעס. עס לויפען און עס יאָגען אָנגעברויגזטע וואלקענס פון צפון קיין מערב, וואו אונטער דעם רויטען זון פארנאנג דוכט זיך דער כסא הכבוד מיט די זעקס־פליגעלדיגע מלאכים ביי דער זייט. אין די אידישע גאסען זיינען שוין לאנג פארמאכט די קראָמען און מענער, און פרויען מיט ערנסטע פנים'ער אויפען אין שוהל אריין.

אין דעם אָרימען שטיבעל, וואו עם וואוינען דניאל מיט אָרא'ן איז זעהר שטיל. אָרא איז פון אין־דער־פריה אַוועק א בייזע און האָט זיך נאָך ניט אומגעקעהרט. דניאל, א דערשלאָגענער, געהט אום איבער'ן צימער און וואַרט אויף איהר. הינטער דעם ווענטל דאָווענט די קראנקע בעל הבית'טע. זי האָט אָנגעצונדען א גרויס ליכט און דער פלאם ציטערט מיט א העלען פלעק אויף דעם דונ־קעלען סופיט. די פרוי קרעכצט און מען הערט די ווערטער פון געבעט, וואָם ווערען איבערגעריסען מיט א טרוקענעם הוסט. דניאל שטעלט זיך אפ ביים פענסטער און קוקט אין גאס אריין. אן אל־טער איד, וואָם פיהרט אן איננל פאר'ן האנט, אויפט אין בית־המדרש און דניאל דערמאָנט זיך, ווי אין די קינדער יאָהרען פלענט זיין פאָטער מיט איהם פאָהרען אויף יום כפור אין א גרויסער שטאָדט. דאָרטען זיינען געווען א סך אידען און אין דער שעה־נער, גרויסער שוהל האָבען העל געברענט ליכט אין לייכטער. דער חזן פלענט וואונדערבאר זינגען און אלע זיינען געווען אָנגעטאָן אין ווייסע, לאנגע קיטלען און זיי האָבען אויסגעזעהן ווי מתים, וואָם פילען אָן די אלטע חורבות אין די פינסטערע ווינטערדיגע נעכט.

דניאל איז ארוים פון שטוב. ארום איז געווען שטיל און

ביבליאטעק און לעז צימער פון אידיש נאציאנאלען ארבייטער פערבאנד
LIBRARY AND READING ROOM OF THE Jewish National Workers Alliance

לאנגען טרוקענעם הוסט, כאפענדיג זיך פאר די איינגעפאלענע ברוסט.

די פרוי איז אוועק, און באלד האט זיך ווידער דערהערט ווי זי לייענט טרויעריג תהלים.

און דניאל האט אלץ ניט געקענט איינשלאפען. די שווערע ערינערונגען פון די לעצטע צוויי מאנאטען זיינען איהם באפאלען ווי צודרינגליכע פלעגן. וויפיל אומאנגענעמליכקייטען ער האט דאס איבערגעטראגען אין דער צייט צוליב גור אריה'ן און קאר־טשעווסקי'ן, וואס האבען איהם אלץ געהאלטען אין איין פאר־מיאוס'ען פאר ארא'ן. אט די קינדער ערציהער פלעגען אין די אוועטען געהן פון הויז צו הויז און בארעדען, ווי ווייבער. אפט־מאל פלעגט ארא קומען אהיים א מידע, א בייזע און פרעגען דניאל'ן, צי ס'איז אמת, וואס די לעהרער דערצעהלען וועגען איהם. דניאל פלעגט זעלטען ענטפערען, פיהלענדיג זיך אין אועלכע מינוטען שוצלאז און שוואך ווי א קינד. ער האט געטומע פיהלען, אז ארא איז איהם א פרעמדע, וועט איהם קיינמאל ניט פארשטעהן, און ער פלעגט אוועקגעהן פון הויז, שעה'ן לאנג פלעגט ער אומגעהן איבער די רוישיגע ארבער גאסען, אריינגעהן אין קאפעען, און הערענדיג די גראמאפאנען, קלערען וועגען דינה'ן, דערמאנען מיט בענקשאפט איהר ליבען געשטאלט, דאס ריינע אידישע מיידעל מיט'ן שעמעווידיגען בליק און גרויסע שווארצע אויגען. עטליבע מאל איז ער אוועק אין קאלאניע, אבער אין א טאג־צוויי האט ער גלייך זיך אומגעקערט אין שטאדט.

עפעס א פיינליך, קראנק געפיהל האט איהם געצויגען צו ארא'ן, און איהם האט אויסגעוויזען, אז ער קען שוין אהן איהר ניט לעבען. און דאס באוואוסטזיין, אז זי פיהרט פריינדשאפט מיט קארטשעווסקי'ן און באגעגענט זיך אפט מיט גור אריה'ן, האט איהם געמאכט בייז און ער האט געטראגען אין זיך א שווערען צארן, ליידענדיג אפטמאל ביז טרערען. דערצו האט ער אפטמאל ניט גענוג געגעסען. ארבייט איז אין שטאדט געווען וועניג. די ארטעל האט זיך פארקלענערט, און די טאטשעטשניקעם פלעגען קוים קאנען דורכקומען, ארבייטענדיג דריי־פיער טעג א וואך. ארא

ער, ניט פֿארשטעהענדיג, ווי מען וואָלט איהם באטויבט מיט א קלאפ איבער'ן קאָפּ. ער לייענט נאָך אמאָל איבער דאָס צעטעל. וואָס פֿאר א שווערער קאָשמאר! פֿלוצלונג ווערט איהם קלאָר, אז אָרא האָט איהם פֿארלאָזען. אן אומאויסשפֿרעכליכער פּיזישער וועהטאָג נעמט איהם אינגאנצען אָרום, דער מויל ווערט צוקרימט פון א קרומען שמייכעל. איהם ווילט זיך שרייען, צורייסען אויף זיך די קלייידער, ווארפען זיך אויף דער ערד אין אָנפאל פון וואהנזינניגען פּיין.

— איצט בין איך אליין, אליין, — מורמלט ער, ווארפט זיך אין די קלייידער אין בעט און באהאלט דעם קאָפּ אין די קישענס, איינהאלטענדיג זיך פון וויינען. און פון צוויטען צימער הערט זיך דאָס קנאקען פון ליכט און ווי די בעל־הבית'טע לייענט מיט א שטיל־ען געווויין: „גאָט, רעטע מיך. איך בין אריין אין די טיפען פון וואסער און דער שטראָם האָט מיך אוועקגעצוינגען..."

דניאל הערט זיך צו:

— יע, — קלערט ער. — ער איז אריין טיף און עס איז ניטאָ פאר איהם קיין רעטונג. צוליב אָרא'ן האָט ער פֿארלאָזען זיין כלה, האָט אויפגעהערט צו ארבייטען אויף דער ערד, האָט ווידער געגומען טרינקען, און די כחות פֿארלאָזען איהם.

ער האָט זיך פֿלוצלונג צוואוויינט אויפ'ן קול, ווי א געשלאָגען קינד. די בעל הבית'טע האָט שטיל געעפענט די טיר און געגומען קוקען א צושראָקענע מיט ברענענדיגע שווינדזוכטיגע אויגען.

— וואָס איז מיט אייך? וואָס ווייגט איהר? — האָט זי געפרעגט, צוקומענדיג צום בעט. — אימיצער איז ביי אייך געשטאָרבען?

— יע, געשטאָרבען, געשטאָרבען, — רופט אוים דניאל — א שוועסטער איז ביי מיר געשטאָרבען. און איצט בין איך אליין.

— אך, — האָט די פרוי אָפּגעזיפצט. — ס'ארא'ן אומגליק. לעגט זיך א קאלטען קאמפרעס מיט עסיג צום קאָפּ. שווער צו לעבען. מיין מוטער איז אויך פריה געשטאָרבען. עס איז פיינסטער אָרום, ווי אין א קבר. — און זי האָט זיך צוהוסט מיט א

און איצט האָט די שלאָפלאָזע נאכט זיך געצויגען אומענדלעך לאַנג. דניאל איז געלעגען מיט אָפענע אויגען און געוואַרט אויף מאָרגען, אויסצוזוכען אַרא"ן און אייגבעטען זי, זי זאָל זיך אומקערען. ער וועט איהר דערצעהלען, ווי טיף און אומענדלעך ער ליבט זי, וועט אָנהויבען א ניי לעבען. זיי וועלען ביז איהר אָפפאָהרען אוועקפאָהרען אין א וויטע קאָלאָניע, וואו אייגפאכע גוטע מענשען וואוינען, וואָס פאר'סם'ען ניט אַנדערע מענשען דאָס לעבען, און זיי וועט זיין גוט ווי אמאָל.

אויפגעכאפט האָט זיך דניאל מיט א קאָפ־וועהטאָג און א שוואכקייט אין קערפער, ווי נאָך א פיבער. ער האָט געעפענט דאָס פענסטער, און העלער פריידיגער זונענשיין האָט ווי א רעגען איהם באגאסען זיין פנים. אָבער דאָס האָט איהם ניט דערפרעהט, און א פינסטערער איז ער אוועק זוכען אַרא"ן.

ענדליך האָט ער זיך דערוואוסט, אז זי געפינט זיך ביים פאַרויצענדען פון דראמאטישען קרייז, אָבער מען האָט איהם מיט עפעס אן אויסרייד ניט אריינגעלאָזען, און מיט אן אראפגעלאָזע־נעם קאָפ איז ער אוועק צורוק. אומזיסט האָט קליאטשקא, ביי וועמען חברה האָבען געטרונקען, איהם גערופען אויסטרינקען לכבוד יום כפור.

— נארישקייטען, — האָט קליאטשקא געפינקעלט מיט זיינע לעבעדיגע אויגען. — לויף איהר ניט נאָך, וועט זי אליין קומען. מיר ווייסען די ווייבערשע קונצען. און דו האָסט שוין אראפגע־לאָזען די נאָז. קום, וועסט אויסטרינקען, וועט דיין שטימונג בעסער ווערען. מיר האָבען, ברודער, דעם קאָניאק מיט דריי שטערענדלאך און א וואונדערליכען ליקער פון הימעל קאָליר, און וויין וויפיל דו ווילסט נאָר אליין.

— איך וועל ניט געהן, — האָט דניאל געזאָגט אנטשלאָסען און איז אוועק וווייטער.

— א פאַרלאָרענער! — האָט איהם נאכגעשריען קליאטשקא.

אין אוועגט איז דניאל געלעגען א קראנקער און האָט עפעס געפלאָנטערט וועגען זיין לא יוצלח לעבען. סענדער האָט איהם געלעגט קאָמפרעסען צום קאָפ, קלערענדיג, אז זיין פריינד איז

האָט נעגעסען ביי דר אייגענע, אוֹן דניאל פלעגט אַרײַנקומען בייטאָג צו מאלקאָוו'ען טרינקען טהעע, און אזוי איז ער בישלעכ־ווייז אָפּגעשוואכט געוואָרען.

אזוי האָט זיך דאָס נעצוינען ביז צום לעצטען קריעג. אין אוועגט איז אָרא נעקומען אהיים מיט א לייכטענדען פּנים און האָט מיט פרייד דערצאהלט דניאל'ן, אז זי וועט באלד באקומען א סטיפענדיע און וועט שוין איצטער זיכער קאָנען פאָהרען אין אייראָפּא זיך לערנען. אין דעם האָט איהר זוהר פיל געהאָלפען קארטשעווסקי, וואָס האָט פארבינדונגען מיט רייכע ציוניסטען.

— אָבער דו וועסט דאָך קומען צוריק אין פּאלעסטינא — האָט נעזאָגט דניאל פּאַרטאָן אין זיינע געדאנקען.

— מיר וועלען זהן! — האָט אָרא אויסגעצויגען. — אפשר וועט איך וועל ווערען א זהר בארימטע אקטריסע, וועל איך קומען אהער אויך אויף א קורצע צייט. קארטשעווסקי קלייבט זיך אויך פאָהרען קיין אייראָפּא.

— אָט וועט איהר פאָהרען צוזאמען. ער איז דאָך דיין פרײַנד,

— האָט דניאל נעזאָגט, קוקענדיג אָר'ן גלייך אין די אויגען.

— נעווים פרײַנד, — האָט זי זיך אָנגעצונדען, און איהר נעזיכט איז פלוצלונג געוואָרען טרוקען און פינסטער. — ער מיהט זיך פאר מיר, און דו האָסט א פינגער אין קאָלטע וואסער ניט אריינגעטאָן. און בכלל האָב איך באמערקט, אז דו ליבסט מיך ניט און וועסט מיך נעווים שפּעטער פארלאָזען.

זי האָט זיך אומנאטירליך צוואווייגט. דניאל איז אויפּגע־שטאנען און איז ארויסגענאנגען שווייגענדיג. געקומען צוריק איז ער ערשט אין דער פריה, וען אָרא איז שוין ניט נעווען. ער איז אוועק זי זוכען, האָט זי אָבער אין ערגעץ ניט נעפונען, און קו־מענדיג צוריק אהיים אין אוועגט א מידער און טרויעריגער, האָט ער אומרוהיג נעוואָרט אויף איהר, צו בעטען ביי איהר אנטשול־דיגונג.

— זי איז נערעכט, — האָט ער ערקלערט, — ער שטערט איהר. זי איז א גרויסער טאלאנט, און ער דארף איהר ניט שטערן אין וועג.

אומנארמאלע וועט פון אונז אראפפאלען, און מיר וועלען ווערען יונג און שעהן. ניט אמת, כאינים?

— נעווים, מיין פרייגד! — האט כאינים געענטפערט.

אין עטליכע טעג ארום האט דניאל ווידער געגומען ארויס־געהן. גאנצע טעג פלעגט ער ארומגעהן איבער די גאסען. ניט געפינען זיך קיין ארט, און אין קאפ ביי איהם זיינען געבאָרען געוואָרען וויילדע פלענער פון נקמה. ער האט באשלאסען צו טויטען ארא'ן. עטליכע מאל האט ער זי באגעגענט. זי איז אלע מאל פארבייגעגאנגען ווי א פרעמדע, אן אומבאקאנטע, און אין אזעלכע מינוטען פלעגט זיך איהם אונטערברעכען די פיס, און אין קאפ האט פעשווינדעלט פאר שאנד און וועהטאג. איינמאל האט ער איהר געשיקט א לאגען בריעף, בעטענדיג, זי זאל זיך אומקערען. אבער זי האט קורץ געענטפערט, ער זאל מעהר ניט שרייבען. זי וועט ניט עפענען זיינע בריעף און וועט זיי שיקען צוריק.

עם זיינען אגגעקומען שווערע טעג, און דא האבען זיך אנגעהויבען די ווינטערדיגע רעגענס, שטורעמס און קעלטען. איצט פלעגט דניאל אריינקומען אין ארבייטער־האטעל „סינאי", וואו מען האט איהם וועניג געקענט. ביי מאלקאוו'ען פלעגען די טאטשעטשניקעס אפט רעדען וועגען ארא'ן, און דאס פלעגט איהם ערגערען ביז צו טרערען. איינמאל איז דניאל שווער אין א קאלאניע, האט עטליכע טעג אפגעארבייט אין אן אפעלסין־גארטען, און פלוצים האט איהם א ציה געטאן צוריק אין שטאדט. ניט לאנג קלערענדיג, איז ער אוועק מיט א קירצערען וועג דורכ'ן פעלד. פון ים האט געבלאזען א ווינט, גערוישט מיט'ן שטעכיגען גראז און בלומען און האט געטריבען איבער'ן הימל די וואלקענס, וואס האבען זיך פארוואנדעלט דא אין פאנטאסטישע חיות, דא אין מאנסטרעזע שיפען מיט ווייסע זעגלען, וואס שווימען אין אומבאקאנטע לענדער.

ער האט זיך אפגעשטעלט, ארומגעקוקט די ווייסטע געגענד און איז לאנגזאם געגאנגען ווייטער, פארזונקען אין טרויעריגע געדאנקען. אין אווענט האט ער געוואנדערט איבער'ן נייעם דארף, וועלענדיג זיין די נאכט צוזאמען מיט דעם שומר קליאטשקא.

פּלוצלונג משוגע געוואָרען. שפּעטער איז געקומען כּאינים. ער האָט זיך צוגעזעצט צום קראַנקען אויפֿן בעט און האָט אין א צערטליכען טאָן געזאָגט:

— עס טויג דאָך ניט אזוי, רניא׳לע. ביזט דאָך א מאַן. וועסט קראַנק ווערען, וועט מען דיך נאָך דאַרפען שיקען אין א סאַנאַטאָריום, און געלט איז דאָך ניטאָ.

— דאָס טענה איך דאָך, — האָט זיך אָפּגערופען סענדער פון שוועל. — און ער רייסט אַלץ זיין העמד אויף זיך און ווייניק.

— נישקשה, נישקשה, — האָט כּאינים געזעדט, — ער וועט זיך נעמען אין די הענט.

— אָבער פּאַרוואָס, כּאינים, האָט זי אזוי געטאָן? — האָט דער קראַנקער זיך געקלאָגט, — מיר האָבען זיך דאָך געקענט צוגעהן גוט און פּריינדליך. צוליב איהר האָב איך פּאַרלאָרען דינה׳ן, מיין נעזונט, מיין רוה און מיינע אַלע טרוימען וועגען א נעזונטען נוטען לעבען אויף דער אייגענער ערד זיינען אויף אייביג פּאַרשוואונדען. זי איז אָנגעפּלויגען, ווי א בייזער ווינט, און האָט אַלץ איבערגעקערט אין מיין נשמה. און נאכדעם האָט זי מיך גרויזאם באַלידיגט און איז אַוועק צו די, וואָס רעדען אויף מיר. און פּריהער האָט זי מיך כלומרשט געליבט, מיך אַרומגעריבעלט מיט ליבליכקייט און צערטליכקייט, האָט שטאַלצירט מיט מיר און איז געווען אומענדליך צערטליך, ווי א מוטער, ווי זי וואָלט מיך אויסגעטראָגען אונטער׳ן האַרצען און געבּאָרען אין ליידען. און פּלוצלונג אזוי אָפּשטויסען! און זיי וואָס האָב איך נעטאָן? איך רעד שלעכט אידיש. אָבער דאָס איז דאָך ניט מיין שולד. איך בין אויסגעוואַקסען צווישען רוסען, די רוסישע לימאַטור האָט אויף מיר שטאַרק געווירקט. די ברייטע סטעפּעס און פּליינען האָבען אריינגעוואַרפען אין מיין נשמה אומרוה און טרויער. איך האָב ליב זייערע לידער. איהר, כּאינים, האָט דאָך אויך ליב רוסלאַנד, בענקט אהין, און אייך איז אמאָל אָנגענעם צו רעדען רוסיש. אָבער פּאַלעסטינא איז מיר אומענדליך ליב, און איך וועל פון דאנען קיינמאָל ניט אַוועקפאָהרען. דאָ וועט אונזער פּאָלק ווידער אויפלעבען. דאָס קראַנקע, העסליכע און

ס׳אַרא חוצפה, — איז דער לעהרער מיט׳ן דינעם הויכען קול געקומען צו זיך — לאָמיר ארויסגעהן צו איהם די מינוט. מיר דארפען...

ער האָט ניט דערענדיגט און האָט זיך געלאָזט לויפען צום ארויסגאנג, און נאָך איהם גור אריה, קארטשעווסקי און דער פאָר־זיצענדער.

— וואָס ווילט אַיהר פון מיר? — האָט דניאל געפרענט שטיל, אייגהאלטענדיג זיך, וועז זיי האָבען איהם אלע ארומגערינגעלט, — איך הער זיך ניט צו אונטער אייערע פענסטער. איך בין נאָר פארבייגעגאנגען און האָב אומגערן דערהערט, ווי דער הערר שרייבער קארטשעווסקי רעדט אויף מיר שלעכטס.

— אן אומשולדיגע באשעפענים, — האָט דער ראָמאניסט זיך צולאכט אומנאטירליך הויך — אומגערן. דאָס געפעלט מיר. און געמיינהייטען טוט איהר אויך אומגערן?

— שווייגט, נידעריגער מענש וואָס איהר זייט! — האָט דניאל א געשריי געטאָן — אניט וועל איך אייך שלאָגען. איהר זייט א קלעפיגע קריכיגע באשעפענים, א שמוציגער רכילות׳ניק, גור אריה, לויפט שנעלער צום רוסישען קאָנסול אָנרעדען, אז מען זאָל מיך ארויסשיקען פון לאנד. איהר זייט דאָך פעהיג אויף אלץ. רעטער פון אידישען פאָלק און זיינע רייניע זיטען. אהא, איך האָב זיך דערמאָנט, וואָס הערט זיך נייעם אין די אראבער שאנד־הייזלאך? איצט זיינען די נעכט פינסטערע. איהר זייט שוין דאָרט לאנג ניט געווען, הא?

— ווי? — איז גור אריה געוואָרען אן אנגעצונדענער — איהר האָט געהערט וואָס ער האָט געזאגט? דאָס איז א גע־מיינער ליגען. ארויסשיקען איהם פון דאנען.

— וואַרט, וואַרט — האָט זיך פלוצלונג אָנגערופען דער פאָרזיצענדער — צו וואָס אזוי האנדלען? אפשר ווי ער אליין אוועקפאָהרען און האָט ניט קיין געלט אויפ׳ן וועג, וועלען מיר איהם געבען. וויפיל דארפט איהר? — האָט ער זיך געוועגדעט צו דניאל׳ן — זאָגט אָהן צערעמאָניעס.

— נייז, זאָל מען מיר שוין בעסער ארויסשיקען, — האָט

סאי ווי קאן ער ניט שלאפן. אבער קליאטשקא איז נאך ניט ארויס און דניאל האט אויף איהם געווארט. ער איז געווען ביים הויז פון דעם פארזיצענדן פון דעם דראמאטישען קרייז. פאר־בייגעהענדיג האט ער דערהערט די שטימען פון עטליכע מענשען פון די העל־באלויכטענע פענסטער. דניאל האט דערקענט דעם הייזעריגען קול פון קארטשעווסקי'ן און איז ניט־ווילענדיג נע־בליבען שטעהן. דער ראמאניסט האט געערדט:

— איהר פארשטעהט, דאס איז א געפערליכער און פאר־דארבענער נפש. האט איבערגעלעזען א פאר ביכלאך און האלט זיך פאר א סטודענט. דערצעהלט אלעמען א ליגען, אז ער איז געגאנגען אין אוניווערסיטעט. און אונזער ארא איז א נאיוו קינד, און ווי כמעט אלע רייך־באגאבטע ארטיסטישע נאטורען איז זי באגייסטערט געווארען און זעהט אין דעם דניאל'ן איהר אידעאל. אבער זי האט, א דאנק גאט, זיך ארומגעזעהן אין צייט. געערבט איז הערר גור אריה, מען דארף איהם ווי־עס־איז צווינגען צו פארלאזען דאס לאנד.

— געווים, געווים, — האט אונטערגעבאפט גור אריה, בא־ווייזענדיג זיך ביים פענסטער, — איך זאג דאך דאס שוין לאנג.

דניאל איז געווארען אן אויפגעקאכטער און האט געציטערט ווי אין פיבער. ער האט זיך אבער באהערשט און זיך ווייטער צוגעהערט.

— מען דארף עפעס צוקלערען ווי פטור צו ווערען פון איהם, — האט זיך אריינגעמישט א קליינער, דארער, רויטער לעהרער מיט א דינעם הויכען קול. ער איז געווען עהנליך צו א נאסען האן.

— איך וועל זיך דורכרעדען מיט'ן רוסישען קאנסול, — האט געזאגט גור אריה, — מען האט מיר איבערגעגעבען, אז ער וועל הרג'ענען ארא'ן. איך האב דאס אליין געהערט.

פלוצלונג האט דניאל זיך ניט געקענט איינהאלטען און האט א געשריי געטאן:

— לומפען!

דערשראקען האבען אלע זיך א ווארף געטאן צום פענסטער.

— ער שפיאנירט דא אונטער די פענסטער, זעהט נאר,

— רוף מיך נישט, דניאל, — האָט זי אויסגעשריען — איך קען זיך נישט אומקערן צו דיר. — זי האָט אַרויסגעריסען איהרע הענט פון זייַנע און איז צוגענאַנגען צו כאַינים'ען. דניאל האָט זיך מיד אַראָפגעלאָזען אויף דער ערד.

אויף מאָרגען פאַרנאַכט, ווען עס האָבען זיך נאָר באַלויכטען די פענסטער פון דער מיידעלשער שול, ווּאו עס פלעגען פאַרקומען די ספּעקטאַקלען, האָט דניאל'ן א ציה געטאָן אהין. איהם האָט זיך דערמאָנט דער אָוונט, ווען אַרא האָט צום ערשטען מאל געשפּילט „כאסיע די יתומה", ווּאו זי האָט איהם באַוויזען איהרע ווּאונדערבארע קאַרטלען, רויטע סטענגעם, די בלויע קליידעל און די ווייסע העמדעל אויסגענעהט מיט בלימעלאַך. די צעפּ האָט זי געזאָגט ווּעלען ביי איהר זיין שוואַרץ, שוואַרצע און לאַנגע ביז די קני. דערנאָך האָט זי איהם געזומען ביי די הענט און געבעטען ער זאל איהר ווינשען ערפאָלג, און ווען ער איז אוועק האָט זי מיט א ציטערענדער שטימע געזאגט:

— אויף ווידערזעהן, מיין אינגעל.

און נאָכ'ן ספּעקטאַקל, ביי כאַינים'ען, האָט זי אזוי אייַנפאַך און הארציג דערצעהלט ווּעגען זיך. ער איז דאן אזוי שטאַלץ געווען מיט איהר. פון אלעמען האָט זי אויסגעקליבען איהם, א פּשוט'ען בחור. צו וואָס איז ער אוועק נאָך איהר? ער האָט דאָך פריהער נעקענט פארשטעהן, אז זי וועט איהם פארלאָזען און די ענד וועט זיין טרויעריג. ער האָט אליין צובראכען זיין לעבען. וואס בלייבט איהם איצט צו טאָן?

און אַרא האָט אין „צוליב גליק" געשפּילט שלעכט.

זי איז געווען נערוועז נאָכ'ן ספּעקטאַקל און האָט געדענקט, אז דאָס האָט איהר נאָט געשטראָפט פאר דניאל'ן. זי איז געווען איבערגלויביג. נאָר קארטשעווסקי האָט איהר פארזיכערט, אז זי האָט געשפּילט גוט, מיט פיל טעמפּעראַמענט און האָט גערופען אלע ארטיסטען צו זיך צו פייערן אַרא'ס ערפאָלג. און פון דער ווייטען איז הונטער זיי, ווי א שטן, אומבאַמערקט נאָכגענאַנגען דניאל און איהם האָט זיך געוואלט שרייען, צורייסען אויף זיך די קחליידער פון וועה.

ווען דניאל האָט זיך אומגעקעהרט צוריק אין האָטעל „סינאי"

דניאל געזאגט, — אליין וועל איך פון פאלעסטינא ניט צוועק־פאהרען. געהט פארקלאגט מיך פאר וועמען איהר ווילט.

פלוצלונג האט דניאל דערפיהלט אן אומערטרעגליכען נאנען אין הארצען, איהם איז געווארען זעהר מיאוס צו שטעהן לעבען אט די מענשען, און ער איז לאנגזאם אוועק ווייטער. און זיי האבען שוויגענדיג און פארוואונדערט איהם נאכגעקוקט, ביז ער איז פארשוונדען אין דער פינסטערניס אין א זייטיגער גאס...

דער „דראמאטישער קרייז" האט זיך געקליבען צו שטעלען גיכען פשעבישעווסקי'ס „צוליב גליק". גור אריה האט ווידער געפוינט איבערא ווענען ארא'ס גרויסען טאלאנט און קארטשעווסקי האט אין ארטיקל אין דער ארטיגער צייטונג צוגעזאגט איהר א גרויסע צוקונפט. פאר'ן ספעקטאקל, אין אוועגט, האט דניאל געטראפען ארא'ן מיט כאינים'ען. ביי איהם האט שטארק געגומען קלאפען דאם הארץ. ער איז שנעל צוגענאנגען צו זיי. זיי האבען זיך אפגעשטעלט. כאינים איז אפגענאנגען אן א זייט.

— ארא, — האט אנגעהויבען דניאל, — ארא, פארוואס האסטו מיך פארלאזען, איך האב קיינמאל נישט געדענקט, אז דו ביזט אזא שלעכטע. ארא קער זיך אום צו מיר און מיר וועלען ווידער זיין צוזאמען. צו וואס אוועקפאהרען פון דאנעט. זעה, ווי איך בין מיד, אויסגעמאטערט און נאר דו קאנסט מיר ווידער אומקערען מיין מוט. פאר וואס שווייגסטו?

ער האט זי פלוצלונג אננגעכאפט פאר די הענט און געגומען זיי קושען. די מיידעל האט געגומען ציטערען און איהר פנים האט זיך באדעקט מיט א טיפען ליידען. איהר איז דאך געווען אזוי שווער צו פארלאזען איהם. וויפיל האט זי איבערגעלעבט ביז זי האט באשלאסען מאכען דעם שריט. וויפיל שלאפלאזע נעכט האט זי פארבראכט קוקענדיג אויף איהם, ווי אויף א קראנקען, פאר וועמען עס איז נישטא קיין רעטונג. און בלייבען דא אין דעם וויל־דען לאנד האט פאר איהר געמיינט געהן פארלארען. ער האט דאך אין קיין פאל נישט געוואלט אוועקגעהן פון דאנען און אלץ גע־רעדט וועגען וועלען אן ערד־ארבייטער. און איהר לאקט און רופט אן אנדער רייך לעבען מיט זיינע וואונדערבארע פייערען.

האָב איך ניט. איך פארמאָג גאָרנישט אָן וויס ניט וואוהין זיך צו וועגדען.

— קלאָג ניט, — האָט איהם מיין פאָטער געזאגט, — דו ביסט נאָך יונג, אָן וואר וויסט, וואָסער גליק דיר איז נאָך באשערט. — אָן ער האָט איהם דערלאָנגט א מעדזשידיע*). דער אראבער איז צוגעפאלען מיט די ליפען צו מיין פאָטערס האנט, אָן דערנאָך האָט ער שטארק אייניגעקוקט זיך אין זיין פנים פון דריי זייטען, אָן בענשענדיג איהם מיט אַלאה, אַיז דער אראבער שנעל פארשוואונדען.

עס זיינען פארביי צעהן יאָהר. מיין פאָטער האָט שוין לאנג געהאט פארגעסען אָן דער באגעגעניש. איז איהם אויפמאָל אויפגעקומען צו פאָהרען קיין גליל אויפצוקויפען זיך אָקסען אָן קיה ביי די רייכע בעדואינער. מיט איהם זיינען אויך געווען מיינע צוויי עלטערע ברידער אָן עטליכע יונגע פאסטוכער, אראבער. אין גיכען זיינען זיי אָנגעקומען אין א וואונדערליכען טאָל, ניט וויים פון ירדן, וואו עס האָבען זיך געפאשעט גרויסע סטאדעס. אויפקויפענדיג די בהמות, האָבען זיי זיך געצויגען צוריק אהיים, נאָר מיט אן אנדער וועג, אָן זיינען אומגעריכט אריין אין א גאנץ אומבאקאנטער געגענד. אויפ'ן צווייטען טאָג האָבען זיי זיך געכאפט, אז זיי האָבען פארבלאָנדזשעט. מיט אמאָל האָט א רייטער זיך באוויזען זיי אנטקעגען. דערזעהענדיג מיין פאָטער, האָט ער פרעהליך אויסגעשריען, אָפּגעשטעלט זיך א ווייל, דערנאָך א דרעה נעַטאָן דאָס פערד אָן אוועק אויף צוריק.

— מיר זיינען פארלאָרען, — האָט מיין אינגערער ברודער געזאגט, — באלד וועלען אונז באפאלען די בעדואינער אָן אלץ אוועקנעמען. ווי האָבען מיר דאָס פארבלאָנדזשעט.

אָן טאקע אביסעל שפעטער האָבען זיי די בעדואינער ארומגעריננגלט אָן זיי צוזאמען מיט די בהמות געטריבען צו די בייטלאך. מיין פאָטער האָבען זיי געזעצט באזונדער, אָן געזאגט, אז באלד וועט צו איהם קומען דער שייך.

---

*) מעדזשידע — א טערקישער טאלער.

איז שוין געווען שפעט ביי נאכט. ערגעץ ווייט האָט זיך געטראנען א שטורם, עס האָבען זיך געהערט פארשטיקטע דונער־קנאַלען. אין האָטעל איז מען נאָך ניט געשלאָפען, די ארבייטער זיינען געזעסען אויף די בעטלעך און האָבען גערעדט. רניאל האָט זיך שטיל אויסגעטאָן און געלעגט. איינער פון די ארבייטער האָט דערצעהלט עפעס א נעשיכטע ווענען זיין פאָטער און אן אראבער, א פארברעכער.

— איהר הערט, חברה, — מיין פאָטער האָט ג׳שם׳ט פאר א גוטהערציגען מענש אין גאנץ ירושלים. ווער האָט איהם ניט געקענט? ווענען האָט ניט געהאָלפען בערל קצב? און וואס פאר א גבורה ער האָט עס פארמאָגט. ממש א וואונדער. ס׳ארא פלייצעס און וואוסק. וואו זעהט מען היינט אזעלכע אידען. און אָט איין מאָל אין א לבנה נאכט איז מיין פאָטער ארויסגענאנגען אויף א שפאציר כדי צו פארטרייבען זיינע טרויעריגע מחשבות. אין דערהיים איז עפעס נישט געגאנגען אלץ כשורה. האָט ער אזוי געבלאָנדשעט און פארגאנגען אין דער אלטער שטאָדט צו דער כותל מערבי. די געסלעך זיינען דאָרט פינסטערע און שמוציגע. זיי דרעהען זיך ווי שווארצע שלאנגען און עס איז לייכט זיך צו פארבלאָנדשען אין זיי. פלוצלונג הערט ער, עמיץ געהט איהם אנטקעגען, און אין עטליכע מינוט ארום האָט איהם אפגעשטעלט א יונגער אראבער. ער איז געווען זעהר אויפגעדאָרט, מיט אייגנע־פאלענע באקען, אין אן אלטער צוריסענער אבאיע, באָרוועס, מיט א הונגעריגען שיין אין די גרויסע שווארצע אויגען.

— באַוואַדזשא, ווער ביסטו? — האָט דער אראבער געפרעגט.

— איך בין א איד, — האָט מיין פאָטער געענטפערט. — וואָס איז מיט דיר? דיר איז אודאי געשעהן עפעס אן אומגליק. אפשר קען איך דיר מיט וואָס באהילפיג זיין?

— א, כאַוואַדזשא, — האָט דער אראבער אויסגערופען, — איך בין היינט ארוים פון תפיסה, וואו איך בין אפגעזעסען דריי יאָהר פאר א רציחה אויס נקמה. דאָס ווייב האָט מיך פארלאָזען און איז אוועק מיט א רייכען אין א פרעמד לאנד. מיין פאָטער און מוטער זיינען געשטאָרבען און קיין ברידער און שוועסטער

— וואָס איז דאָס געווען פאר א פרוי, — האָט געפרעגט דער וועכטער, — דערצעהל.

— זעהר א וואויל און א גרויסע אידעאליסטקע, — האָט פאָרטגעזעצט דער ארבייטער. — איינמאל אין א רעגענדיגען טאָג בין איך אריין אהער, איך זעה אין א פינסטערען ווינקעל, טוליענדיג זיך אין א גרויסער שאל, זיצט א דאריקע פרוי, מיט א בלאסבלויליכען, נאָר שעהנעם פנים. דאָס איז געווען זי, וואס האָט נאָך נישט לאנג געשפילט אזא גרויסע ראל צווישען דער ציוניסטישער יוגענט. זי, וואָס האָט איהר גאנץ לעבען אפגענעבען פאר אַיהר פאלק. זי האָט מיך געפרעגט, צי איך האָב איהר דערקענט. מיר האָבען זיך פאנאנדערגערעדט און זי האָט מיר דערצעהלט, אז זי איז געווען פארהיראט פאר א דאקטאָר אן אסימילאטאָר, וואָס האָט זיך געשעמט מיט זיין אידישער אפשטאמונג און זי איז אוועק פון איהם. זי האָט געהאט א קינד, א מיידעלע, איז דאָס געשטאָרבען. דערנאָך איז זי אליין קראנק געווארען און האָט זיך געפלאגט אין פילע סאנאטאריומס. ענדליך האָט זי זיך דערפיהלט בעסער און איז אוועקגעפאָהרען אין ארץ ישראל, אין דעם הייליגען לאנד פון איהרע בעסטע טרוימען, נאָר (דאָ איז זי באלד געקומען אין צוזאמענשטויס מיט דער גרויזאמער ווירקליכקייט. עס איז איהר אויסגעקומען זיך באגענענען מיט פילע קאריעריסטען פון די ציוניסטישע פארשטעהער. זי האָט פון זיי דערווארטערט אזוי פיל גוטס, און די פרוי האָט אנגעפאנגען ארומפפאלען ביי זיך, און איהרע אונטערגעבראכענע פליגלען האָבען זיך אינגאנצען אראפגעלאזט. זי האָט נישט געקענדט קיין אידיש און האָט ניט געוואוסט וואס צו טאָן כדי זיך צו דערנעהרען. געהן אין א קאליע ארבייטען האָט זי נישט געהאט קיין כח, איז געקומען נויט און הונגער.

זי האָט זיך געפלאגט פאר מיר און נעפרעגט וואו זיינען איהרע פריינט, וואָס האָבען איהר געטראָגען אויף די הענט? איצט איז זי אליין אין א פארווארפענעם, שמוציגען האָטעל. וואו זיינען אונזערע אידעאליסטען? אלע טרוימען בלויז וועגען א ווארעמען, זאטען לעבען און פארנעסען די ליידענדע חברים. אזוי שווער און קאלט איז געווארען צו לעבען, זי ווערט פאַרגלי־

— אלץ איז באשערט פון גאָט, — האָט מיין פאָטער געטראכט. זיי זאָלען נאָר די קינדער ניט הרג'ענען.

פלוצים האָט זיך פארנאנדערגעעפענט דאָס ביידעל און עס איז אריין אן ארבער אין א צוריסענער אבאיע, א באָרוועסער.

— דו דערקענסט מיך? — האָט ער געפרעגט און האָט זיך א ווארף געטאָן קושען און ארומנעמען מיין פאָטער.

— איך בין דער זעלבער ארבער, וואָס דו האָסט מיט צעהן יאָהר צוריק געגעבען אין ירושלים א מעדזשידיע וועו איך בין ארויס פון תפיסה. שטעה אויף, אלטער, רוף אהער דיינע זיהן, אלץ וואָס דו זעהסט דאָ ארום איז מיינס. איך בין רייך און באריהמט. אָ, געבענשט זאָל זיין אללאה, וואָס ער האָט געמאכט איך זאָל דיר יעצט קענען אפרינען פאר דיין גוטסקייט.

פון פרייד האָט זיך מיין פאָטער צעווויינט.

דרויי טעג האָט דער שיק אפגעהאלטען אלעמען ביי זיך, געגעבען צו עסען און צו טרינקען. דערנאָך האָט ער אננעזאָטעלט די בעסטע פערד פאר'ן פאָטער און די ברידער, האָט זיי מיטגעשיקט ענעיטע פאסטוכער, און מיין פאָטער האָט זיך אומגעקערט קיין ירושלים וויי א פרינץ, ארומגערינגעלט מיט רייטער.

— „לאָז דיין ברויט אויפ'ן וואסער", — פלענט דערנאָך מיין פאָטער איבער'חזר'ן די ווערטער פון קהלת, — „וויל אין א צייט ארום וועסטו דאָס ברויט ווידער געפינען".

דער וועכטער איז אנטשוויגען געווארען.

— ניט אלע מאָל איז דאָס אזוי, — האָט באמערקט איינער פון די ארביטער.

עס האָבען זיך ווידער דערהערט קנאלען פון דונערען.

— עס קומט א שטורם, — האָט געזאָגט א צווייטער. — פאר־א־יאָהרען אין אזא נאכט איז פארפאלען געווארען א פרוי אין יאפפע. ביז איצט ווייס קיינער נישט וואוהין זי איז פארשוואונדען געווארען.

— דאָס מיינסטו די פרוי בערגער? האָט זיך אננערופען איינער פון א פינסטערען ווינקעל, — איך האָב זי גוט געקענט. זי האָט דאָ א צייט געוואוינט אין „סינאי".

קאוו'ען און פלענט אהן אן אויפהער ריידען וועגען דער נוצליכ־קייט פון פיזישער ארבייט. ער פלענט דערעסען די חברים מיט זיינע שטענדיגע פראגען, וועז עס וועט זיך שוין אנהויבען די ארבייט.

— זעה, דו וועסט באלד קאלט ווערז, — פלענען לאכען די טאטשעטשניקעס. — דאס, ברודער איז נישט בילדלאך מאלען.

אזוי איז טאקע געווען. הררי האט נעארבייט ניט לאנג. ביי איהם האבען זיך אנגעבלאזען מאזאלעס אויף די הענט. אין די אוועגטען האט איהם געצויגען דער נאנצער קערפער, און אויפ־שעטהן האט מען נעדארפט פארטאג, וועז עס ווילט זיך אזוי שלאפען. און ער האט זיך ווידער גענומען פאר זיין קונסט.

אין דער צייט איז דניאל ארויס פון שפיטאל, וואו ער איז אפגעלעגען אין הויכען פיבער דריי וואכען. ער האט דארט געזהען עטליכע מאל ווי מענשען זיינען געשטארבען, און האט א סך געקלערט וועגען נאט. זאנדערבארע פאנטאס־טישע חלומות זיינען אויפגעשטאנען אין קאפ. איהם האט זיך נעווהלט זיין א בעטלער, נעהן מיט א צובראכענעם טעלער פון הויז צו הויז, בעטען נדבות, ווי דאס האבען געטאן די אמאליגע זוכער פון אמת ביי די מזרח־פעלקער. צוועקגעהן אין מדבר און זיך נעהרען דארט מיט ווילדען האניג. און דאן קומען צוריק צו די מענשען מיט די גרויסע ווערטער פון אמת. ער האט זיך אינגאנצען ארייננעטאן אין אט די נעדאנקען, און זיין נאנצע בענק־שאפט נאך ארא'ן האט איהם אויסגעוויזען קליין און אומוויכטיג, עפעס אזוינס פון וואס מען מוז זיך באפרייען. איצט האט ער זיך נאך מעהר באפרייענדעט מיט רב משה'ן. אין טעג, וועז דער רעגען פלעגט קלאפען אין די פענסטער, פלענען זיי זיצען ביים טיי און צוזאמען לייענען די ביבל.

אין נאכט־הויז איז טונקל און שטיל. מאלקאוו'ס פרוי שטעהט אויפ'ן שוועל אין איהר טרויערינער פאץ. דער אלטער וואנט־זויגער כריפעט אוים פיער מאל. אין גרויסען צימער באי־וויזט זי רב משה אין א יארמולקע און א לאנגער ווארעמער קאפאטע. ער זעצט זיך אין א ווינקעל ביים פענסטער, און מאל־

ווערט, אויהר חלום'ען זיך שווארצע פויגלען מיט גרויסע פליגעל, וואס ווייהען אויף איהר מיט'ן אטעם פון טויט.

— אזוי, אזוי, — האט זיך אפגערופען דער וועכטער, — איך האב געהערט, אז זי האט איבערגעלאזען א צעטעלע, אז זי געהט אוועק פון דער וועלט און איהר לייב ניט זי אוועק די ימ־חיות. אייניגע האבען נעזאגט, אז זי האט זיך געווארפען אין ים; אנדערע, אז זי איז אוועק אין א רוסישען מאנאסטיר. נאר מיר האבען געזוכט איהר קערפער, זיינען געשטאנען ביי ים אין א פינסטערער נאכט מיט ברענענדע פאקעלען אין די הענט און מיר האבען זיך איבערגערופען מיט די ארבער פון די שיפ־לאך אלעס איז אבער געווען אומזיסט, דער ים האט נישט נע־וואלט אומקעהרען דעם קערפער פון דער פרוי

— הפנים, אז די ים חיות־האבען זי איינגעשלונגען, — האט אימיצער באמערקט, — א־ניט וואלטען די כוואליעס איהר ארויסגעווארפען.

— ווער ווייס, — האט א קרעכץ געטאן דער וועכטער. — אפשר לעבט זי אין א מאנאסטיר.

אין די פענסטער פון האטעל האט געגומען פויקען דער רעגען, דערנאך האט א שיין געטאן א בליץ און עס האט זיך פארנאנדערגעטראגען א שטארקער דונער. דער וועכטער האט פארלאשען דאס לעמפעלע און זיך געלענט.

דער שטורם איז אנגעלאפען.

12.

דער ארטעל פון די טאטשעטשניקעס האט ווידער באקומען א גרויסע ארבייט. מען האט געגומען בויען הייזער אין נייעם שטעטעל און גראבען א צווייטען ברונעם. אין ארטעל זיינען אריינגעטראטען נאך א פאר יונגע לייט און דער קינסטלער הרר, וואס האט זיך אומגעקערט פון ירושלים אין א זעהר דערשלא־גענער שטימונג. ער האט באשלאסען וואדרפען די הייליגע קונסט און נעמען זיך פאר „שווארצע" ארבייט. דאס האט איהם אזוי שטארק פארכאפט, אז ער פלענט גאנצע טעג ליגען ביי מאל־

דניאל'ן איז אומעטיג און גוט. ער פיהלט, ווי גאט'ס היי־לינער גייסט פילט אן זיין נשמה. ער וואלט געוואלט דאס גאנצע לעבען דא זיצען און לערנען תורה. און ווי טרעפענדיג זיינע גע־דאנקען, זאגט רב משה טרויעריג:

— ווי לעער און שטיל! ניטא קיין יונגע לייט, וואס וואל־טען דא געזעסען איבער דער גמרא ביז שפעט ביינאכט. אנשויי־גען געווארען זיינען זייערע לידער, און זיי זיינען אוועק אויף פאל־שע פרעמדע וועגען. מיר הערען אויף צו זיין דאס אויסערוועהלטע פאלק פון גאט, און ישראל'ס שהנקייט ווערט וואס פון יאהר אלץ טונקעלער. וואס וועט זיין פון אונז?

— א, מלך פון דער וועלט, פאטער געטרייער! — זיפצט ווידער דער בעטלער — ערלייז מיך.

און די טונקעלקייט ווערט אלץ נעדיכטער, און דער לעצטער שטראהל פון דער זון ברענט אין פענסטער.

עס איז געווען שבת. נאך שחרית זיינען דניאל מיט סענדער'ן אוועק אין האפען באגעגענען א דאמפפער, וואס איז אנגעקומען פון רוסלאנד. זיי זיינען דורכגענאנגען די הויפט־אידישע גאס, זיינען דורכגענאנגען די אלטע שטאדט־טויערען, ביי וועלכע קא־ליקעס און בלינדע האבען מיט טרויעריגע שטימען געבעטען נדבות, און האבען זיך באלד געפונען אין א שמאלען פינסטערען געסעל, וואס פיהרט צום האפען.

א קלייגער דאמפפער איז נאר וואס אנגעקומען און האט אראפגעלאזען דעם אנקער. די שיפער אין זייערע בלויע שארא־ווארען און רויטע לייבלאך נעהמען שוין אראפ די פאסאזשירען. און אין האפען לויפען ארום די בעלי בתים פון האטעלען, גאסט־הייזער און רעסטאראנען, און די טרעגער שרייען, שלעפענדיג גרויי־סע לאסטען.

— דוכט זיך, אז א סך יונגווארג איז געקומען צו פאהרען, — זאגט סענדער, — זעה, שוין דאס צווייטע שיפעל איז נעדיכט אנ־געפאקט.

— אמת, — זאגט דניאל — דאס איז גוט. אט איז שוין דאס דריטע שיפעל פול מיט פאסאזשירען, און אלע פאהרען צום האפען.

— זעה! — רופט אויס סענדער מיט אמאל, אנכאפענדיג

קאוו׳ס טאכטער גיט איהם טיי. דער אלטער מאכט א ברכה און זופט אפ אביסעל. דערנאך טוט ער אן די ברילען און עפענט די ביבעל. לעצטען מאל האט ער מיט דניאל׳ן זיך אפגעשטעלט אויף קהלת. דניאל קומט אריין א ציטערענדער און א נאסער.

— קאלט, זיידעניו, — זאגט ער — וואלט כאטש געווען שניי און א טרוקענער פראסט, ווי אין רוסלאנד, דא גיסט גאר א רעגען. עס ווערט אמאל אזוי אומעטיג. וואלט כאטש אויסגעפאלען א ווייכער שניי.... אין קינדהייט פלעגען מיר פאהרען אויף שליטלעך... יע, וואו זיינען מיר געבליבען שטעהן?

— ביי קהלת, — ענטפערט דער אלטער, — טרינק פריהער טיי. דו ציטערסט דאך אינגאנצען.

רב משה לייענט. דאן פארטראכט ער זיך. מען הערט ווי דער רעגען קלאפט אין די שויבען. מאלקאוו׳ס פרוי זיפצט, און דער זייגער טיקט לאנגזאם: „טיק־טאק, טיק־טאק...״

און דניאל זיצט שווייגענדיג, צונויפדריקענדיג דעם קאפ מיט בריידע העגט, וועלענדיג גוט פארשטעהן דעם טיפען ארט אין קהלת, וואס רב משה איבערגעלייענט.

דאן גענהען ביידע, דער אלטער און דער יונגערמאן, אין בית המדרש. אפט גענהען זיי צוזאמען צו מעריב. דניאל דאוונט איצט יעדען טאג. זיי גענהען ניט אויפענדיג זיך, מיט שטילע געסלאך, ביידע הויכע, ווי א זיידע מיט אן אייניקעל.

דער רעגען האט אויפגעהערט, און פון הינטער די בלויע וואלקענס, אויפ׳ן מערב, קוקט ארויס די רויטע פארגעהענדע זון.

אט איז דער בית המדרש. זיי גענהען אריין, און רב משה וואשט די הענט אונטער׳ן קראן. דאן גענהט ער צו דער מזרח־וואנט אויף זיין ארט. מען ווארט אויף דעם צענטען פאר א מנין אנצוהויבען דאוונען.

די אינגלאך־יתומים, וואס זאגען קריש נאך זייערע קרובים, האבען זיך צונויפגעקליבען ביים עמוד און רעדען זיך איבער אין דער שטיל. אין טונקעלען ווינקעל זיצט אן אלטער בעטלער און קרעכצט:

— א, מלך פון דער וועלט! פאטער נעטרייער!

זוכט א געלענהייט זיך דורכצורעדען מיט איהר. ענדליך האָבען זיי זיך באַגעגענט אין אוועגט בייים ים, וועו קיינער איז ארום ניט געווען.

— דינה, — האָט ער געמורמלט, וועו דאָס מיידעל איז גע־בליבען שטעהן לעבען איהם, — דינה, זיי מיר מוחל. — זי האָט אויף איהם אויפגעהויבען איהרע שעהנע אויגען, וואָס זיינען גע־וועו פול מיט טרעהרען, אוו האָט גאָרניט געענטפערט.

דאָו האָט זי שטיל געפרעגט:

— וואָס איז דאָס פוו דיר געווארען, דניאל?

אוו ער האָט ערוואַרטעט, אז זי וועט איהם פאַרווארפען אוו וועט זיך באַקלאָגען. פוו איהרע אויגען זיינען נאָר ארוים צווייי טרעהרען, ריינע, פערפלדיגע, אוו זיינען גערונגען איבער די באַקען.

— אוו אלץ איז איצט געענדיגט? דו ליבסט די אקטריסע אראַ?

— וואָס זאל איך דיר זאָגען, דינה... דו האָסט שוין מסתמא געהערט, אז זי האָט מיך פאַרלאָזען. גאָט מיינער, איך וויים אליין ניט, ווי דאָס איז געשעהן. ווי א שטורם וואלט אָנגעפלויגען, אוו איך האָב פאַרלאָרען דעם וועג.

— פארוואָס האָסטו מיר וועגען דעם באלד ניט געשריבען?

— האָט געפרעגט דינה שלינגענדיג די טרעהרען.

— וואָס האָב איך דיר געקענט שרייבען? איך האָב גע־מיינט, אז אלץ וועט פאַראיבערגעהן, אוו איך וועל דיך ווידער ליבען, ווי פריהער, — האָט מיט געבעט אין טאָן גערעדט דניאל, — וואַרט, לאָמיר אָנזאמלען כחות, אפרוהען זיך, וועט אפשר אלץ דאָן ווידער קומען צוריק. זיי מיר א פריינד. איצט ווייל איך פאר א צייט אוועקגעהן אין גליל פאר א שומר.

— אָבער וואָס וועל איך זאָגען דער מוטער אוו דעם ברודער?

— האָט דינה זיך צעווייניט, ציטערענדיג מיט די אקסלען. זיי זיינען אויף דיר זעהר בייז אוו וויל־ען מיר חתונה מאכען מיט א קאָלאָניסט, וואָס שדכנ׳ט זיך שוין לאַנג צו מיר ער איז א זעהר עהרליכער מענש.

אויפ׳ן ברעג האָבען זיך באַוויזען מענשען.

— איך וועל אַוועקגעהן, — האָט דאָס מיידעל געזאָגט, — די

דניאל'ן פאר דער האנד — דינה איז דאָרטען! דניאל האָט א קוק געטאָן אין דער ריכטונג פון די שיפלעך און האָט בעמערקט דינה'ן און איהר ברודער.

— לאָמיר אָפגעהן אָן א זייט, — האָט ער שטיל אַרויסגעדרעט, באמיהענדיג זיך צו זיין רוהיג. איך וויל ניט, אז זי זאל מיך באלד דערזעהן.

זיי זיינען אָפגעגאנגען אָן א זייט און האָבען זיך געשטעלט לעבען אן אראבער קאפע.

— וואָס וועט איצט זיין? — האָט סענדער געפרעגט.

— גאָרנישט, מיין פרייַנד! — האָט דניאל געזאָגט טרויעריג — איך וועל אין גיכען אַוועקגעהן אין גליל און וועל ווערען א שומר. זאל מען מיך דער'הרג'ענען. איך האָב אפשר ניט ווי מען דאַרף געלעבט. דערפאר, האָף איך, וועל איך קענען גוט שטאַרבען.

— הער אויף! — האָט סענדער אויסגעטאַרטשעט זיינע דיקע ליפען.

עס האָבען זיך באוויזען די פאסאזשירען. זקנים און זקנות, וואָס זיינען נעקומען דערלעבען זייערע טעג אין הייליגען לאנד, און יונגע לייט און מיידלעך מיט ברענענדיגע אויגען, וואָס חלום'ען ווידער צו באלעבען ציון מיט'ן אקער־אייזען. און אָט זיינען דינה מיט'ן ברודער. זיי פיהרען אונטער'ן ארעם אן עלטערע פרוי. ווייזט אוים זייער מוטער. דינה קוקט זיך ארום. זי איז אביסעל אָפגעצערט, און די אויגען קוקען אוים פארווויינטע. דניאל'ן האָט דאָס הארץ פארקלעמט. ער האָט געמיינט, אז זי וועט שוין ניט קומען צוריק קיין פאלעסטינא. איצט וועט זי זיך אלץ ווידער ויסען. בעסער וועט זיין, אז ער וועט וואָס שנעלער פארלאָזען די שטאָדט. זי זאל איהם נאָר באלד ניט באמערקען. אָט האָט זי טרויעריג א שמייכעל געטאָן, עפעס געזאָגט דעם ברודער, און זיי זיינען א מינוט געבליבען שטעהן...

דניאל האָט ווידער פארבראכט עטליכע פיינליכע טעג. ער האָט געהערט, אז דינה לייַדט שטאַרק די גאנצע צייט און פארשילט דעם טאָג, אין וועלכען זי האָט זיך מיט איהם באַגעגנעט. דאָס האָט איהם ניט געלאָזען שלאָפען נעכט. ער האָט אלץ נע־

נאכט און די יונגווארג איז גאָר ניט מיעד געוואָרען טאנצענדיג. און ער איז געשטאנען אויפ'ן גאס, אונטער די פענסטער, ווי א פרעמדער, א בעטלער, און איהם האָט זיך אויסגעוויזען, אז אָט־אָט ווערט זיין הארץ צוריסען...

אין דער פריה איז ער אוועק פון שטאָדט. ער האָט נאָר געוואָלט צום לעצטען מאָל זעהן רב משה'ן.

— וואוהין? — האָט דער אלטער געפרעגט.

— ווייט, זיידעניו, — האָט דניאל'ס קול א ציטער געטאָן — אין גליל, א שומר ווערען. זייט געזונד! איך זענען זיך מיט אייך, עס קען זיין, אז מען וועט מיך דער'הרג'ענען. איך האָב אייך זעהר ליב געהאט, ווי א פאָטער...

— וואָס רעדסטו, וואָס רעדסטו! — איז דער אלטער געווארן רען אונרוהיג, — גאָט וועט דיך היטען. געה בשלום. אפשר דארפסטו עפעס האָבען אויפ'ן וועג? זאג.

— א דאנק, זיידעניו. איך דארף גאָרניט.

זיי האָבען זיך ארומגענומען און זיך צוקושט.

— געה בשלום! — האָט נאכאמאל רב משה ארויסגע־מורמלט.

דניאל איז אָנגעקומען אין א קליינער גליל'ער קאָלאָניע, וואָס איז געווען ארומגערינגלט מיט אראבישע דערפלאָך. די אראבער פון יענע דערפלאָך האָבען שוין לאנג געפיהרט מיט די אידען פון דער קאָלאָניע א פארביסענעם, גרויזאמען קאמף צו־ליב עפעס א שטיקל לאנד, וואָס די אידען זאלען האָבען ביי זיי אָפגענומען. צוליב אָט דער געשיכטע זיינען שוין געפאלען עטליכע שומרים און די ארבייטער יוגענט, זייענדיג צוקרייגט מיט די קאָלאָניסטען, האָבען אויף א יאָהר צייט אראָפגענומען די וואָך פון יענער קאָלאָניע.

וועז די ארבייטער האָבען זיך דערוואוסט, אז דניאל ווייל דאָרט ווערען א שומר, האָבען זיי גענומען איהם שטארק אפריי־דען דערפון, ער האָט זיי גאר נישט געענטפערט און איז אוועק צום ועד און האָט זיך געבעטען מען זאל איהם אָנשטעלען אלס שומר.

זיי האָבען איהם געפרעגט פון וואנען ער קומט, און וועז

מוטער און דער ברודער וועלען נאָך אויסגעפינען, אז איך בין געווען מיט דיר.

— ווען וועל איך דיר וויידער זעהן, דינה? גיב מיר דיין האנד ביים זעגענען זיך.

— איך וויים ניט. דער ברודער וויל, מיר זאָלען אוועק־פאָהרען אין קאָלאָניע. די מאמע איז אלץ קראנק.

זי האָט אויפגעהויבען צו איהם איהרע שעהנע אויגען און האָט אויסגעשטרעקט די האנד. דניאל איז צו איהר צוגעפאלען מיט די ליפען, מורמלענדיג:

— זיי מיר מוחל, זיי מיר מוחל...

א קליינער קאראוואן פון קעמלען מיט איין אויפזעהער, א יונגען אראבער, און דניאל'ן, ציהט זיך איבער א וויסטען וועג, וואס פיהרט דורך א וואלדיגע אידישע קאָלאָניע אין גליל. ארום און ארום אויף א סך וויאָרסט באגעגענט מען ניט קיין לעבעדיגע באשעפענישׂ. די בלויע לופט איז פארגליווערט, און די צערטליכע נאָלדענע ווינטער־זון גיסט שטראָמען ליכט אויף די פארקלערטע פעלדער, וואס זיינען באדעקט דאָ און דאָרט מיט בלומען און שטעכיגען גראָז.

פון צייט צו צייט נעהמט דער אראבער, שאקלענדיג זיך אויפ'ן קעמל, זינגען עפעס א טרויעריגע מעלאָדיע. ער זינגט וועגען ליבע און טויט, און, ווי אין שלאָף, הערט דניאל די ריהרענדע ווערטער פון דער מיידל, אז זי וועט ניט אוועקגעהן פון איהר ליבען, ביז מען וועט זי ניט ארומוואשען מיט ווארימע וואסער און אריינלעגען אין קבר...

און וויידער וועלט אויף א וויילע דער אראבער אנשווינגען. די קעמלען ציהען זיך וויייטער, קלינגענדיג מיט די גלעקלאך: דין־דין־דין!

דניאל'ן איז אומעטיג. איהם דערמאָנט זיך אלץ די לעצטע צייט אין שטאָדט, ווי ער האָט שווער געליטען, ווען ער האָט זיך דערוואוסט, אז אָרא פאָהרט אין גיכען אָפּ מיט קארטשעווסקי'ן אין אייראָפּא, און דינה וועט באלד חתונה האָבען מיט דעם יונ־גען קאָלאָניסט פון יהודה. זייער חתונה איז נעווען אין יפו, אין א רויסען רייבען האָטעל. די מוזיק האָט געשפילט א נאָנצע

ביבליאטעק און לעז ציטער פון אידיש
נאציאנאלע ארבייטער פערבאנד

LIBRARY AND

די אראבישע וועלטער אדום זיינען שוין אויך געשטאנען אויף זייערע פאסטענס.

דער ווינט האט גערוישט צווישען די בוימער. דניאל האט פארמאכט די אויגען און געקלערט:

— איך וועל דא היטען א פאר חדשים און אין פריהלינג וועל איך זיך פארדינגען צו אן אלטען קאלאניסט אן ערד ארבייטער, צו אקערען און זייען מיט אהם. ווי גוט עס וועט זיין צו געהן מיט דער סאבע איבער'ן ברייטען פעלד. עס וועט אויפגעהן דער הויכער גאלדענער קארן, איך וועל שניידען און זינגען לידער. און אזוי טרוימענדיג איז ער לאנג געשטאנען מיט פארמאכטע אויגען.

מיט א מאל האט זיך דערהערט א שארך צווישען די בוימער. עס איז שטיל געווארען און באלד האט זיך ווידער דערהערט א גערוש. דניאל איז צוגעפאלען צו דער ערד און גענומען זיך צו הערען. עמיצער האט וועמען גערופען. דניאל האט זיך אויפגעהויבען און זיך א לאז געטאן נאכ'ן קול. מען האט אננעהויבען שיסען און דניאל איז אומגעפאלען.

דניאל'ס לויה איז געווען נאכמיטאג. דער קליינער עולם איז געגאנגען שטיל, שווייגענדיג. מען איז פארבייגעגאנגען די אידישע ווינגערטנער. די הויכע ארבער וועכטער אין די לאנגע אבאיעם האבען געקוקט פרעמד און קאלט. און די פראצעסיע האט זיך געצויגען פאמעלעך איבער'ן זאמד צום גרינעם בית עולם...

עס איז געווען א פינסטערער רעגענדיגער אוועגט. בנימין כאינס איז ארוים פון דער רעדאקציע פון אן ארבייטער־זשורנאל און איז א טרויעריגער אוועק צום ים. ער האט זיך נאר וואס דערוואוסט וועגען דניאל'ס טויט, און ער האט ניט געוואוסט, וואו אהינצוטאן זיך. מיט עטליכע טעג צוריק איז ארא מיט קארטשעווסקי'ן אוועקגעפאהרען אין איראפא. דאן איז אננעקומען א בריף פון לאה'ן אין וועלכען זי האט געשריבען, אז נחמה איז געשטארבען. דאס מיידעל איז א בארוועסע געלאפען איבער'ן

ער האָט דערצעהלט וועגען זיך, האָט אן אלטער קאָלאָניסט געזאגט:

— גוט, דו וועסט מאָרגען ארויס מיט מיין זוהן.

נאָר דניאל איז ארויס היטען נאָך די זעלבע נאכט. ער האָט זיך נאָך אלץ געפיהלט זעהר דערשלאָגען און אייגזאם, שטעהענדיג אויף דער וואך ביי די עקאָליפטען בוימער און צוהערענדיג זיך צו יעדען קלענסטען גערויש, פלעגט ער האלטען אין איין קלערען וועגען די שווערע טעג, וואם ער האָט די לעצטע צייט דורכגעלעבט. עם פלעגט זיך איהם אפט דוכטען, אז ער שטעהט נאָך אלץ אונטער'ן פענסטער פון האָטעל אין יאפפא, וואו עם קומט פאָר דינה'ס חתונה, און דאן פלעגט ער נעמען שנעל שפאנען איבער'ן פעלד, און זיין נשמה איז אויסגענאנגען פון וועה.

און אזוי האָט זיך געצויגען ביז'ן לעצטען אָווענט.

פארנאכט איז דניאל אוועק מיט א צווייטען וועכטער, א זוהן פון א קאָלאָניסט, אויף עפעם א שמחה'לע, וואָם איז פארגעקומען אין ארבייטער קיך ער האָט זיך געפיהלט גוט מיט זיינע נייע חברים, געזונגען, געטאַנצט און א זייגער צעהן זיינען זיי ביידע ארויס אויף דער וואך.

ביי איין עקאָליפטען וועלדעל האָבען זיי זיך אפגעשטעלט. דאָרט האָבען זיי זיך געדארפט פאנאַנדערגעהן אויף זייערע פאסטענס. די נאכט איז געווען א פינסטערע, עם האָט געבלאָזען א שטארקער ווינט און איבער'ן הימעל האָבען זיך געטראגען שווערע וואָלקענס.

— שלום, — האָט געזאגט דניאל און האָט דערלאָנגט זיין חבר די האנט.

— דו וועסט זיין ביי מיר מאָרגען? — האָט געפרעגט דער יונגער קאָלאָניסט?

— יאָ, שלום, — און דניאל איז אוועק שטיל זינגענדיג א קאראהאד מעלאָדיע. ער האָט זיך שוין לאנג נישט געפיהלט אזוי גוט און פרעהליך. איהם אליין האָט דאָס געוואונדערט. ער האָט געשיינט ווידער צו האָבען געפונען רוה און גליק.

דניאל האָט זיך געשטעלט אויף זיין אָרט און האָט זיך אנגעשפארט אן א בוים.

דער פארפאַלגטער

— יפו! יפו! — האָט מיט פרייד אויסגעשריען יהודית.

— ענדליך זיינען מיר געקומען. כ׳גיה אויפוועקען מיין ברודער.

און דאָס מיידעל איז אוועקגעלאָפען אין טריום, א פרעהליכע, א גליקליכע, איבערלאָזענדיג אויף דעק נפתלי׳ן, וועלכער איז געשטאַנען א טיף פארטראַכטער, אָנגעשפּאַרט אויף די גראַטעס.

פריהמאָרגענס זיינען זיי ארויס באַגעגנען דעם זונען־אויפגאַנג און די ברעגעס פון הייליגען לאַנד, נאָך וועלכען עס בענקט דורות לאַנג, אין גלות, דאָס אידישע פאָלק.

די זון האָט זיך אויפגעהויבען, און די וואָלקענס, וואָס האָבען זיך א גאַנצע נאַכט געטראָגען מחנות־ווייז איבער׳ן הימעל, זיינען צורונען. בלויז וואו ניט וואו, אין מערב זייט, האָבען זיך, ווי יונגע מלאָכים׳לאַך, גערויטעלט ראָזע וואָלקענדלאַך. דער ים, א מעכטיגער, א רוהיגער, האָט זיך געצערטעלט אויף דער זון און געשמייכעלט צום בלויען הימעל.

— אָט, איז דאָס זונען־לאַנד! — האָט נפתלי א טראַכט געטאָן, — די וויג פון די גרויסע נביאים, דער וואונדערבארער גאָרטען פון אונזער יוגענד. ווייסע מעוועס האָבען זיך באַוויזען אין דער לויטערער לופט, נידריג שוועבענדיג איבער׳ן וואַסער, און באלד האָט מען אויך דערזעהן שיפלאַך מיט הויך געוואקסענע אראַבער, אין ברייטע, פארביגע הויזען און רויט בלויע באיקעס. אויף׳ן שיף האָט זיך אויפגעהויבען א געטומעל. די מאטראָזען האָבען אָנגעהויבען אראָפלאָזען דעם אנקער. נפתלי איז אראָפ אין טריום. נישט געשלאָפען האָט ער א גאַנצע נאַכט און דער קאָפּ האָט זיך איהם נעדרעהט און די פים האָבען זיך איהם געבראָכען; ער האָט זיך געפיהלט מיד און שוואַך. פאר זיינע אויגען האָט

פעלד, האָט באקומען א לייכטע וואונד אין פוס, און איז עט־
ליכע טעג ארום איז זי געשטאָרבען פון בלוט־פארניפטונג. איצט
איז דניאל אויך ניטאָ.

כאינים איז אוועק צום ים. די גרויסע וועלען האָבען זיך
אָנגעשלאָגען אָן ברעג און בייז נערוישט וועגען עפעס. וואָס איז
פאטאל און אונפארמיידליך. כאינים איז לאנג געשטאנען בייס
וואסער, פיהלענדיג א שרעקליכע איינזאמקייט. דער שרעק פון
דעם אונפארמיידליכען טויט האָט זיך אויף איהם אָנגעוואקט פון
אלע זייטען, אָנפילענדיג זיין נשמה מיט אן אונאויסשפרעכליכען
טרויער און בענקשאפט.

כאינים האָט געטומען גיהן וויטער. אָט איז דאָס הויז, וואו
עס האָבען געוואוינט די שוועסטער לאה און נחמה. די טיר און
די פענסטער זיינען געווען פעסט פארמאכט. שוין לאנג, אז קיי־
נער האָט ניט געוואוינט אין הויז. כאינים זעצט זיך אוועק אויף
די טרעפלעך פון גאניק און לאָזט אראָפ דעם קאָפ. אהער פלעגט
ער אפט קומען א מידער, א פארמאטערטער, און נחמה פלעגט
מיט איהרע אונשולדיגע צערטליכקייטען אזוי לייכט צושטרייטען
זיינע פינסטערע גדאנקען. ווי וואונדער־שעהן פלעגט איהר גע־
לעכטער קלינגען. דאָ האָט זיך דניאל באגעגענט מיט אָראָ'ן.
עס איז אריבער א יאָהר, און עס איז שוין ניטאָ נחמה און ניטאָ
דניאל. ביידע זיינען אזוי פריהצייטיג געשטאָרבען, געשטאָרבען.

כאינים האָט זיך שטיל צעווייגט.

און דער ים האָט אלץ נערוישט, נערוישט...

סוף.

א רגע איז ער געשטאנען פּאַרטראכט, נאָר פּלוצים האָט ער זיך א וואַרף געטאָן צוריק אויפ'ן דעק.

חיים איז געוועזען אוינער פון די ערשטע אידישע ארבייטער אין ארץ ישראל. א פּאָר יאָהר האָט ער געוואנדערט איבער די קאָלאָניעס, לויטענדיג, נישט איינמאָל, הונגער און נויט, נאָר אייניג מיט דער הייסער אמונה אין הארצען, אז דאָס אייגענע לאנד וועט ווידער אויפלעבען. לסוף איז ער זיך צוזאמענגעקומען עפעס מיט אן ארבייטערקע, וועלכע ער האָט איינמאָל מציל געווען פון ארבישע הענט. זיי האָבען חתונה געהאט און געעפענט אין שטאָדט א ביליגען רעסטאָראן פּאַר ארבייטער, וואוהין עס פלעגט זיך פון אלע עקען יהודה צוזאמענקומען די יוגענד.

אין א האלבע שעה ארום זיינען שוין אלע געזעסען אין א שיפעל און שלאנקע ארבער האָבען מיט געפילדער געוועסלעוועט. ס'איז פרעהלאך. די זון לאכט, די כוואליעס רוישען בנעימות'דיג.

דער עלטסטער שיפעל־פיהרער, א שעהנער יונג האָט פרעהלאך אויסגעשריען: — אללא'ס טאָכטער איז ווידער געקומען צו אונז!

— אללא! וואָס פאר א אויגען זי האָט עס! — האָט דער צווייטער אויסגערופען, נישט אראָפלאָזענדיג זיין בליק פון דער מיידל.

דאָס שיפעל קומענדיג אלץ נעהענטער צו די פעלזען וואָס קוקען ארויס פון וואסער, נישט ווייט פון ברעג, גיט זיך א בויג, נאָר תיכף צוריק א הויב און לאָזט זיך ווידער אראָפּ ווי זי וואלט אנגעהויבען געהן צו גרונט.

— אך, ווי גוט! — האָט יהודית אויסגעשריען, פּאַרמאכענדיג נישט ווילענדיג די אויגען — מען פליהט ווי אין א חלום!

אויפ'ן ברעג איז נפתלי געבליבען אליין. יהודית און שמאי זענען געווען פּאַרנומען מיט זייער באגאזש. פון שוואכקייט איז ער קוים געשטאנען אויף די פיס און האָט זיך געמוזט צוזעצען אויף א קאסטען. די לאנגע נסיעה איבער'ן ים האָט איהם אויסגעמוטשעט און איצט האָט זיך איהם פונ'ם שארפען, געזאלצענעם ריח פונ'ם ים־וואסער שטארק געדרעהט דער קאָפּ. ווי אין נעבעל האָט ארום איהם ג'רעש'ט אן ארבישער המון. מענשען אנגעלאָדענע מיט שווערער משא זיינען שורות־ווייז פּאַרביי איהם ג־

זיך א טומאן צושפרייט. יהודית איז צוגעקומען צו איהם און פרעהלאך קלאפענדיג אין די הענט אויסגערופען:

— שוין געקומען צו פאהרען! געקומען צו פאהרען!

פויל און מאט זיינען געוועזען איהרע באוועגונגען; די פאר־שלאפענע אויגען האבען קוים, קוים געשמייכעלט. ער האט גע־קוקט אויף איהר און אין זיינע אויערען האבען ווי א זיסער ניגון נעקלונגען איהרע רייד וועגען זייער געמיינזאמען לעבען אין אייביג גרינעם בערגיגען גליל. זי איז איהם איצט שטארק געפעלען גע־ווארען.

— איך בין היינט ווי א שבור'ע — עס דרעהט זיך מיר דער קאפ.

— יהודית! — האט נפתלי א שעפטשע געטאן. — וועלען מקוים ווערען אונזערע חלומות וועגען גליל? זאג, טייערע?

— יע, מיין טייערער! גוט וועט אונז זיין! — האט זי געענטפערט.

זי איז צוגענאנגען צו איהר ברודער, וואס האט געפאקט זיינע זאכען.

נפתלי איז געבליבען זיצען אויפ'ן קאסטען, פארטיפט אין רעיונות.

באלד איז אריינגעלאפען אין טריום א דאר, באוועגליך אידעל מיט א קליינעם שפיציגען בערדעל.

— חיים! — האט א געשריי געטאן שמאי, יהודית'עם ברו־דער, א געזונטער, בריט־ביינערדיגער בחור, מיט א וואויל־גע־ליבן פנים.

— שלום!

— שלום, שלום! — ענטפערט חיים, פעסט דריקענדיג זיי די הענט. — שוין צוריקגעקומען? מען זעהט עפעס קיינעם נישט. זיינען פארהאן עפעס א סך נייע?

—צוויי זיינען אראפ אין חיפה, און אט דער בחור — האט יהודית אנגעוויזען שמייכלענדיג אויף נפתלי'ן — וועט געהן צו דיר. ס'איז דא נאך פארען אן אלטער מאן מיט א קראנקען זוהן.

— וועניג — זיפצט אפ חיים, א קראץ געבענדיג זיך אין בערדעל.

קומען צום גרויסן סיילעכריגען מאַרק־פּלאַץ, פֿון וואַנען עס ציהט זיך א ברייטע אידישע גאַס מיט הויכע, שטיינערנע מויערען אויף ביידע זייטען.

באַגעגענט אויפֿן וועג באַקאַנטע, האָט יהודית צו אַלעמען געשמייכעלט. זי איז געווען צופֿרידען צו זיין ווידער אין ארץ ישראל, צווישען אייגענע און נאָהענטע מענשען. די פּאָר פּאַר־בראַכטע חדשים אין רוסלאַנד, האָט זי שטאַרק געבענקט נאָך די אייביגע גרינענדע פעלדער און נאָך דער שטילער קאַלאַניע, וואו איהר מוטער און ברודער האָבען זיך באַזעצט נאָך וועלן זי איז א קינד געווען. זי איז אויסגעוואַקסען און שטאַרק געוואָרען אין דער פֿרייַ, אין די אראַנזשען־גערטנער, אונטער דער גליהענדער מזרח־זון. און נאָמאָ איז איהר געווען דאָס לעבען אין דער גרויסער שטיינערנער שטאָדט, און זי האָט זיך געפיהלט ווי פּאַרשלאָסען אין א נרויסער תפיסה.

פון א געוועלב איז איהר אַנטקעגען ארויסגעלאָפען אן אויפֿ־גערעגטע, יונגע, הויכע מיידעל. דערזעהענדיג זי, האָט יהודית א נעשריי געטאָן פון פרייד און די חבר'טעס האָבען זיך אָנגעהויבען לאַנג און היים קושען, פֿאַרוואַרפענדיג אייגע די צווייטע מיט פראַגען.

— אך, יהודית! איך האָב אזוי ארויסגעקוקט אויף דיר! פֿאַרוואָאָם האָסטו מיר נישט געשריבען?

— טייערע, איך האָב אלייז ניט געוואוסט, וועז מיר פאָהרען ארוים. ווי דו ביזט עם אויסגעוואקסען, חנה, — האָט יהודית געזאָגט, ווידער קושענדיג די חבר'טע.

— און דו, יהודית, ווי שעהן דו ביזט! בליהסט! קום שנעלער צו אונז. אך, ווי די מאַמע וועט זיך דערפרעהען. קום, שמאי!

יהודית האָט זיך געזעגענט מיט נפתלי'ן, צוזאָגענדיג איהם שפעטער קומען צו חיים'ען. ביים אוועקגאַנג מיט דער חבר'טע, האָט זי צו איהם שמייכלענדיג ליבליך א זאָג געטאָן:

— וואַרט אויף מיר, נפתלי. אָט געהט טאָקע חיים. ער וועט דיך אָפּפיהרען צו זיך.

אין אייניגע מינוט שפעטער האָט חיים ארייגעפיהרט נפתלי'ן איען א שמוציגען מיסטיגען הויף, וואו עס האָבען זיך געוואלגערט

נאנגען, איינגעבויגענע, פארסאָפּעטע האָבען זיי געפילדערט, גע־קרינט זיך.

פלוצים האָט ער לעבען זיך דערהערט עפעס א בעטענדיגען אלטען קול. ער האָט אויפגעהויבען זיין קאָפּ און דערזעהן א גרויען אָרימען אידען אין א לאַנגער קאַפּאָטע מיט א גרוי־אָפּגעריבענעם היטעל.

— איהר דאַרפט אן אכסניה? פרענט דער אלטער. — קומט צו מיר. וואו זיינען אייערע זאכען? איך האָב ליכטיגע, ריינע צימערען אָהן וואנצען. ביי חיים'ען זיינען פאַראַן וואנצען: זיי וועלען אייך דאַרט אויפעסען. וואו זיינען אייערע זאכען?

— ביי חיים'ען — האָט קורץ געענטפערט נפתלי.

דער אלטער איז אווען, און לעבען איהם זיינען, ווי אויסגע־וואקסען, צוויי בחורים, ביידע געלע, אָפּגעריסענע און פאַראַרימטע.

—מיט דעם דאָזיגען שוף געקומען? — האָט איינער ge־פרענט.

— יע, — ענטפערט נפתלי, באַטראַכטענדיג די בחורים, — און איהר ארבייט דאָ?

— מיר פיבערען — האָט דער צווייטער א זאָג געטאָן, — א וואויע ארבייט!

— שרעקט איהם נישט; ער קען נאָך מיט'ן זעלבען שוף צוריק אנטלויפען — באַמערקט שמייכלענדיג דער ערשטער.

— פאַרוואָס קלערט איהר אזוי? האָט זיך נפתלי פאר־וואונדערט.

די בחורים האָבען אויף איהם געמאַכט א שווערען איינדרוק און איהם איז אומעטיג געוואָרען. אין דער זעלבער מינוט זיינען אָנגעקומען יהודית מיט שמאי'ן.

— און מיר זוכען דיך ארום, נפתלי. קום, דיינע זאכען וועט מען שוין ברענגען צו חיים'ען.

זיי זיינען אוועק איבער א שמוציגען, ענגען אַראַבישען גע־סעל. פאַרבייגענאנגען דעם אלטען שטאַדטישען טויער. דאַרט, אויף דער ערד אין ווייסע קיטלען זיינען געזעסען בלינדע אַראַבישע בעטלער, טרויעריג געזונגען עפעס א תפלה. זיי זיינען ארויסגע־

ליבט און אָפּטמאָל, אוועקצוזיצט, זוען זלאָטע, א מידע, איז געשלאָפען ביים הענגענדען לאָמפּ, וואָס פלעגט דונקעל באלייכטען דעם חדר, פלעגן זיי פריינדליך שמועסען וועגן דעם שיקזאל פון טערקיי אונאַנדערע לענדער, פּארטרינקענדיג מיט א פּאָר גלעזלאך קאניאק.

דער קרומער איז אויפגעשטאנען און, דער לאנגענדיג זיין האנד נפתלי'ן, געזאגט:

— זעצט זיך, חבר, שהמט אייך ניט; איהר זייט, דאכט זיך, א בעסאראביער, ניין?

— ניין — האָט נפתלי געענטפערט.

דער קרומער איז געווען א בעסאראביער און ביי אלע נייע אננעקומענע האָט ער נאכגעפרעגט, צי זיי זיינען ניט פון דאָרטען.

— איהר זייט געקומען אלס טוריסט דאָס לאנד באקוקען — האָט דער קרומער געפרעגט נפתלי'ן, אנגיסענדיג זיך א גלאָז טיי. — זעהר אינטערעסאנט. אין ארץ ישראל איז פּאראן וואָס צו זעהן!

— איך בין געקומען ארבייטען — האָט געענטפערט נפתלי און איז אנשוויגען געווארען.

דאָס אָרימע שמוציגע מעבעל פון אכסניה האָט אויף איהם געמאכט א שלעכטען איינדרוק.

נפתלי'ן איז אומעטיג געווארען און א טרויער האָט זיין פּנים באדעקט.

— טרינקט, חבר, — האָט דער קרומער געזאגט, — ארבייט וועט איהר קריגען. אין די קאלאָניעס נעהמט מען ארונטער די אָראנזשען און מען זוכט מענשען. פּאלט ניט אראָפּ ביי זיך!

די פּראגען פון קרומען זיינען איהם מיאום געווארען, און ער האָט געבעטען דעם באלעבאָס צו נעבען איהם פלאץ וואו ער זאל זיך קענען צולעגען אָפּרוהען.

חיים האָט איהם אריינגעפיהרט אין א זייטינען חדר, וואו אויף איינעם פון פיר בעטלעך איז געלעגען א קראנקער ארבייטער.

— ער פיבערט! — האָט חיים ערקלערט. — אין שפיטאל איז ניטא קיין פלאץ, איהר וועט אייך לעגען אויף דעם געלעגער, עס איז ריין.

חיים איז ארוים, פארמאכענדיג הינטער זיך די טיר. נפתלי

שטיקער אייזען, האלץ, צובראכענע שטולען און בעטען און ביי א פענסטער האט נעדארט א בוים.

ארייגקומענדיג האט זיי באגעגענט חיים'ס ווייב, זלאטע, א טראגעדיגע, פון נויט־דערשלאגענע אידענע מיט אן אויסגעצויגענעם בלאסען פנים און קראנקע אויגען. ביי איהר קלייד האט זיך אנגעהאלטען מיט שמוציגע הענטלאך א פיר־יעהריגער אינגעלע אין אן טונטער־העמדעל.

— איך וויל נישט מאמא! — האט ער געווויינט. — איך וויל נישט געהן, ניב מיר אנדערע ברויט. איך וועל ניט געהן.

חיים איז געווען פארכמורעט. די לעצטע צייט זיינען די נעשעפטען זיינע געגאנגען שלעכט. א סך ארבייטער זיינען אוועקגעפאהרען, נישט באצאהלענדיג קיין דירה נעלט און פאר'ן עסען. אוועק זיינען די צייטען, וועו עס פלעגען פרייטאג צו נאכט מיט א גערויש און נעזאנג עסען א מענשען פערציג ביי זיין טיש אין אמאל נאך מעהר. דאמאלט פלעגען קומען מיט יעדער שיף יונגע לייט פון דער גאנצער וועלט און געקאכט האט דאם לעבען אין לאנד און איצט קומט נאר איין אורח.

— איין מענש, — האט ער אונטער'ן נאז א ברום געטאן, נישט קוקענדיג אויף דער פרוי.

— גוטע נעשעפטען! — און זלאטע האט זיפצענדיג אוועקגעשלעפט דאם אינגעלע אין שטוב.

צווייטער קאפיטעל.

אין מיטען פון א ניט־אויפגעראמטען חדר איז געשטאנען א לאנגער טיש, ביי וועלכען דריי ארבייטער האבען געטרונקען טיי. איינער פון זיי איז געווען א קרומער, א קלייניטשיקער מיט שוואר־צע וואנסען און א מידען בלאסען פנים. ער האט שוין א לאנגע צייט מעהר ניט געארבייט און גלעבט אויפ'ן חשבון פון זיינע קרובים, וועלכע פלעגען איהם פון צייט צו צייט צושיקען קלייניע סומען פון יענער זייט ים. ער האט געהאט זיין אויגענעםווינקעל ביי חיימ'ען און קיינער האט ניט געטארט זיך צולענען אויף זיין נעלענער. צייטענווייז פלעגט ער זיך קריגען מיט חיים'ען, דאם דזג איבער פאליטיק, נאר זיי האבען אייגער דעם צווייטען ג־

וואכט האָט ער אַ פּאַרשוויצטער. לעבען איהם, שמייכלענדיג, איז געשטאַנען יהודית.

— האָסט זיך דערשראָקען? — לאַכט זי, צובויגענדיג זיך צו איהם. — שטעה גיך אויף. אין אַ שעה ארום גיהט אָפּ דער דיליזשאַנס.

נפתלי איז אויפגעשפרונגען. מיט אַ פּאַרשלאָפענעם בליק געקוקט אויף דער מיידעל, גלייך ווי ער וואָלט זי ניט געקענט.

— וואָך אויף! ווי איז מען עס אזוי פּאַרשלאָפען?

אין אַ האַלבער שעה ארום זיינען זיי געווען ביים "חאַן", פון וואַנען עס פלעגען אָפּפאָהרען די פוהרען. זיי זיינען געזעסען אויף אַ שטיין אונטער אַ בוים. ארום זיי האָט געטומלט, עס האָבען געשריען בעלי־עגלות; פערד האָבען געהירזשעט און געקלאַפּט מיט די קאפיטעס אין דער ערד.

— בליב אויף שבת — האָט נפתלי זי געבעטען — לאָמיר זיין בייאַנד כאַטש נאָך אַ טאָג.

— כ'לעבען, איך קען ניט, ליבער מיינער, — האָט שטיל געענטפערט יהודית — די מאַמע ווארט אויף אונז. זי איז נעבאָך דאָרט אַליין. דו וועסט קומען צו אונז אויף שבת. אַ שאָד, וואָס אין אונזער קאָלאָניע איז איצט ניטאָ קיין ארבייט. פאַרבליב ניט לאַנג אין שטאָדט. דאָ איז ניט גוט. אָ וועסטו זעהן, ווי שעהן עס איז אין דער קאָלאָניע. נאָך פּסח וועלען אָנהויבען בליהען די טרויבען, ס'וועט ווערען שעהן איבעראַל און דו וועסט דאָן קומען צו אונז וועכטעווען די ווייגערטנער. גוט און שטיל איז אין דער קאָלאָניע. אָפּטמאָל, אין לבנה־נעכט, געהען מיר גאַנצע חברות אַוועק אויפ'ן בית עולם, אונזער קליינער בית עולם מיט זיינע הויכע טאָפּאָלען געפּינט זיך צווישען מאַנדעל און וויינגערטנער. איינמאָל זיינען מיר דאָרט אָפּגעזעסען אַ גאַנצע נאַכט. נאָט, ווי שעהן די נאַכט איז דאָן געווען, אַ ווארימע, אַ צארטע, און אין הויכען הימעל האָבען די שטערען אזוי ליכטיג געשיינט איך בין נאָך דאָן געווען אַ קליין מיידעלע.

יהודית האָט זיך פלוצים פּאַרטראַכט, און געוואָרען ערנסט.

נפתלי האָט קוים, קוים זיך צוגעבויגען צו איהר, אייגעאַטעמט דעם ריח פון איהרע האָר, און איהם האָט זיך שטאַרק געוואָלט ארומ־

איז צונעאנגען צום חולה, וועלכער האָט מיד אויפגעהויבען צו איהם זייגע ברענענדיגע, פיבער־אויגען, עפּעס שטיל א ברום געטאָן און ווידער זיי פארמאכט. געפּלאמט האָבען דעם חולה'ס אויסגעצערטע, אפּגעברענטע באקען און זייגע ליפּען זיינען טרוקען געווען פון היץ. אויסגעדארט איז ער און זייגע קליידער אַלט און אויסגעשמירט.

— גאָט מיינער! — האָט נפתלי א טראכט געטאָן — וואָס איז עס פאר א מורא'דיגער פיבער. ווי ער וואלגערט זיך עס דאָ איינעראַליין, הילפלאָז אויפ'ן שמוציגען געלעגער. דאָס ארבייטער־לעבען מוז דאָ זיין שווער.

— א טרונק! — האָט א קרעכץ געטאָן דער חולה — איך ווער פאַרברענט פון דורשט!

נפתלי האָט איהם דערלאַנגט א גלאָז וואסער. ציטערענדיג האָט ער עס זשעדנע אויסגעטרונקען.

— אויסגעמוטשעט האָט מיך דער פארשאָלטענער פיבער — האָט ער א זיפץ געטאָן. — איך האָב שוין מעהר קיין כח ניט צו ליידען.

נפתלי האָט זיך צוגעלעגט, ער האָט אָבער ניט געקענט איינשלאָפען. ער האָט געטראכט וועגען חולה און געוואָלט האָט זיך איהם ווייגען.

נאָכדעם איז אריין אין צימער דער קרומער, נעשטאַנען א פּאָר מינוט ביים חולה'ס בעטל און איז שטיל אוועק.

אין גרויסען צימער האָט מען געקלונגען מיט געפּעס. עס בייזערט זיך א פרויען־שטימע, עס ווייגט א קינד און חיים רעדט שטילערהייט. דרעמלענדיג האָט נפתלי געהערט דעם קראַנקען'ס היץ־רייד וועגען א הויכען ניט דערגרייכבארען בארג, פון א בלוט־רויטען טייך און א פינסטערען געדיכטען וואלד...

נאָכדעם האָט זיך אלץ אין נפתלי'ס פּאַרשטעלונג פארפלאָנטערט, און ער איז איינגעשלאָפען. עס האָט זיך איהם ג'חלומ'ט א בייזער פּארמלאָזער חלום: א פאַנטאסטישע, ברודיגע קלעפּיגע חיה האָט מיט איהרע האָריגע לאפּעס ארומגענומען זיין האלז, ארויפגעלעגט זיך אויף זיין ברוסט און העסליך וואָיענדיג אָנגעהויבען איהם צו ווערגען. נפתלי, פיהלענדיג, אז ער ווערט דערשטיקט אונטער דער חיה'ס לאפּעס, קרעכצט און ווארפט זיך. ער־

געוועט העברעאיש מיט עפּעס א בחור, וועלכער האָט געהאַלטען א קאָרב אויפֿן רוקען. נפֿתלי איז צו זיי צוגענאַנגען נעהענטער.

— שמאי! — זאָגט די מיידל — דעם קאָרב טראָג אוועק אין טריום און דעם קאסטען וועלען מיר נאָך דעם איבערשלעפּען. איך וועל דאָ צוהיטען.

דער בחור געהאט אוועק, און זי, א מידע, א פּארטראכטע, זעצט זיך אויפֿן קאסטען. נפֿתלי קוקט אויף דער מיידל, ווי זיך עפּעס דערמאָנענדיג. זי האָט באמערקט זיין אויפמערקזאמען בליק און פּאַרשעהמט אַראָפּגעלאָזען דעם קאָפּ. נפֿתלי'ן דוכט זיך, אז ערגעץ וואו האָט ער שוין געהערט איהר קול. אָבער וואו און ווען קען ער זיך בשום אופן ניט דערמאָנען. מסתמא האָט זי זיך איהם גע'חלומ'ט אין יענע משוגענע נעכט, ווען זיי נשמה האָט מורא'דיג געבענקט נאָך ליבע, און זיין גוף האָט געציטערט און ג־ברענט פון לייַדנשאפֿט. ער קוקט אויף דער מיידל און דער־מאָנט זיך אין פריהלינג אין שטילען שטעטל, אין די בלויע ווייט־קייט פון די גרינע, ברעלאָזע פעלדער, אין די מאיאָוע נעכט, ווייט ביים ראנד פון וואלד, און עפּעס א הארציג־ליד, וואָס טראָגט זיך פון ערגעץ... און ווי ער, אן איינזאמער בלאָנושעט ארום אי־בער'ן לבנה־וועג, בענקענדיג נאָך דער שהנער מיידל...

אין אוועגט איז נפֿתלי ביים דונקעלען שיין פון לאמטערנעם געזעסען מיט זיי אין טריום. יהודית מיט'ן ברודער האָבען שטיל געזונגען נייע אידישע לידער. און מאָדנע האָבען געקלונגען די לידער פון גרינע פעלדער, פון הייסער זון און זאָרגלאָזען פרייען לעבען, אין פינסטערען בלאָטיגען טריום — די לידער פון די קינדער פון אלטען פאלק, וואָס בענקט נאָך זיין היים...

דאן איז יהודית געזעסען א פּארטראכטע, אראָפּגלאָזענדיג אויף דער ברוסט איהרע דיקע שווארצע צעפּ. מילד און שעהן איז זי אין דער פּאָזע געווען. עס האָט זיך געדוכט, אז זי שעפּטשעט שטיל און צערטליך צו נפֿתלי'ן:

— ליבער מיינער, קוק אויף מיר און פּארגעס אלע דיינע דאגות און אומעט. אויסגעוועבט בין איך פון ליבע און לאסקעס. מיינע האָר שמעקען ווי דופטיגע רויזען און דער ריח פון מיינע בריסט וועקט זיסע חלומות. שפּיגל זיך אין מיר, ליבער מיינער! יענע נאכט האָט נפֿתלי ניט געקאָנט איינשלאָפען. לעבען

נעהמען זיך, צופֿרעסען זי צו דער ברוסט און מיט הייסע קושען באַדעקען איהר ליבליך פּנים.

— יהודית! — האָט ער א שעפּטשע געטאָן און פּעסט נעדריקט איהר האַנד.

— מען קוקט אויף אונז — האָט באַמערקט די מיידעל און איז אויפגעשטאַנען.

נפתלי, שאָקלענדיג זיך ווי א שיכור, איז איהר נאָכגענאַנגען צו דער פֿוהר.

אין א ווייל אַרום איז זי, א טייערע, א ליבהאַרציגע, נעזעסען מיט'ן ברודער אין וואָגען, שמייכלענדיג צו נפתלי'ן מיט א צאַרטען זיי־נעזונד־שמייכעל. נאָך איהר אַוועקפֿאָהרען האָט נפתלי, אן אומעטיגער, לאַנג געבלאָנדזשעט איבער דער שטאָדט. געהאָפּט האָט ער, אז זי וועט איהם מיטרופען צו זיי, און געפינען פּאר איהם ארבייט אין זייער קאָלאָניע. זי האָט זיך דאָך אזוי האַרצליך באַנומען צו איהם אויפֿן שיף און אין אויסגעשטערענטע נעכט, זיצענדיג ערגעץ אין א ווינקעל אויפֿן דעק, האָבען זיי צוזאַמען געחלומ'ט וועגען א וואונדערבאַר לעבען אין גרינעם גליל...

צום סוף איז נפתלי, א מידער, אַרויס צום ברעג ים אין עפּעס א פּוסטען אָרט. ער האָט זיך אַנידערגעלענט אָפּרוהען אויפֿן זאַמד. אַרום איז שטיל געווען. מחשבות וועגען דער געליבטער מיידעל האָבען ווי די בלויע כוואליעס זיך געטראָגען צו איהם און ווייטער פּאַרשוואונדען אין דער ברייטער, בלויער לופט. עס דערמאָנט זיך איהם זייער ערשטע באַגעגעניש. ס'איז גאָר ניט לאַנג. א ווארימער טאָג. דער הימעל האָט געגלאַנצט מיט א פּריהלינגס־בלויקייט. אויף די גאַסען איז געשטאַנען א פּרעהליכער נעטומעל, ווי נאָך א לאַנגען, כמורנעם, קאַלטען ווינטער וואָלט פּלוצים אָנגעקומען דער זוניגער פּרעהליכער יום־טוב. ער איז געשטאַנען בייס האָפען און געווארט עס זאָל אָפּגעהן די שיף, וועלכע האָט איהם געדארפט אַוועקפּיהרען אין זיין אייגען לאַנד, קיין ארץ־ישראל. אויפֿן האַרצען איז איהם געווען גוט און ליכטיג. פּלוצים האָט ער באַמערקט צוויישען דעם רויישנדרען, לויפֿענדען המון א יונגע שלאַנקע מיידעל מיט א שווארץ־חנ'עווריגען פּנים, לעבעדיגע, שווארצע אויגען און מיט צוויי דיקע צעפּ. זי האָט

באזונדערס איז איהם געפּעלען געווען א שלאַנקער יונג, א וועכטער, וועלכער איז וועגען עפּעם געקומען פון גליל. מיט די גראַציעזע באַוועגונגען פון זיין עלאַסטישען קערפּער און דעם ברענענדיגען גלאַנץ פון זיינע אויגען איז ער געווען עהנליך צו א שהנעם, דינעם בעדואין. עפּעם א ווילדע גבורה האָט אַרויסגעקוקט פון איהם און געוואָלט האָט זיך זעהן איהם רייטען אויף א פלינקען פערד איבער א בריטען, פרייען סטעפּ.

מען האָט אויפגעראַמט די אכסניה און דאָס גרויסע צימער איז געוואָרען פרעהליך. אויפ'ן טיש, וואָס איז געווען באַדעקט מיט א ווייסען טישטוך, האָבען געברענט די שבת-ליכט. איבערהאַלט האָט געהויבט די יום-טוב'דיגע ריינקייט און ציכטיגקייט. חיים האָט זיך אַרומגעוואַשען, אָנגעטאָן און פּאַרקעמט זיינע צעשוויבערטע האָר, וועלכע זיינען א גאַנצע וואָך געווען צוקאַשמעט. זלאַטע האָט זיך אויך פּאַרפּוצט און אויסגעצוואָגען די קינדער.

נאָך מעריב האָבען די אַרבייטער זיך אויסגעזעצט ביים טיש. זשמורענדיג די אויגען פון שיין, איז בלאַס-שמייכלענדיג אויך דער חולה אַרויסגעקומען צו דער וועטשערע. דער פיבער איז פּאַרביי און ער האָט זיך געשפּירט אביסעל בעסער.

חיים האָט איהם דערלאַנגט ריינע ווייך.

— ער איז ביי מיר א געפּעסטשעטער — וויצעלט ער זיך — לעבט ווי א פּריץ, נאָר פון ריינער ווייך.

נאָך די פּיש און עטליכע גלעזער וויין, האָט עמיצער פון די אַרבייטער שטיל, שהמעווידיג אָנגעהויבען צו זינגען. א צווייטער האָט הויך און אומעטיג אונטערגעכאפט, גליך ווי ער וואָלט פּלוצים אָנגעהויבען ווייגען אויף זיין ביטערען מזל. אלע האָבען אונטערגעהאַלפּען, און די יונגע, האַרציגע, שטאַרקע טענער האָבען זיך אַרומגענומען, געקרעכצט און געבעטען א בעסער, ליכטיגער לעבען:

— „אך, לאנג האָבען מיר געוואַנדערט אָהן א היים" — האָט געקלאָגט דער פּאַרזינגער — „אויסגעמאַטערט זיינען מיר און ווי שטערנלאָזע נעכט זיינען שוואַרץ אונזערע טעג. מאמע ערד, לאָז אונז אָפּרוהען אויף דיין שוים. פון קאלטע, בייזע לענדער זיינען מיר אהער געקומען. ביטער איז אין פרעמדע לענדער דעם היימלאָזען וואַנדערער".

און לאנג נאָך האָט געווויינט און געיאָמערט דאָס ליד, פּאר-

איהם, צוגעטוליעט צום ברודער, איז געשלאָפען יהודית. זי האָט רוהיג געאטעמט און געשמייכעלט פון שלאָף. נפתלי האָט נעקוקט אויף איהר, און זיין פאנטאזיע האָט איהם געמאלען בילדער אויפן צויבערערדער פאר דאָם צווייטע. אָט שפרייט זיך אין דער וויסקייט א ברייט פעלד. ער מיט יהודית'ן קליבען, זינגענדיג, סנאָפעם. א הייסער טאָג, און א בערגיג ווינטעל גלעט אזוי ליבליך די אויפגעדעקטע ברוסט. פון וויטענס ציהט זיך צו די בערג א קעמלען־קאראוואן. ווי טרויעריגע, פארגעסענע מעשה'לעך קלינגען די גלעקלאך אויף זייערע העלזער.

אזוי האָט נפתלי יענע נאכט גע'חלומ'ט. אין דונקעלען טריום איז געווען שרעקליך היים. די מענשען זיינען אין אונאַרדנונג געשלאָפען אויפ'ן באָדען. זייערע פנימ'ער זיינען פארקרימט געווען פון שווערע בייזע חלומות. באלויכטענע פון א מעשענעם שיין פון לאמטערנעם, האָבען זיי אויסגעזעהן ווי געהיים־נע'הרג'עטע בר מנ'ם, וועלכע מען פיהרט מקבר זיין אויף א פאר־וואָרפענעם שווארצען אינזעל, אָהן תפלות, אָהן בלומען און אָהן בית־הקברות־געזאנגען.

וען נפתלי האָט אויפגעוואכט איז די זון שוין פארגאנגען הינטער'ן ים און דער מערב האָט מיט א רויטען פלאם געפלאקערט. עס האָט געבלאזען א קאלטער ווינט און אפגעריסענער ארבער האָט געפיהרט איבער'ן ברעג א קעמעל.

אן אונפארשטענדליכער פחד האָט ארומגעכאפט נפתלי'ן און ער איז אוועק צוריק אין שטאָדט.

דריטער קאפיטעל.

אוועקצוציהן האָט זיך ביים טויער פון חיים'ס אכסניא צווישן מענגעקליבען א מחנה ארבייטער פון פארשידענע קאלאָניעס. זיי זיינען געקומען אויף שבת אין שטאָדט א לעב צו טאָן. צווישען זיי זיינען געווען פיל פארברענטע, געוונטע בחורים מיט וואויל אָפענע פנימ'ער און אלע האָבען גרינג און פריי געהרעדט העברעאיש. נפתלי האָט זיך געפרעהט, מיט ליבע קוקענדיג אויף זיי, און דער אומעט פון די פריהמארגענדיגע אייגדרוקען איז גיך פארשוואונדען פון זיין נשמה.

א לעבעריגס, האָט זיך מונטער געטראָגען, גלייך ווי דער פּרייער ווינט אין פּוסטען סטעפּ.

דער קרומער איז אויפגעשטאַנען פון טיש און מיט א געלעכטער זיך אוועקגעלאָזט טאַנצען, קאָמיש ווארפענדיג מיט די הענט.

נפתלי, א שכור'ער פון וויין און לידער, האָט געטראכט, קוקענדיג מיט ליבע אויף אלעמען:

— אָט זיינען זיי, אונזערע ערד־ארבייטער! וואָס פאר א קראפט עס איז אין זיי. מונטער זיינען זיי, פרעהלאך און האָפּנונגס־פול! און דיזער אלטער! ווי יונג עס גלאנצען זיינע אויגען!

נאָך דער וועטשערע זיינען דער קרומער און נפתלי אוועק אין ארבייטער־קלוב. דער קרומער איז געווען שכור און האָט דעם גאַנצען וועג געפלאַפּלט וועגען שעהנהייטען, וועלכע האָבען איהם משונע געליבט, נישט קוקענדיג אויף דעם, וואָס ער איז א קאליקע.

נפתלי האָט צופרידען גלאכט, אונטערהאלטענדיג איהם, ער זאָל נישט פאלען.

— א שעהנהייט אין קאַאירא איז שיער נישט משונע געווארען נאָך מיר, — האָט דער קרומער גערעט, דרעהענדיג זיך זיינע לאנגע, שווארצע וואָנסען, — און איך האָב מיר גאָר נישט געמאכט דערפון.

— איך גלויב, איך גלויב! — האָט נפתלי גלאכט.

זיי זיינען געגאנגען איבער א ניט־געפלאסטערטער גאס, פון ביידע זייטען זיינען געווען ארבישע קאפעס, אומעטום איז געווען ליכטיג. די ארבער זיינען געזעסען אויף קליינע בייגעלאך, געטרונקען קאפע פון פּיטשענקע טאסעלאך און גערויכערט קאליאן, צוהערענדיג זיך צו די גראמאפאָנען, וועלכע האָבען געזונגען פארשידענע לידלאך.

וועג נפתלי און דער קרומער זיינען געקומען אין קלוב, איז שוין דאָרטען א גאנצער עולם געווען. ביים בופעט איז געשטאנען אן אלטע, מיאוס'ע מיידל. זי האָט אָנגענאָסען טיי, וואָס אן ארבייטער, דער דעזשורנער, האָט דערלאנגט צו די טישלאך. אין צווייטען גרויסען צימער האָבען בחורים קאָקעטירט מיט מיידלאך. זיי האָבען זיך צוגעזעצט, און דער קרומער האָט געהייסען דערלאַננען צוויי גלעזער טיי. צו זיי איז צוגעגאנגען דאוויד זאָהן, אן ארבייטער, מיט א ניט גוטען, בייזען פּנים און קליינע,

הילכענדיג ווי א ווייטער, אומעטיגער קלאנג. זלאטע, הערענדיג דאָם ליד, האָט געווײַנט, שטאַרק קושענדיג איהר קלענסטען איינגע־לע, וואָם איז געזעסען ביי איהר אויפ'ן שויס. וועז עמיצער האָט גוט געוונגען, האָט זי ניט געקאָנט איינהאלטען איהרע טרעהרען. חיים האָט פון פרייד געשיינט. דאָם בילד האָט איהם דערמאָהנט די גוטע צייטען, וועז ביי זיין טיש זיינען געזעסען א סך ארבייטער אוז די וועגט האָבען געציטערט פון די מעכטיגע קולות.

פלוצים האָט אויפ'ן שוועל זיך באוויזען דער אלטער, שעהנער מיכאל, דער ליבלינג פון אלע ארבייטער. ער האָט געטראָגען א טשערקעסישען מאנטל אוז א הויך בארַשקען היטל. פאר איהם איז אריינגעלאָפען זיין גרויער הינקענדיגער הונט.

— הידד, דאָם פאָטער'ל קומט! — האָבען אלע פרעהלאך אויסגעשריען: — הידד!

— שלום, חברים! — ענטפערט דער אלטער, צולענענדיג די האנט צום הארצען לויט'ן מזרח'ישען מנהג. — איך האָב מיך, דוכט מיר, א ביסעל פארשפעטיגט.

דער אלטער איז געווען אמאל זעהר רייך, אוז אָפגעבענדיג זיין גאנץ פארמעגען אויף דער קאָלאָניזאציע פון לאנד, האָט ער אליין געוואנדערט איבער די קאָלאָניעם אלס אן איינפאכער ארבייטער אוז ווענטער. יעדען טאָג פלעגען אין זיין אומרוהיגען קאָפ געבוי־רען ווערען נייע פאנטאסטישע פלענער, ווי אזוי אָפצונעהמען ארץ ישראל ביי די טערקען אוז אראבער. פילע האָבען איהם געהאלטען פאר א משוגע'נעם אוז געלאכט פון איהם. נאָר די ארבייטער האָ־בען איהם געהערט אוז געלויבט, אוז ער האָט זיי גערופען: „מיינע טייערע קינדער!"

— איצט וועלען מיר מיט מיכאל'ן זינגען דאָם נייע גלילֿער קאָראָהאד־ליד! — האָט א געשריי געטאָן דער קרומער.

— חיים, אויף מיין חשבון זעקס ליטער ווויין! — האָט בא־פוילען דער אלטער. — איך בין געוואָרען א וועכטער ביי דער אלטער גימנאזיע אוז וועל היינט מכבד זיין.

— הידד! — האָבען אלע געשריען. — חיים ניכער!

באלד איז געוואָרען זעהר פרעהלאך, אוז דער אלטער האָט אָנגעהויבען זינגען איינע פון די גלילֿ־לידער. אלע האָבען אונטער־געכאפט, קלאפענדיג מיט די הענט צום טאקט. דאָם ליד, א פריי'ס,

באקומענדיג קיין ענטפער, האָט ער זיך שטיל אויסגעטאָן און געלעגט שלאָפן.

און אין יענער נאכט האָט נפתלי געזעהן אין חלום דעם אלטען מיכאל. ער שטעהט אויף א הויכען בארג מיט א שווערד אין האנט און רופט דאָס פאָלק צום קאמף. און דאָס פאָלק ארום איהם רוישט ווי דער ברויזענדער ים און קלינגט מיט זיינע בלישטשענדע כלי־זין.

פּערטער קאפּיטאל.

דער שבית'דיגער טאָג איז געווען א קאלטער. א צפון־ווינט האָט געבלאָזען און דער ים האָט בייז געוועשט. אין אכסניה איז געווען נישט הייסלעך, די ארבייטער זיינען נאָך אין דער פריה אוועק אין שטאָט, נאָר נפתלי איז געבליבען מיט'ן קראנקען. זיצענ־דיג ביי זיין בעט האָבען זיי שטיל געשמועסט. דער קראנקער האָט איהם דערצעהלט, אז עס איז שוין צוו ייאָהר, ווי ער פיבערט און ער קאָן נאָר פון דעם ניט פטור ווערען, כאָטש ער האָט שוין ניט איינמאל געביטען דעם קלימאט. און אָפּפאָהרען פון ארץ ישראל ווילּ ער ניט: צו טייער איז איהם דאָס אלץ.

— איך האָף געזונט צו ווערען, — האָט געענדיגט דער קראנ־קער. — דאן וועל איך אוועק קיין גליל, איך בין נאָך דאָרטען ניט געווען.

— מיינע צוויי חברים זיינען איצט אוועקגעפאָהרען אהין, — האָט אָנגעהויבען נפתלי און איז מיט אמאל אנטשוויגען געוואָרען.

ניט ווילּענדיג האָט זיך איהם דערמאָהנט די אונאנגענעהמע סצענע. פאר זיין אָפּפאָהרען פון ארעם האָט ער זיך אין אכסניה באקענט מיט צוויי בחורים, וועלכע זיינען אויך געפאָהרען קיין ארץ ישראל. איינער פון זיי — אהרן — א געזונטער, לעבעדיגער בחור מיט א וואויל'ען, גוטמוטיגען פנים; דער צווייטער — עליק — א בלאסער, אין בריל'ען, אן אונרוהיגער, א נערוועזער. זיי האָבען זיך אָפּגערעט ארונטערצוגעהן אין חיפה און אוועקגעהן קיין גליל, וואו אויף א פערמע האָבען אהרן'ס חברים געווארט אויף איהם. ווי די שיף האָט אָנגעהויבען צוקומען קיין חיפה, האָט אהרן געזאָגט נפתלי'ן אויפמאקען זיינען זאכען.

גרויע אויגעלאך. ער האָט דערלאנגט די האנט נפתלי'ן און פאר־
פיהרט מיט איהם א פרייגדליכען שמועס, ראטענדיג איהם מאָרגען
אוועקצוגעהן אין דער נאָהענטסטער קאָלאָניע, וואו ער וועט זיכער
באקומען ארבייט. דער קרומער האָט זיך געבייזערט אויף דאוויד־
זאהן'ען, אָפט איבער'חזר'ענדיג די זעלבע פראזע:

— נישט ער, זאָג איך דיר, נישט ער.

נאָכדעם איז מיט א געפילדער אָנגעקומען א קליינע חברה
ארבייטער, וואָס האָבען געלענט און געפלאָסטערט די נאסען אין
דער נייער קאָלאָניע, וואָס מען האָט געבויט אונטער דער שטאָט.
אייניגע פון זיי האָבען זיך אויסגעגעבען פאר אנארכיסטען און
פלעגען אָפט מאכען סקאנדאלען אויף די פארזאמלונגען. אנרו־
פענדיג אלעמען בורזשוען און עקספלואטאָרען. באזונדערס
האָט זיך געבונטעוועט מענדעל, א בחור מיט א גרויסער אונטער־
שטער ליפ און מיט א העסליכען נאָז. זיי אלע, אָבער, האָבען היים
ליב געהאט פאלעסטינא און העברעאיש.

נפתלי האָט זיך געוועצט לעבען זיי און צוגעהערט זייערע גע־
שפרעכען. זיי האָבען נערעט וועגען א טיפען ברונען, וועלכען
מען וויל אָנהויבען צו גראָבען. דערנאָך האָט מענדעל דערצעהלט
וועגען דעם יונגען וועכטער, וועלכען די אראבער האָבען ניט לאנג
דער'הרג'ט אויף א פערמע און אן אומעט האָט באדעקט זייערע
אָפּגעברוינטע פנים'ער.

דער קרומער איז ערגעץ פארשוואונדען. נפתלי איז געקומען
פון קלוב אליין צוריק. ער איז געווען טרויעריג און האָט געקלעהרט
וועגען דעם ערמאָרדעטען וועכטער. די גאס איז געשלאָפען און
געווען פוסט. בלויז דער אומעטיגער ים־נערויש האָט זיך פון
וויטענס געהערט. אין אכסניה איז געווען שטיל און האלב פינ־
סטער. אויפ'ן נישט־אויפגעראמטען טיש האָבען נאָך געצאנקט
די ליכט און דער לאָמפּ האָט קוים געברענט. חיים, אוועקגעהענדיג
ערגעץ, האָט איבערגעלאָזט די טיר ווייט אָפען. נפתלי איז אריין
אין זיין חדר. ס'איז דארטען געווען פינסטער, און דער קראנקער
האָט ווידער געברענט פון היץ און געוואָרפען זיך אין קדחת. ביים
פענסטער איז עמיצער געזעסען, צודריקענדיג מיט ביידע הענט
דעם קאָפּ. נפתלי האָט איהם א פאָר מאָל ארופגעטאָן, נאָר נישט

ביבליאטעק און לעזע־צימער פון אידיש
נאציאנאלען ארבייטער פעראבאנד
LIBRARY AND READING ROOM OF THE
Jewish Nation l W ..nce

נעטאן אן ארבייטער אין וועלכער קאלאניע זיי נעהען, האט יעגער איהם בייז געענטפערט.

— וואס נעהט עס אייך אן?

די מיידעל, וואס איז לעבען זיי געשטאנען, האט פארוואונדערט באמערקט:

— וואס איז דאס פאר אן ענטפער? מיר נעהען אין דער נאהענטסטער קאלאניע, קומט מיט אונז.

נפתלי איז נישט אוועק מיט דער קאמפאניע. ער איז זיי נאכנעגנען פון ווייטענס, א פארטיפטער אין נישט פרעהליכע נעדאנקען.

פון בוידע זייטען ווענ האבען אפעלסינען נערטנער זיך נעשפרויט. נפתלי האט א טיפען לייכטען אטעם נעטאן. די ריחות־פולע ווייכע לופט איז איהם אריין ווי א פרישע סמאלע, און זיין נשמה האט מיט אמאל זיך באלויכטען מיט שטראמען ליכט און ווארימקייט. איך בין דאך שוין אין פאלעסטינא און נעה זוכען ארבייט אין קאלאניע, האט זיך נעפרעהט נפתלי. עס ווערען מקוים זיינע חלומות. און עס שטעלט זיך איהם פאר, אז ער קומט איצט פון ירושלים, וואוהין ער איז נענאנגען עולה רגל זיין אויף יום־טוב. דאס פאלק יובל"ט. איבער די נאסען פון דער הייליגער שטאט, וועלכע זיינען באדעקט מיט גרינע צווייגען און פעלדבלומען, דרעהען זיך אין קאראהאדען בחורים און מיידלאך, באקרענצט מיט ווייסע ליליען און בלויע פיילכען. די כלי־זמר קלאפען אין פויקען און דאס פאלק, א שטארק'ס, א פריי'ס, איז זיך משמח. ווי באצויבערט האט איהם א שלאנקע שווארץ־אויגיגע פאסטושקע פון הרמתים, פון וואנען שמואל הנביא איז נעקומען צו זיין פאלק. לייכטער פון א גאזעל, האט זי זיך ווי א פארשיידט ווינטעל נעטרא־גען אין קאראהאד, גלאנצענדיג אויף דער זון האבען די אייגנע־פלאכטענע מטבעות נעקלונגען אין איהרע האר, ווי גלעקלאך. זי האט איהם נעשענקט אן אדאנים פון די אייגענע פעלדער און א שעפטשע נעטאן:

— קום, בחור, צו מיין פאטערס הויז. איך פאשע שאף אין גרינעם טאל.

— גיך וועט זיך ענדיגען דער שניט און איך ווע קומען צו דיר, שוועסטער מיינע — כלה מיינע, ענטפערט ער ערשטוינט פון

— אויך פֿאַר ווייטער, קיין יפֿו, — האָט נפתלי געזאָגט, און א שולדיגער שמייכעל האָט ווי פארקרימט זיין פנים.

— מיר האָבען דאָך עפּעס אָפּגערעט, האָט בייז א זאָג געטאָן עלי.

— איך קאָן ניט, האָט איבערגע'חזר'ט נפתלי, און אוועקגע־הענדיג פון זיי, האָט ער זיך באהאלטען הינטער'ן באנאוש.

ווי האָט ער געקענט אוועקגעהן פון דער מיידעל, וועלכע ער האָט ליב באקומע מיט'ן גאנצען הארצען? קיינמאל האָט ער נאָך נישט געפיהלט אזא זים, אנגענעהם געפיהל.

זיי האָבען זיך קאלט געזעגענט. עס איז געווען א כמורנער אָוונט און עס האָט גערעגענט. דער ים האָט שטורמיש זיך גע־בייזערט. פון ווייטענס האָבען דונקעל גלעויכטען די שטאָדט־פיי־ערלאָך. אין דער פינסטער האָבען געשריען די שיפֿעל־פיהרער און געהערט האָט זיך דער רויש פון רודערס.

— וואָס האָט איהר זיך פארטראכט? האָט נעפרענט דער קראנקער.

— נאָרנישט. עפּעס האָט זיך מיר דערמאָהנט, האָט שטיל געענטפערט נפתלי.

נאָכדעם איז געקומען דאָווידזאָן. ער האָט געשטעלט נפתלי'ן עפּעס נאָרישע פראגען. באזונדערס האָט ער איהם געפרענט וועג־גען זיין לעבען אין רוסלאנד און וועגען זיינע פאָליטישע אנשוי־אונגען. זיך האָט דאָווידזאָן אויסגעגעבען פאר אן אנגעזעהענעם מיטגליד פון דער היגער גרופּע פועלי ציוניסטען.

— צו וואָס דארפט איהר עס אלץ וויסען? — האָט נישט אויסגעהאלטען נפתלי. — איהר פרענט מיך אוים ווי א פראָקוראָר. איך בין א ציוניסט און איך בין דערפאר געקומען קיין פאלעסטינא, דאָס איז אלץ.

נאָך מיטאָג איז זיך צונויפגעקומען א חברה צו גהען אין א יהודא'ר קאלאָניע. אויך נפתלי איז מיט זיי אוועק. די באציהונ־גען פון די ארבייטער צו איהם האָבען זיך פלוצים זעהר אומגעבי־טען. זיי האָבען איהם נישט גערן געענטפערט אויף די פראגען, וועלכע נפתלי האָט געשטעלט וועגען ארבייט אין קאלאָניע. און מיט אמאל האָט ער זיך דערשפּירט איינזאם. אז ער האָט א פרענ

— כּא — כּא — כּא! — האָט געקייכט דאָס מיידעל — וואָס פּאַר א צעפּ האָב איך, איך בין דאָך א געשווירענע.

די זון האָט פון אונטער די וואָלקענס ארויסגעקוקט. די בוי־מער וואַרפען אויף דעם וועג מאָדנע אוזאַרען. די קאָמפּאַניע איז שוין ווייט פון שטאָט. איהר אַנטקעגען האָט זיך געצויגען א קעמלען־קאַראַוואַן, מיט אַראַנזשען, קלינגענדיג מיט די גלעקלאַך. שפּאַנען די קעמלען לאַנגזאַם און פּאַרטראַכט. הינטער'ן קאַראַוואַן פּאַהרט אויף א גרויסען עזעל אן אַראַבער. הינטער איהם שפּאַנט א שלאַנקע, באַרוויסע פּעלאַשקע מיט א קאָרב אויפ'ן שהנעם שוואַרצען קאָפּ.

— ווי שהען און ווילד איז דאָ אלץ, — טראַכט נפתלי, נאָכ־קוקענדיג דער אַראַבקע, וועלכע איז געגאַנגען קלינגענדיג מיט די מטבעות איינגעפלאָכטענע אין איהרע האָר.

די חברה האָט זיך פּאַרקירעוועט פון וועג, און איז אוועק מיט א שמאָלען שטעגעל איבער די פעלדער, באַוואַקסענע מיט רויטען מאָן און בלויע בלומלאָך. אַנטקעגען זיי, א שווארצער, האַלב־נאַקעטער פּאַסטוך, מיט א ביקס אויפ'ן אקסעל, טרייבט א סטאַדע ציגען. א פּאַרטראַכטער, ווייכער בין־השמשות און א שטילער ליכ־טיגער אומעט לענט זיך אויף דער ערד. הינטער'ן ים זעצט זיך די זון מיט א ראָזעווען שיין ברענט דער מערב, און די שפּיצען פון די בערג פון יהודה צינדען זיך אָן מיט גאָלד און פּורפור. דאָס ווינטעל פּארשטארקט זיך, פּארנאַנדערטראָגענדיג ארום און ארום דעם זיסען ריח פון מראַנצען און מאַנדעל־בוימער.

דער אָוונט פאַלט צו.

נפתלי געהט נאָך דער חברה און זיין הארץ איז פול מיט שטילער פרייד. עם ווילט זיך איהם צופאַלען צו דער ערד און קו־שען יעדעם גרעזעל.

איינער פון דער חברה האָט פּארצויגען א מאַנאַטאָן־אראַביש ליד, פול מיט טרויער. נפתלי'ן איז אומעריג געוואָרען. די קלא־געדינג שטימע האָט זיך צוגאָסען אלץ העכער, און די טענער פון דער מעלאָדיע, שטיל אפשטארבענדיג, זיינען זיך צושוואומען אין דעם פּאַרטראַכטען בין־השמשות. מיט אמאל האָט זיך דאָס ליד אָפּגעריסען. דער לעצטער טאָן האָט א ציטער געטאָן און איז נע־שטאָרבען.

איהרע שטראהלענדע שווארצע אויגען. — מיר וועלען פאשען שאף אין גרינעם טאל און באפוצען זיך מיט לילייען. אנטלויפען וועלען מיר אין די בערג, אין פאלמען־וואלד, וואו עס רוישען די שטראמען. ארויפקלעטערען וועלען מיר אויף חרמון, שוועסטער מיינע, כלה מיינע!

— רוף מיך, פארנאר מיך, בחור מיינער, — שעפטשעט זי, — איך וועל דיר נאכלויפען.

אבער מיד איז ער פון וויטען וועג! זיין מאנטל איז פארשטויבט, און די סאנדאלען צוריסען. ס'איז שוין צייט ווידער אפּרוהען זיך. און ער לאזט זיך אראפ אויף א שטיין ביים וועג. די זון ברענט. די לופט איז פארגליווערט. ארום איז אלץ פוסט און שטיל. און אט קומט צו איהם לאנגזאם א גרויער זקן מיט א הויכען שטעקען אין האנט. באַרווים איז ער און זיינע בגדים צוריסען.

— ברוך הבא! — באגריסט ער דעם אלטען. — פון וואנען קומט דיין וועג?

— געבענשט זאלסטו מיר זיין מיין קינד! ענטפערט דער זקן, אפשטעלענדיג זיך. — כ'קום פון די הרי אפרים. מיד בין איך, און עס דורשט מיך.

א קלינגענדער געלעכטער פון דער קאמפאניע האט מיט אמאל צוזייט זיינע טרוימען, און נפתלי האט שמייכלענדיג א טראכט געטאן:

— ווי איך האב זיך פאר'חלומ'ט.

און די קאמפאניע האט געווישט. א דיקליך, מיאוס געשאַרען מיידעל האט קאקעטירט מיט א שלאנקען, ברוינעם בחור, היציג זאגענדיג:

„אמרו לו: הגן פורח,
נעול הוא ואין פותח,

און קוסענדיג איהם אין די אויגען, אן אונרוהיגע, א ליידענשאפטליכע, האט זי ווייטער געזונגען:

„רמון־פו יש בין עליו, —
אך אין מי שיברך עליו"...

און ער האט לאכענדיג געענטפערט:

— אלץ וועל איך זאגען! כ'וועל זאגען, אז דיינע צעפּ זיינען ווי טייערער סאמעט, די אויגען — ווי גאלדענע שטערען.

דער בעל־הבית און א צוהן־יעהריג אינגעל מיט א בלאסען, צער־טען פּנים ווי ביי א מיידעלע.

— א, אסטראָווסקי, — האָט עמיצער א געשריי געטאָן. — שלום!

נפתלי האָט זיך ארומגעקוקט און דערזהען דאָווידזאָנען. דאָס בלוט האָט איהם א זעץ געטאָן אין פּנים, און דאָס האַרץ האָט ביי איהם אָנגעהויבען קלאַפּען שטאַרקער. אינסטינקטיוו האָט ער שוין געוומען האַסען דעם מענשען, וועלכער האָט איהם געוומען פּאַר־סמ'ען דאָס לעבען.

—שלום, שלום! — האָט געענטפערט אסטראָווסקי.

— און איהר זייט דאָ אויך דאָ! — האָט זיך דאָווידזאָן דערפרעהט, וועגדענדיג זיך צו נפתלי'ן, ווי צו אן אלטען באקאַנטען. — שוין פּאַרלאָזען די שטאָט? גוט געטאָן. אָט דאָ, ביי אונזער טישעל איז דאָ פּלאַץ, זעצט זיך.

נפתלי און אסטראָווסקי האָבען זיך געזעצט. צוזאמען מיט דאָווידזאָנען איז געזעסען לייזער, א בחור מיט גרויס, שוואַרצע וואָנצעס. עסענדיג האָט ער פון צייט צו צייט געוואָרפען בייזע בליקען אויף נפתלי'ן. און דאָווידזאָן האָט אהן אויפהער געפּלאַ־פּעלט מיט אסטראָווסקי'ן, און פּארביגעהענדיג, גלייך ווי ער וואָלט גאָר ניט אויסצוקריגען פון איהם. נפתלי האָט ניט וויל־ענדיג געענטפערט. אסטראָווסקי איז ביזי געוואָרען:

— וואָס ביזטו צוגעשטאַנען צו איהם? לאָז איהם צוררוה.

— פּארשטעהסטו, איך האָב איהם שוין ערגעץ־וואו געזעהן, — האָט ווידער אָנגעהויבען דאָווידזאָן, — נאָר וואו קען איך זיך ניט דערמאָנען. מיר דוכט זיך, אז מיר האָבען זיך שוין אמאָל געטרא־פען אין רוסלאַנד אויף א געהיימע פּארזאמלונג.

— איהר האָט א טעות. איך קען אייך ניט, — האָט קאַלט געענטפערט נפתלי.

אינגיכען האָט זיך דער געשפּרעך איבערגעביטען און מען האָט אָנגעהויבען צו רעדען וועגען די קאָלאָניסטען, וועלכע וויל־ען ניט האַלטען קיין אידישע ארבייטער.

— יעדען פריהמאָרגען גההען אווק הונדערטער אראָבער אויף די אידישע פעלדער, און מיר הונגערען. דאָס איז דאָך א

ס׳איז טונקעל געוואָרען.

נפתלי האָט אָנגעיאָגט די חברה, און ביי איינעם פון זיי גע־פרעגט:

— איז נאָך ווייט צו דער קאָלאָניע?

— מיר געהען שוין אויף אידישער ערד. — פון וואַנען ביזטו?

— איך בין ערשט נעבטען געקומען פון רוסלאַנד, — האָט געענטפערט נפתלי. — און איצט גיב איך זוכען ארבייט אין קאָ־לאָניע.

זיי האָבען זיך צוערדט, און ׳ענער האָט איהם איינגעלאָדען צו זיך, ביז ער וועט זיך געפינען אן אייגענעםווינקעל.

— מיין שוועסטער ארבייט אין א באָיארע — האָט ער פאר־ענדינט. — דאָרטען דארף מען, דוכט זיך, אן ארבייטער. איך וועל היינט מיט איהר איבערגעדען, ארבייט וועט זיין.

זיי זיינען שוין אריין אין דער הויפּט־גאַס פון דער קאָלאָניע. פון ביידע זייטען האָבען זיך געצויגען שורות שהנע, וווייסע הייז־לעך מיט בוימער פאר די פענסטער. ס׳איז געווען רוישיג. קינ־דער האָבען געשטיפט. די יוגענד האָט ארומגעשפאַצירט זינגענ־דיג און לאַבענדיג הויך אויפ׳ן קול, און די עלטערען זיינען געזע־סען אויף די גאַניקעס און געשמועסט צווישען זיך. א וואַרעם געפיהל האָט ארומגענומען נפתלי׳ן, און איהם געצערטעלט, ווי די האַנט פון א געליבטער, וועלכע קעהרט זיך אום נאָך א לאַנגער צו־שיידונג, וואָלט צו איהם געשעפטשעט: מיר זיינען ווידער צו־זאַמען. מיר זיינען ווידער צוזאַמען.

די חברה האָט זיך אויסגעמישט מיט א גרופע ארבייטער, וועל־כע האָבען זיך מיט זינגעריי אומגעקעהרט פון פעלד, וואו זיי האָבען פארברַאכט דעם שבת־דיגען טאָג.

אין הימעל האָבען געברענט גרויסע שטערען, ליכטיגע, ריינע ווי קינדערשע טרוימען.

— ווי גוט דאָ איז! — האָט נעזאָגט נפתלי. — ווי פריי און שההן מען לעבט דאָ!

—יאָ, גוט. — האָט געענטפערט צוטראָגען דער בחור מיט וועלכען נפתלי איז געגאַנגען. — קום עסען.

אין א קליינעם, האַלב־פינסטערען חדר, ביי קליינע טישלאָך, האָבען געגעסען ארבייטער. ארום זיי האָבען זיך ארומגעדרעהט

א פּאר׳שיכור׳טער פון די ריחות פון די פּעלדער, געהסטו אַרויס אין פּעלד אַרבייטן, און אין אוועגט רוהסטו זיך אָפּ אין גערטנער. מ׳דאַרף זעהן, וואָס גיכער אָנהויבען צו אַרבייטן.

— דערצעהלט מיר, ווי עס לעבט זיך איצט אין די גרויסע שטעדט — האָט ווידער אָנגעהויבען אָסטראָווסקי און זיך אוועקגעזעצט אויפ׳ן געלענער, אריינגעהמענדיג די פּיס אונטער זיך, לויט דעם מזרח׳ישען מנהג.

— ביזט אמאל געווען אין אדעם? דאָרט ברויזט דאָס לעבען. איך בין דאָרט אמאל געווען אן עקסטערן. א גוטע רוישיגע שטאָדט! אין אָוועגט געהסטו ארויס אין גאס, ס׳איז ליכטיג און פרעהלאך.

— דו בענקסט טאקע נאכ׳ן שטאָדטישען לעבען? האָט זיך פּאַרוואונדערט נפתלי.

— עס טרעפט, אז דו ווילסט זיך אונטערטונקען אין שטאָדטישען לעבען, — האָט געענטפערט אָסטראָווסקי. — איך בין א זוהן פון דער שטאָדט און עס ציהט מיך צו זיינע נאכט־פּייערען, זיי רופען מיך, צוזאָגענדיג גליק און שמחה. זיי ציהען מיך מיט אומבאַגרייפלעכער קראפט און אָפט קלעהר איך אוועקצופאָהרען, כאָטש איך וויים אויף זיכער, אז ווייט פון ארץ ישראל וועל איך זיך שוין נישט קענען איינלעבען. אך, צו וועניג לי־בען מיר די ערד. וואָס פּאר אן ערד־ארבייטער בין איך, אז איך טרוים נאָר פון גרויסע שטעדט! א געבוירענער פויער האָט ליב די ערד ווי אן איינגענע מאמע. ער וועט קיינמאל ניט אוועקגעהן פון איהר. ביי מיר אָבער, איז אָט די ליבע ניטא. מיין פאָטער האָט געהאט א געוועלב און געבוירען בין איך אין ענגען פאר־וואָרפענעם געסל פון א גרויסער שטאָדט.

פלוצים האָט זיך דערהערט פון אונטערען פענסטער א הויכער מיידלשער געלעכטער און א מענער־שטימע האָט א ג־שריי געגעבען:

— אָסטראָווסקי, קום שפּאַצירען, וואָס האָסטו זיך אוועקגע־זעצט אין דיין הינער־שטייג.

— ווער איז? — פרענט ער, אויפהויבענדיג זיך פון בעטל. אין פענסטער האָט א קוק געגעבען א יונגע מיידל אין א

חרפה — האָט זיך געבייזערט אַן ארבייטער מיט אַן אויסגעאַרטען געלאָן פּנים.

— וואָס געהט זיי אָן אונזער קאַמף? — האָט געענטפערט אַסטראָווסקי.

— איז דאָס מענלעך? — האָט זיך פּאַרטראַכט נפתלי.

נאָך דער וועטשערע האָט אַסטראָווסקי אַוועקגעפיהרט נפתלי'ן צו זיך. ער האָט געוואוינט אונטער דער קאַלאָניע, ביי אַן אַראַנזשעראָרטען, אין א האַלב־צעוואָרפענער חורבה, אונטער דעם קלייניעם פענסטערל פון זיין אָרימען ארבייטער־צימערל זיינען געשטאַנען דריי עקאַליפּטוס בוימער, וואָס האָבען אָפט גערוישט פון ווינט.

— שוין דאָס דריטע יאָהר וואוין איך דאָ, — האָט אָנגעהויבען אַסטראָווסקי, צוקומענדיג צו דער הייזקע. — אָוועט־צייט, וועז די בוימער זיינען אומרוהיג און דער ווינטער־רעגען קלאַפּט אומעטיג אויפ'ן דאַך, האָב איך ליב צו זיצען ביים פענסטער און שפּילען אויף מיין גיטאַרע. מיר איז דאַן אומעטיג.

ער איז אנטשוויגען געוואָרען. איבער זיי האָט געשפּרייט זיך אַן אויסגעשטערענטער הימל, א טיפער, א זעלטען שעהנער, פול מיט וואונדערבארע סודות.

פון די גערטנער האָבען זיך געטראָגען שטראָמען ריח פון די צייטיגע אראנזשען. ס'איז געווען שטיל. שווייגענדיג זיינען זיי אריין אין הייזעל.

אַסטראָווסקי צינדט אָן דאָס לעמפּעל און דאָס צימער ווערט באַלויכטען מיט א דונקעלען שיין. נפתלי קוקט זיך אום. אין אווינקעל איז געלעגען א פּיאָש און א קערבעל. דאָס געלעגער איז געווען אַן אלטס, דער איינציגער שטול צוברָאכען. נאָר א גיטאַר איז געהאנגען אויף דער וואנד.

— כ'האָב זעהר ליב דאָס צימער'ל. דאָ איז אזוי אנגענעהם. און דו קומסט איצט פון רוסלאנד? ביזט געווען מסתמא אין גרוסע שטעדט, געלעבט דאָרט. צייטענווייז איז דאָ אומעטיג, שטיל. אלץ שלאָפט.

נפתלי איז געשטאַנען בייַם פענסטער, איינגעאטעמט די פּריש נאכט־לופט און געטראכט:

„ווי גוט וואלט געווען צו לעבען אין אזא צימער. וואלט נאָר יהודית דאָ געווען. קאָן מען דאָ דען בענקען. פּריהמאָרגענס,

בשום אופן נישט ארויפקלעטערען אויפ'ן שפּיץ. און דאָרטען מיט א ברענענדיגען פאקעל אין די הענט, דורכגענומען פון די לבנה־שטראהלען אינ'ם ארעאָל פון אונשטערבליכער שעהנקייט וואַרט אויף אִיהם יהודית. זי פאַכעט מיט'ן פאקעל, דער ווינט שפּילט זיך מיט איהרע האָר און איננאַנצען איז זי באשטראהלט מיט וואונ־דערבארע פייערען.

— צו מיר, געווינשטער! מוטיגער! — רופט זי.

נאָר דער בארג איז גליטשיג, און ער פאלט און קייקעלט זיך אראָפּ אין שווארצען תהום...

נפתלי האָט זיך אויפגעכאפט אין א קאלטען שוויים. ער האָט אויפגעמאכט די טיר און איז ארויס אויפ'ן גאס. ערגעץ האָבען געקוואקעט פרעש און א וועכטער האָט געפייפט. די בוימער האָבען זיך שטיל גע'סוד'עט. א ווייל איז ער געשטאנען פאר־טראכט, קוקענדיג ווי פון הימעל פאלט ראקעטען־פארביג א שטערען. ער האָט ארומגענומען דעם בוים און צוגעטוליעט זיך מיט'ן קאָפּ צום שטאם. א פאָר טראָפּען טוי זיינען אִיהם אויפ'ן פּנים גע־פאלען און ער האָט וועגען עפעם א שמייכעל געטאָן.

— גאָט, ווי גוט! — האָט ער געטראכט און פעסטער צוגע־רוקט זיך צום בוים, — דאָרטען אין דער ווייטענס שלאָפּט רוהיג די אידישע קאלאָניע.

זיינע פּים האָבען זיך פלוצים ווי אונטערגעהאקט און קניהענ־דיג האָט ער אין א הייליגען עקסטאז געגומען שעפטשען:

— מאַמע ערד, טוליע מיך צו, האָב מיך ליב, דו טרייע, איי־נענע!

נפתלי איז צוגעפאלען מיט'ן קאָפּ צו דער ערד און האָט זיך פאנאנדערגעוויינט.

פערטער קאַפּיטעל.

געקומען איז א גרויער, כמורנער פריהמאָרגען. ביינאכט האָט גערעגנעט. שווארצע וואלקענס האָבען מחנות־וויייז גע־בלאנדזשעט איבער'ן הימעל. דער ווינט האָט בייז געוויגט די בוימער אונטער'ן פענסטער. די קאלאָניסטען זיינען שפּעט ארויס צו דער ארבייט. אוועקגעהענדיג האָט אסטראָווסקי געזאָגט נפתלי'ן:

וויסער בלוזקע מיט נעריכטע טונקעלע האָר. הינטער איהר האָט מען געזעהן א געקרייזעלטען בחור אין א רוסישען העמדעל.

די מיידעל האָט א שמייכעל געטאָן צ נפתלי'ן און געזאָגט:

— קום, אָסטראָווסקי, נעהם אויך מיט זיך די גיטארע.

— אָ, בערטע! — האָט זיך דערפרעהט אָסטראָווסקי און האָט פלינק אראָפגענומען די גיטארע פון וואנט. — כ'גיע, כ'גיע. ער האָט מיטגערופען נפתלי'ן.

— איך בין מיד און וויל אָפרוהען, — האָט נפתלי געענטפערט.

געזעגענדיג זיך האָט די מיידעל ווידער צו נפתלי'ן געשמיכעלט, און זיי זיינען אוועק לאכענדיג און הויך רעדענדיג.

נפתלי איז געבליבען אליין. די געשטאלט פון יהודית האָט אין זיין פאָרשטעלונג ערוואכט. אט זיצט זי לעבען איהם, נעהמט ארום זיין האלז מיט איהרע ווארימע הענט און באריהרענדיג איהם מיט איהר הייסען אטעם, שעפטשעט זי ווערטער פון ליבע.

נפתלי האָט פארדרעהט דאָס לעמפעל און צוגעלעגט זיך, די געדאנקען פלאָנטערען זיך אין זיין מח.

— ניין, ס'איז נישט אמת. איך וועל קיינמאָל נישט בענקען נאָך אן אנדער לעבען. מען דארף זיך נאָר שטעלען צו דער ארבייט. וואָס איז מיר אזוי היים? אפשר האָב איך זיך פארקיהלט?

ער איז אויפגעשטאנען, אויסגעלאָשען דעם לאמפ, צוגעמאכט דאָס פענסטער און זיך ווידער געלעגט. ס'איז געווארען זעהר פינסטער.

— ווי מאדנע רעדט אָסטראָווסקי, — טראכט ווידער נפתלי — ווי קען מען עס גאָר בענקען נאכ'ן פוסטען רוישיגען שטאָרטישען לעבען דאָ, צווישען די אייביג בליהענדע גערטנער און פעלדער, אויף דער אייגענער ערד? איך האָב זיך, דוכט זיך, פארקיהלט און ברען איננאנצען. נאָר נישט חלילה קראנק וועלען און גיך אָפשטארבען! איך וויל לעבען אין דיין הייליגען לאנד, גאָט!

נפתלי האָט זיך איינגעוויקעלט אין דער קאלדרע, פארמאכט די אויגען און געחלומ'ט האָט זיך איהם, ווי ער קריכט אין א ווינטערדיגער לבנה־נאכט אויף א פארשנייטען בארג, און קען

אין אָראַנזש־נאַרטען אונטער אַ פּאַלאַטקע האָבען געווארט די אַרבייטער, ביז דער טוי וועט זיך אָפּטריקענען. נישט ווייט פון זיי זיינען אויף דער ערד געזעסען אַראָבער און האָבען הויך נערעדט. זייער אַרבייט באַשטעהט אין אוועקטראָגען די פרוכטען אין אַ קאָמער, וואו מען פּאַקט זיי אין קעסטלאַך.

— איהר מענט אַהיים געהן, ס'וועט נאָך היינט רעגענען, — האָבען די אַרבייטער זיך געוועדעט צו נפתלי'ן און צו דער מיידעל, — געהט מיר וועלען נאָכקומען.

— יאָללא! קומט — האָט מרים געזאָגט.

זי האָט אונטערגעפיהרט נפתלי'ן אונטער'ן דאך. די אַרבייטער האָבען זיך מיט איהם באַגריסט און געפרעגט, צי ער איז שוין לאַנג אין ארץ ישראל. איינער פון די טרעגער, א דאַרער, בלאַסער אינגעל, האָט אָנגעהויבען זיך צו קלאָגען אויף דעם שוועדען לעבען:

— ווי קען מען דאָ לעבען אז מען אַרבייט בלויז צוויי, דריי טעג א וואָך. מען קען דאָך אוועקשטאַרבען פון הונגער. די באַלעבאָסטע פאַרלאַנגט דירה־געלט, און דער מאָגען איז אימער פוסט. מיט'ן אידעאל אליין קען מען ניט לעבען.

— פאָהר קיין אמעריקא, דאָרט איז בעסער, האָט איהם נעראטען לייזער.

— א דאַנק פאר דיין עצה, — האָט בייז געענטפערט דער אינגעל.

דאָס איז געווען דער זעלבער לייזער, וועלכען נפתלי האָט געטראָפען אין אכסניה.

— קומט צו מיר וואוינען, האָט ער זיך געוועדעט צו נפתלי'ן. איך האָב א פריי געלעגער, מיין חבר איז אוועק קיין גליל.

— איך האָב אָבער איצט קיין געלט ניט — האָט נפתלי געזאָגט.

— ס'מאַכט נישט! איהר וועט באַצאָהלען דאן, וועו איהר וועט פאַרדינען.

אין א האַלבע שעה ארום האָט מען זיך געשטעלט ארבייטען. מרים האָט געצייגט נפתלי'ן, ווי אזוי מען דארף שניידען די אָראַנזשען. אין נאַרטען איז געווען כמורנע. דער ווינט האָט געווינט די בוימער און אָפּגעריסען אָראַנזשען. פלוצים האָט זיך

— נאָך דיר וועט קומען מיין שוועסטער.

נפתלי האָט זיך אוועקגעזעצט ביים פענסטער. אויפ'ן וועג האָט ער געזהן אראבער מיט פיאשען אויף די אקסלען. קאלא־ניסטען זיינען געפאָהרען אויף עזלען, מיידלאך האָבען געשפּאנט מיט קערב אין די הענט.

נפתלי האָט זיך דערמאָנט, ווי ער האָט אין אוועגט געוואנדערט איבער דער קאלאניע און אומקעהרענדיג זיך צוריק אהיים, האָט ער פארבלאנדזשעט.

ער האָט אויפגעהויבען דעם קאָפ און דערזהן א מיידל, וואָס איז מיט א קערבל אין האַנט געגאנגען צום הייזל.

דאָס איז מסתמא זיין שוועסטער, האָט נפתלי א טראכט נע־טאָן און איז איהר ארוים אנטקעגען.

— שלום! — האָט איהם דאָס מיידל מיט א פרעהליכער שטימע באגעגנט. — איהר ווארט שוין לאנג אויף מיר? מיר האָבען זיך נישט וואָס צו איילען. היינט וועט דוכט זיך נאָכ־אמאל רעגענען.

זיי זיינען אוועק צו דער ארבייט. נפתלי האָט געשוויגען. די מיידל איז געגאנגען מיט פעסטע טריט און פון איהר שלאנקע פיגור און שהנעם פארברענטען פנים האָט ארויסגעוועהט א ליי־דענשאפט.

— מען רופט מיך מרים, — האָט זי איבערגעריסען דאָס שווייגען, — און אייך?

— נפתלי.

— נפתלי! א שהנער נאָמען — האָט איבערגע'חזר'ט דאָס מיידל.

ער האָט א קוק געטאָן אויף איהר און באמערקט איהרע טיפע, דונקעלע קארע אויגען, שהנע, געבויגענע ברעמען. זיי זיינען ארוים אויפ'ן וועג. אויף ביידע זייטען האָבען זיך געצויגען מאנ־דעל־בוימער. דאָרטען האָבען אידישע ארבייטער אויפגעמאכט גרי־בער, מיט די פיאשען. מרים האָט פרעהלאך א געשריי געטאָן:

— לעבעדיגער! וואָס האָסטו זיך פארטראכט, בנימין?

— פון וועמען זאל איך טראכטען, אויב נישט פון דיר? האָט בנימין געענטפערט.

— כא־כא־כא! האָבען הויך גelאכט די ארבייטער.

דער אַלטער איז פּלוצים אַנטשוויגען געוואָרען און אַראָפּ־געלאָזען דעם קאָפּ. דער רענען האָט שטאַרק געפּויקט אין בלע־כענעם דעכעל.

— דאָ נישט לאַנג — האָט פּאַרטגעזעצט דער אַלטער — האָט מיך אַין א שטערענלאָזער נאַכט ארומגענומען א שטאַרקע בענקשאַפט. איך בין געגאַנגען ארום נאָרטען און געזאָגט תהלים. ס׳האָט זיך מיר געוואָלט שרייען און ווייגען. נאָט! וואָס פאר א נאַכט דאָס איז געווען. ס׳האָט זיך געדוכט, אז אַלע ברואים זיי־נען אויסגעשטאָרבען און איך בין איינער צוויישען טויזענטער טויטע. עס האָט זיך דערהערט א ווילדער געוואַלד, א טרויעריג וואַיען פון שאַקאַלען, א שאָס, און ווידער איז אַלץ שטיל געבלי־בען. ציטערענדיג, ווי אין א קרחת, בין איך אַוועק אין ביידעל, אַנגעצונדען דאָס לעמפּעל, ס׳אַיז אַבער געווען אַהן נאַפט און עס האָט זיך באַלד אויסגעלאָשען. איך בין געבליבען אין דער פּינ־סטער. יענע נאַכט וועל איך קיינמאָל נישט פאַרגעסען — האָט אומעטיג געענדיגט דער אַלטער וועכטער.

אַלע האָבען געשוויגען.

— נו, לאָם איך געהן: כ׳האָב זיך פאַרדעט, דער רענען האָט שוין אויפגעהערט.

ער איז שנעל אַוועק צוריק צום ביידעל.

— אַהיים, קינדער, — האָט מרים געזאָגט. — מען קען נאָר נישט טאָן נאָכ׳ן רעגען.

זי האָט אָפּגעטראָגען די שערלאַך אין ביידעל. אַלע זיינען זיך צוגאַנגען אַהיים. לייזער איז אַוועק מיט נפתלי׳ן.

— בלייבט שוין ביי מיר, האָט ער פאַרגעלעגט נפתלי׳ן — איך געה גראד נאָכמיטאָג אין שטאָדט אַריין, איז אויב איהר ווילט, קען איך ברענגען אייער טשעמאָדאַן.

נפתלי האָט איהם געדאַנקט. נאָכמיטאָג איז לייזער אַוועק און נפתלי איז געבליבען אַליין אין זיין נייעם צימער. פון אין דער פריה אָן האָט ער גאָר נישט געגעסען. א אַלנגע צייט איז ער געלעגען אויפ׳ן געלעגער און נישט געקאָנט איינשלאָפען. דער הונגער האָט איהם שטאַרק געפּלאָגט. אין אַוועגט איז ער ארוים אין גאָס. דער הימעל האָט זיך ווידער גאַוואַלקענט. עס האָט זיך גאַזיפּעט א דין־הערבסט־רעגענדעל.

ערגעץ־וואו א קייקל געטאן א דונער אזון ס׳האט אנגעהויבען צו רעגענען.

— שנעל אונטער׳ן דאך! — האט מרים א געשריי געטאן, — עס הויבט זיך אן א שטורם!

אלע האבען זיך געלאזט לויפען פון גארטען. דער הימל האט זיך אלץ געדיכטער באדעקט מיט שווארצע וואלקענס. ס׳האט א בליץ געטאן און דער גארטען האט זיך אויף א רגע באלויכטען מיט א שארפען שיין. נאכדעם האט א שטארקען דונער געטאן. דער רעגען האט זיך פארשטארקט. אויפ׳ן שוועל פון ביידעל האט זיך באוויזען דער גרויער וועכטער, א איד מיט א פארזארגטען פנים.

— אך, קינדער! דער וויינט וועט ווידער אפרייסען די ארבעט־זשען. עס וועט זיין א גרויסער היזק.

ער איז אוועק צו די ארבייטער אונטער׳ן דעכל. דער אלטער האט געפלאפלט מיט די יונגע און יענע האבען איהם ליב געהאט פאר זיין גוטמוטיגען כאראקטער.

— ווי וועכטעוועט עס זיך, זיידענו? — האט מרים געפרעגט. — האט איהר ניט מורא?

— היינטיגע נאכט איז עמיצער ארומגענאנגען צווישען די אלעען, — האט סודות־פול אנגעהויבען דער אלטער. — איך האב געהערט טריט און בין שטיל צוגענאנגען צום גארטען, איך האב אבער קיינעם נישט געכאפט. עס האט זיך מיר הפנים נאר אויסגעוויזען, אז מען גיהט. עס פאסירט ביי נאכט, דו שטעהסט פארטראכט, און מיט אמאל דוכט זיך דיר אוים אז עמיצער שפאנט אין גארטען, און אין דער עמת׳ן איז קיינער ניטא. דאס גיט דער ווינט א וויג די בוימער אוידער עס פאלט ארפ אן אראנוש. נייו, איך האב נישט מורא, קינדער! שטיל און גוט איז ביי נאכט. אפטמאל דערמאנסטו זיך אין דער יוגענט און בילדער, איינס שהנער פון דעם צווייטען, געהען פאר די אויגען פארביי. עס פאסירט אין שטיל לבנה־נעכט וועו דער גארטען שלאפט א באדעקטער מיט׳ן זילבערנעם שיין, גיט מען אויך א טראכט ווע־גען טויט, וועגען אייביגען שלאף אין פינסטערען קבר. נאר מאלע וועגען וואס עס טראכט א וועכטער אין די לאנגע שלאפלאזע נעכט.

דען פּאַרבייגעהער, צוגעהערט זיך צום נערויש פון דער יונגענט, וואָס האָט פּאַרבראַכט איהר צייט אין שפּיל און נעזאנג. זיין האַרץ האָט בלוטיג נעקלאָגט און געווויינט.

— גאָט מיינער, פּארוואָס שטויסען זיי מיך אָפּ? — האָט ער געטראַכט, באגיסענדיג זיך מיט טרעהרען. אין די טעג פון אומעט און איינזאמקייט האָט ער פיל נעטרויעט וועגען יהודית'ן און די חלומות וועגען דער יונגער מיידל האָבען צערטליך גע־גלעט זיין אָננעוועהטאָגט האַרץ. ער פלעגט אָפט דערמאָנען זייער רייזע אויפ'ן ים, וואו עס האָבען נערוישט די בלויע כוואליעס, וואו עס האָט נעקלונגען די ליבליכע שטימע פון דער געווינשטער און איהר פּנים האָט נעשמייכעלט אין דונקעלען, אומעטיגען טרוים ביים מענשען'ס שיין פון די לאמטערנעס. דאן פלעגט ער זיך אויסציהען אויף זיין געלענער און זיך נעסטאַרעט איינצושלאָפען כדי די נעשטאלט פון זיין נעליבטער זאל זיך איהם אויך אין שלאָף חלום'ען.

אוועט־צייט. די פוילע לבנה איז אויפגענאַנגען איבער די יהודה'ער בערג. מיט איהר פאספאָר שיין האָט זי באַגאָסען די וויטע גאָלדענע סטעפּעס, באזילבערט די טייכלעך און צוואוואָרפען איבער די אלענען משונה'דינע סודות־פולע שאָטענס. די קאָלאָניע האָט זיך נעטונקען אין זילבערנעם שיין. אויף די גאסען האָבען שפּאַציירט פּאָרלאָך. נעקלונגען האָבען אומעטיגע לידער פון די בחורים און אָפּט פלעגט זיך הערען א הילכיגער נעלעכטער פון יונגע מיידלאָך. אין אזא אוועגט האָט נפתלי זיך קיין אָרט נישט נעקענט נעפינען. ער האָט אפאר מאל דורכשפאַציירט די הויפּטגאס פון דער קאָלאָניע אויסבאהאלטענדיג זיך, ווי א גנב, פון אלעמען.

ער האָט זיך אראָפּגעלאָזט צו דער ערד, צוגעדריקט דעם קאָפּ צום באטויאינען, שטעכענדיגען גראָז און טרערען האָבען זיך א גאס נעטאָן פון זיינע אויגען. ער האָט זיך דערמאָנט, ווי ער פלעגט אין זיין שטעדטעל פּאַרבריינגען די זומערדיגע נעכט; ווי ער מיט זיינע חברים פלעגען מיט מיידלאָך אוועקגעהן וויט אין פעלד אריין. זיך דערמאָנט אָן א מיידל לאה, וועלכע איז נעווען שעהן און רייצענד, א באַגאסענע פון לבנה-שיין. זי איז נעווען נוט מיט איהם און אלע האָבען איהם ליב נעהאט. דאָ איז ער צווישען בייזע, שלעכטע מענשען. וואלט כאטש יהודית דאָ נעווען מיט

פינפטער קאפיטעל.

נעקומען זיינען שווארצע, פרעידלאָזע טעג. אלע האָבען איהם אָננעהויבען מיט אמאל אויסמיידען. לייזער איז געווען צו איהם פיינדליך און האָט זעלטען וועז נערעדט מיט איהם. אומזיסט פלעגט ער מיט'ן זונען־אויפגאנג אויפשטעהן און וואַרטען צוזאמען מיט די אראבער אויפ'ן פלאַץ ביים ברונען, וואו די קאלאָניסטען פלענען דינגען ארבייטער. גרופענווייז מיט פיאָשען אויף די אקסלען זיינען געגאנגען אראבער צו דער ארבייט. נאָר ער פלעגט אלע מאל בלייבען אליין, מיט אן ארָפּגעלאָזענעם קאָפּ, א פארצאָרנטער, א הונגעריגער.

גאנצע טעג פלעגט ער בלאָנדזשען איבער דער קאלאָניע, און ארום און ארום אין די נערטנער האָט די יוגענד מיט זייער שוויים באָנעצט דעם אייגענעם באָדען און געזונגען מוסטערע נייע לידער. עס זיינען געווען וואַרימע זוניגע טעג און די ארבייט האָט איבעראל געברענט.

— נעהמט מיך כאָטש פאר א טרעגער אין א באיארע — האָט נפתלי געבעטען לייזערן. — איך הונגער דאָך.

— איך וועל זיך סטארען — האָט לייזער געענטפערט נישט קוקענדיג אויף איהם. — עס איז איצט פאראן צו וועניג ארבייט.

אמאל אין א פארנאכט האָט נפתלי באָגעגענט אָסטראָווסקי'ן געהן פון דער ארבייט. נפתלי האָט איהם אָפּגעשטעלט און מיט א ציטערנדיגער אויפגערעגטער שטימע זיך באקלאָגט פאר איהם:

— מיר לעבט זיך זעהר שלעכט. איך באָקום דאָ נישט קיין ארבייט. מיט וואָס בין איך ערגער פון אלע אנדערע? איך גיהּ דאָך פשוט אוים פון הונגער.

— ביי מיר אליין ענדיגט זיך שוין די ארבייט, — האָט אָסטראָווסקי געענטפערט. — מיר וועלען זעהן, אפשר וועט מען עפעס קענען טאָן. דערווייל שלום! איך אייל.

ער האָט זיך פארקירעוועט אין א געסעל. נפתלי האָט לאַנג איהם נאָכגעקוקט, א דערשלאָגענער, נישט פארשטעהענדיג גאָר נישט, מיט אן ארָפּגעלאָזענעם קאָפּ.

נפתלי'ס איינגעפאלענע באקען זיינען געווען באָוואקסען, אונטער די אויגען — בלויע רינגען. ער האָט אויסגעמידען יע־

— דין — דין! — אלץ וועט פּאַרביי. עס וועט קומען אן אייבינע נאכט. אָ, אלא! דין — דין — דין!

נפתלי האָט מיט צוגעמאכטע אויגען זיך צוגעהערט צום אראבער. עס האָט זיך איהם ניט געגלוסט אוועקצוגעהן פון דאנען. נאָר מורא האָבענדיג פּאַר דעם קאראוואן, איז ער צוריק אוועק אין קאלאניע. אויפ'ן וועג, ניט וויט פון אסטראוואסקי'ס הייזעל, האָט ער דערזעהן בייִם גאָרטען א פּאָרעל געארעמט און לעבליך ווי טייבעלאַך נע'סוד'עט זיך. נפתלי האָט זיי נאכגעקוקט און אין זיין נשמה האָט מיט א נייער קראפט אויפגעפלאַקערט די בענק־שאפט. דאָם פּאָרעל האָט קושענדיג זיך, פּארקירעוועט צום עקא־ליפּטום־וועלדעל און פּארשוואנדען אונטער די בוימער.

נפתלי איז צוגענאנגען צו אסטראוואסקי'ס הייזעל. ער האָט גע־וואלט ארייִנגעהן, נאָר איז געבליבען שטעהן פּארטראכט אונ־טער די בוימער. אין צימער איז געווען ליכטיג. אסטראוואסקי איז נעזעסען אויפ'ן געלענער און זינגענדיג אקאמפּאנירט אויף דער גיטארע. ער האָט, ווייזט אוים, געבענקט נאכ'ן ווייטען, רוישיגען און פּארבענרייכען לעבען, וואָס רוישט ערגעץ ווייט, ווי א ים געהיימניספול און בייז... דאָרטען אין די גרויסע שטעדט.

נפתלי איז געשטאנען איינהאלטענדיג דעם אטעם. ער האָט אבער מעהר ניט געקאנט אויסהאלטען. א בלאסער, מיט א שוואר קלאפּענדיגען האָרץ, איז ער צו צום פענסטער און שטיל א זאג געטאָן:

— שלום!

אסטראוואסקי האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ, א קוק געטאָן אויף איהם און געלאסען געענטפערט:

—שלום!

און באלד ווידער אָנגעהויבען זינגען, ווייך קלאפּענדיג איבער די סטרונעס.

נפתלי'ן האָט זיך זעהר געוואלט ארייִנגעהן צו איהם, אוועק־זעצען זיך לעבען איהם און פּרייִנדליך, האַרציג דורכשמועסען זיך, דערפיהלען באָטש אויף א ווייל, אז ער איז נישט עלענד אין אזא לבנה־נאכט, וועו די אייִנזאמקייט איז אזוי אונערטרעגליך.

— רוף מיך אריין, — האָט נפתלי געטראכט. — רעד צו

איהם. אלע וואלטען דאן געזעהן, ווי זי ליבט איהם. יהודית! נפתלי האט אויפגעציטערט, גלייך ווי דאס מיידעל וואלט איהם באריירט מיט איהר יונגען, בויגיגען קערפער. און ווידער האט ער געטראכט פון זיין ווייטען שטעדטעל, זיך דערמאנט אין דעם אלטען בית־המדרש, וואו אלץ אטעמט מיט שלום און ליבע. וואו פארנאכט, שטיל וויינענדיג איבער די קעפ פון די מתפללים, שוועבט די שכינה. ווי ליב ער האט געהאט דעם אלטען שמש ר' ברוך'ן, וועלכער פלעגט אפט זאגען:

— אך, שלעכטע צייטען זיינען געקומען. דאס פאלק אונזערס פארלאזט די אידישקייט און געהט פארלוירען.

עס וועט שוין ניט צוגעהן מעהר צו איהם דער אלטער, גוטער שמש און וועט שוין מעהר ניט זאגען מיט זיין ציטערדיגע, אפּ־געריסענע שטימע, ווי אמאל אין די קינדער־יאהרען:

— קאלט, קינדערלאך, קאלט! קומט, הויליגע שעפעלאך מיינע, קומט צום אויוון. איך וועל אייך דערצעהלען א מעשה'לע פון גרויסען חכם שלמה. און א באנאסענער מיט'ן רויטען פלאם פון אויוון, דערצעהלט דער שמש די קינדער א וואונדערבארע לע־גענדע פון קלוגען שלמה המלך. און אין גאט'ס הויז איז שטיל. דער בין־השמשות איז פארבענקט, די שאטענס באהאלטען זיך אין די ווינקלען און קוקען פון דארט מיט זייערע טיפע לעבער־שוואַרצע אויגען, און אויף די פאנטאסטישע מיט פראסט־באמאלענע פענ־סטער שטארבט אפּ די רויטע שטאלענע ווינטערדיגע זון.

נפתלי האט פלוצים אויפגעציטערט. פון ווייטען האט זיך נעהערט אן ארבישער אויסגעצויגענער ניגון, באגלייט פון א פארטראכטען שטילען גלעקלאך־געקלאנג.

עס ציהט וואוהין א קארוואוון — האט נפתלי געטראכט. און דער ניגון האט וואס אמאל הילכיגער און אומעטיגער געיאמערט. דאס האט ווינענדיג זיך אויף א קעמעל, קוקענדיג אויף דער לבנה, געזונגען אן אלטער ארבער פון די פריהצייטיג פארשטארבענע בתולות, וואס באשהנען די ערד ווי בלומען און לילייען די טאלען. ער האט געזונגען פון דער פארגאנגענער יוגענד, פון זיין געליבטער, וואס האט איהם אפּגענארט און איז אוועק אין די בערג מיט א יונגען בחור. און די גלעקלאך האבען אלץ געקלונגען:

פּענדיג מיט די הענט. נפתּלי איז צוגענאַנגען צו דער טיר און אָנגעקלאפט אייניגע מאל.

— קום אַריין! — האָט זיך דערהערט לייזער'ס שטימע, און די טיר האָט זיך אויפגעמאכט.

דערזעהענדיג נפתּלי'ן, האָבען זיי זיך פאַרלאָרען, אָבער באלד זיך באַהערשט. לייזער האָט געזאָגט דעם צווייטען:

— קום אַריין מאָרגען, וועלען מיר מאַכען א סוף צו דער מעשה.

— גוט, — האָט יענער געענטפערט. — שלום!

דער אַרבייטער איז אוועק און לייזער האָט זיך רוהיג אוועקגעזעצט, באלד אויפגעשטאַנען, געפּענט דאָס פּענסטער און צוריק זיך אוועקגעזעצט. א שטיל ווינטעלע האָט זיך אריינגעריסען אין צימער און קוים, קוים נעלאָשען דאָס פייער פון לעמפּעל.

נפתּלי איז געשטאַנען אָנגעשפּאַרט ביי דער וואנט. ער האָט שווער געאָטעמט און זיין הארץ האָט שטאַרק געקלאפט. ער האָט געוואלט א וואָרף טאָן זיך אויף לייזער'ן; זיינען איהם אָבער די הענט אראָפּגעהאַנגען ווי שטעקענס. מיט שטאַרע אויגען האָט ער געקוקט עקשנות'דיג אויף איין פונקט. ס'איז געווען שטיל. אין די ווינקלען האָבען זיך שאָטענס געטולייעט. אויף דער וואנט האָט הייזעריג געטיקט א זייגער.

— צייט שלאָפען, — האָט לייזער איבערגעריסען דאָס שווייגען. — יע, איהר ווייסט, די באלעבאסטע פאַרלאַנגט דירה־געלט. זי האָט זיך היינט זעהר געבייזערט.

— כ'האָב קיין גראָשען נישט, — האָט וויל א געשריי געטאָן נפתּלי. — איך האָב שוין פּארקויפט מיין קישען. אזוי העלפט איהר עם מיר קריגען ארבייט! אך, איהר אידעאליסטען! פּאר וועמען האלט איהר מיך, הא?

נפתּלי האָט זיך מיט אמאל א וואָרף געטאָן צו זיין געלעגער, ארויסגעשלעפּט זיין טשעמאָדאַן, איהם אויפגעפּענט און געשריען ווי א משוגע'נער:

— פּאָדלעצעם! ווער האָט עס אייך ערלויבט צו גריבלען זיך אין מיינע זאכען און לייענען מיינע בריף?

לייזער איז בלאָס געוואָרען, נערוועז צופּענדיג זיינע וואָנסען.

— קיינער האָט זיך נישט געפּאַרעט מיט אייער טשעמאָדאַן,

מיר, ווי דו רעדסט מיט יעדען באקאנטען. א פארמאטערטער בין איך פון בענקשאפט. מיר איז שווער אימער אליין צו זיין.

נפתלי האָט געוואלט אנהויבען צו רעדען, נאָר זיין קול האָט זיך איהם פארכאפט. עפעס האָט איהם געוואָרנען אין האלז און ער האָט געוואלט ווייגען.

און איז אוועק פון פענסטער א בייזער, א באליידיגטער, מיט א וועהטאָג אין הארצען זיך געשלעפט אהיים.

אין דער היים אבער האָט איהם נאָך א שווערערע סצענע ערווארטעט.

די טיר פון זיין צימער איז געווען פארשלאָסען און פון פענסטער האָט זיך געלויכטען א דונקעלער שיין פון לעמפעלע. ער האָט נעוואָרפען א בליק אין צימער און פון וועהטאָג שיער נישט אוועקגעפאלען. איבער זיין פאנאנדערגעעפענטען טשעמאָדאן זיין־נען נעשטאנען לייזער און נאָך עפעס אן ארבייטער מיט א שווער־צער באָרד און האָבען געלייענט זיינע בריף און די גרויע שאטענס זייערע אויפ'ן וואנט האָבען זיך געשאָקעלט, גלייך ווי זיי וואלטען זיך איבערגעקרימט אויגעס דעם צווייטען. די פים האָבען איהם אָננעהויבען צו ציטערען און ער האָט זיך אראָפגעלאָזט אויף דער ערד.

— נאָט מיינער! — האָט ער א טראכט נעטאָן מיט א וועה־טאָג אין הארצען. — וואָס טוט זיך עפעס ארום מיר? פארוואָס לייענען זיי מיינע בריף?

מיט אמאל האָט א שרעקליכער געדאנק, אז מען האלט איהם ווייזט אויס פאר א שפיאָן, ווי א בליץ דורכנעשניטען דורך זיין מארך, און פון דעם נעדאנק האָט זיך איהם נעוואלט שרייען און רייסען די האָר פון קאָפ.

— ס'איז דאָך אבער אונמענליך, — האָט ער זיך בארוהינט, — איך האָב זיך דאָך קיינמאל ניט באשעפטינט מיט פאָליטיק. און וואָס קאָן זיי בכלל דאָ טאָן א שפיאָן?

נפתלי איז אויפנעשטאנען און ווידער א קוק נעטאָן אין פענסטער. דער טשעמאָדאן איז שוין נעווען פארמאכט, און דער ארבייטער מיט דער שווארצער באָרד האָט עפעס נערעדט ווער־

ער האָט אָנגענומען נפתלי'ן פאר'ן האַנט און אוועקגעפיהרט צום בוידעל שוער שפּאַנענדיג איבער די צוגראָבענע שטיקער ערד, באוואקסען מיט שטעכערס. לעבען דער ראַגאָזשענער בוידעל האָט געברענט א פאַנאַנדערגעלגנטער פייער — זיי האָבען זיך אוועק־געזעצט לעבען פייער און דער אראבער האָט אָנגעהויבען זינגען. נפתלי האָט זיך איוסגעצויגען און פארמאכט די אויגען. דער וועכטער האָט איהם צוגעדעקט מיט דער ראַגאָזשע און ווייטער געזונגען קוקענדיג אויפ'ן הימעל. נפתלי האָט ווי דורכ'ן שלאָף געהערט, ווי דער אראבער איז אויפגעשטאנען, ערגעץ אוועקגענאנ־גען און באלד צוריקגעקומען.

און מעהר האָט ער שוין נאָרנישט נעהערט, איהם האָט זיך געדוכט, אז ער איז געפאַנגען ביי א ווילדען שבט. מען וועט איהם באלד דער'הרג'ענען און זיין קערפער וועט מען אוועקווארפען צו די הונגעריגע שאקאלען. דערנאָך האָט זיך איהם ג'חלומ'ט, אז אין אייניזאמער בלאָנדזשעט ער איבער א מדבר. איבער איהם מיט א בלוטיגען פלאַם פלאקערט דער הימעל, און אויף דער ערד פאלען פייערדיגע צונגען און רינגלען איהם ארום ווי פייערדיגע שלאנגען, און דער פלאקער פון הימעל האָט שוין ארומגעכאפט די גאנצע וועלט, און דער מדבר ברענט:

— גאָט, ראטעווע מיך! — ווי ל ער אויסשרייען **און קען נישט. — איך בין אליין, אליין!...**

זעקסטער קאפיטעל.

נפתלי איז געלעגען קראנק אין ארבייטער אכסניה אויף זיין הארטען שמוציגען געלענער. ער האָט ביטער געווויינט פון די שוועי־רע באליידיגונגען, וועלכע די מענשען האָבען איהם פארשאפט, די מענשען פון וועלכע ער האָט ערווארטעט ליבע און פרייגדשאפט.

שפעט ביינאכט איז ער צוריקגעקומען פון שטאָדט א פאר־מאטערטער און א דערשלאָגענער פון דער שווערער סצענע מיט דאווידזאנ'ען אין חיים'ס רעסטאָראן. ערוואכענדיג ביים פייער־הויפען איז נפתלי אוועק אין שטאָדט צו דאווידזאנ'ען, וועלכער האָט איהם געדארפט ערקלערען די סיבה פון דער שלעכטער באַ־ציהונג צו איהם. אין רעסטאָראן האָט ער איהם ניט געטראָפען.

— האָט ער אָנגעהויבען. — די באַלעבאָסטע, ראַמענדיג דעם צימער, האָט איהם מסתמא אומגערן איבערגעקערט. שרייט נישט, מענשען וועלען זיך צוזאַמענלויפען.

— ווי שעהמט איהר זיך נישט צו זאָגען אזא לינגען? האָט נפתלי געזאָגט. — איך האָב דאָך אלץ געזעהן דורכ'ן פענסטער. זאָגט מיר, פאַרוואָס האָט איהר עס געטאָן? פאר וועמען האלט איהר מיך?

— געהט צו דאווידזאָן, — האָט אָפּגעענטפערט לייזער. — ער וועט אייך זאָגען. איך וויים נאָרנישט.

אין א פּאָר מינוט ארום איז נפתלי ארויס אויפ'ן גאס. ער האָט מעהר ניט געקענט קוקען אויף לייזער'ען.

— — — — — — — — — — — —

די קאַלאָניע איז געשלאָפען. די גאסען פוסטע. די בוימער אונטער די פענסטער פון די שעהנע פאר'חלומ'טע הייזעלאך זיינען נעשטאַנען פאר'כשופ'טע פון לבנה־גלאַנץ און געטרוימט פון אונדערגרייכבארע שטערענס, וואָס לויכטען מיט א וואונדער־ליכען שיין אין די פינסטערע נעכט. רוהיג און גוט איז געווארען נפתלי'ן אויפ'ן הארצען. פארבייגעהענדיג עפעס אן איינזאם שטיבעל ביים ראַנד פון דער קאַלאָניע, אין וועלכען עס האָט זיך נאָך געלויכט א פייערעל, האָט ער נישט וויילענדיג א קוק געטאָן אין פענסטער. אין א קליינעם חדר'ל אויפ'ן גרעלעגער איז געזעסען פּאַרטראַכט א יונגע מיידעל מיט אראַפּגעלאָזטע צעפּ אויף דער ברוסט. די וווייסע נאַקעטע שעהנע הענט זיינען מאכטלאָז געלעגען אויף די קני און די בריייט־אויפגעשפענטע אויגען האָבען ערנעץ וווייט, וווייט געקוקט.

אפשר זיצט אויך אזוי יהודית און בענקט. און די לבנה שיינט אריין אין איהר פענסטער, האָט נפתלי געטראַכט. שפעטער האָט ער געטראַפען אין פעלד אן אראַבער, א וועכטער, אין א שווארצער אבאיע מיט א ביקס אויפ'ן רוקען. דער אראַבער האָט זיך אָפּגעשטעלט און זיך צוגעכט, טשירענדיג זיינע וווייסע צייהן, פאר־זשמורעט די שווארצע, גלאַנצענדיגע אויגען, ווי פון א בלענדענדען שיין. נפתלי איז געגאַנגען וווייטער, אָבער דער אראַבער האָט איהם אָפּגעשטעלט און קלאָפענדיג איהם איבער'ן פלייצע, א זאָג געטאָן:

— יאללא! חאוואדזשא!

אין רוסלאַנד האָט איהר נערינט אין אָכראַנקע און באַשעפטיגט זיך מיט שפּיאָנאַסטוואָ.

אַלע האָבען א קוק געטאָן אויף נפתלי'ן און אויפגעהערט עסען. איהם איז פינסטער געוואָרען אין די אויגען, גלייך ווי מען וואָלט איהם דערלאַנגט מיט א האַמער איבער'ן קאָפּ.

— איך א שפּיאָן? — האָט ער ווי באַוואוסטלאָז נעשעפטשעט, אָנשפּאַרענדיג זיך ביים טיש. — איך א שפּיאָן?

פּלוצים האָט ער ווילד א געשריי געטאָן גלייך ווי א שארפער וועהטאָג וואָלט איהם אָנגעכאפּט און צוגעשפּרונגען צו דאווידזאָן'ען.

— איך א שפּיאָן? ! טאָ באַווייזט עס און דער'הרג'עט מיך. איהר מוזט עס באַווייזען! וואו איז דער בריף? וואר שרייבט? ס'איז א געמיינער ליגען! א מסירה! איהר האָט מיין לעבען פאר'סם'ט! איהר וועט עס מוזען באַווייזען!

נפתלי האָט זיך אראָפּגעלאָזען אויפ'ן שטול, ארומגעכאפּט מיט ביידע הענט זיין קאָפּ און זיך צעווויינט ווי א געשלאָגען, באַשטראָפּטע קינד.

— שא, כאפּט נישט! — האָט דער קרומער זיך צושריען.

— מען דארף פריהער דערגעהן דעם אמת!

— איך וויים פון גאָרנישט — האָט איהם בייז איבערגעשלאָגען דאווידזאָן. — נישט איך האָב עס געשריבען און עס איז נישט מיין שולד. איך בין נישט פּאַראַנטוואָרטליך פאר אַנדערע.

— נישט דיין שולד! — האָט אָנגעהויבען עפעס אן ארבייטער, נערוועז שפּאַנענדיג איבער'ן צימער. — ווי קען מען וואר־פען אויף א מענשען אזא שולד, וועז איקר קענט איהם גאָר ניט? און מיר זיינען דאָך די פּאַרשטעהער פון אידישען פראָלעטאריאט אין פּאָלעסטינא! איהר האָט נישט וואָס צו טאָן, זוכט איהר שפּיאָנען. אָט כלומרשט זיינען מיר אויך רעוואָלוציאָנערען, און אפילו שפּיאָנען זיינען ביי אונז פאראן. טפשים!

אַלע האָבען געשוויגען.

נפתלי האָט אַלץ געוויינט. דער קאָפּ האָט זיך איהם געדרעהט, פאר די אויגען האָבען געטאַנצט אראנזשען, גרינע און רויטע פייערלאך. דער שטול איז ערגעץ וואו פארשוואונדען, דאָס ציי־מער האָט זיך אָנגעהויבען דרעהען און די פּנימ'ער פון די אר־

חיים האָט איהם אָבער פּאַרזיכערט, אז ער וועט באַלד קומען. נפּתּלי האָט זיך אַוועקגעזעצט ביים טויער אויף א שטיין און געקוקט אויף די אַראָבער.

— וואָס וועט מיר א שטייגער דאָווידזאָן זאָגען? — האָט ער געטראכט, — אָט אַן אומגליק!

מיטאָג צייט זיינען זיך די אַרבייטער שנעל צוזאַמענגעקומען. באַמערקענדיג פון ווייטענס דאָווידזאָנ'ן איז נפּתּלי געגאַנגען איהם אַנטקעגען. זיין הארץ האָט געגומען שטאַרק קלאָפּען און די שלייפען האָבען ווי מיט האַמערס געקלאָפּט.

— אָ! — האָט אויסגערופען דאָווידזאָן. — איהר זייט דאָ? וואָס מאַכט איהר?

— איך וויל זיך דורכרייַדען מיט אייך — האָט געענטפערט אויפגערעגט נפּתּלי.

דאָווידזאָן איז פּלוצים בלאַס געוואָרען, זיין פּנים האָט זיך פּאַרקרימט מיט א שולדיגער מינע. ער האָט באַלד פּאַרשטאַנען וועגען וואָס עס האַנדעלט זיך.

— קומט אַריין צו חיים'ען — האָט ער פּאַרגעלעגט.

נפּתּלי איז אוועק נאָך איהם. זיינע פּיס האָבען געציטערט ווי פון פיבער. אין רעסטאָראַן האָבען ביי א לאַנגען טיש צעהן מענשען געגעסען. דאָווידזאָן האָט זיך געזעצט אויף זיין פּלאַץ און געמומען עסען.

וואָס פּאַר א מסירה האָט איהר פּאַרשפּרייט וועגען מיר — האָט אַנגעהויבען נפּתּלי, שטאַרק אויפגערעגט. — שוין באַלד א מאָנאַט, אז איך געה ארום אָהן אַרבייט און הונגער. איהר מוזט מיר זאָגען דעם אמת.

דאָווידזאָן האָט געשוויגען עפּעס נאָכקלערענדיג און פון קיך איז א דערשראָקענע, מיט א טעלער אין האַנט, אריינגעלאָפּען זלאָטע.

— וואָס איז? — האָט זי געפרעגט.

— געה! געה! ניט דיין עסק! — האָט בייז אויסגעשריען חיים.

— הערט! — האָט א זאָג געטאָן דאָווידזאָן, אויפשטעהענדיג פון אָרט. — אונזער גרופּע ארבייטער האָט, אייַדער איהר זייט אַנגעקומען, באַקומען א בריף אין וועלכען מען שרייבט, אז

— נפתלי, לאָמיר נעהן! איז אויפגעשטאנען אלימלך.

נפתלי האָט אויפגעציטערט. זיי זיינען אוועק ווייטער.

אין קאָלאָניע זיינען זיי אָנגעקומען שפּעט. אין פילע הייזער זיינען שוין געווען אויסגעלאָשען די פייערען. אומעטום איז געווען שטיל. נאָר אין א קלייטעל האָבען יונגע לייט געפיהרט הויך וועגען עפּעס א ויכוח. צווישען זיי האָט נפתלי דערקענט שמאי, יהודית'ס ברודער. זיין האַרץ האָט אָנגעהויבען שטאַרק צו קלאַפּען. אפשר ווייסען זיי אויך וועגען אלעס און האַלטען מיך פאר א שפּיאָן? נאָט, וואָס פאר אַן אומגליק!

— איך וועל איהם א רוף טאָן, — האָט נפתלי געזאָגט. — איך האָב אָבער מורא.

— איך וועל איהם א רוף טאָן — האָט פאָרגעלעגט אלימלך.

דער באַלעבאָס האָט אָבער אָנגעהויבען צומאכען די קלייט און אלע זיינען ארויס אין גאס. נפתלי האָט ליט אויסגעהאַלטען און א פרעהליבען געשריי געטאָן:

— שמאי! שמאי! וואָס מאכסטו?

— אָ, זעה נאָר, — האָט שמאי פארוואונדערט איהם דערקאַנגט די האַנט.

— שלום! און אלימלך קומט מיט דיר! פון וואַנען אזוי שפּעט?

— אין א ווייטען וועג געהען מיר, — האָט אלימלך געענטפערט.

— נו, קומט צו אונז, — האָט שמא זיי איינגעלאַדען, — נו, וועט זיך יהודית דערפרעהען. זי דערמאָנט דיך זעהר אָפט. מיר וואוינען אָט דאָ הינטער דעם גאָרטען.

— ווייזט אויס אז זיי וויסען נאָרניט, — האָט גליקליך נפתלי א טראכט געטאָן.

יהודית האָט נאָך וועטשערע זיך אוועקגעזעצט אופי'ן גאניק זיך אָפּרוהען. זי איז געווען מיד און אומעטיג. פלוצים האָט זי דערהערט א פּאָר פרעמדע שטימען און זי האָט זיך זעהר געוואונדערט.

— איך ברענג דיר געסט, יהודית, — האָט איהר ברודער מיט פרייד א זאָג געטאָן. — טרעף וועמען!

בייטער זיינען צושוואומען און פארוואנדעלט געווארען אין שווארצע פארמלאזע וואלקענס. און ער אליין פליהט אין א שווארצען ענרלאזען תהום...

— — — — — — — — — — — — — —

נפתלי האט ערוואכט אין בעט. לעבען איהם איז נעשטאנען א דאקטאר און חיים איז נעזעסען אן א זייט בלאס און דערשראקען.

— לינט רוהיג! — זאגט דער דאקטאר.

אין א פאר שעה ארום איז נפתלי אוועק פון שטאדט. און איצט, לינגענדיג אויפ'ן בעט, האט ער נעווויינט פון דער גרויזאמער באלידינונג.

— צייט אויפצושטעהן! — האט דער באלעבאס א נעשריי נעטאן, — באלד וועט מען קומען טיי טרינקען.

נפתלי האט זיך אנגעטאן און ארויס אין גאס. ער האט זיך אנטשלאסען אוועקצוגעהן פריהמארגענס אין עקאליפטום וועלדעל און דארט זיין א גאנצען טאג ווייט פון מענשען.

די זון איז שוין לאנג אויפגעגאנגען. די שעהנע ווייסע הייזלאך פון דער קאלאניע, ארומגערינגעלט מיט אייביג גרינע בוימער, זיינען געווען ארומגעוועבט מיט גאלדענע שטראהלען. אומעטום זיינען געווען צוועפענט די פענסטער. עס האט זיך נעהערט א געלעכטער און פרעהליכע געשרייען פון אויפגעשטאנענע קינדער. עס איז געווען שבת. די קאלאניע האט אויסגעזעהן יום טוב'דיג און דער ריח פון גערטנער און פעלדער האט אנגעפילט די הייזער פון די קאלאניסטען מיט א זיסער לופט פון זייער אייגענער ערד.

אויפ'ן וועג צום וועלדער האט ער געטראפען אסטראווסקי'ן מיט דער שוועסטער. ער האט אראפגעלאזען דעם קאפ און נישט גריסענדיג פארבייגעגאנגען.

— זיי האלטען מיר אויך מסתמא פאר א שפיאן — איז איהם דורכגעלאפען א געדאנק.

נאך מיטאג איז נפתלי געקומען צוריק אין רעסטאראן. ער האט זיך צוגעלענט אויפ'ן גלעזער. אלע זיינען זיך צוגאנגען און אין הויז איז געווארען שטיל. דער מידער נפתלי איז באלד אייניגעשלאפען. און נח'חלומ'ט האט זיך איהם, אז יהודית שטעכט איהם אריין א מעסער אין הארצען און א נאקעטע מיט צולאזענע פייער

— יהודית, — האָט געזאָגט נפתלי, — זיינען מיר טאקע צו־זאמען? איז עס ניט קיין חלום?

— ווי אָפט פלעג איך קלערען וועגען דיר, שטעהענדיג דאָ ביים פענסטער. פּארוואָס האָסטו מיר ניט געשריבען. די גאַנצע צייט? וועז אלע וועלען זיך לעגען שלאָפען, וועלען מיר ארוים־געהן אויפ'ן בערגעל, דאָרטען וועסטו מיר דערצעהלען אלעס וועגען דיר. מיר האָבען זיך דאָך אזוי לאַנג ניט געזעהן.

— יהודית, יהודית, ווי גוט איז מיר מיט דיר! — האָט ווי פאר'שכור'ט פון איהר נאָהענטקייט געערדט נפתלי. — ווי גוט עס שמעקען דיינע צעפּ און דיין פּנים ברענט.

ער האָט זי שטיל צוגעטוליעט צו זיך און געזומען קושען אַיהר אויגען, א גליקליכער ווי א קינד. וועז זיי זיינען ארוים פון צימער, האָט די מוטער אויף זיי א קוק געטאָן ווי זי וואָלט געזאָגט:

— איך וויים אלץ, קינדער, עס מאכט ניט, איהר זייט יונג, זאָל אייך נאָט בענשען.

וועז אלע האָבען זיך נעלעגט שלאָפען זיינען זיי אוועק אויפ'ן בערגעל, אָנשפּאַרענדיג זיך אין זיין ארעם, האָט זי זיך געטוליעט צו איהם און איהם באַהויכט מיט איהר וואַרימען אטעם. ער איז נעווען צוטומלט און דאָס הייסע בלוט איז איהם שטראָמען-וויז געקומען אין קאָפּ.

— קום צום גרינעם בערגעל. איך האָב דאָרטען אָפט נאָך דיר געבענקט, דערמאָנענדיג זיך אין אונזער נסיעה, דעם טונקע־לען מרוים און די נעכט אויפ'ן דעק.

אויפ'ן בערגעל איז נעווען קאלט. נפתלי האָט געציטערט. זיי האָבען זיך באלד צוריקגעקעהרט אהיים.

— ליבער, וואָס שווייגסטו? — האָט יהודית איהם געפרעגט, זיצענדיג ביים פענסטער אין איהר צימער און שטיל געגלעט זיין קאָפּ. — איז דיר שווער געווען די ארבייט? האָסט מאזאָליעם אויף די הענט? דערצעהל!

— איך בין זעהר מיד — האָט זיך געקלאָגט נפתלי, שטעהענ־דיג אויף די קני און באהאלטענדיג דעם קאָפּ אין די פאלדען פון איהר קלייד. — מאָרגען, מאָרגען... איצט ווייל איך אָפּרוהען.

— נעסט? — האָט זיך דאָס מיידעל פארוואונדערט און געבליבען שטעהן אויפ'ן שוועל.

ווי האַרציגע מוזיק האָט זיך צו נפתלי'ן דערטראָגען יהודית'ס שטימע און אָנגענפילט זיין האַרץ מיט פרייד.

— שלום, יהודית, — האָט ר שעפטשע געטאָן נפתלי, און זיין האַרץ האָט זיך ווי ר ריס געטאָן פון זיין ברוסט, — איהר האָט מיך ניט ערוואַרט?

דאָס מיידעל האָט איהם ניט דערקענט באַלד. זי איז געשטאַנען ר ווייַלע און מיט אמאָל אויסגעשריען און אָנגעכאפט איהם ביי ביידע הענט.

— נפתלי פון וואַנען? זעה נאָר, מאַמע! קומט אין שטוב. איך האָב זיך טאַקע ניט גערויכט אויף דיר. אלימלך איז אויך מיט דיר! שלום! ווּאו האָט איהר זיך געטראָפען?

זיי זיינען אַריין אין שטוב. די מוטער האָט זיי באַנעמנט מיט ר גוטען שמייכעל.

— שמאי, צינד אָן די ספּיריט מאשינקע, איך וועל מכבד זיין די געסט מיט טיי — האָט יהודית, ר צוטומעלטע פון פרייד, געזאָגט און איהר פּנים האָט געפלאַמט. — איהר זייט מסתמא זעהר מיד? ווי לעבט איהר, נפתלי, דערצעהלט. וואָס זעהט איהר אוים אַזוי שלעכט, בלאַס און מאַגער, איהר פיבערט הא? זי האָט איינגענראָבען איהרע אויגען אין איהם און איהר פּנים האָט זיך פארצויגען מיט טרויער, און ער האָט זיך געפיהלט אַזוי גליקליך פון דער וואַרימער באַגענענש. ווי שעהן זי איז געווארען פאר דער קורצער צייט!

די מוטער האָט דערלאַנגט טיי. אלע האָבען זיך געזעצט צום טיש, אלימלך האָט דערצעהלט וועגען זיינע לעצטע וואַנדערונגען. יהודית איז געזעסען לעבען נפתלי'ן און אַז פרייד האָט געשיינט אין איהרע אויגען, און די מוטער, קוסענדיג אויף זיי האָט געשמייכעלט ליבליך.

שפעטער האָט יהודית אריינגעפיהרט נפתלי'ן אין איהר קליינעם ריינעם צימער. אויפ'ן טישעל אין ר גלאָז זיינען געשטאַנען פעלד־בלומען. זיי זיינען געשטאַנען ביים אָפענעם פענסטער, פאר וועלכען ס'האָבען שטיל געשעפטשעט די הויבע שוואַרצע צעדער־בוימער.

— איהר זייט שוין באקאַנט? נפתלי, זייט איהר קראַנק געוען? — האָט יהודית נעפרעגט.

— נאַרישקייטען! — האָט ער געענטפערט — אביסעל געפּיבערט.

יהודית איז געקומען פון דער ארבייט א צוטראַגענע. זי איז אריין אין איהר צימער און פּאַרמאַכט הינטער זיך די טיר. מען האָט באמערקט, אז עפּעס איז מיט איהר געשען. נפתלי האָט אויף איהר לאַנג געווארט, פּיהלענדיג אז זי וויים שוין, וווּזט אויס, פון אלץ. יענער ארבייטער האָט איהר אלץ דערצעהלט. ער איז ארויס פון איהר שטוב א צובראַכענער א דערשלאָגענער. דער אוועג איז געווען א קאלטער, א נאַסער. ער האָט געבלאָנדזשעט איבער דער קאַלאַניע. און טרערען האָבען זיך געגאַסען פון זיינע אויגען.

— וואוהין זאָל איך איצט גיין? האָט ער געקלערט. ווי אום'ברחמנות'דיג זיינען צושטערט געווארען מיינע חלומות וועגען נייעם לעבען אין דער אלטער היים. זי האָט געגלויבט. ווי שרעקליך מוז זי איצט ליידען. זי האָט געלאַסטשעט און געליבט א שפּיאָן. — אך, יהודית, יהודית! און ער איז ווידער אוועק צו איהר א קראַנקער, ציטערנדיג פון קעלט און נאַסקייט. ער איז לאַנג געשטאַנען ביי איהר טיר. און ווען יהודית איז ארויסגעקומען, איז ער געפאלען צו איהרע פּיס, געווויינט און דערצעהלט איהר די טרויעריגע געשיכטע. ער האָט געקושט איהרע פּיס, און ווויינענדיג זי געבעטען, זי זאָל איהם נישט פארלאָזען.

— אָבער איך קאָן זיך דאָך מיט דיר מעהר ניט טרעפען, דערווייז זיי, אז דו ביזט אומשולדיג. געה אוועק.

נפתלי האָט געפּיהלט, אז ער געהט אוים פון ווועטאָג. ווי א משוגענער האָט ער ארומגעכאַפּט איהרע פּיס, בעטענדיג:

— יהודית, געה ניט אוועק! אויך דו טרייבסט מיך? מיין נשמה איז ריין, דאָס איז א בלבול, א געמיינער ליגען. פארשטעה, דאָס איז א מאַדנער פלאָנטער. זיי האָבען מיך אָנגענומען פאר אן אנדערען און אומשולדיג פארפאַלגט... יהודית, געה ניט אוועק! איך ליב דיך!

ער האָט ביז ווועטאָג געדריקט איהרע פּיס, צופאַלענדיג מיט'ן קאָפּ צו איהרע קני, געקושט איהר קלייד.

א ווייל זיינען זיי געזעסען שטיל. דערנאך האט יהודית איהם אויפגעהויבען און פעסט צוגעטוליעט איהם צו איהר מיידעל־שער ברוסט און איהם היים געקושט, א פאר׳שכור׳טע פון ליי־דענשאפט.

נפתלי האט געקלערט, צי זאל ער איהר דערצעהלען אלץ וואס ס׳האט פאסירט. ער האט זיך געשראקען, אז זי וועט וישט גלויבען זיין אפענהערציגקייט און ער האט באשלאסען צו שווי־גען. ינענע נאכט האט ער זיך שפעט נעלעגט. פאר׳ן שלאף האט איהם די מיידעל א קוש געטאן און א מידע, א שעהמעווידינע, זיך געלעגט שלאפען.

נפתלי האט אין שלאף געזעהן דאווידזאנ׳ען. ער האט זיך נעיאגט נאך איהם אוו געשריען:

— שפיאן! שפיאן! וואלט, זי וועט אלץ געווארן וועלן דיך אוועקווארפען.

אין דער פריה האט אלימלך פארגעלעגט נפתלי׳ן אוועקצו־געהן ווייטער אין יענער שעהנער קאלניע, וואס איז געלעגען אין טאל.

— וואלט צו נאך א טאג, — האט געבעטען נפתלי. — אפשר וועל איך דא קריגען ארבייט.

אלימלך האט צוגעשטימט.

נאכמיטאג זיינען זיי אוועק צום מאנדעל־גארטען, וואו יהודית האט געארבייט. ביים טויער פון גארטען איז אויף א שטיין גע־זעסען א בלינהער ארבעהר.

— אהער, אהער! — האט יהודית געשריען, דער טויער איז געשלאסען.

זי איז ארויס אנטקעגען, זיי ארייגגעפיהרט אין גארטען און גענייגט ווי זיי ארבייטען.

אן ארבייטער האט דערקענט נפתלי׳ן און איהם געפרעגט, ווי ער פיהלט זיך. ער איז געווען ביי חיים׳ען בשעת דער שווע־רער סצענע מיט דאווידזאנ׳ען.

— אלץ איז שוין פארביי, — האט נפתלי א זאג געטאן און זיין הארץ איז איהם ווי פארקיהלט געווארען.

אָבער יהודית איז געגאנגען וויטער מיט האַרטע, פעסטע טריט, א שלאנקע, א רייצענדע.

שווארץ זיינען געוואָרען פאר איהם די טעג.

איינמאל אין א שטערנלאָזען נאכט האָט ער פארבלאָנדזשעט אין צווייטען ווין־גאָרטען, וואו עס האָט געווענטעט דער אלטער מיכאל.

ביים ביידל האָט געפלאקערט א פייער און אימיצער פון די ארבייטער איז מיט'ן אלטען געזעסען ביים פייער.

— מען קאָן דאָך אזוי גאָרניט וויסען, — האָט ער דערהערט דעם אלטענס שטים. — נארישקייטען! מען טאָר ניט גלאָט אזוי באשולדיגען א מענשען. וועמען קאָן ער דאָ שפּיאָנירען? נפתלי איז פארגליווערט געווארען.

— ווארט! — האָט זיך געהערט א יונגע שטימע. — מיר האָבען זיך איבערצייגט. מיר האָבען באקומען א בריף פון אונזערען א חבר.

— כ'גלויב ניט, — האָט איהם איבערגעשלאָגען דער אלטער,

— איהר האָט ליב צופיל צו פלאַפלען.

פלוצלונג האָט זיך דערהערט א פייף און נפתלי איז אוועק צוריק אין זיין ווין־גאָרטען.

ניין, ער וועט ניט אוועקגעהן פון דאָנען. מאָג זיין הארץ אפילו פלאָצען צוויישען זיי. מען דארף זיך נאָר מיט כח אָננעהמען איבערצוטראָגען די צרות. זיי וועלען נאָך ערפאהרען דעם אמת. קומען וועט א טאָג, ווען זיי וועלען איהם ברידערלאָך אויסשטרעקען די הענט. יהודית וועט קומען זיך אנטשולדיגען. זיין געוויסען איז רייַן.

זאָל ער זיך ווידער אומקעהרען אהין אין בייזען לאנד, וואו ער האָט געפיהרט אן אָרעם לעבען און זיך געיאָגט נאָך אן אטעם־טאט? ניין. ער וועט אין ערגעץ ניט אוועק פון דאָנען. און גאָט איז מיט איהר, אז זי האָט אזוי גרינג געגלויבט אין דעם בלבול. אָ, יהודית, יהודית...

נפתלי האָט זיך אראָפּגעלאָזען אוי הדער ערד. אין צווייטען ווינקלאָרטען האָט ווער געזונגען אָהן ווערטער, מיט א שטארקער שטימע, און ס'האָט זיך געהערט א הילכיגער, זילבערנער געלעכ־

און ווי פון שלאף האָט ער געהערט, ווי אימיצער האָט איהם געלעגט קאלטע קאָמפרעסען צום קאָפּ. און אין דער פריה האָט איהם אלימלך אוועקגעפיהרט צוריק אין שטאָט, און אריינגעגעבען אין האָספיטאל.

ביים געזונענען זיך האָט ער נפתלי'ן ארומגענומען און איהם א קוש געטאָן, און א שלאנקער, א שעהנער האָט ער לאנגזאם פאר־לאָזען דעם האָספיטאל און איז אוועק אין יענער וואונדערבארער קאלאָניע, וועלכע האָט זיך געפונען אין גרינעם טאל ניט וויט פון ירדן.

8טער קאפיטעל

אין די נערטנער האָט זיך צובליהט די נעלע, שמעקעדינע אקא־ציע. די מאנדלען זיינען צייטיג געוואָרען און אויף די וויין־נערט־נער האָבען זיך באוויזען די הויבע ראגאזשע־ביידלאך. ביים זונען־אונטערגאנג פלעגען זיך צונויפקומען מיידלאך צו די וועכטער און א באהאלטענער שעפטשען האָט זיך געהערט צווישען די פינסטערע אלעען.

עס איז געווען א שטילע בלויע נאכט. נפתלי איז געשטאנען ביי זיין בוידעל און אן אומטעיגער געקוקט אין יענער זייט פון דער קאלאָניע, וואו יהודית איז געווען. מיט א פאָר טעג פריהער איז ער ארויס פון שפיטאל און איז באלד אוועקגעפאָהרען אין קאלאָניע, מיט דער האָפנונג, אז יהודית וועט איהם איצט באגע־נענען פריינדליך און אז זי גלויבט, אז ער איז אומשולדיג. אָבער ער האָט א טעות געהאט.

אויפ'ן אנדערען טאָג האָט ער זי נעטראָפען אין נאס. זי איז געגאנגען צו דער ארבייט.

נפתלי, מיט א שטארקען קלאפענדינען הארץ, איז איהר נעגאנ־גען אנטקעגען. באמערקענדיג איהם פון דערווייטענס, האָט זיך יהודית אָפּגעשטעלט: נאָר באלד זיך אָפּגעקערט אָן א זייט אָון איז פארביי א פרעמדע, א שטאלצע.

— יהודית! — האָט זיך נפתלי א יאָג געטאָן נאָך איהר. —

און די מוזיק האָט געשפּילט, און די טענער פון דער פּלייט האָבען געמאַניעט.

— קום, אייל צו אונז, אריין אין קאַראַמאָד מיט דיין געליבטער, איהרע אויגען ברענען, ווי שטערען, און זי איז שעהן. זי ווארט אויף דיר, אייל! דאָס לעבען איז קורץ, און די יוגענט פארשווינדט.

אזוי, אזוי, — האָט אויסגעקלאַפּט די פּויק, און די פּלייט האָט ווידער געווויינט, געבעטען און גערופען.

— זיי קאַנען מיך פּאריאַגען, — האָט ער געקלאַהרט, — „דאָס איז ניט קיין פּלאַץ פאר א שפּיאָן", וועלען זיי זאָגען, און א באליידיגטער, א פּאַרפּאַלגטער, וועל איך מוזען אוועק פון דאָרטען.

צום ביידעל איז צוגעקומען אן אלטער אראבער.

— שלום צו דיר, כאַוואַדזשע, — האָט ער געזאָגט, צוגעהענדיג צו נפתלי'ן, — פארוואָס געהסטו ניט אויף דער חתונה? נעה, אלע וועכטער זיינען דאָרט, האָב קיין מורא ניט. איך וועל דאָ היטען.

דעם אלטענ'ס ווערטער האָבען ווי נאָדלען געשטאָכען זיין הארץ.

— ווי שעהן מען שפּילט — האָט געזאָגט דער אראבער און זיך אראָפּגעלאָזען אויף דער ערד.

א ווייל שפּעטער, ווען דער אראבער איז אוועק, איז נפתלי, געיאָגט פון גרויסער בענקשאפט און איינזאמקייט, אוועקגעלאָפען אין קאַלאָניען אויף דער חתונה. איין געדאנק האָט זיך געדרעהט אין זיין קראנקען קאָפּ, ער וועט דאָרטען זעהן יהודית'ן. ער וועט הערען איהר שטימע, איהר געלעכטער, אפשר וועט זי איהם א שמייכעל טאָן, און פאר אלעמען אין די אויגען איהם נעהמען ביי דער האַנט און אריינפיהרען אין קאראהאד.

„שפּיאָן, שפּיאָן!" — האָט זיך איהם אויסגעדוכט, אז עמיצער שרייט איהם נאָך, און א פארוואונדעטער איז ער געבליבען שטעהן אין מיטען וועג. ס'איז געווען שטיל. ס'האָט זיך בלויז געהערט דער ווייטער רויש פון דער חתונה.

טער פון א מיידל. דער רייצענדער, קלינגענדער געלעכטער האָט זיך געדרעהט איבער איהם, און ס׳האָט זיך איהם פארוואָלט ווייַ־נען. ער האָט ניט געקאָנט הערען די טענער, וואָס האָבען דערמאָהנט יהודית׳ס געלעכטער. ענדליך איז אלץ שטיל געוואָרען און ער האָט געקאָנט לייגען א פארטיפטער אין זיינע אומעריגע נעדאנקען.

אין קאָלאָניע איז געווען א חתונה פון א יונגער, שהנער מיידל, א רייכען קאָלאָניסט׳ס א טאָכטער. אין הויף, ביי דער כלה, האָט מען אויפגעשטעלט א דאך פון ראָגאָזשעס, מען האָט אָנגעגרייט א סך ווייַן פאר די געסט, די מוזיק האָט געשפילט און פּאָרלאָך האָבען זיך געדרעהט אין טאנץ. אלע וועכטער זיינען געווען שטיל אין די וויינגערטנער. ס׳האָבען ניט געפלאָקערט קיין פייערען, ס׳האָבען זיך ניט געהערט קיין שיסערייען, און אין שטי־לען רוה זיינען געלעגען ארום די ווייטע פעלדער.

נפתלי איז א גאנצען טאָג געלעגען אין ביידל. פּארנאָכט האָט ער ענומען די ביקס און איז ארויס וועכטעווען. ער איז א פּאָר מאל ארומגענאנגען דעם כרם און אומגעקעהרט זיך צום ביי־דל. ס׳איז שוין געווען פינסטער און דאָס ביידל איז געשטא־נען פּארטראָכט, אזוי ווי שפּצענדיג: טרויעריג איז דעם איינזאמען אויף דער וועלט, טרויעריג. און א טיפער וועה האָט אָנגעפילט זיין נשמה. און דער אָוועגט איז געווען א ווארעמער, א שטילער און א צארטער, ווי די לאסקע פון א מיידל. ניט ווייט אויף דעם קאוואנע־פעלד, אויף דער „מוקטע", האָט אן ארבייטער וועכטער געשפילט אויף א פייפעלע און די זיסע טענער האָבען זיך אין דער בלויער לופט געטראָגען ווי וועיסע מלאכים׳לאך, וואָס זינגען צו גאָט, און טראָגען זיך איבער דער ערד, ווי אָנזאָגער פון שלום און ליבע.

דער ארבער האָט אלץ געשפילט. און נפתלי האָט געקוקט אין דער קאָלאָניע, וואו יהודית איז געווען.

פון דער קאָלאָניע האָט זיך דערהערט דימוזיק. נפתלי האָט א ציטער געטאָן. ער האָט זיך דערמאָהנט, אז ַהיינט איז א חתונה. דאָרטען וועט געווים זיין יהודית און עס האָט איהם א ציה געטאָן אהין צו זעהן יהודית אין איהר יום־טוב׳דיגען קלייד.

די מיידעל, דערזעהענדיג איהם, האָט א געשריי געטאָן, אוועקשלעפּענדיג דעם בחור אָן א זייט.

צוויישען דעם רויש און טומעל האָט קיינער נאָרניט באמערקט. נפתלי איז געבליבען שטעהן א פּאַרשטיינערטער און באלד מיט פּעסטע טריט פּארלאָזען די חתונה.

געוואָלט האָט ער זיך אומקעהרען אויפֿ'ן כּרם, נאָר אַרויס־געהענדיג איז ער אוועק אין דער אַנדער זייט. אויפֿ'ן האַרצען איז איהם פֿלוצים געוואָרען אזוי רוהיג און גוט. דער בייזער געדאַנק אונטערצוצינדען די קאָלאָניע האָט איהם איצט אויסגעזעהן משונה'־דיג וויל.

— הייליגע ערד, זיי מיר מוחל, — האָט א שעפּצע געטאָן נפתלי, און טרעהרען האָבען זיך באַוויזען אין זיינע אויגען.

ער איז געגאַנגען שנעל. אין א פּאָר מינוט איז ער געווען אונטער דער קאָלאָניע, ביים זיתים־גאָרטען, דאָרט האָט ער זיך צוגעזעצט אויפֿ א שטיין.

— אך, פּארוואָס איז ער ניט אוועק מיט אהרנ'ען אין גליל. — דאָרט וואָלט מען דאָך איהם ניט אזוי נידעריג באשולדיגט. אהרן קאָן דאָך איהם גוט. שוין מאָרגען וועט ער פּארלאָזען דעם כרם און אוועקגעהן קיין גליל. דאָ וועט ער אראָפּ פון זינען. פון יהודית'ן מוז ער אוועק.

עס האָט געטאָגט. אין הימל האָבען שטיל געצאַנקט די שטערען. נפתלי איז אויפגעשטאַנען און אריין אין גאָרטען, שווער שפּאַנענדיג איבער דער צוגראָבענער ערד. ער האָט געפיהלט, אז א גרויסע ליבע צום אייגענעם לאַנד פלאַקערט אויפֿ אין איהם. זאָלען זיי איהם אָפּשטויסען; די ערד, אָבער, די מאַמע־ערד, וועט איהם צוטולעזען ווי אן אייגענעם זוהן.

זי וואָרט שוין לאַנג אויפֿ איהרע איבערגעבענע קינדער, וועלכע זאָלען אויפאקערען איהר אויסגעדארטען ברוסט און זי באפרישען מיט זייער שוויים און בלוט.

נפתלי האָט זיך אוועקגעלעגט אויפֿ דער ערד און זיך צואווייגט מיט שטילע גליקליכע טרעהרען. און די בוימער שאָקלענדיג מיט די קעפּ איבער איהם האָבען ווי געשעפּצעט:

— נאָט מיינער! — האָט א קלעהר געטאָן נפתלי אין שרעק,
— איך געה אראָפּ פון זינען.

אויף דער חתונה איז געווען א גרויסער טומעל, און קיינער האָט איהם ניט באמערקט. ביי לאָנגע טישען האָבען די קאָלאָניסטען נענעסען און געטרונקען, ארום זיינען געשטאַנען אראבער און אראבקעס, צוקוקענדיג דעם אידישען יום־טוב, די אידישע „פאַנטאַזיע". די יוגענט האָט געטאַנצט. נפתלי האָט געזוכט צווישען דעם עולם יהודית'ן, נאָר ער האָט זי ניט געקאָנט געפינען. אפשר איז זי קראַנק? איז איהם דורכגעלאָפען א געדאַנק אין דעם מאָמענט, אָבער אָט האָט ער זי דערזעהן מיט א בחור אין א שווארצען העמדעל.

דאָס מיידעל איז געווען אין א ווייסער קלייד, מיט בלומען אין די האָר און אויפ'ן ברוסט. זי האָט איהם געהאַלטען פאר'ן האַנט און געשמייכעלט מיט א כשופ'דיגען שמייכעל. איהרע אויגען האָבען געגלאַנצט און זי האָט אין גאַנצען געאַטעמט מיט פריהלינג מאָרגען, א רייצענדע און שטאַרקע.

נפתלי האָט איהר נאָכגעקוקט, קוים האַלטענדיג זיך אויף זיינע פֿיס.

מינוטען־ווייז האָט זיך איהם געדאַכט, אז ער לויגט א קראַנקער אין היץ, און דאָס דרעהען זיך עפעס שאָטענס ארום איהם, און ער קאָן בשום אופן ניט קומען צום באוואוסטזיין...

— מוזיקאַנטען! שפּילט א פרעהלאַכס! — האָט א געשריי געטאָן דער אלטער מיכאל און די מוזיק האָט א קלאַפ געטאָן.

אלע האָבען זיך געגומען פאר די הענט און געלאָזט זיך אין א קאראהאַד צוקלאַפענדיג מיט די פיס אין טאקט פון די מוזיק. און יהודית מיט א בחור האָבען זיך ארויסגעריסען פון קאראהאד און ארומנעהמענדיג זיך האָבען זיי זיך געגומען דרעהען באזונדער, ווילד ווי דער פרייער ווינט. איהרע האָר האָבען זיך צוואוואַרפען, די בלומען זיינען געפאלען צו די פיס. אום ניט צו פאלען האָט זיך נפתלי אָנגעשפּאַרט אָן איינעם פון די שטאַנגען וואָס האָבען אונטערגעשפּאַרט דעם דאַך. און מיט אמאל, וואקלענדיג זיך ווי א שיכור, איז ער א טויט־בלאַסער, מיט משוגע'נע אויגען, צוגעלאָפען צו יהודית'ן. ער האָט איהר געוואָלט עטוואָס זאָגען, אָבער

צווייטע אָפּטיילונג

— מיך האָבען דיך ליב. מיר וועלען דיך באַהאַלטען אין די שאָטענס פון אונזערע צווייגען. ליב אונז, ווי מיר ליבען דיך.

און דער פריהמאָרגען האָט זיך צופלאָקערט און באַלד איז אויפגענאַנגען די זון, באַגילדענדיג די שפּיצען פון יהודה'ער בערג. די ערד האָט מיט א שמחה ערוואַכט און די נאַנצע וועלט האָט זיך אָנגעפּיהלט מיט א געזאַנג.

וועז נפתלי האָט זיך אומגעקעהרט אויפ'ן כרם, האָבען די וועכטער אויף דער חתונה געטאַנצט דעם לעצטען טאַנץ מיט ארוים־געצויגענע קינזשאַלען אין די אויפגעהויבענע הענט. ארום האָבען אַלע געקלאַפּט מיט די הענט צום טאַקט און די מוזיק האָט געשפּילט א קאַראַהאָד. געברומט האָט דער באַס, פרעהלאַך געפּויקט האָט די פויק, נאָר די פלייט האָט געווויינט און געקלאָגט, געקלאָגט און געווויינט...

אין צוויי טעג ארום, מיט א פעקעל אויף דער פלייצע און מיט דער האָפנונג אויף א בעסערע צוקונפט, האָט נפתלי פארלאָזען די קאָלאָניע און צופום אוועק צום אייביג גרינעם גליל.

(שלום)

1916.

ביבליאטעק און לייענצימער פון ייִדיש
נאציאנאלן ארבייטער פערבאנד
LIBRARY AND READING ROOM OF THE
Jewish National Workers' Alliance

שאטענס קומען, שאטענס געהען

דער סקולפטאר, שלמה פערלמוטער, איז געקומען קיין ארץ ישראל ווי א טוריסט. און צום ערשטען מאל האט ער דערזעהן אזיזאן אין א הייסען זומער־טאג, וועו א פארמאטערטער פון דורשט, איז ער נעגאנגען פון גליל קיין ירושלים און איז אריין אין אן ארעם דערפעל בעטען א טרונק.

ביי א ליימענער כאטקע, אין א פארמינדערטען שאטען פון א פארטריקענטען פייגענבוים האט געדרעמעלט אן אלטע אראבקע. ער האט זי אויפגעוועקט, געגעבען א קלייניע מטבעה און די פרוי האט אימיצען א רוף געטאן. און אין א פאר מינוט ארום, מיט א קלייניעם קרוג אין האנט, האט זיך פון כאטקע באוויזען א יונגע, שלאנקע פעלאשקע מיט אזא שטריינגער שענקייט, אז דער קינסט־לער איז געבליבען שטעהן פארוואונדערט. און זי, איינבויגענדיג גראציעז איהר שוואַרץ קעפעל, האט איהם דערלאנגט דעם קרוג און א שמייכעל נעטאן, ווייזענדיג איהרע קלייניע, ווייסע שטארקע צייהן.

דער קינסטלער האט א טרונק געטאן, נאר ער האט נאך אלץ געהאלטען דעם קרוג און נעקוקט אויף דער פעלאשקע, וועלכע איז אפגענאנגען אין א זייט און זיך אוועקגעשטעלט לעבען דער אלטער אונטער'ן פייגענבוים, דערמאנענדיג א שטילע, געהארכזאמע נע־שטאלט פון ריינער אומשולד. אוועקגעהענדיג האט ער זי נע־פרעגט, וווּ אלט זי איז, און זי האט איהם דערצעהלט, אז זי איז שוין דריי יאהר פארהייראט פאר א באיאהרענטען אראבער, וועל־כער געפינט זיך איצט אויפ'ן וועג נאך מעקא צו עולה רגל זיין אויפ'ן קבר פון'ם גרויסען נביא.

און דעם נאנצען טאג, שפאנענדיג איבער די וועגען פון די וויסטע בערג פון יהודה, האט דער סקולפטאר געטראכט וועגען

אין אזוינע שלאפלאזע נעכט פלענט ער ליב האבען צו לייענען די ביבעל. עס פלענען אויפשטעהן וואונדערבארע בילדער, אנ־פילענדיג זיין נשמה מיט א רוהיגען, נאאיוועז גלויבען. אט האט זיך נאט באוויזען צו אברהם'ן ביי די דעמבען פון ממרא, וועז ער איז געזעסען ביי דער טיר פון זיין געצעלט אין דער היץ פון מיטען טאג. דריי מענער, מלאכים, געהען איבער'ן וועג מיט גרויסע שטעקענס אין די הענט, געהען אין רייה אוז די פאלדען פון וייערע לאנגע, ווייסע קיטלען פאלען ביז צו דר'ערד.

אוז דער קינסטלער האט ווידער באשלאסען צו פאהרען קיין ארץ ישראל. ער האט פארקויפט זיין סטודיא. ער האט זיך נע־זענענט מיט די נאהענטע אוז מיט א בארוהיגטען נעמיט, ווי א בעטלער, א פילגער, האט ער זיך נעזעצט אויפ'ן שיף אריבערצו־שווימען דעם גרויסען אקעאן אוז די ימים.

אוז וועז נאך לאנגע טעג פון וואנדערען האט ער ווידער דער־זעהן די ברענען פון דער הייליגער ערד, האט זיך זיין הארץ אנ־געפילט מיט גרויסער פרייד אוז רעליגיעזען עקסטאז.

אוז אין יענער צייט, וועז ער איז אננעקומען אין ארץ ישראל, זיינען אין די באיארעם צייטיג נעווארען די אפעלסינען. אוז ער איז אוועק אין אייגער פון די קאלאניעם פון יהודה זוכען פראסטע טאג־ארבייט. ער האט נריגג נעפונען אזא פלאץ, אוז אין א זוניגען פריהמארגען איז ער אוועק אין דער באיארע, וועלכע האט זיך נעפונען ביים וועג, וואס האט נעפיהרט צו אן אראבישען דערפעל. צוגעהאנדיג צום נארטען האט ער דערזעהן א באיאהרענטען ארא־בער רייטענדיג אויף אן אייזעל אוז א הינטער איהם איז נעגאננען א שלאנקע פרוי, וועלכע האט איהם אויסגעזעהען צו זיין זעהר באקאנט. די פרוי האט וואס נעזאגט דעם אראבער אוז פארקי־רעווענדיג זיך אן א זייט האט זי זיך געלאזען נעהן צום נארטען, טרעטענדיג נראציעז אוז פאמעלאך מיט איהרע קלייגע טריט פון איהרע בארוועסע פים. דער סקולפטאר איז נאכגענאננען נאך איהר, דערמאנענדיג זיך אן יענער פעלאשקע, וועלכע האט איהם געגעבען וואסער צום אנטרינקען זיך אין א הייסען זומער־טאג.

ווי זיינען ביידע אריין אין נארטען. די אידישע ארבייטער אוז די מיידלאך זיינען שוין געווען אויפ'ן פלאץ אוז מען חאט

דער שהנער פֿעלאשקע, וועלכע האָט איהם דערלאַנגט א קריגעל מיט קאלטען וואסער, און די נעדאנקען וועגען איהר האָבען אָנגעפילט זיין הארץ מיט א שטילען טרויער און געבאָרען אין איהם בילדער פון בין השמשות׳דינע זונפארנאנגען ערגעצוואו אין אן אומבאוואוסטען גליקליכען לאנד.

אינגיכען איז דעם סקולפּטאָר אויסגעקומען צו פארלאָזען ארץ ישראל און אומקערען זיך צוריק אין יענער נרויסער שטאָדט, וועלכע איז געווען אויסגעשמידט פון נראניט, שטאָל און אייזען, — פון וואנען ער איז געקומען.

אָבער אין דער שטאָדט האָט זיך אין איהם אויפֿס ניי ערוועקט די נאָגענדיגע בענקשאפט נאָך דער פארבינגער, פול־בלוטיגער שענקייט פון דעם לאנד פון זיינע קינדער־חלומות, און שטענדיג פלענט ער זיך דערמאָנען אָן דער פעלאשקע, וועלכע האָט איהם דערלאַנגט א קריגעל מיט קאלטען וואסער אין א היים־ען זומער־טאָג.

אָפט פלענט ער אָנהויבען אויסצופֿורעמען איהר נעשטאלט, אָבער ער פלענט לאָזען אומפארענדיגט, פיהלענדיג, אז ער איז ניט בכח צו פארקערפֿערען דעם טיפען טרויער, וואָס האָט זיך נעהילט פֿרום די ראנדען פון איהר פּנים. און דער קינסטלער פלענט אומעטיג טראכטען:

אויפצולעבען איהר נעשטאלט קאָנען נאָר מעלאנכאָלישע טענער פון די קינדער פון איהר פאָלק, וועלכע לאָגערען אין מדבריות; און די מעלאָדיען פון די יונגע פיהרער פון די קעמלען־קאראוואנען, וואָס ציהען זיך איינזאם איבער פארלאָזענע וועגען אין שטילע, בלויע נעכט.

* * *

אין איינעם פון די כמורנע הערבסט־טעג האָט שלמה פערלמוטער, דער קינסטלער, דערפיהלט, אז די שוועכע בענקשאפט פון דער נרויסער שטאָדט, אין וועלכער ער האָט געוואוינט, האָט דורכגעדרונגען זיין נשמה מיט אן אויסערגעוועליכער קראפט. ער איז שוין געווען עלטער פון פערציג יאָהר, און די שרעק פון טויט האָט זיך א ציה געטאָן נאָך איהם, ווי א שאטען, האָט נעוואכט איבער זיין געלענער, און מיט שווערצע פלינעל באוועהט זיינע נאכט־חלומות.

לאָזט נלעטען איהר יונגען, פּאַרבּרוינטען קערפּער, וואָס האָט נע־
אַטעמט מיט זון, ווינטען און אַראָמאַט פון טרוקענע שטעבּרינע
נראָזען.

און דער קינסטלער האָט דערפיהלט, אז נאָט האָט איהם בא־
שטראָפט מיט ליבע צו דער אָרימער פעלאַשקע און ער האָט זיך
פּאַרלאָרען, ווי א איננעל ביי דער ערשטער ליעבע. און אזוזא
איז פון טאָג צו טאָג נעוואָרען אלץ רייצענדער און שענער. אין
איהר האָט זיך דערוועקט די ווילדע תאוה פון איהר פּאלק, און
איהרע אויגען האָבען נעבּרענט אלץ ליכטיגער און נעקוקט מיט
אונטערטענינקייט אויפ'ן מאן פונ'ם פּרעמדען לאנד, וועלכער האָט
זי באַצויבערט מיט גוטע ווערטער. זי פלעגט איהם אוועקפיהרען
אין די וויטע, שטילע ווינקלען פון נאָרטען, און אויף דער ערד,
באמאלען פון די פאנטאסטישע אוזאָרען פון די בוימער און בא־
שטראלט מיט העלע פלעקען פון דער זון, פלעגט זי אין זיינע
ארעמס מורמלען:

— ליבער, גוטער הער מיינער.

אָפּטמאל פלעגט זי קומען אין נאָרטען צו דער ארבייט אין
איהר בעסטען, טונקעל־רויטען לייוועטענעם קלייד, וואָס איז נע־
וועז אויסגענעהט אויף דער ברוסט מיט בלומען; פלעגט איינ־
פלעכטען אין די האָר א סך זילבערנע מטבעות; פלעגט אָנטאָן
בראַסלעטען אויף די הענט; האָט נעפּאַרבט די נעגעל און זיך
נעצירט מיט בלויע שטערענדלעך אויפ'ן פּנים.

אזוי איז פּארנאנגען מעהר ווי א חודש, וואָס האָט זיך פּאר־
בייגעטראָגען פאַר שלמה פּערלמוטער'ן ווי א ווינטלע אַיבער
רויזען.

ארבייט איז נעוואָרען וועניגער אין דער באַיאַרע. מען האָט
אָפּגעזאָגט אייניגע פרויען, און מיט זיי אזוזא'ן. און דער קינסטלער
האָט זי מעהר ניט נעקאָנט טרעפען. ער האָט פּארלאָזען די אר־
בייט און איז אוועק וואַנדערען קיין ירושלים, באַזוכט אלע אלטע
קברים, איז לאנג נעשטאַנען בייס כותל מערבי, צוהערענדיג זיך
ווי אלטע אידען טוען תפילה און פאלען צו מיט די קעפ צו די
בריטע, קאלטע שטיינער, באַוואַקסענע מיט מאָך. ער האָט אום־
נעבלאָנקעט אַיבער די שמאלע, טונקעלע נעסלאָך פון דער אלטער־

געוואָרט, דער טוי זאָל זיך אויסטריקענען אויף די אפּעלסינען. אויף דער ערד, לעבען א קופּע קערב, זיינען געזעסען אראבערינס און צוגעהערט זיך, וואָס עס האָט דערצעהלט זיי זייערע א יונגע חבר'טע, א בערואינערין, מיט גרויסע צושראָקענע אויגען, ווי ביי א נאכגעיאָגטער גאזעל.

אזוזא האָט זיך צוגעזעצט לעבען זיי, און דער קינסטלער האָט זיך געשטעלט פון דערווייטענס, אנשפּאַרענדיג זיך אן א בוים, ניט קאָנענדיג אָפּרייסען זיינע בליקען פון אזוזא'ס פּנים. דערנאָך איז ער צוגענאָנגען צו איהר און געפרעגט צי דערקענט זי איהם, און איהר געזאָגט אז ער איז יענער וואנדערער, וועמען זי האָט אמאָל געזעהן אין איהר דאָרף און געגעבען א טרונק וואסער אין א הייסען טאָג.

— איך האָב אויך געטראכט, אז דאָס ביזטו, הערר מיינער! — האָט געענטפערט אזוזא און אנגעשטעלט אויף איהם איהרע גרויסע שוואַרצע אויגען.

אביסעל שפּעטער האָט מען אלעמען א רוף געטאָן צו דער ארבייט. די מיידלאך האָבען געשניטען די אפּעלסינען פון די נידעריגע בוימער און ביי די שפּיצען פון די הויכע פלענען שטעהן מענער אויף לייטערס. לעבען יעדערען איז געשטאַנען אן אראַבערין מיט א קאָרב אויפ'ן קאָפּ, וועלכע פלענט אוועקטראָגען די אפּעלסינען אין געוועלב, וואו מען האָט זיי סאָרטירט און געפּאקט אין קאסטענס.

דער קינסטלער האָט געארבייט צוזאמען מיט די אידישע מיידלאך. ניט ווייט פון איהם, אין דערזעלבער אלעע, איז געשטאַנען אזוזא און ער האָט געטראכט:

ווי מאָדנע אלץ קומט פאָר אין זיין לעבען. קאָן זיין, אז ס'האָט איהם א ציה געטאָן צוריק אהער כדי זיך צו טרעפען מיט דער אָרימער פּעלאשקע, וועמען גאָט האָט באשאָנקען מיט אמת'ער שענקייט.

אין עטליכע טעג ארום האָט דער קינסטלער געשניטען די אפּעלסינען פון די הויכע בוימער און אזוזא איז געשטאַנען לעבען איהם, און מיט ברענענדיגע אויגען האָט זי זיך צוגעהערט צו די צערטליכע רייד פון שלמה פּערלמוטער און געהאָרכזאם זיך גע-

מוטער־טראכט. מיט א פּאָר שעה צוריק איז זי געשטאָרבען. אָט די אזיזא, וועלכע איז געווען ביי איהר מאָן דאָס ליכט פון זיינע אויגען און די שענסטע טאָכטער פון דעם נאָנצען געגענד איז מעהר ניטאָ צווישען אונז.

שלמה פּערלמוטער האָט פּאַרגליווערטערהייט אויסגעהערט דעם בלינדען אַראָבער און די וויינענדיגע שטימען פון דאָרף האָבען זיך נעהערט אלץ שטאַרקער אָן שטאַרקער, אָנווארפענדיג א שווערע מרה שחורה אויף איהם.

ער איז געבליבען זיצען אויפ.ן שטיין. דער בלינדער איז אוועק אין דאָרף און אביסעל שפּעטער האָט ער געזעהן ווי די איינוואוינער פון דעם אָרימען דערפעל האָבען זיך א לאָז געטאָן נאָך דער מטה, אויף וועלכער ס'איז געלעגען אזיזא'ס טויטער קערפּער. פּאַראויס זיינען געגאַנגען די מענער און א פּאָר בלינדע און טרויעריג געזונגען תפילות. די פרויען זיינען געגאַנגען נאָך דער מטה, האָבען נערעהט מיט די רויטע טיכלאָך פאר די אויגען, אָן געווויינט און געיאָמערט:

— יא־וואי־דא־די! — ווינד און וועה איז מיר!

שלמה פּערלמוטער האָט מיט טרערען אין די אויגען לאַנג נאָכגעקוקט די לויה, ווי זי האָט זיך געצויגען איבער'ן פעלד צום ווייטען אראבישען בית עולם.

— שאַטענס קומען, שאַטענס געהען — האָט ער זיך דערמאָנט אָן די וועטער פון דעם בלינדען אראבער און איז אוועק צוריק מיט'ן וועג, מיט וועלכען ער איז געקומען.

אלטער שטאדט, צוקוקענדיג זיך צו די פנים'ער פון די תימנ'ער און ספרד'ישע אידען. פרייטאג־צו־נאכט איז ער געגאנגען אין די בתי־מדרשים פון די בוכארער אידען, וואו אויף נידערינג ווייכע קאנאפעס, באלויכטען פון אויל־לעמפלאך, זיצען זיי אין זייערע פיל־פארביגע בגדים און זינגען מעלאדיש „שיר השירים", אז די ליבע איז בעסער פון וויין און א מיידעל מיט טויבען־אויגן, וואס קוקט דורכ'ן פענסטער, איז וואונדערשעהן. ער איז דורכגענגען דעם מדבר פון ירחו, וואו די זאמדען ציהען זיך ווי כוואליעס אויף א טייך, און אין לבנה־נעכט גלאנצען זיי מיט מיליאנען אפ־שפיגלענדיגע שטיינדעלאך. ער האט זיך געלאבט מיט'ן ים המלה, וואס איז געשלאפען ווי א פארצויבערטער בן מלך איינגעהילט אין שווארצען סאמעט, און האט געשטילט זיין דורשט מיט דעם ריינעם וואסער פון פליסענדיגען ירדן.

נאר ער האט אליין נית געקאנט שטילען זיין בענקשאפט נאך אזיזא'ן. און איינמאל, שוין אין אנהויב פריהלינג, איז שלמה פערלמוטער ארויס פון ירושלים און זיך געלאזט געהן צום דארף, וואו ס'האט געוואוינט אזיזא. אויפ'ן דריטען טאג, וען ער האט זיך דערנענטערט צום פארטריקענטען פייגענבוים, האט ער דער־זעהן א רעדעל וויינענדיג פרויען ביי דער טיר פון איהר לייטענער כאטקע. די שטערענס ביי די פרויען זיינען געווען ארומגעבונדען מיט רויטע טיכלאך, אלס צייכען פון טרויער ביי די קלאגעריגס פון מזרח, און מיט אנדערע טיכלאך האבען זיי געדרעהט פאר די אויגן, און רייבענדיג דים נאקען פארנאנגען זיך אין א געוויין:

— יא־וואי־דא־די! — ווינד און וועה אי זמיר!

דער קינסטלער איז אפגענאנגען אן א זייט און זיך צוגעזעצט לעבען אן אלטען, בלינדען אראבער, וועלכער איז געזעסען אויף א שטיין הינטער די קאקטוסען ביים שטעג צום דארף.

— זאג מיר, ליבער אלטער, ביי וועמען אין שטוב האט נע־טראפען אן אומגליק?

— א, כא־וואדזשע, שאטענס קומען, שאטענס נעהען, — האט געענטפערט דער בלינדער און געזומען דערצעהלען וועגען אזיזא'ן, — פון דעם האט געוואוסט דאס גאנצע דארף. זי איז געווען שוואנגער און איינע פון די אלטע פרויען האט פאר'סס'ט איהר

כען סוחר אריה האלט אין איין בענקען נאָך דיר און גאנצע אוועג־
טען זיצט זי ביים שוועל פון אונזער כאטקע און וואַרט אפשר וועסטו
צוקומען אהיים. און אלע זאָגען, אז זי איז שעהן, ווי דער פריהלינג
אין מיין וווייטען בלויהענדען פאָטערלאַנד, און איהרע אויגען זיי־
נען ווי צוויי בלויען פֿארטראכטע טייכעלעך ביי די טויערען פון א
צויבערגארטען. שטעה אויף, מיין זוהן און קום אהיים.

נאָר אבשלום פלעגט אלץ בליבען זיצען לעבען גאָט׳ס הויז,
טרייסטען און היילען קראנקע, וואָס האָבען פארלאָרען זייער גלויבען
און רוה, און געבעטען פאר זיי רחמים.

און אזוי האָבען זיך געצויגען טעג נאָך טעג אין דעם אָרימען
שטילען דערפעל אין די בערג פון יהודה.

און איינמאָל, אין דער צייט פון די ווינטערדיגע רעגענס, איז
אבשלום געזעסען אויף זיין שטיין און איהם איז געווען זעהר
אומעדיג.

— נאָט, — האָט ער שטיל געדעדט צו זיך, — מיין נשמה
איז פול מיט טרויער און וואוהין זאָל איך געהן צו געפינען רוה.

און ער איז צוגעפאלען מיט׳ן פנים צו דער ערד, און דער
רוח הקודש האָט געגומען ארויסלייכטען פון זיינע טיפע, פארבענקטע
אויגען און ער איז אזוי לאַנג געלעגען לעבען גאָט׳ס הויז, וואָס איז
געשטאַנען א שטילע און א ווייסע אויף א בערגל אין שאָטען
פון מאַנדעלבוימער.

דערנאָך האָט ער זיך אויפגעהויבען פון דער ערד און איז
פאַמעליך אַוועק מיט דער סטעזשקע, וואָס האָט געפיהרט צום בריי־
טען וועג אין טאָל. ער האָט ניט געוואוסט, וואוהין און צו וואָס
ער געהט און אזוי איז ער געגאַנגען א גאנצען טאָג און מיט אמאָל
האָט ער זיך דערזעהן לעבען א גרויסער שטאָדט און אז די זון
זעצט זיך שוין הינטער איהרע הויכע ווייסע טורעמס.

און ווידעה איז איהם געווארען זעהר אומעטיג, און ער האָט
שטיל געדעדט צו זיך:

— נאָט, דיין וועלט איז פול מיט טרויער און די מענשען
ארום זיינען קראנק און אייגזאָם. מיין נשמה געהט אוים פון
וועה. וואוהין זאָל איך געהן זוכען רוה?

און עם האָט איהם א ציה געטאָן וווייטער. אין א פאָר טעג ארום
איז ער אָנגעקומען קיין גליל אין א פרוכטבארען טאָל, וואָס איז

שטאַרקער פון טויט.

און אבשלום, דער אינגסטער זוהן פון אַן אָרימען טעפּער, איז געווען א חולה נופל. די איינוואוינער פון די וויסטע בערג פון יהודה און פילע פון זיין אייגענעם דערפעל האָבען איהם געהאלטען פאר א הייליגען און אין די טעג, וועו דער רוח הקודש האָט געלויכטען אין זיינע טיפע פארבענקטע אויגען, פלעגען זיי אָפט ברענגען צו איהם קראנקע ער זאָל זיי טרייסטען, הילפען און בעטען פאר זיי רחמים.

נאָר די אלטע מוטער פון אבשלום'ען וואָס איז געווען א טאָכטער פון אן ערד-ארבייטער און געקומען קיין יהודה פון א ווייטען בליהענדען לאַנד, פלעגט האלטען אין איין וויינען און באדויערען זיין יוגענד. וויל ער האָט ניט ווי אלע אנדערע בחורים געשפילט אויף די הילצערנע פייפלאַך ביי די לויפענע כאטקעס פון די ברוין-לייביגע טעכטער פון זיין פאָלק און פלעגט ניט געהן מיט זיי אין די קאראהאדען טאנצען, אין די שטילע פארנאכטען, וועו די גרוי-סע רויטע זון זעצט זיך הינטער די בערג. און די אלטע מוטער פלעגט אָפט צוקומען צו גאָט'ס הויז, וואו אבשלום איז שטענדיג געזעסען אויף א גרויסען שטיין, פארטיפט אין זיינע געדאנקען און געקוקט אויפ'ן ווייטען וועג, וואָס האָט זיך ערגעץ ווייט געצויגען אונטען אין טאָל. און זי פלעגט רעדען צו איהם:

— זוהן מיינער, שטעה אויף און קום אהיים, וואו דו וועסט העלפען דיין פאָטער אין זיין ארבייט. דיינע ברידער געהען אום מיט די קאראוואנען, וואָס ציהען זיך פון ירושלים צום גרוי-סען בלויען ים און צוריק. זיי האָבען שהנע פרויען און געזונטע קינדער און פון אייגענם פון זיי דערצעהלט מען, אז ער איז שטארק ווי א לייב, פלינק ווי א ווינט און דער מלך פון די גרינע טאָלען האָט איהם צוגענומען צו זיינע גבורים. און די טאָכטער פון ריי-

און אייגער פון זיינע פאַסטוכער האָט אים דערצעהלט וועגען אבשלום'ען און דער פרינץ האָט געהייסען מען זאָל ברענגען דעם נביא צו אים. און וועז אבשלום איז געקומען צום פרינץ, איז ער געווען מיד און שוואך און אין די אויגען זיינע האָט געלויכטען דער רוח הקודש. און דער פרינץ האָט געזאָגט:

— איך האָב איין־אויגציגע טאַכטער. איהר איז שווער דאָס לעבען און זי זוכט דעם טויט. זי איז שענן, יונג און רייך. מען זאָגט, אז דו הילסט קראַנקע. וואָס דו ווילסט וועל איך דיר גענען, נאָר טרייב ארויס פון איהר נשמה דעם בייזען אומעט און פאריאָג די שלעכטע גייסטער, וואָס געהען נאָך איהר נאָך ווי א שאָטען און גיבען איהר ניט קיין רוה.

און אבשלום האָט געפרעגט:

— וואו איז זי, די טאַכטער דיינע?

און דער אלטער פרינץ האָט איהם ארויסגעפיהרט אין איהר צימער, וואָס איז געווען באצירט מיט גאָלד און זילבער און מיט פיגורען אויסגעשניצט פון טייערע העלפאַנט־ביינער. און דער יונגער נביא איז טרויעריג שטעהן געבליבען אין טיר, וועז ער האָט דערזעהן די קראַנקע פרינצעסין. זי איז געזעסען אין א ווינקעל און מיט ביידע הענט געהאלטען צוזאַמענגעדריקט איהר קאָפּ, די אויגען, ווי סאפירען, זיינען געווען בריוט און צושראָקען פאַנאַנדערגעעפענט און א בייזער אומעט האָט געלויכטען אין זיי.

— טאַכטער מיינע! האָט ארויסגערעדט דער אלטער פרינץ.

די מיידעל האָט דערזעהן אבשלום'ען און איז אויפגעשטאַנען. איהרע צוויי דיקע שוואַרצע צעפּ האָט זי אראָפּגעלאָזט אויף דער ברוסט. זי האָט א קוק געטאָן אויף זיין שלאַנקען דאַרען קערפּער, וואָס איז געווען אָנגעטאָן אין א לאַנגער וויסער לייוועטענער העמד. אויף זיינע לאַנגע געדיכטע האָר און צארטען לאַנגליכען פּנים מיט די גרויסע פארבענקטע אויגען — און געפרעגט:

— וער ביזטו?

— שוועסטער מיינע, — האָט געענטפערט אבשלום, — איך בין געקומען פון די ווייסטע בערג פון יהודה. מיין פאָטער איז אן אָרימער טעפּער און מיך האָט גאָט באשטראָפט מיט וועה און אומעט און געהייסען טרייסטען און הילפן קראַנקע. אין אייניגע בין איך אזוי געזעסען אויף מיין שטיין לעבען גאָט'ס הויז

געווען באדעקט מיט א פילפארביגען טעפיך פון העל־רויטע מאן־בלומען, אראַנזיסען און פיילכען.

און אין יענעם טאָל האָט געוואוינט אן אלטער רייבער אידישער פרינץ. ער האָט געהאט א סך צוויי הויקערדיגע קעמלען, שווארצע אָקסען און דינפיסיגע ציגען. זיינע דריי זיהן זיינען געפאלען אין מלחמה, די פרוי איז געשטאָרבען, און ער האָט דערלעבט זיינע טעג מיט זיין בת יחידה רבקה, וואָס איז איהם געווען טייערער ווי דער שיין פון זיינע אויגען.

די פאסטוכער פון יענעם טאָג פלעגען שטארק בענקען נאָך איהר, און זייער טרויער און ליבע אויסגיסען אויף פייפלאָך אין די שטילע נעכט. נאָר צו אלע בחורים איז געווען קאלט איהר הארץ. און די שהנע יונגע פרינצעסין מיט די שווארצע צעפֿ און שלאַנקע פים מיט קלייגע טריטלעך איז שטענדיג ארומגענאנגען אליין אדער מיט איהר אלטען פאָטער און אלע אלע ארום און ארום אין טאָל האָבען געוואוסט, אז די מיידעל ליידעט פון א שווערער מרה שחורה און זוכט דעם טויט. און ניען אבשלום איז געקומען אין טאָל און האָט דערזעהן רבקה'ן מיט איהר פאָטער אין אריינגאנג פון זייער גרויסען הויז מיט מארמאָרנע קאלאָנען, איז ער געבליבען שטעהן א פארטראכטער. און זי האָט אויף איהם אָנגעשטעלט איהר אָנגעצויגענעם בליק און געפרעגט ביים פאָטער:

— וואר איז דער יונגערמאן? ער האָט א פנים פון א נביא און איז וואונדער שעהן.

— דאָס מוז זיין איינער פון די פאָסטוכער פון די וויסטענישען פון יהודה, — האָט געזאָגט, א קוק טוענדיג אויף אבשלום'ען דער אלטער פרינץ. — זיי וואַנדערען אָפט ארום איבער דעם טאָל. אלע זיינען זיי שלאַנק און שעהן און זאָגען נביאות.

— פאָטער, וואָס פאר א אויגען ער האָט! — איז געוואָרען באצויבערט די פרינצעסין און זיי זיינען אריין אין הויז.

און אבשלום איז געבליבען אין טאָל ביי די פאסטוכער. אייניגער פון זיי האָט איהם דערקענט און אלעמען דערצעהלט אז ער איז א נביא און היילט און טרייסט קראַנקע און בעט פאר זיי רחמים.

און די שהנע פרינצעסין רבקה האָט ווידער געזוכט דעם טויט און געווויינט און געיאָמערט דורך די נעכט און אָנגעוואָרפען א שווערען אומעט אויפ'ן אלטען פרינץ.

נעלאָזט אויף די קני ביי איהר קאָפּ או, שטיל נענומען גלעטען איהר האָר, די בלאַסע צארטע באַקען און שטערען, און האָט אלץ געריידט גוטע, ווארימע ווערטער און געבעטען זי אויפשטעהן. און די יונגע פרינצעסין האָט פאמעליך נענומען אויפמאכען איהרע אויגען און א מידער ליבער שמייכעל האָט זיך באוויזען אויף איהרע בלאַסע ליפּען.

און אלע ארום זיינען צונעפאלען צו דער ערד און נענומען זינגען שבחים צו גאָט און צו זיין גרויסען נביא, וואָס איז נעקומען פון די וויסטע בערג פון יהודה.

און פון דאמאָלט אָן פלעגען די פאסטוכער פון טאָל באזינגען די ליבע פון דער יונגער פרינצעסין צום אָרימען טעפּערס זוהן, די ליבע, וואָס איז געווען שטארקער פון טויט.

און מיט אמאל בין איך צוגעפאלען צו דער ערד, און ווען איך בין אויפגעשטאנען, האב איך אין מיין נשמה דערהערט א קול, אז איך זאל פארלאזען מיין ארים דערפעל און געהן אין דער וועלט ליידען מיט לייד־ענדע, און טרייסטען זיי און בעטען רחמים. און איך בין געקומען אהער צו דיר, יונגע פרינצעסין, צו פאריאגען דיין שווערען אומעט.

און אזוי האט אבשלום נאך לאנג געוועדט צו דער קראנקער. זי האט געקוקט אויף איהם און אלץ ליכטיגער איז געוואָרען איהר פנים און אלץ ווייטער זיינען אפגעטראטען פון איהר די שלעכטע גייסטער און דער בייזער אומעט איז אוועקגעפלויגען אויף זיינע שוואַרצע פליגעל.

און אזוי פלעגט דער אלטער פרינץ אפט ברענגען דעם יונגען נביא צו זיך אין הויז. און אמאל, אין די ברענענדיגע הייסע נאכ־מיטאגען, ווען די שעפעלעך אין טאל פלעגען מיט אראפגעלאזענע קעפ פויל צופען די זאפטיגע גראזען, פלעגט זיך אבשלום מיט רבקה'ן טרעפען ביים טייכל און דאן ווידער צו איהר רעדען און רופען זי דינען נאט און העלפען ליידענדע.

און איינמאל האט פלוצים אבשלום דערהערט א גרויס גע־ווין און יאמער, וואס האט זיך געטראגען פון פרינץ'ס הויז. די קלאגערקעס זיינען שוין אנגעלאפען ווי שוואַרצע פויגעל און האבען געדרעהט פאר די אויגען מיט די רויטע טיכלעך און געשריען:

— ווינד און וועה איז אונז, די פרינצעסין איז געשטאָרבען.

דער אלטער פרינץ איז ארומגענאנגען איבער די פוסטע צי־מערען און געווויינט אויפ'ן קול.

מען האט געפונען זיין טאכטער א טויטע אין בעט.

צוויי טעג פריהער איז זי ניט ארויס פון איהר צימער און מען האט נאר געהערט, ווי זי רעדט מיט די שלעכטע גיים־טער, וואס געהען נאך איהר נאך און מאטערט זיך פון אומעט.

און אבשלום איז צוגענאנגען צום פרינץ'ס הויז און זיך אפ־געשטעלט ביים טיר.

— הערט אויף צו ווייגען, — האט ער געזאגט צו די קלאָ־גערקעס, — א נס, א גרויסער נס וועט געשעהן.

און מען האט איהם אריינגעפיהרט אין צימער, וואו די פרינ־צעסין איז געלעגען אויף דער ערד א טויטע, און ער האט זיך אראפ־

דער איבער די בלויע ימים, וואו מענשען באָדען זיך אין גאָלד און וואו די פרויען זיינען ווייסער פון שניי און זיסער ווי האָניג

— אָ, גאָט, — האָט עזרא אָפּגעזיפצט, און זיינע גרויסע שוואַרצע אויגען האָבען זיך אָנגעצונדען מיט א פייער פון בענק-שאפט, און דאָס הארץ האָט איהם אזוי שטאַרק געגומען ציהען אין יענע ווייטע וואונדערליכע לענדער.

און נאָך האָט דערצעהלט איינער פון די טרייבער פון קא-ראוואַן, זעהר אן אלטער מאַן, אז אויף די ימים איז דאָ א אינזעל און דאָרטען פליהען ארום בלויע פויגלען וואָס רעדען א מענשליכע שפראַך און ווייסען אלע סודות פון דער וועלט, און ווער עס קען איינע פון זיי כאַפּען, ווערט גליקליך, רייך זון באריהמט און דער טויט קען יאָהרען לאַנג ניט אַרויין אין זיין הויז.

נאָר די פויגלען איז שווער צו כאַפּען, ווייל זיי ווייסען, אז מענשען זיינען שלעכט און פליהען אימער הוך, הינטער די וואָל-קענס אין הימעל אריין, ארום דעם כסא הכבוד.

— אָ, גאָט, — האָט ווידער אָפּגעזיפצט עזרא און איז לאַנג געלעגען פאַרטראַכט ביים פייער.

שפעט אין אוועגט האָבען זיך די נעסט לאַנגזאם אויפגעהויבען, אָפּגעזעגענט זיך מיט'ן באלעבאָם און געזעצט זיך אויף די קעמלען.

און דער קאראוואַן האָט זיך אוועקגעצויגען ווייטער, מעלאַנ-כאָליש קלינגענדיג מיט די גלעקלאַך אין דער טיפער שטילקייט פון דער רוהיגער זומערנאַכט.

עזרא איז געשטאַנען אויפ'ן שטיין ביים ברונעם, האָט לאַנג נאָכגעקוקט דעם קאראוואַן, און די לבנה איז שוין ארויס פון די בערג און געשוואומען אין דערמיט פון הימעל, באַגיסענדיג די שוואַרצע וויסטע גענענד מיט א פאַסטאַריש געהיימנישפולען ליכט.

און דערנאָך איז עזרא אוועק אין צווייטען דערפעל, וואו זיין געליבטע האָט געוואוינט, די יונגע שהנע רחל. פון ווייטען האָט ער געהערט, ווי די נויט שרייט ביי איהר טיר, ווי א שוואַרצע ראָב אין דער נאכט.

— קרא, קרא, קרא.

ער האָט אָנגעקלאפט אין פענסטער און זי איז ארויס צו איהם א שטילע, א מידע, איהרע פוכלע ליפּען זיינען געווען בלאַס

די בלויע פויגלען.

דאָס איז געווען אין א צייט ווען איבער די ווייסטענישען פון יהודה האָט זיך געטראָגען א שווערער הונגער און די בייזע נויט איז געשטאנען ביי די טירען פון יערען ליימענעם הייזעל און גע־קראָפעט און געשריען ווי די שוואַרצע ראָבען אין די פינסטערע קאַלטע הערבסט־נעכט ערגעץ וואו אין ווייטען צפון. און אין יע־נער צייט, אין א טרוקענער געגענד לעבען אן אור־אַלטען קבר פון א אידישען נביא, איז געשטאנען א קליין דערפעל פון עטליכע שטיב־לאָך און מיט א ברונעם, ביי וועלכען עס איז נעלעגען א גרויסער שטיין. די אידען פון יענעם דערפעל זיינען געווען זעהר פאר־אָרימט נאָך פון פריהער. די ערד ארום און ארום איז געווען א מאגערע, א שטיינערנע, און ווי זיי האָבען זיך ניט נעמאַטערט איבער איהר מיט זייערע פארצייטיגע סאָכעם, האָט זי זיי נישט געקאָנט צו זאָט ערנערען.

און עס האָט געטראָפען אז ביים אָרימסטען פון די ערד־ארביי־טער איז אויסגעוואקסען א זוהן עזרא, און ער איז געוואָרען שעהן און שטאַרק ווי א יונגער דעמב אין דער גרינקייט פון פריהלינג.

און איינמאָל, אין א זומער־אוועגט, ווען איבער די בערג פון יהודה איז אויפגעגאַנגען א רויטע לבנה, האָט ביי דעם דערפעל לעבען ברונעם זיך אָפגעשטעלט א קאראוואן. די טרייבער פון קא־ראוואן, מענער פון אן אנדער פאָלק, האָבען אָנגעטרונקען די קעמ־לען און שוין געוואָלט ציהען ווייטער, נאָר דאָ איז צו זיי צוגע־קומען עזרא, געבענשט זייער אָנקומען, און זיי פארבעטען צו זיך. די טרייבער האָבען די גאסטפריינדליכקייט מיט דאנקבארקייט אָנ־גענומען. און אביסעל שפעטער זיינען עזרא, זיין פאָטער און די נעסט געזעסען ביי פייער און שטיל געערדט וועגען די ווייטע לענ־

גרויסע מויערען און הויכע שעהנע טורעמס. ער איז וועניג־וואָס געשלאָפען און כמעט פארגעסען אָן שפייז.

זעהט עזרא אויפ'ן ברעג שטעהט א שעהנער, שטארקער יונג, מיט א ברוינעם פּנים, מיט א דרייסטען אדלער־בליק, און קוקט אין דער ווייטקייט אריין.

— שלום עליכם! — האָט עזרא געזאָגט.

— עליכם שלום — האָט דער יונג געענטפערט — פון וואַנען געהסטו?

— איך געה פון אָרים דערפעל אין א ווייטען לאַנד אריין צו זוכען רייכקייט און באריהמטקייט. זאָג מיר, וואו געפינט זיך יענע שטאָט, וואָס מען קאָן פון דאָרט אריבערשווימען דעם גרויסען ים.

— יענע שטאָט איז ניט ווייט — האָט דער יונג געזאָגט. — קוק, אָט וויזען זיך די שפיצען פון איהרע טורעמס. פארנאכט געהט אָפּ א שיף צו יענעם אינזעל, צו וועלכען דו שטרעבסט. אייל זיך, זיי געשיקט און געדענק, אז גאָט איז מיט דעם, וואָס וואַגט.

און עזרא איז ווייטער געגאַנגען און אָט זעהט ער: עס זיצט אויפ'ן ברעג אן אלטער אין שמאטעס, אן איינגעדארטער ווי א סקעלעט, און קוקט אויף די כוואליעס, ווי זיי קומען מיט א האַסטיגען רוישען צו לויפען און לויפען אָפּ צוריק, און אזוי אייביג.

— שלום עליכם! — האָט עזרא געזאָגט.

— עליכם שלום — האָט דער אלטער געענטפערט און אויפגעהויבען אויפ'ן יונג זיינע טרויעריגע אויגען.

— פון וואַנען געהסטו?

— איך געה פון אָרים דערפעל אין א ווייטען לאַנד זוכען רייכקייט אַן באריהם.

— זוהן מיינער, — האָט דער אלטער געזאָגט, — סעהר זיך אום צוריק צו דיין פאָטער, מוטער און געליבטער און געה ווי פריער נאָך דער סאָכע. דער הונגער וועט פארביי און גאָט וועט ווידער שיקען זיין ברכה אויף די פעלדער. רייכקייט און באריהמטקייט זיינען גלייך ווי די כוואליעס: אָט קומען זיי אָן און אָט געהען זיי אוועק. זיי האַלטען זיך נישט אויף תמיד. דאָס רוישען זייערס

און פארשמאכט פון הונגער און די אויגען האבען געברענט מיט א פיבערדיגע שיין.

ער האט איהר דערצעהלט וועגען די טרייבער פון קאראוואן, וועגען די ווייטע רייכע לענדער אריבער די ימים און וועגען יענעם אינזעל וואו עס געפינען זיך די בלויע פויגלען, וואס רעדען א מנשליכע שפראך, וויסען אלע סודות פון דער וועלט, און וועז מען כאפט איינע פון זיי, ווערט מען רייך, שטארק און באריהמט. און אז ער האט באשלאסען געהן זוכען די פויגלען און שפעטער באגליקען זיין ארעם לאנד.

און א נאנצע נאכט האבען זיך עזרא'ן ג'חלום'ט, וויים־ליי־ביגע מיידלאך מיט בלויע אויגען, אנגעטאן אין לייכטע, זיידענע קליידער, ווי בת מלכות. אין גלייכע שורות זיינען זיי געגאנגען נאך וואסער צום זילבערדיגען פאנטאן און זייערע גאלדענע קרוינען האבען געפינקעלט מיט בריליאנטען. און דער אינזעל האט זיך איהם ג'חלום'ט און א גרויסער בלויער פויגעל האט געוועט צו איהם מיט א מענשליכער שפראך און דערצעהלט פון אוצרות וואס זיינען באהאלטען אין די בערג פון זיין לאנד, און אויף מארגען איז עזרא שוין ניט געגאנגען אין פעלד אריין.

— לאזט מיר געהן אין ווייטען לאנד אריין, — האט ער ג־זאגט צו זיין פאטער און מוטער. — איך וועל ווערען רייך און באריהמט.

— וואוהין וועסטו געהן? — האט די מוטער זיך צעווויינט. — דריי קינדער האב איך געהאט. האט איינעם א שלאנג געטויט, די שוועסטער דיינע איז בלינד געוואָרען, און דו ווילסט אונז אויך פארלאזען. דער הונגער איז גרויס און דו וועסט פאלען אין וועג.

נאר דער פאטער האט געזאגט:

—גוט! און זאל גאט בענשען דיין וועג.

און אויפ'ן צווייטען פריהמארגען, עס האט נאר נענומען לייכטען אויפ'ן הימעל, האט עזרא זיך געלאזט אין ווייטען וועג, באגלייט מיט די ברכות פון טאטען און דעם געוויין פון דער מאמען און דער געליבטער. ער איז געגאנגען דריי טעג און דריי נעכט, ביז ער איז ענדליך אנגעקומען צו די ברענען פון גרויסען בלויען ים. אויפ'ן וועג האבען זיך איהם פארגעשטעלט גערטנער, פאנטאנען,

א מלאך איז פארבייגעפלויגן

(א פאלעסטינער אידיליע)

1.

נעקומען איז דער פריהלינג. אין א פרעהליכען שוידער און אין א זיסער מידקייט האָט נעגרינט די הייליגע ערד. אין שניי־ווייסע געווענדער ווי כלות, האָבען זיך באפוצט די מאנדעל־בוימער, פאנאנדערגיסענדיג ווייט ארום כוואליעם ריח. זעל־טען שעהן איז געווען דער פריהלינג אין דער קליינער קאלאָניע, וועלכע האָט זיך מיט איהרע ווייסע הייזלאָך און אראנזשען־גערט־נער צוגעטוליעט צום ברעג ים אין גרויסען עקאליפטום־וואלד. און אין לבנה־נעכט, וען דער וואלד פארטראכט זיך צוהערענדיג צום אייביגען ים־גערויש, פלעגען די קאלאָניסטען־טעכטער שפא־צירען מיט די ארבייטער איבער די אלעען, זינגענדיג די מעלאָ־דישע מזרח־לידער, פול מיט צערטליכקייט און ליבע.

איינמאל אין א בלאסער, לינדער נאכט איז דער יונגער ארבייטער שמעון, וועלכער איז ניט לאָנג נעקומען פון יהודה, אוועק צו א קאלאָניסט בעטען ארבייט. איינזאם האָט ער זיך געפיהלט אין זיין נייעם פלאץ. און אין דעם פריהלינגס־אוועגט האָט ער זיך קיין אָרט נישט געקאָנט געפינען און זיין נשמה האָט געגאָנט פון בענקשאפט.

ביים קאלאָניסט אין שטוב איז געווען פינסטער. אויפ'ן שוועל, אינגאנצען אין ווייסען, איז געזעסען א יונגע מיידל און שטיל געזונגען. זי האָט געהאט א שווארץ־חן'עודיג פנים און גרויסע בלויע אויגען.

— דער טאטע איז אין דער היים? — האָט שמעון געפרעגט, קוקענדיג אויפ'ן מיידל.

פילט נאר אן די נשמה מיט זארג און בענקשאפט. נאר עזרא איז ווייטער געגאנגען און איז ענטדליך אנגעקומען אין דעם פארשפרא־
בענעם לאנד, אין דעם לאנד פון רייכקייט און גליק.

* * *

און וועו נאך פילע יאהרען וואנדערונגען איבער ווייטע פרעמ־
דע לענדער און אינזלען, אן אויסגעמאטערטער פון נויט און אייי־
ביגען זוכען די בלויע פויגלען, וואם טראגען זיך הינטער די וואל־
קענם אין הימעל ארויו ארום דעם כסא הכבוד, איז עזרא צוריק
געקומען צו די ברעגען פון יהודה, האט ער נאך אלץ געטראפען דעם
אלטען בויים ים אין זיינע שמאטעם. מיט טרויעריגע אויגען האט
נאך אלץ דער אלטער געקוקט אויף די כוואליעם, ווי זיי קומען
מיט א האסטיגען רוישען צולויפען און לויפען אפ צוריק. אוז
אזוי אייביג.

ווי אין וואלד פֿארבאָרגענס האָבען די בוימער, די גרעזלאך און די פּעלד־בלומען, גיסענדיג פון שמחה אלמאז־טרערען, אָנגעהויבען זינגען צוזאמען מיט די פויגעל א מאָרגען־תפלה דער אויפגעהענדער זון. די ערד האָט זיך אָקאָמפֿאָנירט. די גאנצע וועלט איז פול געוואָרען מיט א געזאנג, און פון די בלויליכע הימלען האָט גאָט צו דער ערד א שמייכעל געטאָן.

2.

שמעון איז פֿריה אָרויס צו דער ארבייט.

די זון האָט געשפּילט מיט איזומרוסטען אין דעם טוי־נאסען גראָז. פון ים האָט געבלאָזען א ווייכער ווינטעל, וועקענדיג אין הארצען שטילע טרוימען. אין דער זעלבער רגע איז פון וואלד ארויס אויפ'ן וועג מרים.

— מרים, שלום! — האָט זיך שמעון דערפרעהט.

— שלום! — האָט דאָס מיידעל געענטפערט, אראָפּלאָ־זענדיג איהרע אויגען. — איך האָב ליב שפּאַצירען פריהמאָרגענס און קלייבען בלומען. איך באָפּוץ מיט זיי מיין צימער.

— זיי שאטען צו די אויגען, — האָט שמעון געזאָגט. — טראָג זיי ניט צו צום פּנים. דאָס זיינען אנעמאנען.

— איך וויים. און אָט האָב איך געפונען א בלויע פייליכען. זעה נאָר וויי צאַרט זי איז.

געשטאַנען איז מרים איהם אנטקעגען א צויבערענדע, א שעהנע און שטראַהלענד איז געווען דער גלאַנץ פון איהרע אויגען, און די יוגענד איהרע איז געווען ווי א ראָזיגער פריהמאָרגען אין וואלד. שמעון האָט אָנגענומען דאָס מיידעל פאר'ן האָנט. זי האָט אויפגעציטערט און א שוואכע רויטקייט האָט זיך אָנגעצונדען אויף איהרע דונקעלע באקען.

— איך בין איצט געגאנגען און וועגען דיר געטראכט, — האָט ער געזאָגט, אריינקוקענדיג דער מיידעל אין די אויגען.

זי האָט איהר קאָפּ אראָפּגעלאָזען און די בלום איז ארויסגע־פאלען פון איהר האנט. איבער זיי איז דורכגעפלויגען א מחנה פויגלען, הויך צוויטשערענדיג.

— ער קומט באלד, — האָט זי געענטפערט.

שמעון האָט זיך אוועקגעזעצט אויף א שטיין, וואָס איז געלעגן ביי דער וואנד און האָט זיך פארטראכט. און דאָס מיידל האָט העכער אָנגעהויבען זינגען, אָנפילענדיג די זילבער בלויע לופט מיט די טענער פון איהר צארטען קול.

פלוצים האָט זי זיך אָפגעשטעלט און געפרענט שמעון'ן:

— פון וואנען ביזטו געקומען? פריהער האָב איך דיך דאָ קיינמאל ניט געזעהן.

—איך האָב געארבייט אין יהודה, — האָט ער געענטפערט.

ערגעץ אין וואלד האָט אָהן וועדטער געזונגען אן אראבישער וועכטער. זיין ליד האָט אבלדיג געקלאָנגט און שמעון'ן איז געוואָרען אומעדיג פון דעם מאָנאָטאָנעם ניגון.

— דער וועכטער זינגט, — האָט דאָס מיידל געזאָגט. — זיין שהנע כלה איז געשטאָרבען און איצט בענקט ער און קלאָגט אלץ נאָך איהר.

זי איז אנטשווינגען געוואָרען.

די פולע לבנה איז ארויסגעשוואומען פון אונטער די וואלקענס, און דער וואלד האָט ווידער אָנגעהויבען שטראהלען און פינקלען.

אויפ'ן וועג האָט זיך באוויזען מרים'ס פאָטער. הינטער איהם, מאָדנע שאָקלענדיג זיך, איז נאָכגעשוואומען זיין שווארצער, הויקערדיגער שאָטען.

— מען וואָרט אויף דיר, — האָט מרים געזאָגט, געהענדיג איהם אנטקעגען.

גוט, מען האָט מיר שוין געזאָגט, — האָט ער זיך געוועדעט צו שמעון'ן, — קאָנסט זיך מארגען שטעלען ארבייטען.

שלום, — האָט שמעון געזאָגט און א נייג געטאָן זיך צום מיידל.

שלום! — האָט דער אלטער געענטפערט און איז אריין מיט מרים'ן אין שטוב.

שמעון האָט נאָך לאנג געבלאָנדזשעט איבער דער קאָלאָניע. אלץ שהנער איז געוואָרען די נאכט. דער פארשלאָפענער טייכעל אונטער'ן „נאָלדענעם בארג" פון דער קאָלאָניע, האָט זיך איבער-געגאָסען מיט זילבערנע שטראָמען און א טיפער סוד האָט זיך

ביבליאטיק און לעז ציטער פון אידיש
פערבאנד

א גלײקלעכע מוטער מיט א קינד אויפֿן אָרעם וועלן ער נעהט צוריק פון דער ארבייט א מידער, מיט א קאָסע אויפֿן אקסעל. זי איז שוין ניט ווייט פון איהם און דאָס ראָזע קינד ציהט זיינע דיקע העגטלאָך און לאכט. און ארום און ארום שאָקעלט זיך שטיל דאָס פֿארטיגע, הויכע ברויט און די זון פֿארגעהט הינטער די אייגענע בלויע בערג.

וועלן דער טוי האָט אָפּגעטרוקענט אויף די אָראָנזשען, האָבען זיי אָנגעהויבען ארבייטען. שמעון און בנימין זיינען געגאנגען מיט לייטערס און האָבען געשניטען די פֿירות פון די שפּיץ־בוימער. די מיידלאָך האָבען געשניטען מעהר אונטען. לעבען יעדען איינעם איז געשטאַנען אן אראבקע מיט א קאָרב אויפֿן קאָפּ, אין וועלכען זי פלעגט אָפּטראָגען די אָראָנזשען אין א גרויסען הילצערנעם קאמער, וואו מען האָט זיי סאָרטירט, געוויקעלט אין פּאפּיר און געפּאקט אין קעסטלאָך.

שושנה האָט געארבייט שווייגענדיג. חנה האָט געזונגען ווי א פויגעל ביים זונען־אויפגאנג, אויך געפלאָפּעלט אָהן אן אויפהער מיט איהר שווארץ אויגיגער פאטמא, וועלכע האָט געהאָט קוילען־ברענענדיגע אויגען אן געזונטע ווייסע צייהן.

— חנה, לאָמיר זיך בייטען מיט די אראבקעס, — האָט זיך א ווייצעל געטאָן בנימין. — מיינע האָט אן אויסזעהן פון א מכשפה.

— זי וועט צו דיר ניט געהן, — האָט חנה מיט א געלעכטער געענטפערט.

— פאטמא, וועסט געהן צו מיר?

— לא (ניין), — האָט די אראבקע געענטפערט, א שאָקעל געבענדיג מיט'ן קאָפּ אזוי, אז די אָנגעהאנגענע מטבעות האָבען א קלונג געטאָן.

די זון האָט באלויכטען מיט איהרע לעבעדיגע שטראהלען די באיארע, ווארפענדיג פארשידענע צייכנונגען און גאָלדענע פלעקען איבער די שמאָלע אלעען פון גאָרטען.

פלוצים האָט חנה אָנגעהויבען זינגען, און בנימין האָט באלד אונטערגעכאפט דאָס ליד. איינהערענדיג זיך האָט שמעון געחלום'ט וועגען מרים'ן.

— קום צו מיר, געליבטער מיינער, — רופט זי איהם. — לאָמיר געניסען פון דער ליבע ווי לאנג מיר זיינען נאָך יונג

— שפּעטער וועל איך קומען אין גאָרטן אָון מיר וועלען צוזאמען שניידען די אפּעלסינען, — האָט מרים געזאָגט.

זי האָט אַ שאָקעל געטאָן מיט'ן קאָפּ און איז פארשוואונדען הינטער די בוימער. ער האָט איהר לאַנג נעקוקט און נעטראכט:

— אפשר וועט זי מיך ליב באקומען.

א נעדיכטע, שאָטענדיגע אלעע האָט ארומגערינגעלט די באיארע, וואוהין שמעון איז געגאנגען ארבייטען. ביים טויער פון גאָרטן, אויף א שטיין, איז געזעסען דער וועכטער, א יונגער, בריים־ביניגער, אָפּגעברענטער בחור.

— אשר, איז נאָך קיינער ניט פּאראן? — האָט שמעון א פּרעג געטאָן.

— דאָרטן זיינען חנה און בנימין, — האָט דער וועכטער אָפּגעענטפערט. — שמעון, האָסט געמערקט וווי חנה ווערט מיט יערען טאָג שעהנער. אז זי גיט א קוק אויף דיר, איז גלייך ווי די זון וואָלט אין פּנים א שיין געטאָן. אך, איז דאָס א מיידעל.

חנה איז געווען די בעסטע ארבייטערקע אין קאָלכּניע. אן אָפּגעברענטע פון דער זון, א בויגזאמע ווי א יונגע צווייגעל, מיט א ליבען, רופענדען שמייכעל אויף די פּולע ראָזע ליפּען. די יונגע ארבייטער האָבען געבענקט נאָך איהר און קיינער פון זיי האָט ניט געוואוסט וועמען זי וועט אוועקגעבען איהר האַרץ.

— שושנה קומט! — האָט שמעון געזאָגט — באלד וועלען מיר זיך שטעלען ארבייטען.

אויפ'ן וועג האָט זיך באוויזען מיט א קערבעלע אין האנד שושנה, די טאָכטער פון אָרימען שניידער. זעלטען וועט זי פלעגט זיך מיט עמיצען חבר'ן, און אן איינזאמע, אן אומעדיגע האָט זי שוין צייט אייניגע יאָהר געוואנדערט איבער די קאָלכּניעס.

— עס איז אזוי לאַנגווייליג, — האָט ווידער אָנגעהויבען דער וועכטער. — און צו חנה'ן איז נישט צוצוטרעטען. זי איז אן אומרוהיגע. אך, מען דארף גאָר אוועק ערגעץ־וואו ווייט און אָן אלץ פארגעסען.

ער האָט מיט בוידע הענט צוזאמענגעדריקט זיין קאָפּ. אין די לאנגע, שלאָפלאָזע נעכט, זיצענדיג אָנגעשפּאַרט ביי א בוים און צוהערענדיג זיך צום קלענסטען גערויש, פלעגט ער חלום'ען וועגען חנה'ן. אָט געהט זי איהם אנטקעגען אין פעלד א געזונטע,

ווערטער. אזוי האָט ער ליב געהאט צו זינגען אין שעה'ן פון איינזאמקייט, ווען זיין נשמה האָט זיך ערגעץ וואו געצויגען און פון בענקשאפט געווויינט. און הערענדיג איהם האָט שמעון וואכענדיגערהייד געזאָגט, און געדוכט האָט זיך איהם, אז פֿארשוואונדען איז דער חדר, דער וואלד און בנימין.

— אומעדיג איז מיר — האָט פֿלוצים א זאָג געטאָן בנימין, און אויפשטעהענדיג פון בעט האָט ער אָנגעהויבען שפּאַנען אין־בער'ן חדר — וואָס פאר אן אומרוהיגע נאכט! אין אזעלכע נעכט איז גוט צו חלום'ען מיט א געלעכטער וועגען פריהלינג... אָון מיר... מיר וועלען פארפאלען וועלען דאָ אָהן לעבען. מיר איז קאַלט, און אונז אלעמען איז דאָ קאַלט אָהן ליבע. נישטאָ קיין מיידלאָך ביי אונז. און ארום — דער וואלד, דער ים, די גרינע בערג, לאָנקעם באדעקט מיט בלומען. עס איז געווען א צייט, וועו אונזערע מיידלאָך האָבען געפאשעט שאָף און געהיט די ווייס־גערטנער. זיי האָבען געזונט זייערע געליבטע אין די בערג, זינ־גענדיג „שיר השירים" און איצט, מידע און בלאסע, פיהרען זיי טרוקענע, קלוגע שמועסען. אויך מיר, שמעון, טויגען ניט פאר א ניי, געזונט לעבען. מיר זיינען זעהר צובראָכען, ביי אונז איז ניט פֿאראן קיין שטאַרקער רצון. דאָ דארף מען האָבען געזונטע, גלויבענדע מענשען.

ער האָט זיך ווידער א וואַרף געטאָן אויפ'ן געלעגער, און באהאלטען זיין פּנים אין קישען. און נוצלאָז האָט זיך איהם געדוכט איז זיין ארבייט אין אייגענעם לאנד, און געגלוסט האָט זיך איהם אלץ וואַרפען און אוועקגעהן.

— אוועקפֿאהרען ערגעץ ווייט — האָט ער ארויסגערעט, אראָפּדרעהענדיג דעם קנויט פון לעמפּעל.

שמעון האָט געשוויגען. ער האָט געטראכט גאָר וועגען עפעס אנדערש. מרים האָט איהם גראד אָנגעטראָפען אין דער פריה אין וואלד פאר'ן אוועקגעהן. געבענדיג איהם א בלום, האָט זי שטיל געזאָגט:

— קום אריין צו מיר אין אָווענט, דער טאטע איז אין דער פריה אוועקגעפאָהרען אין שטאָט אריין און וועט מסתמא דארט לאנג פארבלייבען. ווייסט, אונזער ווייסער פערד איז ג'פנר'ט

און נישט אויסגעלאָשען איז נאָך דער פייער פון אונזער בלוט. די שטערען וועלען מיט זייער שיין אונז באלייכטען, די בוימער וועלען אונז מיט א חופה באדעקען, די גראָזען און בלומען וועלען זייערע שמעקענדע ריחות צוגיסען.

פארנאכט איז מרים א פארטראכטע, א שטילע אוועק אין נאָר־טען, וועלכער האָט מיט זיינע שלאַנקע קיפאריסען געדונקעלט זיך אויפ'ן זוים פון דער אונטערגעהענדער זון. דעם גאנצען טאָג האָט זי געמאטערט אן אונפארשטענדליכע בענקשאפט און זי האָט אליין דערמאָנט די פריהמאָרגענדיגע באגעגעניש מיט שמעון'ען.

— ער איז א ליבער, — האָט זי געקלערט.

ס' איז שוין געווען שפעט, וועו זי איז געקומען אין באיארע. די ארבעקעס האָבען שוין אָפגעטראָגען די לעצטע קערב אראנזשען. שמעון האָט איהר געגעבען א שער און זי האָט געגומען פלינק שניידען די אָראָנזשען, וועדטלענדיג זיך מיט חנה'ן. שמעון איז געשטאנען נעבען איהר און זי פלעגט איהם אָפט אָנריהרען מיט איהר יונגען, שעהנעם קערפער. און געשמעקט האָט פון איהר קערפער א ריח פון וואלד און גרינע פעלדער און יעדעס מאל וען דאָס מיידל פלעגט זיך צוריהרען צו שמעון'ען, האָט א זיסע מידקייט זיין הארץ ארומגענומען.

חנה איז פלוצים שטיל געוואָרען און א געריכטער שאָטען האָט באדעקט איהר פנים.

אָוועגט־צייט, אין דער ארבייטער־קיך, האָט חנה, מאָרגע שמייכלענדיג, א פרעג געטאָן שמעון'ען:

— פון וועו אָן האָסטו זיך עס באפריינדעט מיט מרים'ען? זי איז זעהר א שעהנע, נישט אמת?

— יאָ, א שעהנע, — האָט שמעון געענטפערט און איז אנט־שווינגען געוואָרען.

3.

עס איז נעווען א קאלטע נאכט. א בייזער ווינד האָט נע־בלאָזען און דער וואלד, ווי א ים אין א שטורעם, האָט טעמפ נע־רוישט. שמעון איז געזעסען אין א ווינקל פון זיין אָרימען חדר. בנימין, ליגענדיג אויפ'ן געלעגער, האָט געקוקט אויפ'ן פארדויבערטען באלקען און אונטערגעזונגען עפעס א ניגון אָהן

— שלום! וואו האָסטו אָנגענומען אזוי פיל בלומען?
זי האָט איהם דערלאַנגט ביידע הענט.

— ביי דיר איז ווי אין א גאָרטען — האָט שמעון ווייטער געזעדט, האַלטענדיג איהרע הענט און קוקענדיג איהר אין איהרע בלויע אויגען.

זי האָט איהם געבעטען זעצען זיך און געעפענט דאָס פענסטער. אויפ'ן הויף האָבען גערוישט די קיפאַריסען, ווייט אין וואלד האָט געשריען אן איינזאמער נאכט־פויגעל, און ערגעץ וואו האָבען געוואָיעט שאקאלען.

— דער ים רוישט! — האָט שטיל אָנגעהויבען מרים. — ס'איז אומעטיג אין אזא מין אָוועגט. אָט איהר, ארבייטער, זינגט אלע צוזאמען אין קיך ביי דער וועטשערע און אייך איז פרעהליך... און מיר איז אזוי אומעטיג.

מיט אמאל איז זי אנשוויגען געוואָרען.

— מיר איז ניט אומעטיג — האָט שמעון געזאָגט, — אין טראכט תמיד וועגען דיר. זינט איך האָב דיך דערזעהן, קלער איך נאָר וועגען דיר.

דאָס מיידעל האָט בריט פאנאנדערגעמאכט איהרע אויגען און אראָפּגעלאָזען דעם קאָפּ.

א ווייל האָבען זיי געשוויגען. אין וואלד האָט נאָך אלץ געשריען דער איינזאמער נאכט־פויגעל און געוואָיעט האָבען די שאקאלען.

— דו ביסט שעהן, מרים, און דיינע אויגען זיינען ווי די פיילכען אין אונזער וואלד.

— רער נישט אזוי — האָט זי א שעפטשע געטאָן און צוגעגאַנגען צום פענסטער. נאָר ער איז איהר נאָכגעגאַנגען, אָנגענומען איהרע הענט און אָנגעהויבען זי קושען. זי האָט זיי ניט אוועקגענומען און איז געשטאַנען פאר איהם א שטיל, ווי א אומעטיגע תפלה. א פרייד האָט איהם ארומגענומען און ער האָט געזומען רערען וועגען זיין ליבע. זי האָט זיך צוגעטוליעט צו איהם און פאַרמאַכט די אויגען, א גליקליכע, מיט א שמייכעל אויף די ליפּען.

— ליבער מיינער — האָט זי קוים, קוים געשטעפטשעט — טייערער מיינער!

און דער פאָטער ווילְ קויפען א נייעם. ער וועט ניט אזוי גיך קומען צוריק.

היינט אין אָוונט וועט ער זיין אין איין צימער און וועט איהר קאָנען זאָגען וועגען זיין לִיבע. ווי פרעהלִיך און אומרוהיג זיין הארץ קלאפט. נאָכדעם האָט זיך געצויגען א לאנגער אומ־ענדלִיכער טאָג! אָט האָט דער זונען־אונטערגאנג באדעקט מיט א העלְ־רויטען גלאנץ דעם גאנצען הימעלְ און איינגעהילְט אין דעמערונג די בערג־שפיצען. אין זעלְבען טאָג, געהענדיג פון דער ארבייט, האָט חנה געזאָגט:

— שמעון, היינט וועט זיין א פינסטערע נאכט. איך וועלְ צו דיר קומען, און מיר וועלְען גענהן ווייט אין וואלד אריין, צום ים צו. איך האָב לִיב פינסטערע נעכט. מיר וועלְען הויך זינגען און שיסען. גוט? — איהרע אויגען האָבען זיך אָנגעצונדען און א רויטקייט האָט איהר פנים באדעקט.

— היינט וועלְ איך ניט גענהן — האָט שמעון א זאָג געטאָן — קום מאָרגען, חנה.

—איך וועלְ אלִיין גענהן. עס איז דאָך אזוי גוט איבער'ן וואלד צו בלאָנדזשען אין א שטאַרק פינסטערער נאכט.

און מרים האָט פארפוצט איהר צימער מיט בלומען און אָנ־געטאָן איהר שעהנסטע שבת'דיגע קלִיד. פארנאכט האָט זי זיך פארקלערט צוגעזעצט צום פענסטער. דער לעצטער שטראהלְ פון דער אונטערגעהענדער זון האָט באגילְט איהר בלאָנדען קאָפּ, גלִיטשענדיג זיך איבער איהר פנים. דערנאָך איז אָנגעקומען דער אָוונט. מרים זיצט נאָך אלִין בייס פענסטער און וואַרט. אָט האָט מען שוין די לעצטע לִיד אין ארבייטער־קיך אָבגעזונגען, דער פייער פון זייער קעראָסין־לעמפּעלְ איז אויסגעלאָשען. אפשר איז ער קראנק געוואָרען — טראכט אומרוהיג דאָס מיידעלְ. נאָר ניין, אימיצער איז פון אונטער די בוימער ארויסגעגאנגען אויפ'ן ייעג.

—דאָס איז ער. ער קומט, לִיבער מיינער!

זי האָט פלִינק פארמאכט דאָס פענסטער און אָנגעצונדען דעם לאָמפּ. א שטילְער עניות'דיגער קלאַפּ אין טיר. זי האָט אויפ־געציטערט.

— קום אריין!

חנה האָט זיך פּלוצים אומגעקערט צוריק און פּאַרשווינדעניג הינטער די בוימער איז זי אַוועק צום ים. נאָך דעם איז זי אַריין צו שושנה'ן און געקלאָגט זיך אויף איהר ביינקשאפט אָון בײַדע מיידלאָך האָבען שטיל געווײַנט.

שמעון איז אַוועק אהיים.

— וואָס פֿאר א מאָדנע זי איז — האָט ער געטראכט, ציטערענדיג פון קעלט.

אין צימער האָט ער זיך אנידערגעלעגט אויף זײַן האַרטען געלעגער און צוגעדעקט זיך מיט'ן אַלטען פּאַלטאָ. דער פּינסטערער טאָג האָט מיט א האָפּנונגסלאָזען בליק פון גוסס געקוקט אין קלײַנעם, דונקעלען פענסטער, און האָט אָנגעפּילט דאָס צימער מיט א שווײַגענדען טרויער.

— מרים, דו וועסט ניט קומען צו מיר? — האָט שמעון געפֿרעגט פון היץ. — מיר איז היים און שטיקענד.

פּארנאכט איז געקומען חנה. שטיל איז זי אַריינגעגאַנגען און האָט זיך אוועקגעשטעלט נעבען זײַן געלעגער. אין צימער אַיז געווען פינסטער.

— שמעון, דו שלאָפֿסט? — האָט זי געפֿרעגט און אָנגעבויגען זיך איבער איהם.

— דאָס ביסטו, חנה? וועו ביסטו געקומען? ווי פינסטער עס איז.

— אָט באלד וועל איך אָנצינדען דעם לאָמפּ — האָט חנה געזאָגט.

אין די שויבען פון די פענסטער האָט נאָך אלץ געקלאפט דער רעגען. חנה האָט אָנגעצונדען דאָס נאפט־לעמפּל און דער אָרימער ארבייטער חדר האָט זיך באלויכטען מיט א דונקעלען שיין. די שאָטענס האָבען פֿלוצים אויפגעציטערט און זיך פּארוקט אין דיווינקלען. חנה האָט זיך אַוועקגעזעצט אויפֿ'ן ברעג פון זײַן געלעגער און אָנגעהויבען שטיל צו רעדען:

— שמעון ווייסט, איך קלייב זיך קיין גליל; קום מיט מיר, ליבער! מיר וועלען זיך באזעצען ערגעץ אויף א בארג, פון וואַנען מיר וועלען קאָנען זעהן אונזער לאנד. אויסבויען וועלען מיר זיך א קליין הייזעל אונטער די שאָטענס פון די אלטע בוימער

4.

שבת. אין א טיפע, שווארצע מחשבה איז פארזונקען דער עקאלאיפטוס־וואלד. נידריג איבער'ן גרויען ברויזענדען ים זיינען געשוואומען פארמלאָזע, דונקעלע וואלקענס און א געדיכטער נעבעל האָט באדעקט די ווייטע גלי בערג.

נאָך מיטאג האָבען אייניגע ארבייטער, און אויך שמעון, געקלערט אוועקגעהן צום זומפ אויף געיעג נאָך ווילדע קאטשקעס, אָבער ס'האָט אָנגעהויבען שפריצען א רעגענדי און יעדערער איז אוועק צוריק אהיים. חנה איז געגאנגען מיט שמעון'ן. שוין לאנג, אז זי האָט זיך געקליבען איהם עפעס זאָגען, אָבער זי פלעגט זיך אלץ ניט אנטשליסען. און אין דעם פארוואלקענטען טאָג האָט איהר הארץ שטארק געקלעמט פון וועהטאָג. מיטאָג צייט איז זי געזעסען א פארטראכטע, און אומזיסט האָט דער שומר פון באיארא געזונגען די שעהנסטע לידער, זי איז די גאנצע צייט געזעסען און געשווייגען.

שוין פון פריהמאָרגען אָן האָט זיך שמעון געפיהלט שוואך. דער קאָפ האָט איהם וועה געטאָן און דער גאנצער גוף האָט גענאָגט.

— איך פיבער, — האָט ער געזאָגט, א ציטער טוענדיג.

חנה האָט אָנגענומען איהם ביי די הענט און געזאָגט:

— געה, לעג זיך צו, שמעון. איך וועל שפעטער קומען צו דיר.

דער רעגען האָט געגומען שטארקער גיסען. זיי האָבען זיך אוועקגעשטעלט אונטער'ן בוים.

— דו, חנה, האָסט שטארקע, אָנגעמאָלעטע הענט. אן אמת'ע ארבייטערקע ביסטו. און בנימין קלאָגט זיך נאָך אויף אונזערע מיידלאך.

— ער איז נערעכט — האָט זי געענטפערט. — זיינען דען די קאָלאָניסטען־טעכטער ארבייטערקעס? מרים האָט צעברטע, ווייסע הענט. נו, גענה און לעג זיך, שמעון.

— יאָ, זי איז אינגאנצען אזא צעברטע, א ווייסע ווי א מלאך— האָט שמעון געזאָגט און א ליכטיגער שמייכעל איז דורכגעלאָפען איבער זיין פנים.

דיג א טונקעלען שיין אויף א זיך שאקלענדען זקן, וועלכער שפּעטשעט א תפלה.

— דאס איז מיין טאטע! — ווי׳ער א געשריי טאן און קאן ניט.

5.

אין אייניגע וואכען ארום איז געווען א יום טוב אין קאלאניע. דער וואלד האט זיך באלייכט מיט א פאנטאסטישען פלאם פון פלאקערנדע צולייגטע פייערען. די בחורים און די מיידלאך, האלטענדיג זיך פאר די הענט, האבען געפיהרט ארום זיי קאראהאדען. זיי האבען געפאטשט אין די הענט, געשאסען אין דער לופטען, צוריים־ענדיג די נאכט שטילקייט און דאס שווייגען פון די פעלדער.

מרים האט אין דעם יום טוב אוועגט געלויכטען מיט אן אויסערגעווענהלעך שענקייט. טאנצענדיג אין קאראהאד, האט זי געהאלטען שמעון׳ען פאר׳ן האנד, און ער איז געווען ווי אין א נעבעל פון דער נאהענטקייט פון זיין געליבטער מיידעל.

וועז די יוגענד האט זיך צוזייט איבער׳ן וואלד, האט שמעון שטיל א שפּאטשע געטאן מרים׳ען:

— קום צום ים.

און זיי זיינען פארשוואונדען אונטער די בוימער, וואו עס האט זיך צווישען די באיארעם און ווינגערטנער געשלענגלט דער וועג צום ים. אין דער נאכט האבען ניט געוואיעט די שאקלען, אנגעשראקענע פון דעם יום טוב׳דיגען שיסען, און ניט אויסערגעוויפען האבען זיך די וועכטער ארויבער, וועלכע האבען רוהיג געדרעמעלט אין זייערע ביידלאך.

מיט מידע טריט זיינען זיי געגאנגען און געשוויגען. לידער טענער האבען זיך געטראגען פון דער קאלאניע, שטיל און לאנזאם אפּשטארבענדיג איבער זיי. שמעון האט דערקענט צווישען זיי חנה׳ס קול. זי האט לידענשאפטליכער און העכער פון אלעמען געזונגען:

„חבקיני נא,
נשקיני נא
על עין ועל פה".

און וועלען לעבען אַ שעהן אַרבייטער לעבען. וואָס פֿאר אַ תּכלית איז וואַנדערען איבער די קאָלאָניעס?

שמעון האָט געהערט און געקוקט אויף חנה'ן. ער האָט באַמערקט, אז איהרע אויגען זיינען רויט פון טרעהרען, און האָט זיך זעהר פֿאַרוואונדערט.

— חנה, האָסט געוויינט? — האָט ער געפֿרעגט.

— יאָ, מיין פֿרייַנד! דאָס קומט זעלטען מיט מיר פֿאָר. מיט אמאָל איז מיר געוואָרען שווער און די טרעהרען האָבען זיך אליין אָנגעהויבען גיסען. איך וועל דיר אמאָל דערצעהלען, פֿאַרוואָס איך האָב געווויינט. אָט, וועַן מיר וועלען געהן אין גליל.

— אויף פּסח קלייב איך זיך קיין ירושלַים. און נאָכדעם אפשר אויך אין גליל. טרוימען איז אזוי שעהן, אָבער דאָס לעבען איז דאָרט שווער, און וועַר ווייס, צי איך וועל דאָרטען קאָנען אַרבייטען.

— צו וואָס זשע ביזטו אַהער געקומען צו פּאָהרען, וועַן עס שרעקט דיר דאָס שווערע לעבען?

— ניט דאָס איז עס — האָט שמעון מיעד געענטפערט, — גאָרניט דאָס.

אין אוועגט האָט שמעון געקראָגען היץ. חנה איז ניט אָפּגעטראָטען פון איהם און געוואַרט אויף בנימינ'ען. זי האָט אראָפּגעדרעהט דעם לאָמפּ. שמעון האָט צייטענווייז געקרעכצט. דאָן פּלוצעם זיך די מיידל אָנבויגען איבער איהם, שעפּטשען איהם ליבליכע ווערטער און פּעסט, פּעסט צודריקען איהרע ליפּען צו זיין הייסען, ברענענדיגען שטערען.

— וואו זיינען מיר? — האָט שמעון געפֿרעגט.

איהם האָט זיך געדוכט, אז ער איז אין א טאָל, וואו עס שטעהט א ווייסע שוהל באַדעקט מיט שטראָמען פון לבנה שטראַהלען. וואו ניט וואו, ווי אויפֿגעמאַכט, שאָקלען זיך שטיל די הויכע פּאַלמען. פון ווייטענס זעהט זיך איבער א פּאַרגעסענעם קבר אן איינזאַמער קיפּאַריס. דער בענקענדער רוח אלהים שוועבט אין דער לאַזור לופט איבער דער ערד. ער גענעט אריין אין שוהל. עס איז פֿינסטערלאָך. אויף דער בימה ברענט א ליכט, וואַרפענ־

6.

דער יום טוב אין קאָלאָניע האָט זיך ביז'ן פּריהמאָרגען פֿאַרצויגען. די יוגענד האָט אָהן אַן אויפֿהער געטאַנצט און געזונגען. און מרים, א באשפֿריצטע פון נאכט־טהוי, האָט ווידער געדרעהט זיך מיט שמעון'ן אין קאָראָהאָר...

אויף מאָרגען, נאָכ'ן יום טוב, איז מרים קראַנק געוואָרען אויף גאָלגען פיבער און מען האָט זי אוועקגעפיהרט אין דער צווייטער קאָלאָניע, וואו עס איז געווען א שפּיטאָל.

איהר צימער איז געוואָרען פוסט און פֿאַרוואָלקט זיינען נעוואָרען די בלומען אויפ'ן פענסטער.

א שטיל־ער, שווייגענדער אומעט האָט באהערשט שמעון'ן און אין א פֿאָר טעג האָט ער זיך פֿארענדערט. זיין פּנים האָט זיך אויסגעצויגען און זיינע אויגען אינגעפאלען. ער האָט פֿאַרלאָזען די ארבייט און איז ביי דער נאכט אוועק פון וואלד, מיט'ן וועג וואָס גהט קיין יהודה. ער איז געגאנגען, ניט וויסענדיג וואוהין און נאָך וואָס ער גהט.

א פינסטערע נאכט אָהן שטערען. אווינט טרייבט ערגעץ אין די בערג אַריין די וואָלקענס און וויגט מיט צאָרן די צעדערען אונטער די פענסטער פון שפּיטאָל. די קאָלאָניע שלאָפט און וויט אָרום האָבען זיך איינגעהילט די פעלדער און בערג. אין דער קלייניער שפּיטאָל־פאַלאָטע איז שטיל און האַלב פינסטער. דאָס נאָפט־לעמפּל באַלייכט מיט א גסיסה־שיין די קראַנקע, די וויסע וועגט און דעם גרויען סופיט. מרים'ס בעטל שטעהט אין ווינקל. די קראַנקע ליגט מיט אָפענע אויגען. געל און פינסטער זיינען די פּיל־כען בלויע אויגען. דאָס פּנים אָון דער נאַנצער גוף איז גל און אויסגעדאָרט. ביים געלער דרעמעלט די מידע שוועסטער. עם שטעהען ביי דער זייט נאָך צווי בעטען. אין זיי ליגען פרויען, פון וועלכע איינע איז שוין כמעט געזונד, און שלאָפט רוהיג.

שטיל.

נאָר וועג ניט וועג הערט זיך א שוואכער קרעכץ פון דער

זיי זיינען צוגעגאנגען צום ברעג יָם וואָס איז געווען באַ־
נאָסען מיט א פאַנטאַסטישען לבנה־שיין. און זיך אָפּגעשטעלט
פּאַרוואונדערט און באַצויבערטע. עס האָט געשיינט ווי אויף
זיינע כוואַליעס וואָלטען שווימען וואַסער־מיידלאַך. מיט זילבערנע
פּאַרים פּלעטטען זיי זייערע גרינע, רויטע, בלויע האָר, באַפּוצט
די ברוסטען מיט גאָלדענע בלומען און וועבען א פאר'כשופ'טען
וועג צו לעגענדאַרען שלאָס פון ים־קעניג. מיט שטראַהלען נעה־
מען זיי אַדורך זייערע קערפערס און פינקלענדיג מיט ברענענדיגע
אלאַמאַזען, לאַבען זיי הויך און ווייזען די שטערען זייערע ווייסע
ציינער. שטיל, מיט א פארשלאָפענעם געמורמל, האָבען זיך גע־
קוקט די כוואַליעס צום ברעג, געקושט איהם, און ווידער גע־
טראָגען זיך צו דער בריי־טער ווייטקייט, פון וואַנען זיי פלעגען
לויפען צוריק צו איהר.

— ווי גוט דאָ איז נאָר איך האָב מורא — האָט מרים גע־
זאָגט און צוגעדריקט זיך צו שמעונ'ען.

— האָב ניט מורא, טייערע! די קאַלאָניע איז דאָך ניט
ווייט פון דאַנען. קיינער וועט אונז ניט אָנריהרען.

— דער טאַטע קאָן מיך זוכען. ער קוקט מיר נאָך און
לאָזט מיך ניט אַרבייטען אין פעלד און איך וויל אַרבייטען, ווי
חנה אַרבייט, אין ווייננערטנער און אין באיאַרעס.

מיר וועלען אַוועק פון דאַנען אין אַן אַנדער קאַלאָניע און
וועלען דאָרטען אַרבייטען צוזאַמען — האָט שמעון געזאָגט,
אַרומנעהמענדיג דאָס ציטערענדע מיידעל.

— ניין, איך קאָן ניט פארלאָזען מיינע עלטערען.

שמעון האָט זיך שווייגענדיג אַראָפּגעלאָזט צו דער ערד, צו־
פוסענס פון מיידעל און באַהאַלטען זיין קאָפּ אין די פאַלדען פון
איהר קלייד. עס איז איהם געווארען זעהר אומעדיג און מיט א
וועהטאָג האָט איהם געדריקט דאָס האַרץ.

— שמעון, ליבער, שטעה אויף — האָט דאָס מיידעל געבעטען
זיך.

און ער האָט אָנגעהויבען צו קושען זי, ציטערענדיג ווי אין
א פיבער. און מרים, א דערשראָקענע, האָט געבעטען:

— ליבער, קום אַוועק פון דאַנען. איך האָב מורא!

חאדרא.

ווי א טרויעריג מזרח־מעשה'לע, באצירט מיט בלייבע לילִיען און קאלטע הערבסט־בלומען איז זי צו מיר געקומען אין א לבנה־נאכט, שטיל־שווייגענד מיר אריינגעקוקט אין די אויגען, ארומגע־הילט מיט צארטע לאסקעם מיין צעוועהטאגטע נשמה, מיך געקושט שמייכלענדיג און מיט א שטיל צארט ווינטלע זיך אוועקגעטרא־גען אויפ'ן שניי־ווייסען חרמן אין איהר גרינעם פראכטפאלען שלאס.

געקומען אין א שווייגענדע נאכט, איינגעהילט אין טרויער. אויף מיר איז ארויפגעפאלען אן אומעט. ווייט הינטער דער קא־לאניע בין איך געזעסען אויף דער ערד נעבען מיין וועכטער־ביידל און צוזאמען מיט א יונגען ארבעטער געהיט די ווייסגערטנער, חלומ'ענדיג וועגען מיין קראנקע, שהנע געליבטע, וואס בלאנ־דזשעט ארום אין לעבען, אזוי ווי איך אהן א ציל און אהן א וועג...

אין ביידל, קוקענדיג פארטראכט אויף די שטערען, איז געזעסען שאכאט. ער האט מרה־שחורה'דיג געזונגען וועגען זיין פארשטארבענע פרוי איישע. זי איז געווען שלאנק ווי א צעדער־בוים אויפ'ן הויכען בארג און שההן, ווי די נאכט פון ליבע און טרויער אינ'ם טאל פון שרון.

מיר זיינען געזעסען שווייגענדיג. די שוואַרצע נאכט איז וואס אמאל געווארען אלץ מעהר געהיימניספולער און פאנטאסטישער. זי האט אוועקגעטראגען אין איהר אייגענער וועלט פון ליבע און שהנהייט. עפעס נישט ווילענדיג האט זיך געטראכט וועגען טויט, וועגען אויסזאמע פארוויאניטע בלומען אויף אלטע קברים. און מיך האט עס עפעס ווי געצויגען צו דעם אלטען וועכטער איבראהים. דאָרט איז געווען א מיידל חאדרא, זי האט מיך באצויבערט מיט איהר אויסערגעווענליכער שהנהייט און גרא־ציע. איהר פאטער, דער פאסטוך, איז דער'הרג'עט געווארען פון

קראנקער, און דער ווינט וויגט שטארקער די בוימער פון אונטער'ן פענסטער.

— קוקט, קוקט ווי גוט מיר טאנצען — רעדט מרים פון היץ. — דאָס איז מיין געווינשטער! דאָס איז מיין געליבטער! קוקט ווי שעהן ער איז, מיט וואָס פאר א פייער עם ברענען זיינע שווארצע אויגען... אך, ווי ס'איז היים!

דאָס דרעהט זי זיך מיט שמעונ'ען אין קאראהאָד ארום צוליינטען פייער, וואָס בריהט זיי מיט זיינע פונקען. די קאָלאָניסטען שטעהען ארום און זינגענדיג מיט קלינגענדיגע טענער, פאטשען זיי אין די הענט און שרייען:

— הידד! הידד!

און זי טאנצט אָהן א אויפהער מיט שמעונ'ען ארום דעם פייער און די קאָלאָניסטען שרייען און זינגען.

עטליכע שעה פאר'ן טויט האָט זי געזעהן א שווארץ, צואקערט פעלד, איבער וועלכען עס הענגט א שווארצע נאכט. זי האָט זיך פארבלאָנדזשעט און שפענדיג אלץ געזונקען אין טיפען זומפ. אין מזרח האָט זיך דער פריהמאָרגען אנגעצונדען.

1911.

חאדראַ.

ווי א טרויעריג מזרח־מעשה'לע, באצירט מיט בלייכע לילעען און קאלטע הערבסט־בלומען איז זי צו מיר געקומען אין א לבנה־נאכט, שטיל־שווייגענד מיר אריינגעקוקט אין די אויגען, ארומגע־הילט מיט צארטע לאסקעס מיין צעוועהטאגטע נשמה, מיך געקושט שמייכלענדיג און מיט א שטיל צארט ווינטעלע זיך אוועקגעטראָגען אויפ'ן שניי־ווייסען חרמן אין איהר גרינעם פראכטפאלען שלאָם.

געקומען אין א שווייגענדע נאכט, איינגעהילט אין טרויער. אויף מיר איז ארויפגעפאלען אן אומעט. ווייט הינטער דער קאָ־לאניע בין איך געזעסען אויף דער ערד נעבען מיין וועכטער־ביידעל און צוזאמען מיט א יונגען אראבער געהיט די ווייסגערטנער, חלום'ענדיג וועגען מיין קראנקע, שהנע געליבטע, וואָס בלאָנ־דושעט ארום אין לעבען, אזוי ווי איך אָהן א ציל און אָהן א וועג...

אין ביידעל, קוקענדיג פארטראכט אויף די שטערען, איז געזעסען שאכאט. ער האָט מרה־שחורה'דיג געזונגען וועגען זיין פארשטאָרבענע פרוי איישע. זי איז געווען שלאנק ווי א צעדער־בוים אויפ'ן הויכען בארג און שההן, ווי די נאכט פון ליבע און טרויער אינ'ם טאָל פון שרון.

מיר זיינען געזעסען שווייגענדיג. די שוואַרצע נאכט איז וואס אמאל געוואָרען אלץ מעהר געהיימניספול'ער און פאנטאסטישער. זי האָט אוועקגעטראָגען אין איהר אייגענער וועלט פון ליבע און שהנהייט. עפעס נישט ווילענדיג האָט זיך געטראכט וועגען טויט, וועגען אינזאמע פארוויאניטע בלומען אויף אלטע קברים. און מיך האָט עס עפעס ווי געצויגען צו דעם אלטען וועכטער איבראהים. דאָרט איז געווען א מיידל חאדרא, זי האָט מיך באצויבערט מיט איהר אויסערגעוועהנליכער שהנהייט און גרא־ציע. איהר פאָטער, דער פאסטוך, איז דער'הרג'עט געוואָרען פון

קראנקער, און דער ווינט וויגט שטארקער די בוימער פון אונטער'ן פענסטער.

— קוקט, קוקט ווי גוט מיר טאנצען — רעדט מרים פון היץ. — דאָס איז מיין געווינשטער! דאָס איז מיין געליבטער! קוקט ווי שעהן ער איז, מיט וואָס פאר א פֿייער עס ברענען זיינע שווארצע אויגען... אך, ווי ס'איז היים!

דאָס דרעהט זי זיך מיט שמעונ'ען אין קאראהאָד ארום צוליגטען פייער, וואָס בריהט זיי מיט זיינע פונקען. די קאָלאָניסטען שטעהען ארום און זינגענדיג מיט קלינגענדיגע טענער, פּאטשען זיי אין די הענט און שרייען:

— הידד! הידד!

און זי טאנצט אָהן א אויפהער מיט שמעונ'ען ארום דעם פייער און די קאָלאָניסטען שרייען און זינגען.

עטליכע שעה פאר'ן טויט האָט זי געזעהן א שווארץ, צואקערט פעלד, איבער וועלכען עס הענגט א שווארצע נאכט. זי האָט זיך פארבלאָנדזשעט און שפּענדיג אלץ געזונקען אין טיפען זומפּ. אין מזרח האָט זיך דער פֿריהמאָרגען אָנגעצונדען.

1911.

געזעצט אנטקעגען אונז ביי דעם האלב־פארלאשענעם פייער און ווי תפלה־טוענדיג האט ער געקוקט אויף די פלאמען, וועלכע האבען פון צייט צו צייט אויפגעשפרונגען, באלויכטענדיג מיט א רויטען אפשיין זיין קלוג, רוהיג, פארברענט געזיכט און ברוינע נאקעטע ברוסט.

איך האב חאדרא'ן ארומגעזיכט מיט די אויגען.

צום פייער איז צוגעקומען איינגעהילט אין שמאטעס א האלב גאקעטע שמוציגע אלטע פרוי. א פארגאסענע מיט ליכט פון דער לבנה און פון פייער, איז זי געווען עהנליך אויף א מכשפה פון א וואלד־לעגענדע. פלוצלונג האבען ווייכע טענער אנגעהויבען גלעטען מיין נשמה.

— איך ליב דיך, מיין טייערער, מיין געוואונשטער!

דאס האט געזונגען חאדרא. זי איז געווען אין וועכטער־ביידל.

— אללאה, אללאה! האט שאכאט אפגעזיפצט און, איינהילענדיג זיך אין זיין פלעד, איז ער אנטשוויגען געוואָרען.

— גיב מיר צו טרינקען, איבראהים.

— חאדרא, דערלאנג דעם קרוג, — האט דער אלטער א גע־שריי געטאָן.

איך האב אויפגעציטערט. מיט א קליינעם קרוג אין די הענט איז זי ארויסגעקומען, א ברוין־הויטיג, געהיימניספול וועזען פון גרענצלאָזע מדבריות, אינגאנצען באגאסען מיט דעם מעלאנכאלישען גלאנץ פון דער לבנה. דערלאנגענדיג מיר דעם קרוג, האט זי גראציעז איינגעבויגען דעם קאפ קלינגעגענדיג מיט די מטבעה'ס פון איהר צירונג און געשמייכעלט:

— דו ביזט שעהן, חאדרא, — האב איך איהר שטיל אריינ־גערוימט.

— אלץ איז פון אללאה, מיין הערר — האט געענטפערט דאס מיידעל. צוגענומען דעם קרוג איז זי אוועק אן א זייט און זיך אנידערגעזעצט אונטער א מאנדעל־בוים, מיך אנקוקענדיג מיט איהרע גרויסע רונדע אויגען, אין וועלכע עם איז געווען פארבאר־גען ווילדע תאוה, ליבעס־דורשט און ווילדע טאפפערקייט.

מיר איז קאלט געוואָרען און צוטוליענדיג זיך צו שאכאט'ן, האב איך פארמאכט די אויגען.

א ווילדען בעדואין. זי האָט זיך אויפגעהאלטען ביי איהר זיי־דען אין ווייננאָרטען, פארהילכענדיג מיט איהרע לידער די נאנצע גרינע אומגעגענד און הויכקייט. א סך טערקישע לידער האָט פאר איהר געפאדערט דער אלטער און אומזיסט איז געווען די מיה פון די וועכטער, וועלכע האבען זיך צוגאָסען אין די נאכט־ליכע לידער אויף זייערע פאסטוך־פייפעלעך...

— שאראט, קום צו איבראהימ'ען, — האָב איך געזאָגט מיין אראבער.

— טאיב (גוט) — האָט ער געענטפערט שמייכלענדיג: יאללא! קום צו איהם.

מיר זיינען שווייגענדיג געגאנגען איבער א שמאָלער סטעזשקע צווישען די קוסטען איבער א ווייטען וועג, וועלכער איז פאר־פאלען געוואָרען אין די בערג, האָט זיך געצויגען א קארוואן.

— דין, דין, דין — האבען געקלונגען די גלעקלאך, און עפעס וועמעס א שטארקע יונגע שטימע האָט מאָנאָטאָנע געצויגען פונ'ם טויט פון זיין גליבטע און איהר צושטערטעס הויז, פון זיין ביטערען שיקזאל און איינזאמקייט, צוזינגענדיג:

„יאל־לע־יעלי, יעל־לע־יעלי". אך, נאכט דו מיינע!... און ס'האָט זיך אין דעם ליד געפיהלט א מידער טרויער פון א איינגע־שלאָפענעם לאנג פארגעסענעם לעבען. ווי די הערבסט־זוהן וואלט באלויכטען דעם וואלד און אויף זיינע הויכע שפיצען וואלטען פאר־גהען איהרע לעצטע שטראהלען.

— דין, דין, דין — זיינען ערגעץ פארשטארבען די גלעקלעך און פונקט ווי א ווייטע לעגענדע איז אָפּגעשטארבען דאָס ליד.

איבראהים האָט אויף אונזער גרוס געענטפערט מיט א נוטען שמייכל. צודרוקענדיג זיין האנט צום ברוסט, האָט ער גע־ענטפערט:

—פרידען צו אייער קומען.

מיר האָבען זיך אנידערגעזעצט ארונטערנהמענדיג די פיס אונטער זיך. אראָפּגעלאָזען האלב אויף די קניען, האָט ער זיך

גען ווי א סטרונע, אין חאדרא געשלאפען. זי האט געאטעמט גלייך און רוהיג. א לבנה־שטראהל, וואס האט דורכגעדרונגען דורך די צוריסענע ראגאזשע, האט פאר'גנב'ענדיג זיך אן א זייט, באלויכטען איהר געזיכט מיט'ן צויבער־שמייכעל אויף איהרע האלב־אפענע ליפען. איך בין צוגעפאלען צו איהר און אנגעהויבען צו קושען איהרע ליפען, די אויגען, דעם האלז און די ברוסט. זי האט ערוואכט און א געשריי נעטאן, נאר באלד איז זי אנשוויגען געווארען, צודריקענדיג מיך מיט א ווילדער קראפט צו איהר ברוסט...

פאר זונען־אויפגאנג האט זיך מיר געחלומ'ט א גרינער אינזעל אין דערמיט פון שטורמישען ים. אין א קריסטאלענעם שלאס אויף א געלעגער פון ראזע אויפגעטויכט וואלקענדלעך ליג איך אויסגעמאטערט פון חאדרא'ן.

ווי א טרויעריגע מזרח־מעשה'לע, באצירט מיט בלייכע ליליען און קברים־בלומען פון הערבסט, איז אין א לבנה־נאכט געקומען צו מיר די געטין פון שהנהייט. שטיל־שווייגענדיג מיר אריינגעקוקט אין די אויגען, ארומגעהילט מיט צארטע לאסקעם מיין צעוועהטאגטע נשמה, געקושט מיך שמייכלענדיג און זיך אוועקגעטראגען אויפ'ן שניי־ווייסען חרמן אין איהר גרינעם פראכטפולען שלאס.

1909.

און איך האָב דערזעהן חאַדראַ'ן אַדורַכגעדרונגען מיט לבנה שטראַהלען, מיט א קרוין פון אונשטערבלעכער שעהנהייט אויף איהר שווארצען קאָפּ אָפּגעשאָטען מיט ברענענדיגע רובינען. אויף א הימלישע סטעזשקע געהט זי אַנטקעגען דעם העלדרויטען מאָרגען־שיין פון דער אויפגעהענדער זוהן. איך שטרענג מיך אָן אום אויפצושטעהן, נאָר עפּעס איינער א שרעקליכער מיט א גרויסער מעכטיגער האַנד האָט מיך צוגעשמידט צו דר'ערד און מיר איז אזוי שווער, אזוי שווער צו אָטעמען... ארום מיר איז א זאמ־דיגער מדבר, א מידער וואנדערער, אויסגעמאטערט פון דורשט, גענה איך פונ'ם טויטען ים נאָר ירחון. דער זאמד איז אָנגעלויט, די זון ברענט אָהן רחמנות, פאַרלירענדיג די לעצטע קרעפטען, פאל איך אַנידער אויף דעם הייסען ברענענדיגען זאמד.

— אך, וואסער, וואסער!

און די מדבר פארוואַנדעלט זיך אין א בליהענדען טאָל. ארום הויבען זיך אויף גרינע בערג, אומעטום פליסען קלאָרע טייכ־לעך, בליצענדיג און שפּילענדיג קעגען דער זון. שטאלצע שלאַנ־קע פאלמען ציהען זיך הויך אין הימעל אריין. עס בלאָזט א קיהל ווינטעלע.

— שטעה אויף, מיין אינגעל, — רופט מיך חאַדרא, דער־לאַנגענדיג דעם קרוג, — טרינק, דאָס וואסער איז קאלט און פריש. מיר זיינען דאָ אליין, מיין ליבער. דאָרט, אין די בערג, ליגט א קליינער טאָל, אינגאַנצען באדעקט מיט אַדאָניסען. אהין וועלען מיר אנטלויפען, כ'וועל דיך ערלויבען צו קושען מיין ברוינעם קער־פּער, כ'וועל דיר שענקען מיין ליבע, וועלכע איז ברענענדיגער ווי די פלאמען... איהרע גרונדלאָזע אויגען בליצען און אטעמען מיט פייערדיגע לידענשאפט. און פלוצלונג כאפט זי מיך פאר די האַנד און מיר טראָגען זיך צוועק מיט אונבאַגרייפליכער שנעלקייט.

— — — — — — — — — — — —

איך האָב אויפגעוואכט. הויך איז געשטאַנען די לבנה און שטיל אראָפּגעקוקט אויף דער ערד. דאָס פייער איז שוין אינ־גאנצען פארלאָשען געווען. איבראהים, די אלטע און שאכאט זיינען געשלאָפען. קעגען דעם אָפּגלאַנץ פון דער לבנה האָבען זיי אויסגעזוהן וואונדערבאר און לעגענדאריש. איך בין שטיל צוגעגאַנגען צום וועכטער־בוידעל. אויף א ראַנאָוושע, אויסגעצוי־

צואקערטע פאסען, און אונהיימלעך געווּאיעט דורך די נעכט, ווי זיי וואלטען באקלאגט דעם טויט פון דעם פעלאך, וואם איז נעפאלען אין א פרעמדען לאנד.

איינמאל האט זיך דער אלמנה ג'חלום'ט א שווערער חלום— אן אויסגעטריקענטער ווי א סקעלעט, מיט פינסטערע לעכער אנ־שטאט אויגען, דורך און דורך א פארוואונדעטער, א פארבלוטיגטער, איז צו איהר נעקומען איהר מאן, מוסטאפא. ער האט נעקלאגט, נעשלאגען זיך מיט'ן קאפ אן וואנט, און אלץ ג'טענה'ט, אז די ערד ווי‌ל ניט צונעהמען זיין קערפער, און זיין נשמה קאן קיין רוה ניט נעפינען.

די אלמנה האט זיך אויפגעכאפט מיט א געוויין און געזאגט צו כאדידושע:

— קינד מיינס, איך האב געזעהן א שרעקליכען חלום — דיין פאטער קאן ניט נעפינען קיין רוה נאכ'ן טויט. לאמיר נעהן גאט בעטען אויפ'ן קבר פון נביא, און פון דארטען וועלען מיר אוועקגעהן אין די ערטער, וואו די אידען באארבייטען זייערע פעלדער און גערטנער. ביי זיי וועלען מיר געפינען ארבייט, און אזוי וועט גאט אונז אויפהאלטען ביים לעבען.

און אין עטליכע טעג ארום, ווי נאר די בערג פון יהודה האבען זיך אנגעצונדען מיט פורפור און גאלה, זיינען מוטער און טאכטער ארויס פון אייגענעם דערפל און געלאזט זיך אויפ'ן וועג, וואם האט נעפיהרט צום נביא'ס קבר. די אלמנה איז געגאנגען און געווויינט, אלץ אומקוקענדיג זיך צוריק אויפ'ן דארף, וואו די טעג פון איהר יוגענד זיינען פארגאנגען, און וואו איצט איז פאר־לאשען געווארען דאם פייער פון איהר הויז, — און אט נעהט זי צום נביא'ס קבר מיט ליידיגע הענט ווי א בעטלערין. און עם פלעגט זיין פריהער, וועז מוסטאפא האט גלעעבט, פלעגען זיי עולה רגל זיין יעדעם יאהר צום נביא'ס קבר, פיהרענדיג מיט זיך פון אלעם גוטעז: פאלמען־בלעטער, שמעקעדיגע גראזען, פיל־פארביגע בלומען און טייערע בשמים, און דארטען, אויפ'ן קבר, האט מען געגעסען, געטרונקען און אויסגעוונגען אלערליי לויב־געזאנגען, און ביינאכט איז מען געזעסען ארום די פייערען ביי דער וויסער געהיימנים־פולער מאשעע, גערויכערט קאליאן, און די אלטע ארבער, וואם זיינען געווען אין מעקא, האבען דערצעהלט

צום נביא'ס קבר

דאָס איז געווען נאָך דעם ווי די ענגלישע סאָלדאטען זיינען אריין אין ירושלים און פארנומען יהודה. איבער'ן גאנצען לאנד האָט געשוועבט טויט און טרויער, און די טרעהרען פון די אונטערדריקטע האָבען זיך געגאָסען אָהן אויפהער, אייניזאָפענדיג זיך אין דער ערד ווי דער מאָרגען־ און אָוונט־טוי.

און אין יענע אומרוהיגע טעג האָט אין קליינעם דערפל, וואָס ליגט צוגעטוליעט ביים פוס פון די בערג פון אפרים, געוואוינט אן אָרימע פעלאָכין מיט איהר יונגער שוהנער טאָכטער, כאדידזשע. דאָס מיידעל איז אלט געווען פערצעהן יאָהר, און האָט זיך פארעבענט פאר דער שוהנסטער אין דער אומגענענד.

פריהער, ווען עס האָט נאָך געלעבט איהר פאָטער, דער שלאָסקער און שטאַרקער מוסטאפא, האָבען מוטער און טאָכטער ניט געוואוסט פון קיין נויט. זיי האָבען באָארבייט ניט קיין גרויס פעלד, וואָס האָט זיי גענערט, און דאָס רוהיגע לעבען פלענט זיי פון צייט צו צייט שענקען זיינע פריידען, און זיי פלעגען דאנקען אלאָ'ן און דעם גרויסען נביא מאכמעד.

זיינען אָנגעקומען שווארצע טעג, און מען האָט מוסטאפא'ן פארטריבען אין מלחמה, און מוטער און טאָכטער זיינען איבערגעבליבען אליין ווי פילע און פילע אנדערע פרויען. די מוטער האָט אומאויפהערליך געווויינט, ביז איהרע אויגען זיינען האלב בלינד געוואָרען פון טרעהרען, און אויפ'ן פנים האָבען זיך אוועקגעלייגט די שאָטענס פון שמערץ און טרויער. דאָס אייגענע פעלד איז פארוואקסען געוואָרען מיט שטעכיגע גראָזען און אין די מאָרגען־ און אָוונט־שטונדען האָט שוין דאָרט מעהר ניט געהערט זיך די פרעהליכע שטימע פון דער יונגער כאדידזשע, און נאָר די הונגעריגע שאקאלען האָבען געבלאָנדזשעט איבער די ניט־

גוט, אז זי האָט אִיהם אָנגענומען פאר א הייליגען און איהם דערצעהלט איהר חלום.

— אלץ איז פון גאָט, — האָט געענטפערט דער אלטער. — נעה און טו תפילה, און דער גרויסער נביא וועט דערהערען דיין נעבעט.

די מוטער און טאָכטער האָבען זיך טיף פארנייגט פאר איהם.

— געהט בשלום, — האָט דער אלטער נעזאָגט, און איז זיך אוועק זיין וועג, אָנשפּאַרענדיג זיך אויף א הויכען שטעקען.

און די פרויען זיינען ווייטער געגאנגען דורך דעם אויבירט־וועלדעל, טרעטענדיג פאמעלאך אויף דעם הייסען זאמד. די זון שטעהט שוין זעהר הויך, די בלויע לופט איז ווי פארגליווערט, ווייט ארום הערט זיך קיין שאָרך. די אלטע, פיל־פארצווייגטע אויסגעבויגענע בוימער זיינען פארזונקען אין א טיפען שלאָף, און עס איז אזוי היים און שווער צו גיהן.

און אָט זיינען זיי ארויס פון וואלד. פון ווייטענס האָט זיך געזעהן א פעלד, באדעקט מיט ווייסע סאָלדאטסקע בוידלאָך. עס האָבען זיך באוויזען וועגענער, פערד, און אויטאָמאָבילען. עס האָבען זיך דערהערט שטימען. כאדידושע האָט זיך א ווייל אָפּגעשטעלט. די מוטער האָט זי געזומען פאר די הענט און געזאָגט:

— קום ווייטער, טאָכטער מיינע, עס קאָן נאָך צופאלען דער אָוונט אויפ׳ן וועג, און די צייט איצט איז אזא אומרוהיגע.

און זיי זיינען אוועק ווייטער, און ארויס אויפ׳ן ברייטען סולטאנער וועג.

פלוצלונג האָט זיי אָנגעיאָגט א גרויסער, מיליטערישער אויטאָמאָביל. זיי זיינען דערשראָקען אראָפּ פון וועג. דער אויטאָמאָביל האָט זיך אָפּגעשטעלט, און א הויכער, בריט־פליציגער סאָלדאט איז צוגענאנגען צו כאדידושע.

— וואוהין געהסטו, בינטי? — האָט ער געפרעגט, אייניגסענדיג זיך אין איהר מיט א פארשוואומענעם, תאוה־געזיכט.

— כאוואדושא, מיר געהען תפילה טאָן צום נביא׳ס קבר — האָט די אלטע געענטפערט.

דערווייל איז צוגעקומען נאָך א סאָלדאט, וועלכער האָט נערעט אביסעל אראביש.

די נסים פון דעם נביא׳ס לעבען, און נאָהענט איבער א פעלז האָט נעמורמעלט א וואסערל, און אין הימעל איז נעשוואומען די שטילע גרויסע לבנה, באַלייכטענדיג נאָט׳ס וועלט מיט אַ זילבערנעם כישוף־שיין.

— ווי ביטער איז אונז איצט,—האָט די פּעלאָכין אָפּגעזיפצט און האָט זיך ווידער צוואווייגט.

זיי זיינען געגאַנגען איבער א וויסטען פעלד, וואָס איז נעווען פּאַרוואַקסען מיט שטעכיגען גראָז, דערנער און ווילדע בלומען. עס האָט נעבלאָזען א מאָרגען־ווינטל, די זון איז שוין אויפגענאַנגען, דאָס דערפל איז נעבליבען ווייט פון הינטען, און די אפּרים־בערג האָבען זיך פארצויגען מיט א בלייכען, דינעם וואָלקען־שלייער.

מיטאָג צייט זיינען זיי צוגעקומען צו אן אויבירט־וועלדל און האָבען זיך אוועקגעזעצט אָפּרוהען און דערפרישען זיך מיט ברויט און וואסער. עס איז פּאַרבייגעגאַנגען אן אלטער אראבער און האָט זיך אָפּגעשטעלט.

— וואוהין געהט איהר, פרויען? — האָט ער געפרעגט.

— איך בין אן אלמנה, — האָט די פעלאכין געענטפערט. — מיין מאן איז געפאלען אין שלאכט, און דאָס איז מיין טאָכטער, און מיר נעהן בעטען גאָט אויפ׳ן נביא׳ס קבר.

— זאָל אייך אללא בענשען אין אייער וועג, — האָט דער אלטער געזאָגט, און האָט זיך אנידערגעזעצט.

— גאָט האָט פארלאָזט אונזער פאָלק, — האָט ווייטער נערעט דער אלטער און ער האָט אָנגעהויבען צו דערצעהלען, ווי איבער׳ן גאנצען לאנד נעהט ארום טרויער, ביטערער מזל, און שווערער, בייזער הונגער, און די קערפער פון די טויטע הייליגע מוסולמאנער פוילען אויף די פעלדער און וועגען, און שווארצע פויגעל דרעהען זיך סטייעס־ווייז איבער זיי, און קראָקען מוראָ׳דיג ווי איבער אומריינע נבלות, און די פרעמדע סאָלדאטען פארגוואָלטיגען זייע־רע ווייבער און טעכטער און שטעקען זיי אָן מיט מיאום׳ע קראנק־הייטען.

— אללא, אללא, — האָט געזיפצט די אלמנה. און דאָס פנים בייס אלטען האָט אויסגעזעהען אזוי אומעטיג, אויסגעמאטערט און

* * *

א ביסל שפּעטער האָט זיך דער אויטאָמאָביל אָפּגעשטעלט און צוויי סאָלדאַטן האָבן אַרויסגעטראָגן כאדירזשע'ן א האלב טויטע, האָבן זי אוועקגעלענט לעבן וועג, אויפ'ן זאמד, און דער אויטאָמאָביל איז זיך אוועק ווייטער.

די מוטער האָט זיך א וואַרף געטאָן צו איהר טאָכטער, און רייסענדיג זיך די האָר פון קאָפּ, איז זי פּאַרגאַנגען אין א ביטערען נעוויין, שרייענדיג:

— א, יאמא, יאמא, יאמא! מאמע! מאמע!

זעצט זיך מיט אונז, און מיר וועלען אייך אונטערפיהרען, דער וועג איז דאך אזא לאנגער און שווערער, — האט ער פאר־געלעגט.

— זעה נאר וואס פאר א אויגען די קליינע האט, — האט דער ערשטער סאלדאט צוגעוואונקען.

און כאדידזשע איז געשטאנען פאר זיי מיט אן אראפנע־לאזענעם קאפ, א דערשראקענע ווי א יונגע הירשין. איהר גאנצער, שלאנקער, בוינזאמער קערפער, מיט די קליינינקע, שטייפע בריסט, אנגעטאן אין א לאנגן וואלענעם קלייד, וואס איז געווען אויסגע־נעהט מיט בלויע בלימלאך, מיט דעם יונגען מיידעלשען טאטואיר־טען פנים, מיט די מטבעות איינגעפלאכטען אין די האר, האט די סאלדאטען צורייצט.

— וואס מאכסטו מיט איהר לאנגע רייד? — האט דער ערשטער, אומגעדולדיג, געזאגט. — שלעפ זי מיט גענואלט, אויב זי ווי! ניט מיט גוטען.

— ניין, ווארט אביסעל, — האט דער צווייטער געזאגט, און האט ווידער אנגעהויבען איינרעדען די ארבעקעם צו פאהרען מיט זיי.

אויסגעמאטערטע פון לאנגען וועג און דורשט, און בארוהיג־טע פון די גוטע ווערטער, האבען זיי ענדליך נאכגעגעבען און גלאזט זיך נעהמען פון די סאלדאטען אין אויטאמאביל, וועלכער איז גלייך אפגעפאהרען ווייטער.

צוהן יונגע, שטארקע סאלדאטען האבען גלייך ארומגעריג־נעלט דאס מיידעל, און זי איז געזעסען אויפ'ן ברעט ווארפענדיג פון אלע זייטען דערשראקענע בליקען. די סאלדאטען האבען אנגעפאנגען גראב צו ווילצען זיך, און יעדער האט געקוקט אויפ'ן מיידעל מיט א זשערנעקייט פון א חיה און גערוקט זיך צו איהר אלץ נעהנטער.

— לאזט זי אפ, איך בעט אייך, זי איז דאך נאך א קינד, — האט די מוטער, ווייגענדיג נענומען בעטען און קושען די הענט ביי די סאלדאטען. נאר עמיצער האט זי אוועקגעשלייידערט אן א זייט און עס האט זיך אנגעהויבען א ווילד־ציניש געלעכטער, וואס האט פארשטיקט די געשרייען פון כאדידזשע'ן.

פארטראכטער, אין בלויען אייננעהילטער בין־השמשות, ווערט אלץ געדיכטער און געדיכטער און מען באמערקט גאר ניט, ווי עס קומט אן א שטילער, ווארימער אויפדערנאכט. די בוימער אונטער די פענסטער ווערען לעבעדיגער, שטיל שאקלען זיי די צוויי־גען און ווארטען אויף דעם זילבער־טוי. א גאנצען טאג האבען זיי זיך אונטער די שטראהלען פון דער הייסער זון געבראטען און שטארק געבענקט נאך א קיהלען ווינטלע, קוקענדיג פארשמאכט אויפ'ן הימל, צי עס רוקען זיך ניט אן קיין וואלקענס.

אין דעם ארבייטער־דעסטאראן איז נאך קיינער נישטא. די בעל־הבית'טע גרייט דעם לאנגען טיש.

— איהר זענט אהער געקומען אויף א לאנגער צייט? — פרענט זי מיך.

— ביז מען וועט די ווינטרויבען אראפנעהמען פון די ווינ־גערטנער, — ענטפער איך. די שומרים עסען אלע ביי אייך?

— כמעט אלע, — ענטפערט זי. — באלד וועלען זיי קומען אהער.

פונ'ם שכנ'ישען צימער הערט מען ווי פון יענער זייט ווענט פארווינקט א פרוי א קינד זינגענדיג מיט אן אנגענעהמער שטימע. שטעל איך זיך אוועק בייס אפענעם פענסטער, און אויפ'ן הארצען ווערט מיר עפעס אזוי גוט, אזוי רוהיג.

עס קומט אן פון דער ארבייט דעם בעל־הבית'טעס טאכטער, רבקה. זי איז א געזונטע, פעסט־געבויטע מיידעל, מיט צוויי בלויע אויגען און מיט א שווארץ חנ'עוודיגען פנים.

ווי זי איז נאר ארייננעקומען, האט זי אין א ווינקעל אווע־קעשטעלט דאס קוישעלע, און אין מיטען דערינען האט זי זיך פאנאנדערגעלאכט, און דאס גאנצע צימער איז דערפון גלייך פול געווארען מיט פרייד און מיט דעם ריח פון פרישען גראז.

— מאמע, איך בין שרעקליך הונגעריג, — זאגט זי.

דערנאך גיט זי א קוק אויף מיר, צולאכט זיך ווידער און פרענט:

— איהר זייט ווידער געקומען צו אונז?

און מארגען היט איך שוין די ווינגערטנער. איך זיץ אויף די טרעפ פון ווענטער־ביידעל און קוק פון דערווייטענס אויף דער

וועג די ווייטערויבין בליהען

איך געה היטען די ווייגגערטנער. די שמויגע שטאָדט מיט איהרע שמאָלע גאסען און געסלאך איז שוין ווייט פון מיר. ביי די זייטען פונ׳ם קולטאנער וועג האָבען זיך בריט צואווארפען און זיינען אוועק העט ווייט פעלדער און פעלדער מיט ראָזעווע פלאקס און מיט בלומען־קעפלאך, וואָס זיינען לייכט און לופטיג ווי די פערערלאך. פאר די אויגען האָט זיך א שפריט געטאָן די בלויע קייט פון די בערג פון יהודה מיט זייערע וואונדערבארע פארמען — און עס איז מיט אמאל געוואָרען אזוי גרינג און פריי צו אטעמען.

אָט איז די קאָלאָניע. פון דער ווייטענס זעהט מען שוין די ווייסע שול מיט די גרויסע פענסטער, אין וועלכע עס שפיגעלט זיך אָפ די אונטערגעהענדע זון; און ביי דער זייט, לעבען די קאָליפטען בוימער, שטעהט א קליין שטיבעלע. דאָס איז די באָד. באלד לעבען דעם שטיבעלע שטעהט א ברונען, וואוהין פרויען קומען מיט עמער און קריגלעך און וואו קינדער שפילען זיך מיט׳ן עזעלע וואָס שטעהט דאָרטען. ארבייטער מיט „פיאשען" אויף די פלייצעס קומען אהין פון אלע זייטען זיך דערפרישען מיט דעם קאלטען וואסער. דער וועכטער פון דער באָד, רבי ברוך, אן אלטער אויסגעדינטער ניקאָלאיעווסקער סאָלדאט, קען אלע בחורים ביי די נעמען.

— נאָר ניט אלע מיט אמאל, חברה, — קאָמאנדעוועט ער. — שטעהט „סמירנא". פאר אלעמען איז קיין פלאץ ניטא. הער, בנציון, דו ביזט מיר שוין שולדיג דריי מעטאליק. דו מיינסט, אז ווייל איך בין שוין א זקן, האָב איך שוין קיין זכרון ניט? ניין, גוטער ברודער, האָסט א טעות!

איך גאה ווייטער, צום ארבייטער־דעסטאָראן. דער שטילער,

א מעשה'לע וועגען דעם, ווי גאָט האָט זיך אויף דעם היילינען דערווייש דערבארעמט און איהם צוגעשיקט א קאָלטען וואסער־קווא'ל אונטער'ן שאָטען פון א הויכען פאָלמען־בוים, וואו דער נביא האָט זיך פאר איהם באוויזען.

האָלבע נאכט.

איך גיה איבער די אָלעג פון דעם מאנדעל־גאָרטען, וואָס ליגט צוואוואָרפען ביי דעם בערג'ל פונ'ם ווייננגאָרטען. די בוימער רוישען, און מיר דאכט זיך אָלץ, אז ארַאבער באפאָלען די קאָלאָניע און הרג'ענען דאָרטען אוים מענער, פרויען און קינדער. אָלעמאָל דוכט זיך מיר, אז איך הער, ווי פון דאָרטען שרייט מען פאר־צווייפעלט: „ראטעוועט"!

אָבער איך בארוהיג זיך אָליין:

„עט, נארישקייטען! דאָס רוישט בלויז דער ווינט און די שאקאָלען וואָיען".

— איך דערפיהל, ווי איך בין זעהר מיער. עס ווילט זיך שלאָפען. זעץ איך זיך אוועק אויף דער ערד, און באָלד הויבען מיר זיך אָן צו פאָלאָנטערען אין קאָפּ עפעס אזעלכע משונה'דיגע, פאנטאסטישע זאכען. עס פאָלט מיר איין, אז איך בין א וואנדע־רער אין די וויסטע בערג. ניין — איינער פון דעם חיל פון יהושע בן נון; מיך האָט מען געשיקט אלס מרגל צו זעהן וואו דעם שונא'ס מחנות געפינען זיך; וועג די זון וועט אויפגעהן אין מזרח, וועט יהושע בן נון דעם שונא'ס מחנות באפאָלען; איך וועל זיך אין דער שלאכט שטארק אויסצייכענען און וועג איך וועל זיך מיט נצחון אומקערען צוריק אהיים, וועלען מיר אקענען געהן מיט טענץ און געזאנג די שווארץ־הויטיגע טעכטער פון יהודה, פונקט ווי יפתח'ס טאָכטער איז ארוים מיט פויקען און טענץ.

— שלאָפסט?

איך גיב זיך א כאַפּ אן איבערגעשראָקענער, איך דערזעה, ווי לעבען מיר שטעהט דער עלטסטער שומר פון דער קאָלאָניע.

ענדליך הויבט אָן טאָגען. א געדיכטער טוי פאָלט אויף דער ערד, און דער ליכטיגער מאָרגען־שטערן צוברעכט זיך העל אין מזרח, באפוצענדיג אין פורפור און אין גאָלד די אָלע וואָלקענס, וואָס האָבען זיך בייאכט אָהן א ציעל און אָהן א תכלית ארומגע־בלאָנקעט איבער'ן הימעל אין דער פינסטער.

קאָלאָניע, וועלכע שפּרייט זיך פּאַר מיר, איינגעהילט אין דעם גרינס פון די מאַנדלען און אָראַנזשען־גערטנער.

עס רוקט זיך אָן דער בין השמשות. אין דער בלויער לופט שוועבט א שטילער אומעט. א שטיל ווינטעלע בלאָזט און שאָקעלט די צווייגען, און עס דאַכט זיך, אז שטילערהייט זיינען זיי מתפלל: „דערבאַרעמדיגער גאָט! דערבאַרעמדיגער גאָט!" און העט־ווייט איבער'ן ים, מיט בלוטיגער רויטקייט אין זיך איינגעזאַפּט, רוקען זיך פּארשיידענערלייי משונה'דיגע וואָלקענס, איינער א גרויסער, מיט פורפורנע קאַנטען, קוקט אויס ווי א ריזיג גרויסער פויגעל מיט איין פוס און מיט א לאַנגען שארפען שנאָבעל. א צווייטען קוקט אויס ווי אן אור־אַלטער גאָט פון מצרים, אויף וועלכען עס פאַהרט רייטענדיג א אינגעלע מיט רויטע בעקעלאַך און מיט צושפּרייטע הענט. און די איבעריגע קוקען אויס ווי די גייסטער, וועלכע היטען די אוצרות פון די בערג.

„עס וועט היינט זיין א פינסטערע נאַכט", — קלער איך מיר. און עס פאַלט אויף מיר א שרעק.

פון דער קאָלאָניע דערטראָגען זיך צו מיר אויף די פליגלען פונ'ם ווינט אָפּגעריסענע קלאַנגען פון מענשליכע קולות. איך ווייס, אז מיט וועכטער האָט זיך שוין ניט איינמאָל אן אומגליק געטראָפּען, און איצט קומט מיר אלץ אויפ'ן זינען די אלע וועכטער, וועלכע זיינען דער'הרג'עט געוואָרען. איך זעה זיי מיט די אויגען און האַלט אין איין קלערען וועגען זיי.

עס איז געוואָרען פינסטער.

איך באַהאַלט דעם לייטער צווישען די בוימלאַך און הויב זיך אָן ארומדרעהען ארום דעם ווייננאַרטען. די מורא, וואָס לויערט פון אלע ווינקעלאַך ארום, צווינגט מיר ארומצוקוקען זיך אין אלע זייטען. דער ווינט הויבט אָן בלאָזען שטאַרקער. איך געה צו צום וועכטער, וואָס געפינט זיך ניט ווייט, צו דעם אלטען קאַפּלאַן. ער שטעהט איינגעבויגען איבער א קליין פייערל און גרייט פאר זיך צו עסען, און אויף דער ערד, איינגעהילט אין „אבאיע" ליגט דער יונגער ארַאבער לאַסעם, און עפּעס אזוי אומעטיג און הארצריסענד זינגט ער אויס א מעשה'לע וועגען א הייליגען דערוויש, וועלכער האָט לאַנג געוואַנדערט איבער דעם מדבר, אויסגעהענדיג נאָך א טרונק וואַסער;

טאָן אין שווארצען. ווי קלײן זיי קוקען אויס פון דער ווייטענס! עס קאָן זיין, אז די אראבערין איז גראָד זעהר א שעהנע און האסט דעם אלטען מאן, וועלכער צווינגט זי נאכצוגעהן נאָך איהם א בארפוסע אויף די הייסע שטייגער פון דעם ווייטען וועג... און אפשר איז דאָס גאָר אן אלטע מאמע מיט א קראנקען זוהן, און זיי אייליען זיך ביידע קיין מעקא בעטען גאָט אויפ'ן נביא'ס קבר.

אויף דער סטעזשקע, צווישען די קוסטעס, באווייזט זיך משה'לע דער שומר. ער איז א קאלאניסט'ס א זוהן. א שטארקער, א געזונטער בכור'ל מיט צוויי שוואַרצע אויגעלאך און מיט א קאָפּ, וואָס איז שטענדיג פול מיט טרוימען און חלומות. זיין פרײנד, דער אלטער קאפלאן, שלאָפט איצטער. לאסעם איז אוועק צו זיין ווייב אין דאָרף, און משה'לע האָט דאריבער ניט פאר וועמען אי־בערצוגעבען זיינע טרוימען וועגען די פארשיידענע וואונדערבארע מדינות, וועגען די זעלטענע אוצרות אין די ווייטע בערג — די טרוימען, וועלכע ווערען געשאפען אין זיין מוח אין די פינסטערע נעכט, וועז ער היט די ווייגערטנער.

ער זעצט זיך אוועק און פרעגט:

— ווי אזוי לעבען מענשען דאָרטען, פון יענער זייט ים? דערצעהל מיר! דאָרטען היטען אויך אידען די ווייגערטנער און אראבער באפאלען זיי ביינאכט? ...

— אלע, אלע באפאלען די אידען. אָבער היטען היטען זיי פרעמדע ווייגערטנער און די בעלי־בתים האָבען זיי דאָרטען ניט ליב...

— פאר וואָס? — פארטראכט זיך משה'לע.

דערנאָך פרעגט ער:

— איז דאָס אמת, וואָס לאסעם זאָגט, אז אין די בערג זיינען באהאלטען גאָלדענע אוצרות און וועז מען געפינט זיי, קאָן מען ווערען רייכער אפילו פונ'ם סולטאן?

— אמת, אמת.

די זון לאָזט זיך ארונטער אלץ נידעריגער און נידעריגער. די בוימלאך האָבען זיך ווי פונ'ם שלאָף אויפגעכאפט און עס האָט זיך דערהערט וויי זיי שעפטשען שוין זייער פארנאכטיגע תפלה. דער טאג ווערט פאמעלאך פארשוואונדען און אין די פעלדער צולעגען

פֿאמעלאך לאָז איך זיך געהן צום וועכטער־בײַדעל. איבער'ן גאנצען קערפער פיהל איך א מין זיסע מידקײט און עס ווילט זיך מיר אזוי שלאָפען. פון די קוסטעם, וועלכע זיינען מיט טוי באַשפּריצט, טראָגט זיך א דופטיגער ריח. אן איבערגעשראָקענער שאקאל אנטלויפט און באהאלט זיך הינטער די ווײַנגערטנער.

מיט עטלעכע שטונדען שפּעטער דערפיהל איך, ווי די שטראַהלען פון דער זון וועקען מיך. איך טו זיך אָן שנעל און גיה באַלד אוועק באָדען זיך אין א נאָהענטער באיארע. דאָרטען גיפינט זיך א בריטע „בירקא", פון וואנען די וואסער שטראָמט דורך רינוועס אין גאָרטען אריין, באפרישענדיג די בוימער. ביי די טויערען פון דער באיארא שטעהט א בּאָרפוסע בעדואינער מיידעל, וועלכע קוקט אזוי שטאָלץ ווי א שטרענגע פרינצעסין.

— פון וואנען ביזטו?

— איך בין פון די בערג, חאוואדזשע,—ענטפערט זי, עפענענדיג דעם טויער.

אין גאָרטען ארבייט רבקה און צוויי יונגע לייט. מיט „פּיאָשען" צוגראָבען זיי די ערד ארום די בוימער. וועו זי דערזעהט מיך, גיט זי א וואַרף דעם "פּיאָזש" אין א זייט און גיט זיך א גלייך אויס מיט איהר גאנצען, שלאנקען, פעסטגעבויטען קערפער, פון וועלכען עס אטעמט פּשוט מיט כח און גבורה.

— אויף דער נאכט וועל איך קומען צו דיר אין ווײַנגאָרטען, — זאָגט זי מיר.

די ארבייטער לאכען:

— אזוי, אזוי.

זיך אויסגעבאָדען, גענה איך צוריק צום ווײַנגאָרטען, און אויפ'ן וועג ריים איך געלע, שמעקענדיגע בלימעלאך. און בייטאָג ליג איך א פארמאטערטער פון היץ, אין שאָטען, ביים בײַדעל און קוק אין דער ווייטקייט. ווייט־ווייט פונ'ם ווײַנגאָרטען, דאָרטען וואו עס זעהען זיך די בערג פון יהודה, נעהען ערגיץ איינזאמע וואנדערער און פון צייט צו צייט ציהען זיך וועלבליודען־קאראוואנען. די בלויע לופט איז ווי פארנלייווערט. די קוסטעם דרעמלען, אטעמענדיג מיט דעם געשמאקען ריח פון די בליהענדע ווײַנטרויבען.

— אָט דאָרטען, — קלער איך מיר פויל, — פאָהרט זיך אן אראבער אויף אן עזעלע און נאָך איהם שלעפט זיך א פרוי, אָנגע־

שרעקליך היים. מיר זיינען מיד, דערזעהען מיר, ווי ביים זוג וואקסט א צעדערבוים, זעצען מיר זיך אוועק אין זיין שאטען. ארום און ארום זאמלען די שניטער און שניטערקעס די סנאפעס אויף די פעלדער הינטער די פעלדער זעהט מען די ווייסע, דארפישע שטיבלאך און די גרינע נערטנער ארום זיי.

— עס איז נאך ווייט? — פרעגט רבקה, ארויפלעגענדיג איהר מידען קאפ אויף מיין אקסל.

— הינטער יענעם בארג, אין א טיפען טאל, שטעהט דאס שטיבעלע, ווו מיין מאמע ווואוינט. דארטען ווארט זי אויף אונז.

עס גענהט פארביי א בעטלער אין א צוריסענעם מאנטל. ער איז באַרפוס. די טרוקענע, שווארצע הויט פון זיינע פיאטעס איז צושפאלטען. ער קוקט אויף די שניטערס און, אויפהויבענדיג די הענט צום הימל, זאגט ער ארוים הויך אויפ'ן קול:

— גאט, בענש זייער ארבייט!

— דאס איז א נביא, — שעפטשעט שטיל רבקה. — לאמיר זיך צוריהרען צו זיינע צוריסענע קליידער.

דערנאך געהען מיר צו צו די שניטערס, און מיר זיינען אזוי מיד.

— איך בין דורשטיג, — זאגט רבקה.

די שניטערס רינגלען אונז ארום און דערלאנגען אונז קריגעלאך מיט קאלטען וואסער.

— טרינקט, טייערע! — הערען זיך שטימען פון אלע זייטען.

— טרינקט, דאס וואסער איז פריש.

א יונגע שניטערין מיט גרויסע זילבערנע אויערינגלאך, שרייט אויס אין דער הויך:

— אך, איך האב געטראפען! דאס זיינען פארליבטע!... איך דערקען דאס אין זייערע אויגען... לאמיר זיי מיט בלומען באווארפען!

— מיט בלומען! מיט בלומען! — כאפען אלע אונטער. — זיי זיינען ביידע יונג און שעהן.

און פונקט ווי א רעגען פון לעבעדיגע העל־קאליירענדע זומער־פויגעלאך הויבען פעלד־בלומען אן צו פאלען אויף אונז. מיר ווערען פשוט דערטרונקען אין בלומען. און רבקה בעט זיך: „לאמיר אוועק פון דאנען. זיי וועלען אונז מיט די בלומען דערשטיקען".

זיך די פארנאכטיגע שאטענס און די שפיצען פון די בערג פון יהודה וועלען באגילדעט פון די לעצטע שטראהלען פון דער זון.
— מען דארף ווידער געהן היטען די ווייננערטנער!

* * *

רוהיג און געמיטלעך געהען זיך די טעג. איך האָב דאָס געפיהלt, גלייך ווי איך וואלט אין א פריהלינגס פריה־מאָרגען אויף א בריטען פעלד געגאנגען דער זון אנטקעגען. מיט די וועכטער טרעף איך זיך זעלטען. די צייט פארברענגt איך מיט משה'לען און מיט'ן אלטען קאפלאן, מיט וועלכען איך האָב ליב צו שמועסען וועגען גאָט, וועגען דער שהנער וועלט און וועגען אנדערע פראגען. דער אלטער האָט א סך געזעהן אין זיין לעבען, א סך געטראכט און איצט איז ער צופרידען דערפון, וואָס ער היט די ווייננערטנער אין אייגענעם לאנד.

אָפטמאָל, אין די אויפדערנאכטען, קומט צו מיר רבקה. פון דער וווייטענס, נאָך איידער זי קומט צו צום ווייננאָרטען, זינגט זי א ליד און איך דערקאָן איהר שטימע. וען זי קומט צו, צולענען מיר א פייער, זעצען זיך אוועק דערביי — און וואָס מיר צורעדען! זי האלט אין איין שטעלען פראגען: פאר וואָס עס חלום'ען זיך מענשען אזעלכע משונה'דיגע חלומות? וואָס איז ליבע? וועגען דעם קלערט זי שטענדיג... זי איז נאאיוו ווי א קליינע מיידעלע, די רבקה. דערנאָך, זאָגט זי, אז זי איז מיד און לענט זיך אוועק לעבען פייער.

— רבקה, דו שלאָפסט? — פרעג איך, אָנבויגענדיג זיך איבער איהר.

זי אטעמט שטיל און א קוים מערקבארער שמייכעל שוועבט אויף איהר ליבליכען פנים.

— דו שלאָפסט?

זי ענטפערט ניט.

און דאָס הייסט, אז איצט מעג מען איהר נעבען א קוש...

אָפטמאָל, נאָך איהר אוועקגעהן, זיץ איך לאנג ביים פייער, וואָס טליעט נאָך קוים־קוים און טרוים. מיר דוכט זיך, אז איך נעה מיט איהר צו א ווייטען היימישען דאָרף. אין דרויסען איז

דיגע אויגעלאך און מיט צובלאזענע עקען נעהנטער צו די ווייננערט־
נער.

פארטאג צינדען די וועכטער אונטער די ביידלאך. דאם ברענ־
גען זיי א קרבן צו דעם גאט פון ליכט און פרייד. באלויכטען פון
דער רויטער שיין שטעהען זיי אלע אין א ראד און זינגע הוי
"שבועה", און אויף די בערג פון יהודה צינדען זיך אן די ערשטע
שטראהלען פון דער זון.

* * *

איך קער זיך אום צוריק אין שטאט. אויף די ווייננערטנער
איז אלץ שטיל, אפגעשטארבען. ביי דער טיר פון דער ארבייטער־
קיך שטעהט רבקה און קוקט, ווי איך לאז זיך געהן צופום אויף דעם
וועג, וואם פיהרט אוועק פון דער קאלאניע.

איך שטעל זיך אף און שריי אויס, מאכענדיג צו איהר מיט
דער האנט:

— שלום!

און זי ענטפערט:

— שלום! פארגעס ניט און קום איבעראיהר.

און איך געה ווייטער.

אָט אזוי טרוים איך, זיצענדיג ביי דעם פייער, וואָס טלִיעט נאָך קוים־קוים.

אויף די אנדערע ווייננערטנער שפּאצירען ארום די וועכטער. פון דער קאָלאָניע קומען צו זיי מיידלאך. מען זינגט ארום די פּאנאנדערגעלעגטע פייערן, וואָס ברענען אזוי פּרעהלאך, און אָפּט טאנצט מען ביז'ן ווייסען טאָג אריין.

* * *

ענדע יולי.

פון די גערטנער הויבט מען אָן ארונטערצונעהמען די ווייג־טרויבען. בחורים, מיידלאך און קינדער, אלע אָנגעטאָן אין ווייסען, מיט בריידע שטרויענע קאפּעלושען, ארבייטען פלִייסיג, לאכענדיג און זינגענדיג. שלאנקע "פּאלאשקעס" מיט זילבערנע מטבעות אין די לאנגע צעפּ, האלטען אין איין טראָגען קוישען מיט ווייטרויבען אין די וועכטער־ביידלאך, פון וואנען עס ציהען זיך אָהן אן אויפהער קעמעלקאראוואנען צום קעלטער, וואו מען ארבייט שוין בייטאָג און בייגאכט.

איך ארבייט מיט רבקה'ן צוזאמען. כדי צו זיין באשיצט פון דער זון, האָט זי זיך דעם קאָפּ מיט א ווייסען טיכעל ארומגעבונדען, און דאָס פּאסט איהר זעהר שעהן. מיר האלטען זיך די גאנצע צייט צוזאמען און איך באלעווע זיך אלץ מיט איהר. מיט א קוש צוקוועטש איך ווייטרויבען ביי איהר אויף די ליפּען, אָפּפּארבענדיג זיי מיט א געדיכטען טונקעל־רויטען זאפט. זי וועהרט זיך, בייזערט זיך כלומרשט און לאכט, און דאָס פּאסט איהר זעהר שעהן.

— גענוג שוין, גענוג שוין! דו ביזט צופיל פּארשייט!

— נאָך איינמאל! — בעט איך זיך ביי איהר אָון נעהמ זי ארום.

די ארבייט איז געענדיגט.

אלע וועכטער מאכען א גרויסע שמחה. מען טרינקט ווייז, מען טאנצט, מען זינגט, מען דערצעהלט זיך מעשה'לאך און מען שיסט אין דער לופטען, ארויפוואַרפענדיג א שרעק אויף די שא־קאלען, וועלכע רוקען זיך ברוגזה, שטילינקערהייט, מיט ברענע־

קומען צו נעכטיגען און די געשטאַלט פון א שטילען מאָנאַך, מיט וועמען איך האָב זיך געהאַט באַפרײַנדעט, איז פאר מיר ארויס־געשוואומען. און איך האָב באַשלאָסען ביי איהם אָנקלאָפען אויפ'ן וועג.

איך בין געגאַנגען און וועגען איהם געקלערט, און די נאַכט איז געוואָרען אַלץ פינסטערער. קליינינקע שאַקאַלען מיט פייער־דיגע, הונגעריגע אויגען מיר געהאַלטען אין איין איבער־לויפען דעם וועג, באַהאַלטענדיג זיך אין די שפאַלטען פון די בערג.

שפעט אין אוועגט בין איך צוגעקומען צו אן אַראַבישער קרעטשמע, וואו אין שאַטען פון הונדערט־יאָהריגע דעמבעם האָט געפלאָסען א קוואל פון קאַלטען וואסער. דאָרט איז געשטאַנען א קאַראַוואַן, וואָס האָט געפיהרט טייערע טערקישע טעפיכען, זיידענעם, סאַמעט צו די ירושלים'ער סוחרים. די פיהרער פון קאַראַוואַן האָבען אָנגעטרונקען די קעמלען און זיך געקליבען וויטער אין וועג. ביים אַריינגאַנג פון דער קרעטשמע איז געזע־סען אן אלטער אַראַבער, דער בעל־הבית, און נערויכערט קאַליאן. ער האָט מיך געפרעגט, צי האָב איך קיין מורא ניט צו גענהן אַליין, און וועז איך האָב זיך אָפגעזעצענט מיט איהם, האָט ער שטיל א זאָג געטאָן:

— גאָה אין פרידען.

ארום האַלבע נאַכט בין איך צוגעקומען צום גריכישען מא־נאַסטיר, וואָס איז געשטאַנען ניט וויט פון אן אַראַבישען שטער־טעל. איך האָב אָנגעקלאָפט. ווי שטענדיג האָט מיין באַקאַנטער מאָנאַך מיר געעפענט דעם טויער און מיר פרײַנדליך אויפגענומען: נומען:

— איהר וואַנדערט אַלץ ארום אַליין דורך די נעכט, — האָט ער א זאָג געטאָן. — ווייזט אויס, איהר בענקט נאָך עמי־צען.

מיט'ן לאמטערענדעל אין האַנט, האָט ער מיך אריינגעפיהרט אין זיין צעל און דאָרטען אָנגעצונדען א קראַסין־לעמפעל. אין ווינקעל אויף דער וואנד האָב איך דערזעהן א גרויסען זילבערנעם קרוצעפיקס.

— זיצט, — האָט ער געזאָגט און מיך גענומען פאַנאַנדער־פרעגען, ווי עס לעבט זיך מיר.

דער יאסמין־אראמאט

וועו אין ירושלים האָבען זיך די ווייטרוֹבען צובליהט, האָט מיך א ציה געטאָן צו די קאָלאָניעס פון יהודה.

ווי נאָר די היץ איז אָפגעפאלען און דער טאָג האָט קיהל אן אטעם געטאָן, בין איך ארויס פון מיין הויז און זיך געלאָזט געהן צו די אלטע שטאָדט־טויערען. דאָרטען צווישען א גרופע בעטלער און בלינדע אראבער, וואָס זיינען געזעסען אויף דער ערד מיט מעשענע שיסלאָך אין די אויסגעשטרעקטע הענט און זינגענדיג געבעטלט, האָב איך זיך אביסל אָפגעשטעלט, געלאָקט פון דער אור־אלטער הייליגער שטאָדט, וואָס איז געווען איינגעטונקט אין דעם העל־נאָלדענעם ליכט פון דער פארגעהענדער זון.

נאָכדעם בין איך אוועק ווייטער. און וועו איך בין שוין געווען אין די בערג, האָט די זון זיך שוין אָנגעפאנגען צו זעצען און מיין נשמה איז אָנגעפילט געוואָרען מיט יענעם שטילען הייליגען טרויער, וואָס שוועבט ארום שטענדיג איבער אָט דעם וויסטען פארלאָזענעם לאנד.

איך בין געגאנגען לאנגזאם, ווי א בעטלער, מיט א טאָרבע אויף די פלייצעס, מיט א שטעקען אין האנט, ווי א פילגער, וואָס איז געקומען אהער פון א ווייטען לאנד מתפלל צו זיין אויף די קברים פון די גרויסע נביאים און טרעטען אויף די שטעגען, וואו עס האָבען אמאל געבלאָנדזשעט די פאסטוכער פון ישראל, זינגענדיג שיר השירים...

איך בין געגאנגען לאנגזאם, און די זון האָט זיך שוין אינגאנצען געזעצט הינטער דעם איינזאמען פאלמען־בוים אויפ'ן בארג און דער אוועגט איז צוגעפאלען.

עס איז מיר ארויף אויפ'ן זינען א גריכישער מאנאסטיר, וואָס שטעהט דאָרטען אויפ'ן וועג, וואו מיר פלענט אָפט אויס־

געלען קאָליר. ער איז אַריין אין הויז. אין א נידעריגען צימער, באהאנגען מיט טייערע טעפּיכער, האָט איהם איישא באגעגנט. איהר פּנים איז געווען אָפּגעדעקט, און געווען איז ער טונקעל־ברוין און ווייך, ווי סאַמעט. זי האָט געטראָגען אַן אויסגענעהט קלייד און קלייניגקע שיכלאך מיט גאָלדענע אוזאַרען.

— דאָס איז מיין ברודער, — האָט די נייטאָרין געזאָגט — ער האָט אייך געוואָלט זעהן.

איישא האָט א שמייכעל געטאָן, דערלאַנגט איהם די הענט און אָנגעפאַנגען צו רעדען פראַנצויזיש. און איהרע אויגען, שווארצע ווי קויל, האָבען אויסגעדריקט נייגעריגקייט און פרייד. נאָכדעם האָט מען איהם איבערגעלאָזט אליין און מען איז אריין אין א צווייטען צימער צו מעסטען א קלייד. און ער האָט זיך אוועקגעשטעלט ביים פענסטער און פארטראַכט געקוקט אין גארטען, וואו דער שטראָם פון א גרויסען פאַנטאַן האָט געפּינקעלט, ווי א רעגען־בויגען אין די שטראהלען פון דער פארגעהענדער זון. און ווען די מיידלאך זיינען צורוק אריין אין צימער, האָט א דינסט אריינ־געבראַכט קאפע אין קלייניגקע פארצעלייענע טעפּעלאך. זיי האָבען זיך ארומגעזעצט ארום טיש. איישא האָט איהם געפרעגט, וואָס ער טוט, און זי האָט זיך שטארק פאראינטערעסירט מיט די שולען, וועגען וועלכע ער האָט איהר אָנגעפאַנגען צו דערצעהלען. זי האָט זיך געהאלטען איינפאַך, פריי, און אין געשפּרעך האָט זי ארויסגעצייגט א סך באלעזענקייט. ער איז געווען באצויבערט.

פאר'ן אַוועקגאַנג האָט זי איהם געגעבען א בינטעל יאסמין־קווייטען און געזאָגט אז דאָס איז איהר באליבטע בלום, און זאל ער צו איהר קומען. אויפ'ן צווייטען טאָג אין דער זעלביגער צייט איז ער שוין געווען ביים טויער פון איהר גארטען. זי איז געזעסען לעבען פאַנטאַן און איהם באמערקט, איז זי אויפגעשטא־נען און אריין אין הויז. דאָס הארץ איז איהם איינגעפאלען, נאָר עם האָט זיך באַוויזען א דינסט און איהם א רוף געטאָן. איישא האָט איהם ווידער באַגעגנט אין דעם זעלביגען צימער.

— מיר טוט הנאה, וואָס איהר זייט געקומען, — האָט זי געזאָגט, — נאָר זייט פאַרזיכטיג, אז מיין פאטער זאל אייך ניט באמערקען. נאָכדעם האָט זי איהם אוועקגעזעצט לעבען זיך אויף א ווייכער סאָפא און אָנגעפאַנגען דערצעהלען וועגען זיך, ווי זי

זיין טונקעל פֿארטראכט פּנים איז געווען בלאַס, אַן מיר האָט זיך געדוכט, אז עס איז אויסגעראַטן געוואָרען פּאַר דער קורצער צייט, וואָס איך האָב איהם ניט געזעהן.

ער האָט זיך געזעצט לעבען מיר. א מערקווירדיגע רוהיגקייט האָט נעשטראָמט פון אָט־דעם מענשען. און זיין ווייכע ברוסט־שטימע האָט איינגעווויגט, ווי א היימיש לידעל... לאַנג זיינען מיר געזעסען און גערעדט. ער אַיז עפּעם געווען באַזונדערס טרויעריג אין יענער נאַכט. אָפּט זיך פֿארטראכט און אלץ געוואָרפּען בענקענדע בליקען אויף דעם גרויסען, זילבערנעם קרוציפיקס, וואָס איז געהאַנגען אין ווינקעל. נאָכדעם האָט ער מיר געמומען דערצעהלען ווענען א טערקישער מיידעל, וואָס איז איבער איהם געשטאַרבען. דאָס איז געווען מיט א יאָהר צוויי צוריק. ער האָט געוואוינט אין סמירנא. ער איז דאָרט געווען א לערער אין א שולע. אין יענעם הויז, וואו ער האָט געהאַט א צימער, האָט אויך געוואוינט א נייטאָרין, מיט וועלכער ער פלענט זיך אָפּט טרעפען. איינמאל רופט זי זיך צו איהם אָן:

— קומט, איך וועל אייך באקענען מיט א זעהר רייכער און שעהנער טערקישער מיידעל, איכ'ל זאָגען, איהר זייט מיינער א ברודער.

ער האָט זיך דערפרעהט. אָט־די געהיימניספולע וועזענס, מיט די פארהילטע פנימ'ער, האָבען איהם שטענדיג צו זיך געצויגען. אין עטליכע טעג ארום איז די נייטאָרין מיט איהם אַוועק. דעם גאַנצען וועג האָט זי זיך מיט איהם גערייצט, אז די טערקישע מיידעל וועט איהם אזוי באַצויבערען, אז ער וועט מיט איהר גאָר אויפהערען צו רייזען. זיי זיינען צוגעקומען צו א קלייניגקער וויליע, ארומגערינגעלט מיט א גרויסען גארטען, לעבען ים. שוין פון דערווייטען האָט ער דערשפּירט א שטאַרקען גערוך פון יאַסמין, וואָס האָט איהם אָנגעהויבען צו טומלען דעם קאָפּ. די נייטאָרין האָט איהם איבערגעלאָזט לעבען טויער, און אליין איז זי אריין אין הויז. אין עטליכע מינוט ארום האָט אן אלטע דינסט איהם אַרייננגערופען. דורכגעהענדיג דעם גארטען, האָט ער אומעטום געזעהן א סך יאַסמין־קווייטען און זייער אראַמאַט האָט איהם אלץ מעהר צוטומלט זיין קאָפּ. זיי האָבען געבליהט קופּעסווייז, און די אַנדערע בלומען האָבען זיך פארלוירען אין זייער וויים־

נידעריגען ציטער אויף דער ערד, באַשאָטען מיט יאָסמין. פאר איהם האָט זי איבערגעלאָזט א קורץ צעטעלע: „איך האָב דיך ליב געהאט".

וועז איך האָב פארלאָזען דעם מאָנאָסטיר, איז שוין די זון פון לאַנג געהאט אויפגענאנגען. מיין באקאַנטער מאָנאָך האָט פאר מיר געעפענט דעם טויער.

— געהט אין פרידען, — האָט ער מיר געזאָגט, ער איז געשטאַנען פאר מיר א בלאסער, פול מיט הכנעה, אין דער לאנגער שוואַרצער רָאסע מיט אן ארָאָפגעלאָזטען קאָפּ. איך האָב איהם די האַנט, און בין אוועק צו דער אידישער קאָלאָניע, וואו די וויינ־טרויבען האָבען זיך שוין געהאט צובליט.

וואוינט אליין, און אז צייטענווייז באפאלט זי א בענקעניש ביז טרעהרען פון אזא איינזאמקייט. ער האט אויף איהר געקוקט און דער פאר'שכור'ענדער יאסמין־ארמאט, מיט וועלכען, ווי איהם האט זיך געדוכט, איהר נאנצער יונגער קערפער איז געווען דורכגעזאפט, האט איהם ווי איינגעוויגט.

און אזוי האבען זיי זיך אנגעפאנגען צו באגענגען אלע אוונט. די דינסט האט געהיט ביים טויער, דער פאטער זאל פלוצלונג ניט אנקומען. אפטמאל פלעגט זי אין א הויכען זיל־ בערנעם בשמים־לעמפעל רויכערען טייערע געווירצען, וואס האט נאך שטארקער געווען אין זיי די תאוה.

איינמאל, אין איהר געבורטס־טאג, האט ער איהר נעבראכט א גאלדענעם מעדאליאן. זי האט איהם ניט געוואלט נעהמען.

— איך פארלאנג נאר דיין ליבע, — האט זי געזאגט. און ווען זיי זיינען ארוים אין גאס, האט זי צו זיך צוגערופען אן אריימען אינגעלע, איהם א קוש געטאן אין קאפ און איהם אוועק־ געגעבען דעם מעדאליאן...

עס זיינען אוועק טעג נאך טעג. איינמאל איז ער געקומען צו איהר אהן דערצעהלט, אז זיין מוטער, א פרומע אלטע פרוי, בעט איהם קומען אהיים און חתונה האבען. דאס האט ער נע־ שפאסט, נאר איישא האט אויפ'ן צווייטען טאג דורך דער דינסט איבערגעגעבען, אז זי קען איהם איצט ניט זעהן. ער איז בייז געוואָרען און איז אוועק. אזוי האט זיך אנגעפאנגען זייער ער־ שטער ברוגז. א סך טעג האט ער זי ניט געזעהן. נאכדעם האט ער איהר אנגעשריבען א בריף, אז ער פאהרט אוועק און ווייל זי זעהן. זי האט איהם געענטפערט,, אז ער קען קומען. זי האט איהם באגענענט שווייגענד. זי איז געווען בלאס, טרערען האבען געפינקעלט אין איהרע אויגען. זי האט איהם נאר געפרענט, וואס ער וויל. ער איז צוגעפאלען צו איהרע פיס, געקושט דעם זוים פון איהר קלייד און נעבעטען איהם פארגעבען. מיט די אויגען נאר האט זי אנגעצייגט אויף דער טיר, אז ער זאל אוועק־ געהן. ער איז ארויסגענאנגען און הינטער זיך דערהערט איהר געוויין. ער איז אפגעפאהרען. אין עטליכע טעג ארום האט ער דערהאלטען א בריף פון דער נייטארין, אז איישא איז נע־ שטארבען. זי האט זיך פאר'סמ'ט. מען האט זי געפונען אין דעם

דריטע אָפּטיילונג

ביבליאטעק און לעז ציימער פון אידיש
נאציי ארבייטער פערבאנד

די קליינע פאולינא

דער דאקטאר פילאזאף סטארבינסקי איז געווען א מענש ניט קיין באווגליכער, מיט זעהר א בלאסען פנים, אויף וועלכען עס האט שטענדיג געשוועבט א שטילער און גוטמוטיגער שמייכל.

אין דער אימיגראנטען קאלאניע האבען אלע געקוקט אויף איהם ווי אויף א מאדנער בריאה. מיט קיין פרוי האט מען איהם קיינמאל אין ערגעץ ניט באגעגנט, און אויף דעם חשבון פלעגען טאקי די סטודענטען גאנץ אפט אפלאכען פון איהם; מען פלעגט דערצעהלען אזא חכמא:

איינמאל האט איהם א גאסען־מיידעל אפגעשטעלט אין גאס און איהם פארגעשלאגען, ער זאל מיט איהר געהן פארברענגען; האט ער, דער דאקטאר פילאזאף, פאר איהר זיך גאנץ העפליך א נייג געטאן, און אנטשולדיגענדיג זיך געענטפערט, אז ער איז א וועגעטאריאנער און עסט ניט קיין פליישיגס...

יעדען פריה־מארגען, פונקט ניין א זייגער, פלעגט ער, מיט א פארטפעל אונטער'ן ארם, אוועקגעהן אין דער גרויסער ביבליאטעק, און דארטען האט ער זיך לאנג אין אלטע ביכער געגריבעלט, ארבייטענדיג איבער זיינע פילאזאפישע ווערק, און אין די אויף־דער־נאכטען פלעגט ער לאנג זיצען אין א קאפע־הויז, וואו מוזיק שפילט און פון דערווייטענס געקוקט אויף שעהנע, רייך־פארפוצטע פרויען, וועלכע ער האט שטענדיג באטראכט, ווי וועזענס, צו וועלכע ער קען ניט צוקומען.

נאך אזעלכע פרויען פלעגט ער געוועהנליך שטארק בענקען אין די שלאפלאזע נעכט, וועז זיין קערפער האט, ווי א העהליש פייער, געברענט פון תאוה; ווי א קינד האט ער געטרויעמט, אז ער קומט אריין אין פאר'כשופ'טע שלעסער, וואו עס געפינען זיך שעהנע און שלאנקע פרויען, וועלכע וואלטען אויף איהם און צערש־לען איהם אזוי שטארק.

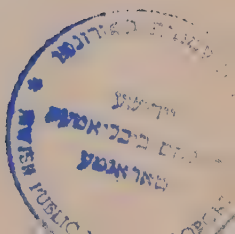

טיגט; דערביי האָט ער איהר מיט א שמאטע דאָס מויל פאר־שטאָפּט, אז זי זאל ניט שרייען, און אויף מארגען האָט ער איהר געקויפט א העלע, ראזעווע קלייד און שהנע האלבע שיכלאך מיט הויכע אפּזאצען, און מיט א שטיקעל צייט שפּעטער האָט ער זי ארויסגעטריבען... זי האָט זיך דאן איבער די גאסען ארומגע־בלאנקעט א נידערגעשלאגענע, א פארווויינטע, איז צוגענאנגען עפּעס א יונגערמאן, א מאהלער, און האָט זי געזומען צו זיך... א נא־קעטע האָט זי פאר איהם פּאזירט. דער מאהלער איז נעווען א גוטער מענש, אבער ער איז אווקגעפאהרען ערנעץ ווייט אין אנדער לאנד — און זי איז ווידער געבליבען איינע אליין, עלענד; איצט איז זי שוין דאָ דריי טעג אין דער שטאָדט און קיין נעלט האָט זי ניט. נו, בלאנקעט זי זיך גלאט אזוי ארום איבער די גאסען.

דערצאהלענדיג דאס האָט די מיידעל געהאלטען אין איין לאכען, גלייך זי וואלט דאָ איבערגעגעבען זעהר א קאמישע און אנגענעמע פּאסירונג פון איהר לעבען. און סטאראָבינסקי איז נע־ווען צוטומעלט און געדוכט האָט זיך איהם, אז פון דער מיידעל'ס צוויי שווארצע אויגען רייסען זיך ממש צו איהם אין הארצען אריין עפּעס אזעלכע ווארימע שטראהלען פון גליק, און די נאנצע וועלט ווערט א צויבערליכער וואונדערבארער גאָרטען.

אין יענער נאכט האָבען די וועגט פון דעם ארימען צימער, אין וועלכען דער דאָקטאָר פילאָזאָף האָט געוואוינט, צום ערשטען מאָל געהערט עפּעס אזעלכע מאדנע, נייע ווערטער...

אויף דער וויכער זאָפּע איז געלעגען די האלב־נאקעטע שהע־נע מיידעל פאולינא. איהר העגט, די אקסלען און די ברוסט זיינען נעווען עגטבלויזט, און די שפּורען פון הייסע קושען האָבען זיך נאָך אויף זיי נערויטעלט. דער מיידעל'ס אויגען האָבען זיך מיט א באזונדער מין גלאנץ איבערגעצויגען, פונקט ווי א שטערען אין א ווארימער זומער־נאכט, און לאכענדיג האָט זי נעקוקט אויף סטאראָבינסקי'ן, וועלכער איז ביי איהרע פיס נעלעגען און נע־פיהלט, ווי די לידענשאפט נעהמט ביי איהם צו דעם פארשטאנד. און אין צווייטען צימער האָט די אלטע בעל־הבית'טע נע־

איינמאל אין אבענד, ווען סטאראבינסקי האָט געשפאצירט ביים ברעג טייך, האָט ער מיט א מאל דערהערט א געשריי פון א פרוי. ניט ווייט פון איהם עפעס א שכור זיך צוגעטשעפעט צו א יונגער מיידעל. דער דאקטאר פילאזאף האָט זיך מיט כעס א לאז געטאן צום שכור. יענער האָט זיך דערשראקען און איז אוועק.

די מיידעל האָט מיט דאנקבארע בליקען א קוק געטאן אויף סטאראבינסקי'ן און געזאגט:

— איהר זייט אזא גוטער. א דאנק אייך!

ביי'ם עלעקטרישען לאמטערן האָט ער זיך מיט איהר אפגעשטעלט, און דאן האָט ער דערזעהן, אז זי איז זעהר א שעהנע.

— ווי צויבערליך זי איז! — האָט סטאראבינסקי א קלער געטאן, איינקוקענדיג זיך אין איהר קיילעכדיגען, טונקעלען פנים מיט דעם קלייניגקען פוכקען מיילכעל, וואס האָט זיך ווי א פורפור־בלום נערויטעלט.

— אפשר ווילט איהר מיט מיר אריינגעהן אין א קאפעע? — האָט ער שעהמעוודיג א פרעג געטאן.

— און איהר זיינט ניט אזא שלעכטער, ווי אנדערע? — האָט די מיידעל, לאכענדיג, געפרעגט, אנשטעלענדיג אויף איהם שארף די צוויי דיכטיגע שווארצע אויגען איהרע מיט די לאנגע געדיכטע וויעס.

איהר שטימע איז געווען אביסעל הייזעריגלאך, אבער זעהר אנגענעם און לאשטשענד.

זיי זיינען ביידע אוועק אין א קאפע, און אויפ'ן וועג האָט די מיידעל געפלוידערט, פונקט ווי א פויגעלע פארטאג; און דערביי האָט זי איהם געהאלטען אין איין אריינקוקען אין די אויגען. אין צעהן מינוט צייט האָט זי איהם אלץ דערצעהלט וועגען זיך. אלט איז זי זעכצעהן יאהר. איהר פאטער, אן ארימער איטאליענער, איז דער'הרג'עט געוואָרען אין שלאכט. איהר מוטער נעפינט זיך אין א סאנאטאריום פון שווינדזיכטיגע. איהר באָבע איז א בייזע, זי האָט זי ארויסגעמריבען. איצט איז איהר ניט גוט; שוין צוויי יאָהר, זינט זי איז א דיענסט אין פרעמדע הייזער. אין איין ריי־כען הויז, וואו זי האָט געדינט, האָט דער בעל־הבית זי פארגוואלד־

האָט זיך געטראָגען אזא פּאר׳שיכור׳ענדער אראָמאט, אז די נשמה איז אויסגענאנגען פון זיסע ליידען און וועה...

אזוי זיינען אוועק טעג און טעג. און סטאראָבינסקי איז שרעקליך א תל געוואָרען, און ער האָט אנגעהויבען צו געהן נאָך מעהר איינגעבויגען. און ווען באָקאנטע האָבען איהם געפרעגט, וואו ס׳איז אהינגעקומען די מיידעל, מיט וועלכער ער האָט דאן געשפּאַצירט, האָט ער פּארבּיסען די ליפּען און איז אוועק, ניט ענטפערענדיג א וואָרט.

בּיז עס איז ענדליך געקומען א פּריהמאָרגען, און די אלטע בּעל־הבּית׳טע האָט איהם דערלאָנגט א בּריף:

שנעל און אומגעדולדיג האָט ער דעם בּריף געעפענט. דאָס איז געווען א בּריף פון פּאוליגא׳ן.

זי האָט געשריבּען:

„ליבּער הערר:—

„מעג איך זיך ערלויבּען אייך אנצושרייבּען א פּאָר וועָרטער? איהר דענקט אודאי, אז איך האָב אייך אינגאנצען פּארגעסען. אָבּער דאָס איז ניט אזוי. ווען איך בּין פון אייך אוועק, האָב איך, דעם זעלבּען טאָג, געפונען א שטעלע, אָבּער מעהר ווי עטליבּע טעג האָב איך ניט געארבּייט. איך האָב זיך פּארקיהלט, נעוואָרען ערנסט קראנק און מען האָט מיך נעמוזט צונעהמען אין האָספּיטאל. דאריבּער האָב איך צו אייך ניט געקענט קומען. איך האָף, אז איהר האָט ניט פּארגעסען די קליינע פּאוליגא. קומט צו מיר. אויב אימיצער וועט אייך פרעגען, פון וואָנען איהר קענט מיך, זאָלט איהר זאָגען, אז מיר פלעגען עסען אין איין פּאנסיאָן. איך האָף, אז איצט וועלען זיך אייערע נעראָנקען אריבערטראָגען אין דעם האָספּיטאל, וואו די קליינע פּאוליגא וועט זיך אזוי דערפרעהען איבּער אייך".

אן אומרוהיגער האָט זיך סטאראָבינסקי נענומען ארומרעהען איבּער׳ן צימער הין און צוריק. שפּעטער האָט ער געקויפט מאראנצען, טייטלען און אויך א בוקעט בלומען, און איז אוועק אין שפּיטאל.

וואַרטשעט, געווען בייז און עטלעכע מאָל אַלץ דאָס זעלבע פֿאַר זיך איבערגע'חזר'ט:

— ער, הערר סטאַראָבינסקי... הערר סטאַראָבינסקי...

אין דער פֿריה זיינען זיי ביידע ארוים אין גאַס. פּאָלינא האָט דעם דאָקטאָר פֿילאָזאָף פּעסט געטוליעט צו זיך האַלטענדיג זיין אַרם. און וועז די באַקאַנטע האָבען איהם דערזעהן אין גאַס מיט אזא שעהנער מיידעל, זיינען זיי געבליבען שטעהן איבערראַשט.

— נו, אונזער פֿילאָזאָף איז שוין קאַפּוט! — האָט זיך אָפּגערופען אייגער.

— אָבער וואו האָט ער דאָס געפּאַקט אזא שעהנינקע? — האָט זיך געוואונדערט א צווייטער. — הייגט געה וויים!...

די נייעס האָט זיך גלייך פֿאַרשפּרייט איבער דער גאַנצער קאַלאַניע, און אַלע האָבען שוין געהאַט פון וואָס צו רעדען.

אָבער סטאַראָבינסקי'ס גלויק האָט לאַנג ניט געדויערט.

דעם זעלבען טאָג איז פּאָלינא אווענק, זאָגענדיג, אז זי געהט זוכען ארבייט — און מעהר איז זי ניט געקומען.

אומזיסט האָט סטאַראָבינסקי דעם גאַנצען אויף־דער־נאַכט געוואַרט. זי איז ניט געקומען.

איבער אַלע גאַסען איז ער זי געגאַנגען זוכען. עטלעכע מאָל האָט ער זיך ארומגעדרעהט ארום דעם וואָקזאַל, וואו די גאַסען־מיידלאַך שפּאַצירען; יעדעם מאָל, ווי ער האָט נאָר פון דער־ווייטענס דערזעהן א פּרויען־פּיגור, וואָס האָט אויסגעקוקט ווי פּאָלינא'ס, האָט ער זיך געלאָזט געהן שנעל — אָבער זי האָט ער אַלץ ניט געפונען.

האָבען זיך אָנגעהויבען אונערטרעגליך שווערע, שלאַפלאָזע נעכט. פּאר די אויגען האָט איהם אַלץ געשוועבט די געשטאַלט פון דער קליינער פּאָלינא, וועלכע איז געווען די ערשטע, וואָס האָט איהם פּאַרשאַפט אזוי פיל פּארגענגען... ער האָט אַלץ ניט געקענט פּארגעסען יענע נאכט, וועז זי איז א האַלב־נאַקעטע געלעגען אויף דער ווייכער זאָפע און פון איהר יונגען קערפּער

פּענסטער ווייניט אימיצער אלע נאכט, בעט זיך אזוי רחמנות'דיג און דראָפּעט די שויבען...

— און וועז דער פּריהמאָרגען קומט אָן, ווערט מיר גרינגער אויפ'ן הארצען, — האָט זי מיט א זיפץ א זאָג געטאָן, — און איהר זייט אזא גוטער וואָס איהר זייט געקומען !... איצטער בין איך קראנק, אָבער וועז איך וועל געזונט ווערען, וועל איך קומען צוריק צו אייך און מיר וועלען וואוינען צוואמען... איהר וועיסט, איך קען זעהר גוט קאָכען...

דריי מאָל אין וואָך איז סטאראָבינסקי געקומען אין האָספּיטאל זעהן די קליינע פּאולינא, און יעדעס מאָל האָט ער איהר אן אנדער מתנה געבראכט. די לעצטע גראָשענס פון זיינע קליינע פּארדינסטען האָט ער אויסגעגעבען און אלץ געקלערט: — הלואי זאָל זי שוין וואָס גיכער געזונט ווערען !

אָבער פּאולינא'ן איז וואָס א טאָג געווארען אלץ ערגער און ערגער. און דאָ איז נאָך געקומען דער הייסער זומער; א קראנקהייט, פון וועלכער מענשען זיינען געפאלען ווי פעלד־בלומען אונטער א שניט־מעסער, האָט זיך איבער דער שטאָדט פארשפרייט; איבער די גאסען האָט מען אלע מאָל געזעהן לוויות און לוויות, אָון ארום האָבען זיך די צווייגען פון די בוימער געבויגען אונטער דער שווערער משא פון פרוכטען, אויף די פעלדער האָבען זיך די קאָרן־זאָנגען געלאָזט וויגען פון ווינט און דאָס גראָז האָט מיט גרינקייט דאָס אויג פּארכאָפּט.

ביי סטאראָבינסקי'ן האָט די אונטערשטע ליפּ א ציטער געטאָן און ער האָט דערפיהלט ווי אין מוח האָט זיך איהם עפּעס אָפּגעריסען. ער האָט זיך צוגערוקט צו דער וואנט, כדי ער זאָל ניט אומפאלען. דערנאָך האָט ער זיך שטיל ווי א שאָטען ארויס־געגרוקט פון האָספּיטאל...

* * *

נאָך פּאולינא'ס ארון איז נאָכגענאנגען בלויז איין מענש. דאָס איז געווען דער דאָקטאָר פילאָזאָף סטאראָבינסקי, אָנגעטאָן

די טיר פון דער פאלאטא, וואו פאולינא איז געלעגען, איז געווען אפען, און אזוי שנעל ווי סטאראבינסקי איז נאר אריין, האט ער זי גלייך דערזען.

א פרייד־ענק־געשריי האט זיך פון איהר הארצען ארויסגעריסען, און ער איז, מיט א קלאפענדען הארץ צוגעגאנגען צו איהר.

לינעניג א קראנקע אין בעט, האט זי אויסגעקוקט נאך שעה־נער; איהרע שווארצע האר האבען זיך ווי שלאנגען געשפרייט איבער'ן ווייסען קישען, און דער אויסדרוק פון איהר בלאסען פנים איז געווען אזא שטילער, אזא אונטערטעניגער.

— גוט מארגען, פאולינא! — האט סטאראבינסקי גע־זאגט, דערלאנגענדיג דער מיידעל דעם בוקעט בלומען, — ווי־אזוי מאכט איהר?

ער האט געוואלט א שמייכעל טאן, אבער דאס פנים האט זיך ביי איהם פארקרימט ווי פון א שטארקען וועהטאג.

ארום און ארום האט זיך געהערט א שטיל שעפטשען. אין דער לופט האט זיך געטראגען דער שארפער און שווערער גערוך פון רעצעפטען, און א נאנענדע בענקעניש וואס דערמאנט אן טויט האט זיך מיט א מורא'דיגער שווערקייט אויפ'ן הארצען געלענט.

— וואס פאר א גוטער מענש איהר זיינט! — האט די מיי־דעל געזאגט, און זי האט געטומען רעידען וועגען זיך: — דא איז אזוי אומעטיג! ביינאכט קען מען ניט שלאפען, און ווי אויף צולהכעים זיינען די נעכט אזעלכע לאנגע, אז ס'איז א שרעק. ארום און ארום האלט מען איין קרעכצען; מענשען ווייגען, און עס גענהט ניט אוועק דער טאג, א מענש זאל דא נישט שטאר־בען... נעכטען איז דא געשטארבען א יונגע מיידעל, מיט אזעלכע צוויי שענע בלאנדע צעפ... איהר טוט וועה דער האלז, און אלע מאל דוכט זיך איהר אוים, אז אט־אט גענהט איהר אוים דער אטעם. און פארוואס חלום'ען זיך איהר אלץ אזעלכע שרעקליכע חלומות? אלע נאכט קומט איהר די געשטארבענע באבע צו חלום, שטעלט איהר ארויס א לאנגע צונג און מאכט עפעס אזעלכע משונה'דיגע העויות, פונקט ווי א בייזע מכשפה אין וואלד... און אונטער'ן

עדעלווייס. *

יעדעס יאָהר, ווי נאָר עס זיינען אָננעקומען די זומערדינע וואקאציעס, פלעגט דער יונגער סטודענט שמואל, וואָס האָט שטודירט אין אייגעם פון די שווייצאריש אוניווערסיטעטען, אוועק אין די בערג. דאָס איז געווען א יונגערמאן, א שטאַרק נעבוי־טער, א שלאַנקער, מיט בלויע אויגען און העל־בלאָנדע האָר, עהנ־ליך אויף א רוסישען בחור פון די בריטע סטעפּעס

איינמאָל אין אָנהויב הערבסט, ווען די היצען זיינען שוין מעהר ניט געווען און אויף לאַנג האָבען זיך אָפּגעשטעלט נאָל־דענע טעג אין דעם קליינעם לאַנד, איז שמואל נעקומען אין א דערפּעל „צוויי־טייכלעך" און זיך באַזעצט אין א פּויערשע הויי־זעל ביי יענעם וועג, וואָס האָט נעפּיהרט צו די בערג, וואו עס בליהען די צארט־סאמעטענע, קיינמאָל ניט וועלקענדע, עדעל־ווייסעס.

גאַנצע טעג האָט ער ארומגעוואַנדערט איבער דער נעגענד און נעזונגען א גליקליכער, וואָס דארף זיך מעהר איצט ניט פּאר־נעמען מיט לערנען זיך. נעגאַנגען איבער'ן וואלד רעדענדיג אליין מיט זיך און מיט דער פּולער ברוסט איינגעאטעמט דעם דופטיגען ריח פון דער סמאָלע וואָס האָט פון די בוימער געטריפט, האָט נעוועקט דעם ווידער־קול אין די בערג, און, אריינקלייבענדיג זיך אין די פּאסטוכשע ביידלעך, דערצעהלען די אלט־בערגינע אייני־ווואוינער וועגען די וואונדער פון די וויטע לענדער.

אָפּטמאָל איז ער אַוועק אין פעלד מיט בחורים און מיידלעך און מיט זיי צוזאמען שנעל געארבייט פון באגינען ביז פּארנאכט.

---

* עדעלווייס — ווייסע סאמעטענע בלימלאך, וואָס וואקסען אין די אלפּענבערג.

איז ער נעווען אין זיינע בעסטע קלײדער און אויפ'ן ארבעל פון זיין גרויען רעקעל איז געווען אָנגעניט א שווארצער באנד.

די פארבייגעהענדע שווייצארער האָבען אראָפגענומען די היט־לען, און באגלייטענדיג דעם ארון מיט די בליקען, האָבען זיי שטיל אויינער דעם אנדערען געזאָגט:

— דאָס איז א רוסישער!...

וועלכע איז איצט פון רוסלאנד געקומען צו גאסט צו איהרען א ברודער, א פאליטישען עמיגראנט. די קאמפאניע איז געגאנגען צום „שוואַרצע"ן טייך, נאר זיי זיינען ארויף פון וועג און איצט, טרעפענדיג די בחורים, האבען זיי באשלאסען געהן מיט זיי קליי־בען עדעלוויים.

שמואל'ן האט זעהר דערפרעהט די צופעליגע באגעגעניש מיט דער רוסישער מיידעל, וועלכע האט אויסגעזעהן צו זיין זעהר שעהן. זיי זיינען געגאנגען צוזאמען. און אין יענע פלעצער, וואו זיי פלעגט אויסקומען צו פארקירצען דעם וועג, האט ער איהר געהאלפען אריבערשפרינגען די וואסערלעך, וואס לויפען פון אלע זיי־טען פון דער הויך און מורמלען אונאויפהערליך אין דער שטיל־קייט פון דער נאכט.

זי האט מיט צוטרוי יעדעם מאל געלאזט זיך אננעהמען ביי דער האנט. איהר איז נעפעלען געווען זיין שטארקע, שלאנקע פי־גור, זיין ברוסט־שטימע און זי האט געפיהלט זיין אפענעם קוק פון זיין יונגען פנים. ער האט דערצעהלט וועגען זיך, וועגען זיין שטודיר־ארבייט און ווי ער פארברענגט די צייט אין די בערג און זי, הערענדיג איהם, האט קלינגענדיג גלאכט און איהר קול פלעגט אויפגעכאפט ווערען פון וויידער־קול פון אלע זייטען בערג.

און שמואל האט אלץ נערעדט: ווי וואלט זיך איהם וועלען נוט זעהן איהר פנים און פארוואס איז די נאכט אזוי פינסטער. וואלט כאטש די לבנה אויפגעגאנגען. און דאס מיידעל האט לאכענדיג געענטפערט: אזוי איז בעסער, זאל ער זיך טראכטען, אז זי איז זעהר שעהן, ווייל דער מארגען וועט איהם ברענגען א שרעקליכע ענטוישונג. ער וועט דערזעהן א וואלד־מכשפה, מיט גלע קעצישע אויגען, מיט א צוקנייטשטען פנים און א דאר־פויגעלשען נאז. און דאמאלס וועט ער פון איהר אנטלויפען. נאר ביז באנינען מוז ער זי היטען פון אלע בייזע בערג־גייסטער.

און זי האט איהם ווידער צוטרויליך דערלאנגט איהרע ווייכע וואַרימע הענט, און ווי א קינד גלאכט, וועו ער פלעגט זי אריבערטראגען איבער א ברייטען וואסערל. די נאכט האט נע־

אזוי האָט שמואל פארבראכט זיין וואקאציע. א פרעהליכער און א נעזונטער, הנאה־האָבענדיג פון יעדער שעה אין זיינע פרייע טעג, באציערענדיג מיט זונען־בלומען זיין יוגענד.

ביי יענער פּויערטע, וואו שמואל האָט געוואוינט, זיינען נעווען דריי זיהן. איינמאָל איז דער אינגסטער פון זיי אוועק אין די בערג קלייבען עדעלוויים און זיך מעהר ניט אומגעקערט. די ברידער זיינען אוועק איהם זוכען. ערשט אויפֿן צווייטען טאָג, פֿארנאכט־צו, האָבען זיי געפֿונען זיין צוריסענעם קערפֿער אין שניי באשפּריצט מיט בלוט.

מיט דריי טעג שפּעטער האָבען די איינוואוינער פון קליינעם דערפֿעל „צווייי טייכלעך", שטיל און אומעטיג מקבר געווען דעם אינגעל. נאָכ'ן ארון זיינען געגאַנגען אלטע אין שווארצען, און די פּויערים, — אין זייערע בעסטע קלייַדער. און ארום און ארום זיינען געשטאַנען די הויכע אלפּען. זייערע שניי־שפּיצען האָבען פֿארבלענדענד געבלאנקט אויף דער זון. און זייער שעהכקייט איז נעווען ניט פֿארבלענדענד.

און דערפֿאר איצט, וען איהרע צווייי זיהן מיט שמואל'ן האָבען זיך אוועקגעלאָזען אין די בערג רייסען עדעלוויים, איז די פּויערטע געשטאַנען אויפ'ן שוועל און, באגלייטענדיג זיי, האָט זי געווייגט און תפילה געטאָן, אז גאָט זאל זיי זייער לעבען היטען. און די בחורים מיט די ראנצעל און שטריק אויף די פּלייצעס, אָנגעטאָן אין די גרויסע בערג־שיך, זיינען מיט הילכיגע טריט געגאַנגען אלץ העכער, וואַרפענדיג הויכע אויסגעשרייען אין דער נאכט און זינגענדיג זייערע לאנדס־לידער, ווי א פּאסטוך רופט צוזאמען א טשערעדע בהמות, ווי זיי אייַלען זיך אויף זייַן רוף, קלינגענדיג מיט די גלעקלעך דין־דין־דין; ווי א מיידעל באַגענענט זיך מיט איהר געליבטען ביים בארג־קוואל און, ווי א ווינטערדיגער שטורם טראָגט זיך פון די אלפּען און שטורמט און ברויזט און פֿארוואַרפט מיט שניי די קלייַנע דערפֿעלער.

שפּעט ביינאכט האָבען זיי געטראָפֿען א שווייצאַרישע קאָמפּאניע און צווישען זיי האָט שמואל דערקענט א רוסישע מיידעל,

דערמאָנט אָן דער עדעלוויים, וואָס ער האָט איהר געשענקט. געבעטען, ער זאָל איהר שרייבען, ווי עס לעבט זיך איהם. דאָס האַרץ פון סטודענט איז פול געוואָרען מיט פרייד. ער האָט זיך דערמאָנט אין איהר און דערהערט איהר געלעכטער אין די בערג. זיי האָבען זיך אָנגעהויבען דורכשרייבען. מיט יעדען טאָג האָט ער אלץ מעהר און מעהר געזומען בענקען נאָך איהר.

ער האָט איהר געשריבען וועגען זיינע חלומות און זעהונגען און וועגען זיינע טראכטונגען און פאַנטאַזיעס. דערצעהלט אַיהר פון זיינע קינדער־יאָהרען, געמאָלען איהר אָן אָרים, פּאַרשטיקט שטעדטל. די אלטע אידישע בית־מדרש'ן, וואו ער האָט פאַרברַאכט פיל טעג פון זיין פריהער יוגענד. און זי האָט אַיהם געשריבען וועגען איהרע אונקלאָרע מיידעלשע פאַרלאַנגען, וועגען מוזיק און שעהנקייט און וועגען דעם, אז זי זוכט מענשען, נאָר זי קען זיי ניט געפינען און דערפאר וויינט זי אזוי אָפט.

ווידער איז געקומען דער פריהלינג מיט זיינע רופענדע וויבטקייטען. דערנאָך דער צייטיגער זומער און שמואל האָט געקראָגען א בריף פון אסיען, אז זי איז אין א נאָהענטער שטאָדט, זאָל ער קומען צו איהר.

ביינאכט איז דער סטודענט געזעסען אין וואגאָן און געטראכט וועגען דער רוסישער מיידל, און דער צוג האָט זיך געטראָגען אלץ וויטער און וויטער.

אין דער פריה איז ער אוועק צו איהר.

זי האָט איהם דערזעהן פון וויטען פון באלקאָן, האָט זי איהם אראָפגעוואָרפען א בריף. ביי שמואל'ן איז דאָס האַרץ איינגעפאלען.

— זי ווי מיך ניט זעהן, — האָט ער א טראכט געטאָן.

נאָר דאָס מיידל האָט געשריבען, ער זאָל אויף איהר פאַרנאכט וואַרטען אויף דער גרויסער בריק, זי וועט איהם ברענגען רויטע פעלד־בלומען. זי איז דאָ מיט איהר מוטער און ברודער און ווי זיך מיט איהם דאָ, פאר זיי, ניט טרעפען.

שמואל איז א נאנצען טאָג געגאַנגען איבער די גאַסען און האָט געשמייכעלט, און פארבייגעהער, קוקענדיג אויפ'ן גליקליכען

נומען בלייבען. שטיל האָבען זיך געזומען אויסלעשען די שטע־
רען אין הימל. עם האָט זיך אָנגעצונדען דער מזרח. און די
שפּיץ פון די בערג האָבען זיך באַגאָסען מיט גאָלד. און אָט אין
די מאָרגען דעמערונגען האָט דער סטודענט באמערקט, אז זיין
באַלייטערין איז א בונטע שהנהויט. און זי, קוקענדיג אויף
איהם, האָט שמייכלענדיג געשעפטשעט מיט איהר קלייגעם פוכ־
לעם זאָפטיגען מיילבעל:

— אמת, א מכשפה? א וואלד־מכשפה פון א פינסטערער
אלטער חורבה.

מיט'ן אויפגאנג פון דער זון איז די מיידל געזעסען אויף א
שטיין און געקוקט אויף די פעלזען, וואו שמואל, צונעבונדען צו
א שטריק, האָט געקליבען פאר איהר עדעלוויים. באלד האָט ער
זיך אומגעקערט צו איהר און דערלאנגט א בלימל און אויף
זיין צארט גרויען סאמעט האָט זיך געטונקעלט א טראָפען בלוט.

— ביי מיר דרעהט זיך היינט זעהר דער קאָפּ, — האָט ער
געזאָגט דערלאנגענדיג איהר די עדעלוויים — איך האָב שוין מעהר
ניט געקענט קלייבען, אפילו די האנט פארבלוטיגט. באהאלט
דאָס בלימל צום אנדענקונג פון אונזער צופעליגער באגעגעניש.

אביסל שפעטער האָט זיך די שווייצארישע קאָמפּאניע גע־
נומען קלייבען צום „שווארצען" טייכל און די מיידל האָט גע־
זאָגט דעם סטודענט ביים געזעגענען:

— אין א פּאָר טעג ארום קעהר איך זיך אום אין רוסלאנד.
נאָר אין קומענדיגען יאָהר וועל איך ווידער זיין דאָ און דאן
וועל איך אייך א קוש טאָן פאר די עדעלוויים.

עס זיינען געקומען די הערבסט רעגענס מיט ווינטען, נאָך
זיי האָבען גענומען ברויזען די ווינטערדיגע שטורעמס, פאר־
וואַרפענדיג מיט שניי די ווענעם אין קלייניע דערפלעך. שמואל
איז שוין לאנג נעווען אין שטאָדט, געגאנגען הערען לעקציעס,
האָט געשניטען טויטע אין אנאטאָמישען טעאטער. אין די
אווענטען פיל געלעזען אוו אינגאנצען פארגעסען יענע שהנע
רוסישע מיידל, וועלכע עד האָט געטראָפען ביינאכט אין די בערג.
נאָר איינמאל איז געקומען פון איהר א בריף. זי האָט איהם

געבען, און די מיידעל, צארט דערווייטערנדיג איהם פון זיך, האָט איהם צוגעזאָגט צו געבען דעם קוש ביים געזעגענען זיך.

דער ווייסער שוואן פלענט אלע וויילע בגנבה צושווימען, זיך צוהערען, ווי דער סטודענט בעט לאסקעם ביי דער מיידעל און קושט איהרע הענט, שטעהענדיג אויף די קני, און דערנאָך אָפּשווימען א שטאָלצער.

און אסיא פלענט לאכען:

— זעה, ווי דער שוואן שפּיאָנירט.

אונבאמערקט איז אווענק די זומער־נאכט. זיי האָבען זיך גע־דארפט אינגיכען צושיידען. שמואל האָט דערפיהלט, אז אן אום־ענדליכער טיפער טרויער צו איהר שענקייט וועט איהם שוין קיין מאל ניט אָפּלאָזען.

זיי זיינען אויפגעשטאַנען, פארלאָזען דעם האלב־אינזעל.

— מיר, הפנים, וועלען זיך שוין מעהר קיינמאל ניט זעהן, — האָט זי שטיל געזאָגט, — אין עטליכע טעג ארום פאָהרען מיר אלע אוועק צוריק אין רוסלאנד.

שמואל האָט גארניט געענטפערט. איהם איז געווען אומעדיג ביז טרערען.

זיי האָבען זיך גענומען פאר די הענט, ווי קינדער, און מיט פויל זים־מידיגע טריט אוועק צום וואָקזאל.

— איהר וועט מיר שרייבען? — האָט ער געפרעגט, און זיין שטים האָט געציטערט פון טרויער.

— איך וויים ניט, — האָט זי געענטפערט.

אויפן וואָקזאל זיינען זיי געזעסען אין א ווינקעלע און ווארטענדיג אויפ'ן צוג האָבען זיי געשוויגען. אלע ליכטיגער איז געווארען דער פריהמארגען און אויף אונזיכטבארע פליגעל זיינען אוועקגעפלויגען די נאכט־מחשבות.

דער צוג איז געקומען. זיי זיינען ארויס אויף דער פלאט־פאָרם.

ער האָט איהר דערלאנגט די האנט.

מיט אמאל האָט די מיידעל ארומגענומען זיין קאָפּ און איהם געגעבען א לאנגען קוש.

בחור, האָבען אויך ניט ווילענדיג נעשמייכעלט. צופעליג האָט ער באגעגענט א באקאַנטע מיאוסע סטודענטקע פון זיין אוניווער־זיטעט. ער האָט זיך דערפרעהט מיט איהר און, וועז זיי האָבען זיך פּאַנאַנדערגעשיידט, האָט זי געזאָגט:

— אַיך האָב נאָך אייך קיינמאָל אזא וואויל־עז אוז ליבליכען ניט נעזעהן.

אָט זעצט זיך שוין די זון. שמואל שטעהט שוין אויף דער בריק און, אָננגעשפּאַרט אָן די פּארענצע, קוקט ער אַראָפּ אונטען, ווו עס לויפען די בלויע כוואַליעס און ווי אויף זיי ווינען זיך שטיל וווייסע שוואַנען. זיי שווימען צו צו איהם, ציהען אוים זייערע שלאַנקע העלזער, וואַרטען, מען זאָל זיי עפּעס געבען און שווימען ווידער אָפּ.

א בונט רויטער פּאַס אין מערב איז שוין אויך פארלאָשען געוואָרען. דער אוועגט קומט. פון בויידע זייטען בריק האָבען זיך אָננגעצונדען די פיל־פּארבינג עלעקטרישע לעמפּלאַך. די גאַסען האָבען זיך באלויכטען. דער טראמוואי רוישט. אימיצער שרייט, לאַכט און דאַרטען אויפ'ן טייך זינגט מען אוים די שיפלעך.

דער סטודענט, פארטראכט, קוקט אלץ אויף די כוואַליעס. שטיל איז צונעגאַנגען צו איהם אסיא און לייבט א ריהר געטאָן איהם מיט די בלומען איבער'ן פנים. ער האָט זיך א קעהר געטאָן צו איהר און דערפרעהט א נעשריי געטאָן. זי איז נע־שטאַנען פּאר איהם א שלאַנקע, א שענע, אָננגעטאָן אין א וווייסען זומער־קלייד. ער האָט זי א כאַפּ געטאָן פּאר בויידע הענט. זי האָט די בלומען געלאָזט פאלען. ער האָט זיי אויפגעהויבען.

זי איז נעווען גאָר רוהיג. אזוי ווי זי וואָלט איהם געזעהן נעכטען און אייערנעכטען. און ער, פון אויפרעגונג, האָט נע־רעדט ווי פון וועג, ביז וועהטאָג האָט זיך איהם געוואָלט צוזאַמענ־דריקען זי אין זיינע אָרעמס. דעמאָלט האָט זי איהם געזומען פּאר א האַנט און אוועקגעפיהרט אויפ'ן קלייניעם האלב־אינזל ביים טייכווייזער. זיי האָבען זיך אוועקגעזעצט דאָרט אין א שטילען ווינקל ביי די סאַמע כוואַליעס און ער האָט איהר נע־זומען דערמאָנען וועגען דעם קוש, וואָס זי האָט איהם צוגעזאָגט צו

ביבליאטעק און לעז ציטער פון אידיש
נאציאנאלען ארבייטער פערבאנד
LIBRARY AND READING ROOM OF THE
Jewish National Workers' Alliance

איין טאג.

זיינע קינדער־יאָהרען האָבען זיך געצויגען אין א פינסטערען קעלער פון א לאנגער שמוציגער גאס, וואוהין די זון פלעגט נאָר אמאל, פארנאכט, ביים פארגעהן, שטיל און אומעטיג א שיין טאָן מיט גאלד אויף די גרויע שווייגענדע וועלט פון די הויכע מויערען, וואָס זיינען פארכמורעט געשטאנען נאָהענט איינע געגען אנדערע.

זיינע עלטערען האָבען געלעבט שלעכט און אָרים און דער פאָטער, א בריט-פלייציגער יונג מיט א פנים פון א פארברעכער, פלעגט טרינקען, שפילען אין קאָרטען מיט גנבים און אפט קומען אהיים א שיכור'ער און שלאָגען דער מאמען. דאן פלעגט ער זיך באהאלטען אין אווינקל, ציטערען ווי אין א פיבער און ווי א הונגעריגע ווילדע חיה ארויסקוקען פון דאָרט מיט צושראָקענע גרויסע אויגען.

פון אלע זיינע ברידער און שוועסטער איז ער געווען דער שוואכסטער און דער אינגסטער, און פלעגט פון זיי אימער כאפען קלעפ און מוזען געהן גנב'ענען נאשערייען פון די טישלאך, וואָס שטעהען ביי די טירען פון די קלייטען אויפ'ן ראָג פון דער גאס.

וועג ער איז אונטערגעוואקסען, האָט איהם זיין פאָטער אפ־געגעבען צו א שוסטער אויף דריי יאָהר אין אן אנדער גאס, וואָס איז געווען אויך אזוי שמוציג, לאנג און האלב פינסטער, ווי די גאס, וואו ער איז געבאָרען געוואָרען.

דאָרט האָט מען איהם ווידער אפט געשלאָגען און פאר די אר־בייטער, וואָס פלעגען פאר'שכור'ען זייער געלד, פלעגט ער ווידער מוזען געהן גנב'ענען בולקעס און זויערע אוגערקעס אין די קלייטען אויפ'ן ראָג פון דער גאס.

און אזוי איז ער געוואקסען, א בייזער און א פארביטערטער, מיט האס צו אלעמען און צו אלץ ארום און ארום. זיין דאר פנים

דער סטודענט אין ווי פאר'שכור'ט צריין אין וואגאן. ער האָט ארום זיך נאָר ניט נעזעהן, נאָר נעפיהלט דעם זיסען קוש פון מיידעל, דעם ארמאָט פון וועלכען ער האָט דערנאָך געדענקט דעם גאנצען לעבען.

און אסיא האָט זיך אומגעקעהרט אין רוסלאנד, און שמואל האָט שוין מעהר קיינמאָל פון אייהר נאָר ניט געהערט.

פון ביידע זייטען וועג האָבען זיך געצויגען פעלדער מיט פרישען גרינעם גראָז און בונטע בלומען און אין הימעל האָבען נאָך דאָ און דאָרט געוואַנדערט וויסע און פרעהליכע וואָלקענדלאָך, ווי זיי וואָלטען געאיילט אהיים נאָך א לוסטיגער שמחה'לע.

די ארעסטאַנטען און סאָלדאַטען זיינען געווען גוט געשטימט און איהם האָט זיך געוואָלט שרייען אוים ווילדער פרייד, וואָס האָט די גאַנצע צייט פון פּאַרטאָג זיך גערוסען פון זיין נשמה. דאָס איז געווען דאָס ערשטע מאָל אין זיין לעבען, וואָס ער איז געגאַנגען איבער א ברייטען וועג און די בלויע ווייטקייט האָט זיך צושפרייט פאר איהם ביז אין הימעל אריין און געלאָקט און גערופען און מיט איהר שטיל ווינטעל דערצאָהלט וועגען ענדלאָזע סטעפּען, איבער וועלכע עס רייטען ארום גבורים און זינגען מעכטיגע לידער, וואָס פּאַרגעהען ווייט, ווייט — אין אלע עקען פון דער וועלט.

און וועג בייטאָג האָט געגומען שפּריצען א רענעדל און דער עטאַפּ האָט זיך אוועקגעלייגט אָפּרוהען אונטער א קופּע בוימער, האָט ער זיך מיט אמאָל א לאָז געטאָן לויפען און מען האָט איהם ניט געקענט כאָפּען. און אזוי האָט ער זיך אין א פּאָר שעה ארום דערזעהן לעבען אן אלטען רוסישען פרויען מאַנאַסטיר ניט ווייט פון א וואַלד.

ער האָט זיך אָפּגעשטעלט און זיך ארומגעקוקט. ווייט ארום האָט מען קיינעם ניט געזעהן. ער האָט זיך אויסגעצוינען אויפ'ן גראָז און געגומען איינאטעמען דעם געשמאקען ארָמאַט פון דער ווייכער וואַרימער ערד און האָט מיט אמאָל דערפיהלט, אז ער איז מיד און הונגעריג. נאָר איהם איז געווען גוט אויפ'ן הארצען און וואונדערבאר לייכט ווי אין איהר וואָלט קיין האָס ניט געווען.

ער איז אויפגעשטאנען און איז אוועק צום מאַנאַסטיר. ער האָט אָנגעקלאפט אין טויער און אן אלטע מאַנאשקע אין שוואַרצען איז ארוים פרעגען, וואָס ער וויל, דער וואַנדערער. דער נאָך האָט זי איהם ארויסגעטראָגען א גרוים שטיק פעטען חזיר מיט ברויט און א טרונק בראַנפּען.

— א דאַנק, מאַטושקא, — האָבען געזיטערט ביי איהם די הענט פון פרייד.

און וועג ער האָט זיך אָנגעגעסען, איז ער אוועק צום וואַלד און זיך געלייגט שלאָפען. און דער שלאָף איז באַלד ווי אויף פליגל

איז אלעמאל געווען בלאס און טרוקען, די וואסערדיגע אויגען האבען געקוקט טרויעריג און צושראקען און א כיטרער זשעדנער שמייכעל האט זיך אפט באוויזען אויף זיינע ליפען, ווען ער פלעגט זיצען ביי דער ארבייט א שווייגענדער און טראכטען גאט וויסט וועגען וואס.

דערנאך איז געקומען זיין יוגענד. ער איז געווארען א בחור מיט ברייטע פלייצעס און שטארקע מוסקולען און איהם האט זיך פארוואלט פאנאנדערלאזען זיינע פליגעל און אוועקטראגען זיך אין דער וועלט אריין העט וויט, וואו עס ציהען זיך ברייטע פעלדער מיט הויכע רוישענדע גראזען. און ער איז אוועק פון זיין שטיקענדער שטאדט און פון זיין לאנגער, שמוציגער, האלב טונקעלער גאס.

און דארט, אין די נייע פלעצער, וואוהין ער איז געקומען, האט ער געטראפען נייע מענשען, וואס האבען שטענדיג פיל און שהן געריידט וועגען קאמף מיט די שווארצע כחות, וואס דריקען און מאטערען די ארימע און שוואכע. ער איז צוגעשטאנען צו זיי.

אין זיין נשמה האט ווידער אויפגעפלאקערט א האס. ער פלעגט אלץ טאן וואס די נייע מענשען האבען איהם געהייסען און לעזען זייערע ביכלאך און צוהערען זיך צו זייערע רייד, ווי דאס וואלטען געווען שהנע און גוטע געזאנגען צו גאט, וואס לויטערען און מאכען גרינג אויפ'ן הארצען און שטילען דעם האס.

און אמאל איז ער ארוים אויף די גאסען פון א גרויסער שטאדט מיט די נייע מענשען זינגען נייע לידער וועגען א פרייען לעבען. נאר מיט אמאל זיינען אנגעלאפען קאזאקען אויף ווילדע פערד און מ'האט אלעמען גענומען שלאגען און איהם האט מען א צובלוטיגטען דערנאך נעבראכט אין א טורמע און דארטען פארשפארט אין א פינסטערען נאסען חדר, הינטער אייזערנע גראטעס. און עס האבען זיך א ציה געטאן שווערע אייזאמע טעג נאך טעג און אין דער נשמה זיינער האט אלץ געפלאקערט א בייזער האס צו אלץ און צו אלעמען ארום און ארום.

איינמאל אין פריהלינג האט מען איהם געפיהרט מיט'ן עטאפ פון איין טורמע אין דער צווייטער. די גרופע ארעסטאנטען איז געווען א קליינע, פון עטליכע מענשען, און מיט זיי זיינען מיטגענגען נאר צווויי סאלדאטען. עס איז געווען נאך גאנץ פריה.

טאָג געגאנגען איהם אין טורמע אויפוועקען צו פיהרען צו דער תליה פאר'ן מאָרד, האָט ער ג'חלומ'ט וועגען דעם אייניגען טאָג אין זיין לעבען, וועו ער איז געווען פריי און געטראָפען אין וואלד דייונגע מאָנאשקע. און אַויף זיין פּנים האָט געשוועבט א שמייכעל...

לען אָנגעפֿלויגען און געגומען פֿאַנאַנדערשפֿרייטען פֿאר איהם מאָדנע וואונדער־שעהנע געשטאַלטען און בילדער און וועלן ער פֿלעגט מינוטענווייז האַלב אויפֿמאַכען די אויגען, האָט ער געזעהן איבער זיך א ברייטען, טיפֿען, בלויען הימל און פון דערווייטען דעם מאָנאַסטיר מיט זיין הויכען וווייסען גלאָקען טורעם און מיט דעם קופּערנעם קופּאָל און זילבערנעם צלם, און ביים טויער איז געשטאַנען אן אלטע פרוי אין שוואַרצען און געהאַלטען א שטיק ברויט אין האַנט פאר גאָט׳ס א וואַנדערער.

דערנאָך איז ער אויפֿגעשטאַנען און איז אַריין אין וואַלד. די שפּיצען פון די בוימער ארום האָבען שטיל געוישט. עם האָט געשמעקט מיט נאַסען גרינעם מאָך, מיט סמאָלע און מיט שוועמלאָך. און אין האַרצען האָט געזונגען די פרייד וואָס ער איז פריי, און ארום איז אזא שעהנע וועלט און די גרויסע שטיקענדע שטעדט זיינען ווייט, ווייט פון איהם.

מיט אמאָל האָט ער דערזעהן ווי פון הינטער די בוימער האָט זיך אויפֿ׳ן וועג באוויזען א יונגע מאַנאַשקע מיט א קלומאקעל אין האַנט. ער האָט אויפֿגעציטערט און איז געבליבען שטעהן. א זים פיינליכער געפיהל, וואָס האָט שוין לאַנג געמאטערט איהם אין די נעכט, האָט ווי א גרויסע כוואַליע זיך צוגאָסען איבער זיין יונגען קערפּער. און די מאַנאַשקע איז צו איהם צוגעקומען אלץ נעהנטער. ער האָט זי אָפּגעשטעלט און געפרעגט פון וואַנען זי געהט. זי האָט אויסגעזעהן צו זיין נאָך זעהר יונג מיט א רונד, אָפּגעברענט געזיכט און פּאַרריסען נעזעל. זי האָט זיך דערשראָקען, ניט געוואוסט וואָס צו ענטפערען, און געוואַלט נעהן ווייטער. ער האָט איהר פּאַרשטעלט דעם וועג און איז געוואָרען וויילד. זי האָט געוואַלט נעהמען שרייען, האָט ער זי א שטופ געטאָן און זי איז געפאַלען צווישען צווייי בוימער אין פייכטען מאָך.

און וועלן ער האָט זיך אביסעל שפּעטער אויפֿגעהויבען פון דער ערד, איז די מאַנאַשקע געלעגען א דערשטיקטע און א פאַרבלוטיגטע, און ער, שרייענדיג ווי א וויילדע חיה, האָט זיך געלאָזט לויפען פון וואַלד מיט צושויבערטע האָר און דער אוועגט ווינט איז איהם געפלויגען אָפענען אין גערויש מיט די הויכע פרישע גראָזען און מיט די בוימער פון וואַלד.

אַון וועלן, אין א יאָהר ארום, אין פריהלינג, איז מען פאר־

געשטראָהלט מיט האָפנונג — און איהר איז נעוואָרען נוט און פרעהלאָך.

פלוצלונג האָט זיך דערהערט א פּאַרטויבענדע אויפּרייסונג. די גאַנצע גאַס איז איינגעוויקעלט נעוואָרען אין רויך און מענשען מיט ווילדע קולות האָבען גענומען לויפען אין אַלע זייטען, ארומ־געכאַפּט מיט א זינלאָזען שרעק. שנעל האָט זי פּאַרקלאַפּט דאָס פענסטער, זיך א וואַרף געטאָן אין דעם צווייטען צימער רופען איהר עלטערען ברודער. דערנאָך זיינען זיי ביידע ארויסגעלאָפען אין גאַס און אין דעם רויש און טומעל פון דעם לויפענדען המון, האָט זי מיט אמאָל דערזעהן די באַקאַנטע פיגור פון׳ם פּריסטאוו. ער איז געלאָפען ווי א משוגע׳נער און האָט געשריען, פאַכענדיג מיט דער בלאַנקער שווערד. און נאָך איהם זיינען געלאָפען פאַלי־ציסטען מיט גרויסע רעוואָלווערען אין די הענט און געשאָסען אין דעם אומקריכענדען רויך וואָס האָט נאָך אלץ איינגעוויקעלט די גאַס.

און א ביסעל שפעטער האָבען שוין אלע ארום געוואוסט, אז אימיצער האָט געוואָרפען א באָמבע און ג׳הרג׳עט א הויכען באַאמטען זיין קוטשער און א קליין מיידעלע א גימנאזיסטקע.

עם האָבען זיך אָנגעפאַנגען ארעסטען. מען האָט געזוכט די שולדיגע און מען האָט זיי ניט געקענט געפינען. און דעמאָלט האָט די פּאָליציי באַשלאָסען אומצוברענגען עטליכע בחורים פון די בעסטע אידישע פאַמיליעס. צווישען זיי האָבען זיי אין זינען געהאַט אויך ראָזע׳ס ברודער, א קינסטלער, פון א יאָהר דריי־אוך־צוואַנציג.

* * *

דאָס איז געווען אויף מאָרגען נאָך דער לויה פון די דער־הרג׳טע. עס איז געווען פרייטאָג. פון אין דער פריה אָן האָט זיך אין הימעל באַוויזען א טונקעל בלויער וואָלקען מיט מאָדנע אויסטערלישע עקען, אקוראט, ווי אן אומגעהויערע לעגענדארישע חיה וואָלט אויסגעצויגען איהרע שוואַרצע לאַפּעס און געוואָלט פּאַרדעקען דעם גאַנצען הימעל. נאָכדעם איז אראָפּ דאָס ערשטע פּריהלינגס־רעגענדעל. דאָס מיידעל מיט׳ן ברודער זיינען גע־שטאַנען ביים פענסטער און זיך געפּרעהט, ווי קינדער... און

רחמנות

אפט פלעגט ער פארבייגעהן איהרע פענסטער אין די פריה־מארגענס אויפ'ן וועג צום פאליציי־צירקעל, אט דער יונגער דא־רינקער פריסטאוו, מיט'ן בלאסען פנים און פיבערדיגען גלאנץ אין די גרויסע פארבענקטע בלויע אויגען. און יעדעס מאל, וועז ראזע, א מיידעל פון א פרומער אידישער פאמאליע, האט ניט־ווילענדיג באמערקט זיין טרויעריגען בליק, האט איהר ארומגע־כאפט א מאדנער געפיהל פון רחמנות און שרעק, און שטונדענווייז פלעגט זי דערנאך וועגען איהם קלערען.

געווענליך פלעגט ער פארבייגעהן זעהר פריה. מיט א סידור אין האנד פלעגט זי זיך זעצען ביים פענסטער און ווארטען אן בעטען גאט, אז ער זאל איהר פארגעבען איהרע זינדיגע גע־דאנקען. די פרישע רויטע ליפען פון דער שעהנער מיידעל האבען געשעפטשעט א תפילה, און די אויגען האבען אלץ געקוקט אין גאס אן געזוכט צווישען דער מענגע פארבייגעהער די באקאנטע פיגור פון דעם יונגען פריסטאוו מיט דעם פיבערהאפטען גלאנץ אן די פארבענקטע גרויסע אויגען.

אמאל פלעגט זי איהם נאר פארגעסען אויף א לאנגער צייט, נאר טיף אין דער נשמה האט שטיל געבליהט א רחמנות צו אימיצען, וואס איז קראנק, פאר'סמ'ט פונ'ם ברוטאלען לעבען, אן וואס טראגט אין הארצען דעם גיפט פון האס.

אן איינמאל האט געטראפען, אז אין שטאדט האבען רע־וואלוציאנערען דער'הרג'עט א הויכען באאמטען. דאס איז געווען אין א פריהלינגס־מארגען. דאס מיידעל איז אויפגעשטאנען פריה, זיך אוועקגעזעצט נעבען אפענעם פענסטער, לאנג ארויסגעקוקט אין גאס אויף די בוימער, וואס האבען איבער נאכט צעעפענט זייערע קנאספען אן אויף די מענשען, וועמעס פנים'ער האבען

איז איהר אונטערגעקומען צום האלט, פארקוועטשט דאס הארץ, און זי האט זיך היסטעריש צוואויינט. נאכדעם האט זיך אלץ אנגעהויבען דרעהען און שווינדלען פאר איהר, און נאר זיינע אויגען האבען געבליסטשעט גרויס, ווי שטערען, פארבייגקטע, פארברענטע אין א זשעדנעם פיבערהאפטען פייער.

און וועז זי האט זיך אויפגעכאפט, האט אין הויז געהערשט א טיפע שטילקייט. דער פאטער וואס האט זיך איהר אויסגעוויזען מיט אמאל פארלטערט אויף א סך יאהרען, איז שטיל גענגען איבער איהר צימער און שוואר געזיפצט.

אין צעהן טעג ארום האט מען איהר ברודער מיט נאך פיר בחורים אויפגעהאנגען אין א הינטער־וויגקל פון טורמע הויף. און ביים זונען־אויפגאנג, בעת די קערפער זיינען שוין געווען פארשאטען איז אנגעקומען א באגאדיגונג, און דעמאלט איז אייגע פון די מוטערס פון די אומשולדיג פאר'משפט'ע אראפ פון זינען און זיך ארויסגעווארפען פון פענסטער פון א הויכען מויער.

די אלע טעג, וואס האבען זיך געצויגען ביז דעם טויט־שטראף, האט א שוידערליכער קאשמאר געדריקט דאס מיידל און זי איז געלעגען קראנק. און וועז זי האט זיך דערוואוסט, אז אלץ האט זיך שוין געענדיגט, איז זי שטיל אויפגעשטאנען און, צוזאמען מיט פאטער און מוטער און מיט'ן אינגערען ברודער, קריעה געריסען און זיך געזעצט שבעה. און אין די טעג פון טרויער פלעגט זי ריידען צו זיך אליין:

מיין ברודער איז קראנק געווען... לאנג געלעגען און געקעמפפט מיט'ן טויט און גאט האט ביי איהם צוגענומען די נשמה... מען האט איהם אויפגעהויבען און אוועקגעלייגט אויף שטרוי... צוגעדעקט מיט א שווארצען טוך און אנגעצונדען ליכט ביי זיין צוקאפענס... אלע נאהענטע זיינען געשטאנען ארום איהם און געווויינט... דערנאך האט מען איהם אוועקגעטראגען אויף'ן בית־עולם און דער וועג האט זיך געצויגען א לאנגער... פאראויס זיינען געגאנגען תלמוד־תורה יתומים און געזונגען: "צדק לפניו יהלך"... א סך יונגע בחורים שטארבען... איהר ברודער איז אויך אזוי געשטארבען, און אט זיצט זי נאך איהם שבעה...

אינגיכען האט איהר פאטער באשלאסען, אז די קינדער מיט

יענעם נאנצען טאג האָט די זון געהאלטען אין איין באהאלטען זיך הינטער די וואלקענס, און אזוי איז אנגעקומען דער פאר־טראכטער בלויער בין־השמשות. די מוטער האָט אנגעצונדען די שבת ליכט אין די גרויסע זילבערנע לייכטער. אין גראמען צימער האָט זיך דערפיהלט די מנוחה פון שבת. נאָך ליכט־בענ־שען האָט זיך ראָזע צוגעזעצט צום פענסטער ווארטען אויפ'ן פא־טער, וועלכער איז מיט ביידע ברידער צוועק אין בית המדרש מקבל שבת זיין.

פונ'ם בית המדרש איז ער געקומען א פאר'דאגה'טער און דערצעהלט, אז מען האָט ארעסטירט צוויי אידישע בחורים פון בכבוד'ע פאמיליעס. מען באשולדיגט זיי אַין דעם מאָרד פונ'ם הויבען באאמטען.

די שבת סעודה איז פארבי אומעטיג אין יענעם אָבענד. עס האָט זיך גערוכט, אז שאָטענס האָבען זיך באהאלטען אין די ווינקלען און שושקען זיך: „א צרה, אן אומגליק וועט קומען אויף דעם הויז"...

שפעט אין אָבענד האָט מען פלוצלינג אנגעקלונגען און וועז מען האָט, אויף דעם באקאנטען קול פון הויז־וועכטער, אויפגע־עפענט די טיהר, האָבען זיך אין וואהנונג ארויסגעריסען עטליכע פאליציי באאמטע מיט צוויי זשאנדארען.

ראָזע האָט זיך שוין געקליבען צו געהן שלאָפען. זי האָט דערהערט די פרעמדע שטימען, און גלייך פארשטאנען, אז מען איז געקומען ארעסטירען איהר ברודער און איז פארצאפעלט ge־וואָרען ווי א פארוואונדעטע. טולענדיג איהר האלב־נאקעטען און פיבערדיגען קערפער אין א גרויסער שאל, איז זי ארויסגעגאנגען פון איהר צימער, און דער ערשטער, וואָס האָט זיך איהר געוואָר־פען אין די אויגען איז געווען דער באקאנטער יונגער פריסטאוו מיט זיין פארבענקטען בליק. ביי איהר זיינען אָפגענומען געווא־רען די פיס, און זי האָט זיך פון אָרט ניט געקענט ריהרען. איהר האָט זיך אויסגעדוכט, אז די בלאסע דינע ליפען פונ'ם פריסטאוו האָבען וואָס א שעפטשע נעטאָן און ער האָט אומבאמערקט זיך פאר איהר פארנייגט.

זי האָט עפעס וואָס געוואָלט ענטפערען, נעהמען בעטען, אז איהר ברודער איז אומשולדיג, נאָר עפעס א הייסער שטראָם

די היי־פעלדער. פון דער קליינינקער סטאנציע האָט מען זיך נאָך געדארפט צו פוס אויפהויבען העכער. דאָס דערבעל איז נע־לעגן כמעט ביים סאמע שפּיץ פון בארג, יעבען א סאסנאוון וואלד.

אויפגעהויבען האבען זיי זיך לאַנגזאם. ראָזע האָט אירצטער אויסגעזוכן זעהר שוהן. איהרע באקען זיינען לייכט אָפּנע־ברענט געוואָרען, און איהרע לאַנגע שוואַרצע האָאר זיינען געווען פארפלאַכטען אין צוויי צעפּ, וואָס האבען איהר געמאכט פיל יונגער. די איבערגעלעבטע צרות האבען ארויפגעלעגט אויף איהר פּנים א שטילען טרויער. און זעהענדיג איצט די ווילדע און פרייע גרויסקייט פון די בערג אהנם, איז זי אין הארצען געוואָרען נאָך פרומער

עס האָט זיך פּאר זיי אָנגעפאנגען א שטילע צייט. די טעג זיינען געווען לויטערע, זוניגע, און דאָס מיידעל מיט'ן ברודער פלעגען אָפט מאכען קליינע שפּאציערען אין די נאָהענטע טאָלען און בערג. נאָר אמאָל פלעגט זיך אויפהייבען א ווינט, שוואַרצע וואָלקענס האבען זיך פארזאמלט, אומגעקראָכען אויף די בערג־רוקענס. עס איז אָנגעלאָפען א שטורם. און דעמאָלט פלעגט בייז רוישען דער וואַלד, דונער־קראכען פלעגען אויפטרייסלען די הייזקעס, און עס האָט זיך געדוכט, אז אלע בייזע בערג־גייסטער האָבען זיך צוזאמענגעקליבען אויף מלחמה און געברומט און גע־וואָיעט. די אלטע פויערטעס פלעגען אָנצינדען לעמפלאך פאר די איקאָנעס און שעפּטשען תפילות.

און איינמאָל האָט זיך אין דערפעל באוויזען אַ יונגערמאן אין א רוסיש העמדעל. ער איז צונעגאנגען צום טיהר פון א פויער, האָט דאָרטען לאַנג נערעדט. די פויערטע האָט איהם צוגעפיהרט צו א קליינער הייזקע, און אין עטליכע טעג ארום האָט ער זיך דאָרטען באוועגט. און ווען ראָזע האָט איהם דער־זעהן אמאָל ביי זיין טיר איז זי געבליבען פארנאפט. דאָס איז געווען דער בלאסער שווינדזיכטיגער פריסטאוו, וואָס האָט איהר אזוי אָפט פארפאלגט מיט זיינע גרויסע פארבענקטע אויגען.

און ווידער האָט זי אָנגעהויבען וועגען איהם צו טראכטען, נאָר האָט איהם אלץ אויסגעמיטען. ער אבער פלעגט יעדען טאג

דער מוטער זאָלען אָפּפּאָהרען קיין אויסלאַנד. די מוטער איז קראַנק געוואָרען, און דאָקטוירים האָבען איהר געראַטען אָפּפּאָהרען וואָס גיכער אין די בערג.

עס איז געקומען דער טאָג פון אָפּפּאָהרען. עס איז נעווען ענדע מאי. א גרויסע קאָמפּאַניע מיט בלומען איז געפּאָהרען זיי באַגלייטען צום וואָקזאל. איינער פון זיי, א גימנאַזיסט, וואָס איז געווען פּאַרליבט אין ראָזא'ן, האָט די גאַנצע צייט טרויעריג געקוקט אויפֿ'ן מיידעל האַלטענדיג אין האַנט א גרויסען בוקעט פון שמעקענדיגען בעז.

אויפֿ'ן וואָקזאל איז געווען רוישיג און טומלדיג. דער צוג איז שוין געשטאַנען גרייט. עס האָבען זיך געהערט די אויסגעשרייען פון די טרעגער. עס האָט זיך ווער מיט וועמען געזעגענט. עס האָבען זיך געהערט קלאַנגען פון קושען. און אויף דעם אַלעמען האָט זיך געטראָגען דער ווארימער אראָמאָט פון די פריהלינגס־פעלדער, נעבען וועלכע עס איז געשטאַנען דער וואָקזאל.

ראָזע האָט זיך מיט אַלעמען שוין אָפּגעזעגענט און, שוין אויפהייבענדיג זיך אויף די טרעפּלאַך פון וואַגאָן האָט זיך איהר מיט אמאל אָפּגעדרוקט, אז זי זעהט צווישען עולם דעם באַקאַנטען יונגען פּריסטאַוו, נעבען וועלכען עס שטעהט אן אַלטינקע פּרוי און צלם'ט איהם ווי זי וואָלט איהם מיטגענעבען אהר ברכה אויפ'ן וויטען וועג.

און די גאַנצע נאַכט האָט זיך איהר אינ'ם שטיקענדען וואַגאָן נע'חלומ'ט זיינע גרויסע פּאַרוועהטאָגטע אויגען און עפּעס א יונגער קול האָט געקלונגען, געערדט וועגען רחמים.

* * *

זיי זיינען געקומען אין דעם קליינינקען בליהענדען לאַנד פון די שנעע־וויייסע אלפּען־בערג. דאָרטען האָבען זיי געהאָט פּריינד. זיי האָבען דאָרט אַביסעל פאַרווויילט, און נאָכדעם האָבען זיי געדונגען א הייזקע ביי א פראַנצויזישען פויער אין די סאַוואָיער בערג.

עס איז געווען א זומערדיגער מיטען־טאָג, וועז זיי זיינען אהין אָנגעקומען. אַלע פרויען און מענער זיינען געווען אויף

שאטענס פון די בוימער אויף די ערד. אין פענסטער פון פּרי־סטאוו׳ס הייזקע האָט א שיין געטאָן א קליין פּייער׳ל פון א קעראָסין־לעמפּל, און ראָזע האָט זיך דערמאָנט, אז זי האָט איהם שוין עטליכע טעג ניט געזעהן. זי איז אַוועק ווייטער און פּאר איהר האָט זיך אנפּלעקט דער סאוואָיער טהאָל פּארטרונקען אין זילבער־שיין. פון דערווייטען האָט זיך אלץ געהערט דער קוקו־רוף, און איהר האָט א ציה געטאָן צוריק אין דערפּל.

פּאַרבייגעהענדיג דעם פּריסטאוו׳ס הייזקע האָט ראָזע זיך אָפּגעשטעלט. דאָס האַרץ האָט איהר שטאַרק אָנגעהויבען צו קלאָפּען, און דאָס געפּיהל פון טרויער און איינזאמקייט, וואָס האָט איהר באהערשט דעם אָווענט האָט איהר צוגעפּיהרט צו זיין טיר. זי האָט שטיל אָנגעקלאָפּט. קיינער האָט ניט געענטפערט. זי האָט שוין געוואָלט אוועקגעהן, און ווידער אָנגעקלאָפּט. און וועז זי האָט דערהערט זיין הייזעריג קול, האָט זי אויפגעפּענט די טיר און געבליבען שטעהן בייס שוועל.

דער קראָנקער איז געלעגען אויף א בריטער אלטער היל־צערנער בעט, און בייס קאַרגען ליכט פון לעמפּל געלייענט דאָס עוואַנגעליום. ער האָט אויסגעזעהן זעהר מאָגער... די איינגע־פּאלענע באקען זיינען געווען פּארוואקסען מיט האַרטע האָאר, און געפּלאָמט מיט רויטע שווינדזיכטיגע פלעקען.

דערזעהן דאָס מיידל האָט ער אַרויסגעלאָזט דאָס בוך פון האַנט, זיך אויפגעהויבען אויפ׳ן בעט און, ווי ער וואָלט אויף איהר געווארט, הייזעריג אַרויסגערעדט:

ענדליך זיינט איהר דאָך געקומען, הא! — איך האָב גע־וואוסט, אז איהר ווט הייַנט קומען. קומט אַריין, וואָס זיינט איהר געבליבען שטעהן ביי דער טיהר, אָט שטעהט א בענקל, זעצט זיך נעבען מיין בעט איך פיהל זיך עפּעס די טעג שוואך און מוז ליגען.

ראָזע איז צוגענאַנגען צום בעט און זיך צוגעזעצט אויף א שטול.

דער קראָנקער האָט ווידער אָנגעהויבען:

— איך האָב געוואוסט, אז הייַנט ווט א וואונדער געשעהן. און צו מיר ווט א מלאָך קומען. איך האָב דעם גאַנצען אָווענט

פֿארבייגעהן זייער שטיבעל, אַרײַנקוקען אין די פֿענסטער, זיך אָפּטע אָפּשטעלען און הוסטען און לאַנגזאַם ווייטער גענהן צום וואַלד. אזוי האָבען זיך געצויגען די טעג.

* * *

דאָס איז געווען, בעת די זאַנגען האָבען זיך שוין געהאַט גע־ברויגט אויף די פּעלדער. עטלעכע יונגע פּויערים פּונ׳ם קליין בארגיג דערפּעל זיינען פֿארטאָג אַוועק אין וואַלד און אויפֿ׳ן וועג האָבען זיי זיך אַנגעשטויסען אויף א טויטען קערפּער פון א היימ־לאָזען אַלטען מאַן. זיי האָבען איהם באַטראַכט, ניט געפּונען אויף איהם קיין סמנים פון רציחה, זיך אומגעקערט אהיים און דער־צעהלט, וואָס זיי האָבען געזעהן, און דאָס גאַנצע דאָרף איז ארויס קוקען אויפֿ׳ן טויטען קערפּער פֿונ׳ם וואַנדערער, וואָס איז געווען עהנליך אויף אן איטאַליענער. זיי האָבען זיך אַלע ארומגעשטעלט און עטלעכע מינוטען שווייגענדיג געהאַלטען די היטלען אין די הענט. דער מת איז געלעגען מיט׳ן פּנים ארויף. דער פּריהמאַר־נען ווינט האָט באַוועגט זיינע גרויע האָאר, און א בלויער פֿאר־שוואַלענער פינגער פון א פּוס האָט ארויסגעשטאַרצט פונ׳ם צורי־סענעם שוך.

די פּויערים האָבען דעם טויטען קערפּער איבערגעטראָגען אין דערפּעל און אַוועקגעלעגט איהם אין א שטאַהל. אין דריי טעג ארום האָבען זיי אַנגעטאָן זייער יום טוב׳דיגע בגדים, איינגע־שפּאַנט א פערד אין א וואָגען, ארויפֿגעשטעלט א טרוגע, וועלכע זיי האָבען אַליין צוזאַמענגעקלאַפּט און אָפּגעפּארבט אין שוואַרצען, און די לויה פון דעם היימלאָזען וואַנדערער האָט זיך געריהרט ארויף צום בארג, וואו עס האָט זיך נעטוליעט זייער קליינער בית עולם.

אין דעם גאַנצען טאָג נאָך דער לויה האָט זיך ראָזע גע־פיהלט זעהר טרויעריג. פּארנאַכט איז זי לאַנג געזעסען אויף דער שוועל פון טיר. עס איז צוגעפאַלען א ליכטיגער לבנה־אָבענד. פון וואַלד האָט זיך דערטראָגען אן אויסזאַמער קוקו־רוף. זי האָט זיך אויפֿגעהויבען און איז ארויס אויפֿ׳ן וועג, זיך אָפּגע־שטעלט ביים קוואַל נעבען שטיינערנעם צלם. איבער׳ן וואַלד האָט זיך באַוויזען די לבנה, און אָפּגעווארפען אויסטערלישע

רחמנות. זי האָט זיך צו איהם צוגעבויגען און שטיל געזומען גלעטען זיין קאָפּ.

— איהר זייט אזא וואויל־ער איהר וועט נאָך געזונט ווערען, געזונט ווערען...

און וועז זי איז אזוועק פון איהם איז איהר געווען אזוי גוט און גרינג אויף דער נשמה ווי זי וואָלט אימיצען גערַאטעוועט פון א שווערען טויט. און א פרייד האָט אָננגעפיהלט איהר הארץ. אין וואלד האָט זיך נאָך אלץ געהערט דער איינזאמער קוקו רופ.

געלייענט דאָס עוואַנגעליום און, ווי אַזוי די קינדער־יאָהרען, גע־גלויבט, אז גאָט האָט לעבעדיג געמאכט טויטע, זעהענדיג־נעמאכט בלינדע.

און איהר זייט אזא גוטע וואָס איהר זייט איצטער געקו־מען... און פּאַרוואָס האָט איהר מיך פֿריהער אזוי אויסגעמיטען? און איך פּלעג פּארבייגעהן אלע טאָג אייער שטיבעל און געוואָלט זיך מיט אייך באפּריינדען.

ער האָט זיך פּארהוסט. ראָזא האָט איהם אונטערגעטראָ־גען א גלאָז מילך.

— א דאנק, — האָט ער געזאָגט, אוועקלעגענדיג דעם קאָפּ אויפֿ'ן קישען.

— אייך רופט מען, דאכט זיך, ראָזא אבראמאָוונא, ניט אמת? אָט אזוי ליגענדיג נאנצע טעג קלעהרט מען אלץ און מען קלעהרט.... אמאל לעבט פּלוצלונג אויפֿ דאָס קליין הייפיש שטערטעל מיט די ברייטע סטעפּעס ארום, דער אלטער קלויסטער מיט'ן הויכען הילצערנעם גלאָקען־טהורם... איהר וויסט, מיין פּאָטער איז געווען א גלאָקען־ציהער, און איך פּלעג אזוי ליב האָבען אין די זונטאָגדיגע פּריהמאָרגענס הערען דעם גלאָקען־קלאנג, וואָס רופט דעם עולם אין גאָט'ס הויז... א גוטער מענש איז געווען מיין פּאָטער, אָבער א שיכור א גרויסער און געשטאָרבען איז ער יונג. דאן האָט זיך אָנגעהויבען מיין וואַנלענגיש, קעלט, הונגער... ביז איך בין ענדליך געוואָרען א שרייבערל אין פּאָליציי־צירקעל... ער איז אנשוויגען געוואָרען און האָט זיך איינגעגעסען מיט זיינע פּיבערהאפּטע אויגען אין איהר שהנער, שלאָנקער פיגור...

אביסעל שפּעטער האָט ער ווידער גערעדט:

— עס איז אזוי שווער איינזאָם צו ליגען, אין די שלאָפלאָזע נעכט, וועז עס קומען ארויפֿ אויפ'ן זינען די געשטאָלטען פון אום־שולדיגע, וואָס דו אליין האָסט אומגעבראכט.

ליבע ראָזא אבראמאָוונא, זעצט זיך צו נעהענטער צו מיר, ניט מיר אייער האנט, ס'ארא צארטע וויסע הענט ביי אייך און א פּנים, אזא שטילער, א פרומער... אויפֿ אייך, אידישע מיידלאָך, ליגט עפּעס אזא מאָדנער חן אויסגעגאָסען...

ער האָט נאָך לאנג אזוי גערעדט און דערצעהלט וועגען זיך מיט טרעהרען אין אויגען און ראָזא'ס הארץ איז פּול געוואָרען מיט

נאציאנאלען ארבייטער פערבאנד
LIBRARY AND READING ROOM OF THE
Jewish National Workers' Alliance

ענגע תפיסות און ביטערען מזל. ביי אנדערע אָבער פֿלענט זי נעהמען א סך גלעט און דערנאך אוועקגעהן צו איוואנאוו'ען פּראָוון א הוליאנקע.

איינמאל, אין א שטילען פריהלינגס־אוונט, ווען דער בוים איז א צובליהטער געשטאנען און דערמאנט די מענשען וועגען ליבע און געזאנג, איז טאטיאנא געקומען צו איוואנאוו'ן מיט א יונגער שווייצאריישער מיידעל.

נעהאלטען האט זיך די יונגע מיידעל זעהר שטיל און שעה־מעווידיג, און טאטיאנא האט אויף רוסיש וועגען איהר דערצעהלט, אז זי האט אמאל נעהאט א גלייבטען, א מוזיקער, וועלכער האט צוגעזאגט, אז ער וועט זי נעהמען און זיין וואָרט ניט נעהאלטען; אז ער איז פון איהר אוועק ערגיץ ווייט אין אן אנדער שטאדט — און אז פון דעמאלט אן איז זי אזא שוויינענדיגע און מאכט דעם איינדרוק ווי זי וואלט מורא געהאט פאר מענשען.

די מיידעל האט פאר זיך א צימער נעדונגען אויפ'ן אויבער־שטען שטאק; און כאטש די סטודענטען האבען זיך מיט אלע מעגליכקייטען געסטארעט צו פארפיהרען א נעהענטערע באקאנט־שאפט מיט איהר, האט זיך זיי דאָם בשום אופן ניט איינגענעבען, און, ווילענדיג ניט ווילענדיג, איז זיי אויסגעקומען בלויז צו טרוימען וועגען איהר, דער בערג־מיידעל מיט די צוויי דיקע גאל־דענע צעפ און מיט דעם שהנעם, חן'עודינען נאנג, וואָם דריקט אוים א וועלט מיט לייד־נשאפט און רייץ.

די נאסען־מיידלאך, וועלבע האבען אין די שכנ'ישע צימערלאך געוואוינט, האבען זי זעהר ניט ליב געהאט דערפאר, וואָם זי איז געווען אזא שטאלצע און זיך שטענדיג געהאלטען פון דערווייי־טענס. „וואָם איז דאָם פאר א מין פויגעל!" — האבען זיי זיך ג'חידוש'ט, — „יעדען פריהמארגען געהט זי אוועק און אויף דערנאכט, וועו זי קומט צוריק אהיים, פארשפארט זי זיך אין צי־מער און האט מורא די נאז צו וויייזען!"

איינמאל איז צו איוואנאוו'ן אויף א הוליאנקע צופעליג אריינגעפאלען א יונגער אידישער מאהלער. דאָם איז געווען זעהר א לעבעדיגער, שווארץ חן'עודיגער בחור; מיט אן אפענעם פנים, וואָם קוקט שטענדיג אוים שטארק באגייסטערט, גלייך ווי אלץ, וואָם

די מיידעל פון די בערג.

אין א שטיל נעסעלע, ביים עק פון א לאַנגער, ברייטער גאַס, איז געשטאַנען א צוויי־נאָרענדיגע הילצערנע שטיבעלע, אוּן ביים פענסטער האָט דאָרטען א גרויסער בוים נעוואקסען. יעדען פריה־לינג האָט זיך דער בוים פאַנאַנדערגעבליהט אוּן דערמיט דערמאָנט אַלע מענשען ארום אוּן ארום, אז איצט איז געקומען די צייט פון לִיבע אוּן געזאַנג, אוּן עס האָט זיך ברייטער ווי אַלע מאָל די בלוּיע וווייטקייט נענומען שפּרייטען.

הינטען איז געווען א קאַפּע־הויז אוּן אין די איבערינע אָרימע צימערלאַך האָבען זיך אין ענגשאַפט געשטיקט אידישע סטודענ־טען, אוּן אויך א באַהאַרעמטער אימיגראַנט, א שכור, פון ווע־מען די ווייב איז אַוועק. אוּן אויבען האָט נעוואוינט די בעל־הבית'טע אליין, א גרייז־גרויע אלטיטשקע, מיט א ווייסען הינ־טעלע, אוּן אויך עטליכע גאַסען מיידלאַך.

דער אימיגראַנט איוואַנאָוו פלעגט גאַנץ אָפּט ביי זיך אין צימער גאַנצע שמחות פּראַווען, אוּן אויף די שמחות זיינען אַלע מאָל געווען די סטודענטען, די גאַסען מיידלאַך פונ'ם אויבער־שטען שטאָק אוּן אויך די רוסישע פּראָסטיטוטקע טאַטיאַנאַ.

אַליין איז טאַטיאַנאַ געווען א מענש מיט א גוטער, ברייטער נשמה, א נעווועזענע פויערטע — אוּן ווי זי קומט קיין אויפלאַנד — דאָס האָט קיינער ניט געוואוסט. אין דער רוסישער קאָלאָניע האָבען זי אַלע געקענט; מיט אַלעמען איז זי געווען נאָהענט באַפרייַנדעט, אוּן אין איהר פרייען לעבען האָט זי זיך געהאַט איהר אייגענעם שטייגער: די אָרימע סטודענטען פלעגט זי זיך איבערגעבען אומזיסט, אוּן גאַנץ אָפּט פלעגט זי זיי נאָך מכבד זיין מיט א מיטאָג אוּן אַליין זיך אָנ'שכור'ען אוּן טאַנצען א „קאָזאַטשאָק" אוּן וווינענדיג זינגען ארעסטאַנטען־לידער וועגען

צימער, אָבער אין דער מינוט האָט ער דערהערט פרויען־טריט אויף די טרעפ, און באלד האָט זיך נעוויזען די שלאַנקע שווייצאַרישע מיידעל.

ווי ער האָט זי נאָר דערזעהן, איז איהם גלייך איינגעפאלען, אז דאָס איז זי, די שעהנע מיידעל, וועגען וועלכער די סטודענטען האָבען גערעדט.

— וואוהין נעהט איהר? — האָט ער זי געפרעגט קוסענדיג אויף איהר צערטליך מיט די צוויי נוטע אויגען.

זי האָט זיך פארשעהמט, געבליבען שטעהן אין גרויסער פאר־לעגענהייט און נעענטפערט שטיל:

— איך האָב נעוואָלט געהן אין קאָפע־הויז, טרינקען א גלאָז לימאָנאד...

דער מאלער האָט זי צערטליך ביי דער האַנט אָנגענומען.

— וואָס פאר שעהנע בלאָנדע צעפ איהר האָט!

זי האָט מיט'ן גאַנצען קערפער א ציטער געטאָן און איז רויט געוואָרען ביז איבער די אויערען.

— זייט ניט אזא שעמעווידיגע, — האָט ער איהר צערטליך געזאָגט, — קומט אריין צו אונז, וועלען מיר צוזאַמען פאַרברענגען. נאָר אויב איהר ווילט ניט, — האָט ער דרייסט צוגעגעבען, — וועל איך אַרויפקומען צו אייך. פאר מיר דארפט איהר קיין מורא ניט האָבען, איך וועל אייך קיין שלעכטס ניט טאָן.

און ער האָט איהר גלייך געזומען דערצעהלען:

ער איז א קינסטלער. ניט לאַנג צוריק איז ער אהער פון פאַריז נעקומען. דאָ האָט ער כמעט קיינעם ניט, און ס'איז איהם זעהר אומעטיג; אהער אין דער נעזעלשאפט איז ער אריינגעפאלען צופעליגערווייז...

און זי איז לעבען איהם מיט אן אַרונטערגעלאָזענעם קאָפ געשטאַנען, נעהערט, וואָס ער רעדט און נאָרניט געענטפערט...

— אָבער אין מיין צימער איז ניט אויפגעראמט... — האָט זי נאָך א קורצען שווייגען א שוואכען תירוץ געגעבען.

— דאָס מאכט ניט! האָט ער געזאָגט, און אָננעמענדיג זי ביי דער האַנט, איז ער מיט איהר אַרויף אויפ'ן צווייטען שטאָק.

ביי דער טיר האָט זי זיך אָפגעשטעלט און איהם געבעטען,

ער זעהט מיט זיינע אויגען אויף גאָט׳ס וועלט אין אזוי וואונדער־באר און שעהן, פֿונקט ווי אין א קינדער־מעשה׳לע.

דאָס גילט אויף דער הוליאַנקע האָט געגעבען טאטיאנא; אליין איז זי געווען זעהר פֿרעהליך, און אויסערגעוועהנליך גוט געשטימט.

— הוליעט, חברה! — האָט זי לוסטיג געשריען, — דאָס גילט האָב איך היינט ביי א רייכען „העכט" געפֿאַקט...

דער מאהלער האָט אויך געגעבען גילט אויף עטליכע פֿלעשער ווײַן, און די שמהה איז געוואָרען נאָך גרעסער.

— אך, וועז די שעהנע מיידל פֿונ׳ם אויבערשטען שטאָק וואָלט דאָ איצט געווען! — האָט פֿלוצים אויסגעשריען איינער פון די סטודענטען. און א צווייטער האָט דערצעהלט, אז נעכטען אויף דער נאכט האָט ער זי ביים ברעג טייך געטראָפען; זי איז, א פֿארטראכטע, געשטאנען אנגעשפֿארט אן ר׳ אייזערנע שטאכטען און געקוקט אויף די כוואליעס; איז ער צוגענאנגען און האָט איהר עפעס געזאָגט, אָבער זי האָט זיך אפילו ניט אומגעקוקט אויף איהם.

האָט דער מאָלער ניינערינ א פֿרעג געטאָן:

— ווער איז זי? און וואו וואוינט זי, די שעהנע מיידל?

האָט מען איהם געענטפערט, אז ער זאָל נאָר ניט וואגען אפילו צו טרוימען וועגען איהר.

די חברה איז וואָס אמאָל געוואָרען לעבעדיגער און פֿרעהליכער און טאטיאנא האָט שוין, ווי שטענדיג אין אזא פֿאל, געזונגען איהרע ארעסטאנטען־לידער און זיך געריסען צו טאנצען.

ביים יונגען מאָלער האָט זיך, פונ׳ם ווײַן, דער קאָפּ אביסעל פֿארדרעהט. ער האָט דערפֿיהלט, ווי די פֿיס ווערען ביי איהם שוואכער, האָט ער זיך אויפגעהויבען און שטילערהייד ארויס אין קאָרידאָר.

אין קאָרידאָר האָט א קלייניגק גאז־פֿייערל געברענט, און אין דער האַלב טונקעלקייט האָט זיך אנגעזעהן די טיר, וואָס פיהרט אין דעם קאפע־הויז, און אויך די אויסגעבויגענע טרעפּ, וואָס פיהרן ארויף אויפ׳ן צווייטען שטאָק.

אנגעשפֿארט אן דער וואנט איז דער מאָלער געשטאנען א ווייל, און דערנאָך האָט ער שוין געוואָלט ארײַנגעהן צוריק אין

פאר'ן מאלער מיט דער בערג־מיידעל האָט זיך אָנגעהויבען א וואונדערבארע צייט. יעדען טאָג האָבען זיי זיך געטראָפען. זי האָט ליב געהאט צו שפאַצירען מיט איהם אויף יענע שטילע ווענען, וואו נערטנער ציהען זיך פון ביידע זייטען, און פון די רייכע הייזער, וואָס שטעהען אין גרינם איינגעהילט, טראָגען זיך די קלאַננען פון מוזיק.

אָבער לאַנג האָט די וואונדערבארע צייט ניט נעדויערט. דער מאלער האָט גאָר ניט פארדינט און ער אָהט נעזאָגט דער מיידעל, אז ער מוז אוועקפאָהרען ערגעץ אין אַן אַנדער שטאָדט.

זי אַיז בלאַס געוואָרען און גאָר ניט געענטפערט. און מיט עטליכע טעג שפעטער, ווען ער איז אויף דער נאכט צו איהר געקומען, האָט זי איהם דערלאַנגט הונדערט פראנק, זאָגענדיג, אז דאָס האָט זי באקומען פון איהר מוטער...

בייגאכט האָט זי איהם פלוצלונג אויפגעוועקט און איהם דערצעהלט, אז איהר האָט זיך נע'חלום'ט, אז זי איז אין דערהיים, אין דעם דאָרף, וואָס שטעהט צווישען די בערג; זי קומט אריין אין דעם וועקשטאָט, וואו עס ארבייט איהר פאָטער, דער סטאָליאר, און זעהט ווי א גרויסער, שווארצער הונט באלעוועט זיך מיט די סטרוזשקעס; דער הונט לויפט איהר אַקעגען מיט א גדולה און לעקט איהר די הענט; און דער טאָטע, א בייזער, אן אָנגעכמורעטער, קוקט אויף איהר ווי אויף א פרעמדער.

"עפעס האָב איך אזוי מורא! — האָט זי נעזאָגט טוליענדיג זיך צו איהם. — דאָס איז א שלעכטער חלום!"

אין דער פריה האָט דער מאלער פלוצלונג דערהערט א רויש אין קאָרידאָר, און באלד נאָך דעם — א שטארקען קלאַפ אין טיר.

צוויי נעהיים־פאָליציאַנטען זיינען אריינגעקומען, און נאָך זיי האָבען זיך אין צימער אריינגעשפארט די סטודענטען, גאַסען־מיידלאָך און די בעל־הבית'טע.

בערטא'ן האָט מען ארעסטירט.

ווען מען האָט זי דורכ'ן קאָרידאָר דורכגעפיהרט, חאָבען די מיידלאָך איהר נאָכגעקוקט מיט אזעלכע בליקען, נלייך ווי זיי וואָלטען אָן איהר א נסמה דערלעבט, און איינער האָט גאָר אָנגעוואָלען:

— איצט וויסען מיר שוין, וואָס פאר א פויגעל דאָס איז!

אז ער זאָל אַ ווייַלע ווארטען, ביז זי וועט דאָס צימער אויפֿרא־
מען, אָבער דער האַלב שכור'ער מאַלער האָט האַסטיג די טיר אויפ־
געפֿראַלט און איז אריין אין צימער.

די מיידל האָט זיך נאָך מעהר פֿארלאָרען, און, ווי זי
וואָלט אַליין ניט געווואוסט, וואָס זי טוט, האָט זי די לַאָמפּ פֿאר־
לאָשען...

און נאָכדעם איז שוין אַוועק אַ נאכט פֿון לֵיבע...

די פֿשוט'ע בערג־מיידל האָט איינגעהילט דעם מאַלער אין
אַזאַלכע הייסע און צארטע לאַסקעס, אַז דער נאַנצער קערפֿער
האָט ווי אין אַ העלישען פייער געברענט...

און פּונ'ם אונטערשטען שטאָק האָט מען אַ נאַנצע נאכט
ביז'ן ווייסען טאָג אריין געהערט קולות. איוואַנאָוו און די סטו־
דענטען האָבען שכור'ערהייט נעשריען:

„ווּאו איז אונזער מאַלער אהינגעקומען?"

אוּן אין דערפריה, וועז זיי האָבען זיך דערוואוסט, אז דער
מאַלער האָט גענעכטיגט ביי דער שהנער מיידל, אויפ'ן צווייי־
טען שטאָק, זיינען זיי אַלע געווען שטארק איבערראשט.

— איך האָב דאָס באַלד פֿארשטאַנען! — האָט זיך אָנ־
נערופען איינער פון די סטודענטען. — בלויז פֿאר אונז האָט זי
נעשפּילט די ראָלע פון אַ צנועה...

— דאָס בעסטע עפּעלע עסט דער חזיר אויף!... — האָט מיט
פֿארדרום געזאָגט אַ צווייטער סטודענט

— אָבער וועו האָט זיך דאָס געקענט ריכטען אויף איהר,
אויף דער שעמעוודיגער בערטא'ן! — האָט איוואַנאָוו געשאָקעלט
מיט'ן קאָפּ און געבויגען מיט די אַקסלען.

נאָך דעם האָבען שוין די סטודענטען דרייסטער אָנגעהוי־
בען צוצושטעהן צו איהר, און אַלע מאָל, וועז זיי האָבען זיך נאָר
מיט איהר געטראָפֿען, האָבען זיי אויף איהר געקוקט מיט אזעל־
כע בליקען, וואָס האָבען אָהן וועדטער געזאָגט אַזוי:

„איצט וייסען מיר שוין, וועד דו ביזט"...

אָבער זי האָט זיך אַלע אויף זיי ניט אומגעקוקט; שטיל
און באַשיידען פֿלעגט זי אַלע פֿארבייגעהן א שלאָנקע, א רוי־
צענדע און שטעלען אויף דער ערד אזעלכע מאַקטפּולע טריט,
וואָס האָבען אין זיך געהאַט א ים מיט חן.

גאָט, דערבאַרם זיך!

דאָס לעבן פון דער פּאָליטישער אימיגראַנטקע חנה, האָט זיך אין דער שווייץ געצוויגען ווי אַן אונענדלעך אומעדינגער וועג אין א הערבסט־טאָג. א קליינע, ניט קיין שהנע, א באשיידענע, איז זעלטען ווער עס האָט זיך מיט איהר אָפּגעגעבן. זי האָט שטענדיג געפיהלט א שווערע אינזאַמקייט. די מענשען ארום איהר פלעגען זיך איהר אויסדוכטען שווערע און בייזע. און דאָס מיידעל האָט שטערבלעך געבענקט, ניט געפינענדיג פאר זיך קיין פּלאַץ אויף דער ערד.

און היינטיגען אוועגט איז חנה גאָר באַוונדערט ניט געווען מיט זיך. זי איז געזעסען ביים פענסטער פון איהר אָרימען צימער און געקוקט אויף דער גאַס ארויס. די נאכט איז געווען א הערבסטיגע, א פייכטע, א דין רעגענדעל האָט זיך געצויגען און דער ווינט האָט געיאָגט איבער די טראָטוּארען גלעץ טויטע בלעטער, אראָפּגעפאַלענע פון די קאַשטאַנען־בוימער, וואָס וואַקסען ביי די זייטען.

הינטער דער וואַנט, אין צווייטען צימער, האָט א סטודענט נעשפּילט אויף א פידעל און געהוסט. חנה האָט זיך דערמאָנט דעם באל וואו זי איז געווען נעכטען ביינאכט. זי איז געווען אַנגעטאָן אין די בעסטע קלייַדער, באַפּוצט מיט א בלומעל און איז געגאַנגען צום באל מיט אן ארַאָפּגעלאָזענעם קאָפּ, קוקענדיג אויף דער ערד, זיך האַלטענדיג נאָהענט ביי די וועגט, ווי זי וואָלט א בלינדע געווען. און וועג עס האָט זיך געווייזען דאָס שהן באַלויכטענע גרויסע הויז, וואו די אימיגראַנטען פלעגען תמיד מאכען זייערע אוועגטען און ספּעקטאַקלען, האָט זי א קלער געטאָן:

— צו וואָס בין איך געקומען אהער?

נאָר פון דער אָפּענער טיר האָבען זיך מיט אמאל דערהערט

* * *

די בארג־מיידעל איז אפגעזעסען אין נעפענגניש דריי חדשים, ווייל עס האט זיך ארויסגעווייזען, אז זי האט אין א פאנסיאן צוגעגנב'עט הונדערט פראנק. אפפאהרענדיג מיט'ן עטאפ אהיים, האט זי דעם מאלער צוגעשיקט א בריוועלע.

„איך האב דיך ליב", איז אין בריוועלע געשטאנען... און מעהר גארניט.

דערנאָך איז זי אַריבערגענאַנגען אין א צווייטען ווינקעל. דאָ איז געשטאַנען דער בופעט און אַרום די קלייַנע טישלעך זיינען געזעסען קלייַנע גרופּען און געטרונקען. פילע פון זיי זיינען שוין געווען שיכור׳לאָך, און זייערע שטימען האָבע געקלונגען הויך און פּרעך. עפּעס איינער א יונגער בחור אין א בלויען העמדל האָט זיך מיט דער פּויסט געקלאַפּט אין ברוסט און נע־ שריען:

— דאָס זיינען מיר די ליידענדע פּאַר׳ן פּאָלק!

און א צווייטער, אין ברילען, האָט איהם איבערגעשריען:

— דו לייגסט. אָלע זייט איהר פּאַרקויפּטע נשמות.

ביי אַן אַנדער טישעל האָט אַן אָלטער אימיגראַנט מיט א הייזעריגען ציטעריגען קול זיך געזונגען וועגן דעם פּויער, דעם ברויט־געבער, „אָט שטעהט ער, אויף דעם גרויסען רוסישען טייך, דער פּויער, דער ברויטגעבער, און קרעכצט א פּאַרשמידטער אין קייטען און די נאַכט אַרום איז א הערבסטיגע, אָהן־שטערענדיגע, מען זעהט קיין פייערל ניט אין דער ווייט".

— ער, האַרציגער, — האָט אונטערגעכאַפּט א צווייטע שטימע, א יונגע, א פיהלענדע.

ביי חנה׳ן האָט זיך דאָס האַרץ א שלאָג געטאָן, ווי א פּאר־ וואונדעטער פויגל. די טרערען האָבען זיך א דרעה געטאָן אין איהרע אויגען. זי וואָלט זיך צוגעזעצט, נאָר גראד האָט זיך א סקאַנדאל אָנגעפּאַנגען ביים צווייטען טישעל. אָלע האָבען זיך א וואַרף געטאָן אהין און עס איז ענטשאַנען אַן אָלגעמיינער גע־ שלעג. חנה׳ן איז געוואָרען אונערטרעגליך צו זיין דאָ און זי איז אַוועק אהיים.

און ביז איצט איז זי ניט אַרויס אין גאַס.

הינטער דער וואַנט האָט אָלץ געשפּילט דער סטודענט. חנח האָט פּאַרמאַכט דאָס פענסטער און געזומען שפּרייזען איבער׳ן צימער. די געדאַנקען האָבען זיך געפּלאַנטערט ביי איהר אין קאָפּ און איהר אָלץ קיין רוה ניט געגעבען. אין די אויערען האָט אָהן אַן אויפהער געקלונגען: איך גלויב ניט אין אייערע אידעא־ לען, ניט איהר דאַרפט זיין די אָנזאָגער פון א בעסערער צוקונפט פאַר דער וועלט.

פון צייט צו צייט פלעגט זי פלוצלונג בלייבען שטעהן אין

די טענער פון א רופענדער מוזיק, וועלכע האָבען ארומגעטולעט די נשמה מיט א ווייכער צארטקייט, פאר׳כישופ׳ט דעם געדאנק און אוועקגעלאָקט אין א וועלט פון איבערערדישע חלומות. איהר האָט זיך מיט אמאל פארוואלט ביז וועהטאג, צו געפינען זיך אין רוישיגען פיל־פארביגען המון, זיך פארדרעהען אין א ווילדען טאנץ און גלאט אזוי קלינגענדיג לאבען אָהן אן אויפהער.

זי האָט געגומען א בילעט און איז אריין אין זאל. אימיצער האָט א זאָג געטאָן א צווייטען הינטער איהר:

— זעהט וואָס פאר א מיאוס׳קייט! פון וואנען נעהמען זיי זיך?

די מיידל איז שטעהן געבליבען, און אויף א מאמענט האָבען זיך ביי איהר א בויג געטאָן די פיס. זי האָט געוואלט גיך ארויס, נאָר די קלאנגען פון דער מוזיק האָבען זי געלאָקט און זי איבערגערעדט, און זי איז געגאנגען ווייטער ווי איז א נעבעל.

אין זאל איז דאָן געווען ליכטיג, רוישענדיג. דאָרט האָבען העל געברענט פארשידענפארביגע פייערן. די וועגט זיינען געוען באצירט מיט גירלאנדען פון בלומען, עס האָט געשמעקט מיט פייכען, מיט פעלד־ליליען, און דער ארָמאט זייערער האָט זיך געטראָגען ווי כוואליעם און די קעפ פארדרעהט, דערמאנענדיג עפעם וויטעם און טייערעם, וואָס איז געווען און וועט שוין ניט זיין. אונטער די מעלאָדישע טענער פון אָרקעסטער האָבען זיך פאָרלעך געדרעהט. מיידלאך און פרויען, אנגעטאָן אין גרינען דורכזיכטינען וויים־ראָזיגען געוועב, דורך וועלכען עס האָבען זיך געזעהן די ליניען פון זייערע קערפער, האָבען אויסגעזעהן באגעהרליך און שעהן.

חנה איז עטליכע מאל זיך דורכגענאנגען אין זאל, נאָר קיינער האָט זי ניט אָפּגעשטעלט, אייניגע באקאנטע סטודענטען האָבען געטאנצט מיט אנדערע מיידלאך. איהר איז געווארען אומעדיג און זי האָט זיך פארשלאָגען אין אווינקל לעבען א צווייגיגער בודע, וואו א שווארץ חן׳עודיגע יונגע מיידל אין א ציניינער־קלייד האָט „געטראָפען" אלעמען אויף די הענט.

די מוזיק פלעגט אלע וויילע אויפהערען און ווידער אנהויבען. חנה האָט ווידער געקלערט מיט א בענקשאפט: פארוואָס, פארוואָס בין איך געקומען אהער?

LIBRARY AND READING ROOM OF THE
Jewish National Workers' Alliance

ער האָט א ריהר געטאָן א סטרונג און וויך א קוס געטאָן אויף חנה'ן.

א מאָרגער, אנגענעהמער און אונרוהיגער ציטער האָט א כאַפּ גענאָן איהר גאַנץ וועזן. ס'האָט זיך איהר אויסגעוויזן, אז אָט וועלען אריבער די מאטערענדע בענקשאפט און די אונצופרידענהייט, און עס וועט ווערן אזוי גוט און גרינג.

ביידע האָבען נעשווינגען.

ערגעץ־וואו האָט נעדראפעט א מויז.

דער סטודענט האָט ניט אויפגעהערט ריהרען די סטרונעס און ס'האָט זיך גענהערט, ווי דער ווינט ווארפט טראָפענס רענגן אין די שויבען.

ווידער האָט זיך די מיידל דערמאָנט אויף דעם נעכטיגען באָל, דעם דופט פון די פיילכען, פון די ווייסע פעלד־ליליען און די פּארטראכטע טענער פון דער מוזיק. ווי האָט זיך איהר איצט געווילט כאטש א טראָפען גליק. אָט וועט זי באָלד צוגעהן צום סטודענט, איהם ארומנעהמען, אזוי שטיל, אזוי צארט ווי א מאמע און דורכפיהרען די האַנט דורך זיינע האָר און איהם א סך גוטע ווארימע ווערטער זאָגען.

נאָר נעזעסען איז זי מיט אן אראָפּגעלאָזענעם קאָפּ, מיט מידע, אוועקגעוואָרפענע הענט אויף די קני און ניט געוואוסט וועגען וואָס צו רעידען.

ניט געפינענדיג וועגען וואָס מיט איהר צו רעידען, איז דער סטודענט נאָך אביסל געזעסען און איז אוועק. הינטער דער וואַנט האָט זיך ווידער דערהערט די פידל.

חנה'ן איז געוואָרען פארדרוסיג, פארוואָס זי האָט איהם אזוי גיך אָפּגעלאָזען. אפשר בענקט ער אויך, און זוכט אויך אימיצען א נאָהענטען. עטליכע מאָל איז זי פארזוכטיג צוגענאַנגען צו זיין טיר געוואָלט איהם רופען, נאָר יעדעם מאָל אָפּגעשטאַנען א ווייל און זיך שטיל צוריק אומגעקערט אין צימער.

ענדליך איז אין סטודענט'ס צימער נעוואָרען פינסטער און שטיל.

חנה האָט אויפגעפראָלט די פענסטער. מיט דער גאנצער ברוסט האָט זי איינגעאָטעמט די נאסע נאכט־לופט. איהר איז גע־וען שטיקענד. זי האָט געברענט אין היץ. דער ווינט האָט איהר אין

מיטען צימער און זיך אַרומקוקען, ווי זי וואָלט ערשט איצט צום ערשטען מאָל אַהער אַריינגעקומען. די נאַקעטע טריבע וועגט, דאָס אייזערנע בעטל, דער טיש מיט א צייטונג באַדעקט, און צוויי שטולען — דאָס איז אַלץ. ווי אין א טורמע — האָט זי געטראַכט, — נאָר דאָרטען זייענדיג איז אָבער אין דער נשמה ניט געווען אַזוי פיל טרויער און ס'האָט זיך אַלץ אַזוי געגלויבט אין דאָס גוטע און דאָס ליכטיגע.

עס האָט זיך געדוכט, אַז זאָלען נאָר די וועגט איינפאַלען או דאָס לעבען וועט מיט אמאָל אָנהויבען בעסער וועלען און מעהר וועט זי ניט זיין קיין איינזאַמע, קיין באַלײדיגטע. און יעצט איז אין דער נשמה א קבר און לאַנג זיינען שוין פאַרלאָשען אַלע חלומות, און ס'איז אויסגעגאַנגען דער גלויבען אין מענשען.

זי האָט זיך א וואַרף געטאָן אויפ'ן בעט, זיך פאַנאַנדערגעווויינט, ציטערענדיג מיט איהרע קינדישע פלייצעס.

אין טיר האָט זיך דאָן דערהערט א פאַרזיכטיגער קלאַפ. זי איז אויפגעשפרונגען, די אויגען אויסגעווישט זיך און געבעטען אַריינקומען.

אויפ'ן שוועל האָט זיך באַוויזען דער סטודענט מיט דער פידעל אין האַנט. דאָס איז געווען א יונגער בחור, מיט א שמאַלען דאַרען פנים און גרויסע פיבערהאַפטע אויגען.

— איך שטער אייך ניט? — האָט אָנגעהויבען דער סטודענט.

— ניין! איהר קענט אַריינקומען, — האָט בלאַס שמייכלענדיג געענטפערט דאָס מיידל און אינסטינקטיוו געגומען פאַרבעסערען איהרע האָר.

אוועקלענדיג די פידעל אויפ'ן טיש, האָט זיך דער סטודענט אוועקגעזעצט. חנה האָט אויסגעלאָצט אויף איהם איהרע אויגען און ניט געוואוסט וואָס צו רעדען וויטער. דאָס איז געווען אזוי מאַרנע, וואָס ער איז געקומען צו איהר. זי האָט איהם וועניג געקענט. פאַר דער גאַנצער צייט וואָס זיי זיינען זיך געווען שכנים, האָט זי מיט איהם אינגאַנצען עטליכע מאָל גערעדט באַגעגענדיג זיך אין קאָרידאָר.

דער בחור האָט זיך אַרומגעקוקט:

— שלעכטע צימערען אין דעם הויז, פייכטקייט און איך הוסט אַלץ.

דריי טעג דערנאָך איז געווען חנה'ס לויה. ביים טויער פון מאָרג, האָט זיך צונויפגענומען א גרופּע אימיגראַנטען, געשטאַנען און צווישען זיך שטיל גערעדט. ענדליך איז אַרויסגעטראָגען געוואָרען איהר אָרון און אַוועקגעשטעלט געוואָרען אויפֿן וואָגען. דער גע'הרג'עטערס מאַמע, אַן אָרימע פֿראָסטע אידענע, וואָס איז נאָר וואָס געקומען פון רוסלאַנד, האָט זיך געשטיקט מיט געוויין, דערנאָך ברעכענדיג מיט די הענט האָט זי אָנגעהויבען הויך קלאָגען, אַזוי ווי אין דער היים, וועלכע דער בר מנין ליגט אויף דער ערד, ליכט ברענען צוקאָפּענס, און אַרום קלאָגען די קרובים.

צוויי מיידלאַך האָבען די אַלטע געמומען פאַר די הענט, און די לויה האָט זיך אַוועקגעצויגען צו דער פֿאַרשטאָדט, וואו ס'האָט זיך געפונען דער אַלטער אידישער בית עולם. דער טאָג איז געווען א טריבער. בייז האָט געברומט דער טייך און זיך געטראָגען אין אַלטער איד פון חברה קדישא און אָהן אין אויפֿהער קרעכצענדיג, האָט ער גערעדט פאַר זיך:

— זיך אַליין דער'הרג'ענען איז א גרויסע עבירה, א גרויסע עבירה, — דאָס האָבען זיך אונזערע קינדער איבערגענומען פון אַנדערע פעלקער.

אָט איז דער בית עולם. ביים אַריינגאַנג איז א קליין פעלדל און צוויי הויכע טאָפּאָלען ציהען זיך אין הימל.

דער טויטען־וואָגען האָט זיך אָפּגעשטעלט.

עטליכע מענשען האָבען גיך אַראָפּגענומען דעם אָרון און צוגעטראָגען צום אָפּענעם קבר. די מאַמע האָט געוויינט. אומעדיג האָבען גערוישט די בוימער. אַלע זיינען געשטאַנען שטיל מיט אַראָפּגעלאָזענע קעפּ. דער אַלטער איד האָט קדיש געזאָגט און אַלע־מען האָט זיך געוואָלט וואָס ניכער, ניכער צוריק אין שטאָדט צו וואַרימע, נאָהענטע פייערלעך.

פנים אריינגעשמיסען טראָפענס רעגען, מיט איהרע האָר זיך א שפּיל געטאָן.

דערנאָך האָט זי פּאַרלאָשען דעם לאָמפּ און לאָזענדיג דאָס פענסטער אָפּען, האָט זי זיך א ניט־אויסגעטאָנענע א ווארף געטען אויפ'ן בעט. דער ווינט האָט זיך געריסען אין צימער'ל און ס'האָט זיך געהערט ווי אויפ'ן נאַס האָבען געוויש טרויעריג די נאָקעטע בוימער אָהן האָפענונג אויף א פריהלינג.

לאַנג איז חנה געלעגען מיט אָפענע אויגען. דאָ האָט זיך איהר אויסגעוויזען, אז זי איז אין טורמע און אויף מאָרגען וואָרט אויף איהר די תליה. זי הערט די שוועכע טריט אין קאָרידאָר: דאָס געהט מען נאָך איהר. דאָ האָט זיך איהר אויסגעוויזען, אז זי איז אין דערהיים ביי די איהרינע, זי ליגט קראַנק און די אלטע מוטער בויגט זיך איבער איהר אַ באזאָרגטע. און זי קלאָגט זיך אויף איהר ביטערען מזל, אויף די צובראָכענע חלומות און אז איהר ווילט זיך שוין מעהר ניט לעבען, און די מאַמע שעפּטשעט אלץ:

— נאָט וועט רחמנות האָבען אויף אונז.

און אזא טיפער, אונענדליכער גלויבען שטראָלט אראָפּ פון איהר אלטען צוקנייטשטען פּנים, און אלץ היבט זי אויך אָן צו גלויבען און חזר'ט איבער מיט דער מאַמען:

— נאָט, נאָט וועט דערבאַרעמען זיך אויף אונז.

* * *

אין דער פריה, ווען דער סטודענט איז אַרויס אויפ'ן גאס, האָט ער מיט אמאל דערהערט א שוועכען, טעמפּען פאל. ס'האָט זיך אויסגעדוכט ווי ערגעץ נאָהענט האָט געפלאַצט א גומע־רייף פון אן אָטאָמאָביל־ראָד, א פרוי, געהענדיג מיט א קאָרב אויפ'ן מאַרק, האָט היסטעריש א געשריי געטאָן און געלאָזט זיך לויפען צו דעם בוים, וואָס איז געשטאַנען הינטער חנה'ס פענסטער. דער סטודענט איז איהר נאָכגעלאָפען. אויפ'ן טראָטואָר איז געלעגען די טויטע חנה, איהר פּנים איז פאַרגליווערט געווען אין א טיפען גלויביגען עקסטאַז און איבערוועהט מיט הייליגע וואונדער־בארע חלומות.

דער סטודענט האָט זיך פאר'ן קאָפ געכאַפּט און זיך צעווינט ווי א קינד.

זענע אויף דער ברוסט שווערע צעפּ פון דער פּאַרב פון צייטיגען קאַרן, שטעהט ביים פּאַרטקע֯ל פון פּלויט און קוקט ווייט אין פּעל֯ד, פון וואַנען די פּעל֯ד־ארבייטער מיט זייערע מוידען קעהרען זיך אום זינגענדיג פון דער ארבייט. און איך, א אינגע֯ל, האָב זיך באהא֯לטען אָן א זייט הינטער א בוים און קאָן די אויגען ניט אָפּריסען פון איהר ליבען אביסע֯ל אָפּגעברענטען יונגען פּנים. און אזוי שטאַרק של֯אָגט מיין הארץ.

— איז אפשר דאָס שורעטשקא?

און די פּרוי קוקט א֯ל֯ץ פּאַרטראַכט אין דער ווייט אויף יענער זייט וואָלגא, וואו עס בל֯אָנדזשען איינזאַמע פייער֯לעך פון די דאָ און דאָרט פּאַנאַנדערגעווא֯רפענע דערפּ֯לעך.

מיר האָט זיך זעהר פּאַרווא֯לט אָנהויבען רעדען מיט איהר, נאָר כ'האָב א טראַכט געטאָן, אפשר איז עס נאָר ניט זו. נאָר מיט אמא֯ל האָט זיך א קא֯לער געטאָן, ווי א פי֯ל פּאַרביגער ראַשעט, א גרויסער שטערן איבער'ן הימע֯ל, און די פּרוי האָט ניט ווי֯ל־ענ־דיג אויסגעשריען:

— זעהט, זעהט!

און איך האָב דערקענט שורעטשקע'ס קו֯ל. א גרויסע פּרייד האָט מיך א בל֯ענד געטאָן און איך האָב געפּרענט:

— דאָס זייט איהר, שורעטשקא סטעפּאַנאָווא?

זי האָט אייניג מינוטען געקוקט אויף מיר פּאַרוואונדערט, דערנאָך דערקענט און אויסגעצויגען ביידע הענט און בל֯אַס־שמייכ֯ל־ענדיג האָט זי עט֯ל־יכע מא֯ל איבערגע'חזר'ט:

— זעהט ווי גרויס איהר זייט געוואָרען. איך געדענק דאָך אייך אל֯ס א אינגע֯ל.

מיר האָבען זיך פּאַנאַנדערגערעדט, דערמאָנט דאָס שטי֯ע שטעדטע֯ל ביי דער וואָלגא, וואו עס וואוינען איהרע על֯טערען און וואו איך האָב ביי א פּאַטאַגראַפּער געדינט א֯ל֯ס א שיק־אינגע֯ל.

— צעהן יאָהר איז שוין אוועק זינט דאן — האָט א זאָג גע־טאָן שורעטשקא, — ניט קיין באַזונדערע האָפּנונגען איז דא֯ אין דער צוקונפט.

שוין עט֯ל־יכע יאָהר ווי זי איז א דאַרף־עהרערין, ל֯עבט אָרעם און איינטאָניג. דער פּאַטער איהרער איז געשטאָרבען און זיין גאַנץ פּאַרמעגען איז אוועק אין שטויב, און מיך האָט אויסגעמאַטערט

אויף דער וואַלנאַ.

עס איז געווען א וואַרימע נאַכט.

איך בין געשטאַנען אויפ'ן דעק פון שיף, וואָס איז געשוווא־מען אויפ'ן גרויסען רוסישען טייך, און האָב געטראַכט וועגען יע־נעם בייזען קאַלטען לאַנד, פון וואַנען מיר האָט זיך איינגענעבען ניט לאַנג צוריק צו אַנטלויפען.

ארום אויפ'ן שיף איז געווען אַן עולם מענשען, צווישען וועל־כע עס האָט זיך געהערט א געריכט געשפּרעך, נעלעכטער, שענע ציהענדע פאַלקס־לידער וועגען ברייטע סטעפּעס, וועגען אַן אייג־זאַמער בעריאָזקעלע, און וועגען א ניט־אָפּגעקאָשעטען ערד־פּאַם, א פּאַרלאָזענעם. פון א זאַל אין צווייטען קלאַס האָבען זיך גע־טראָגען בענקענדע און לייַדענשאַפטליכע פּיאַנא־טענער, און ס'האָט זיך אויסגעדוכט, אז זיי געהען אויס פון מענשליכע טרערען און טרויער.

מיט אמאל האָב איך באַמערקט, ווי עפּעס א פּרוי איז צוגע־גאַנגען, זיך אָפּגעשטעלט לעבען מיר, זיך אַנשפּאַרענדיג אָן די פּאַרענטשעס... כאָטש אין דער פינסטער האָב איך ניט געקענט גוט איהר פּנים זעהן, האָב זיך מיר דאָך אויסגעוויזען, אז זי איז מיר זעהר באַקאַנט. עפּעס מיט אַן אונענדליכע נאָהענטקייט האָט א וועה געטאָן אויף מיר פון איהר גאַנצער הויכער שלאַנקער פיגור.

— איז אפשר דאָס שורעטשקא? — האָב איך א קלעד געטאָן, זיך אייַנקוקענדיג אין איהר און אין מיין געדאַנק האָבען אויפגע־וועקט זיך די טעג פון מיין פריהער יוגענד. ס'איז אויפגעשטאַנען דאָס אַלטע פּריצישע הויז מיט דער וועראַנדע, ארומנעהילט מיט די קריכענדע פלאַנצען און ווילדע בלומען. פּאַרנאַכט, די פענסטער פון הויז ברענען מיט פּאַרבשיינדענדיגען גאָלד ליכט פון דער פּאַר־געהענדיגער זון. א מיידעל אין ווייסע קלייַדער, מיט אַראָפּגעלאָ־

בער די פינסטערע שענקען און פינסטערע נאכטלעגער מיט שלעפער און גנבים.

אין דעם זעלבען טאג, פארנאכט, נאך דער ארבייט, געה איך אין דער אלעע, ביי דער וואלגא וואו שורעטשקא שפאצירט ארום מיט גימנאזיסטען. מיט זיי איז אויך מיין בעל־הבית זוהן. איך זיץ אויף א זייט און בין מקנא די גרויסע בחורים, וואס קענען רעדען מיט איהר אזוי פריי. און איהר געלעכטער קלינגט אלע וויילע אזוי וויי א גלעקעלע אין דעם דעמערינג פון דעם אנקומענדיגען אוונט. און מיר ווערט אזוי אומעטיג. מארגען אין דער פריה מוז איך וויטער נעהן מיט דער בעל הבית'טע איופ'ן מארק, שלעפען שווערע משאות און דערנאך א נאנצען טאג ארבייטען אין דער פינסטערער לאבאראטאריע און אזוי אלע טאג, אלע טאג.

— זעהט, איך האב נארניט געוואוסט אז איהר האט מיך אזוי ליב געהאט — האט שטיל געזאגט שורעטשקע. — אייער בעל־הבית'ס זוהן איז מיר נעווען אזוי אונאנגענעהם. ער איז געווען א נודנער בחור און פלעגט מיר דערעסען מיט זויער בריף.

— הערט וויטער, וויי ס'איז געווען. נאנצע טעג פלעג איך פארברענגען און חלומ'ען וועגען אייך, איהר זייט מיר פארגעקומען ווי א לעגענדארע פרינצעסין און אפט, פארנאכט, פלעג איך שטעהן הינטער'ן פארקאן פון אייער הויז און צוהערען זיך צו אייער שטימע, ווי איהר, לאבענדיג לויפט ארום מיט די קינדער איבער'ן גאר־טען. איך פלעג איבערפיהרען די ארבייטען אין פאטאגראפיע און ענדליך האט מיך דער בעל הבית ארויסגעטריבען און ווידער האב איך אנגעהויבען צו וואנדערען איבער דער וואלגא היימלאז און אהן א ציל.

— מיין ארימער, און אלץ איבער מיר — האט נעזאגט שורעטשקא. — ווען איך וואלט דאס געוואוסט!

זי האט שטארק א דריק געטאן מיין האנט און ביידע האבען מיר נעשווייגען. ארום האט מען אלץ נערוישט און געזונגען. די שיף האט שטיל נעשניטען די בלויע כוואליעם פון דער וואלגא. מיר זיינען פארבייגעפאהרען דעם פעלז פון סטיענקא ראזין.

עמיץ האט נענומען אויפ'ן קול זינגען:

„אויפ'ן וואלגא שטעהט א פעלז
באוואקסען מיט דיקען מאך איז ער".

די טורמע און זער ווייס, וואס מיך ערוואַרט נאָך דעם אַנטלויפען פון יענעם קאַלטען בייזען לאַנד.

מיר זיינען אַוועק אָן א זייט און זיך צוגעזעצט.

— דערצעהלט, דערצעהלט פון יענער צייט, ווען מיר פלעגען זיך אזוי אָפט טרעפען — האָט געבעטען שורעטשקא מיט א מאַטער שטימע, דרויסענדיג מיין האַנט.

און איך דערצעהל איהר, ווי איך האָב זי אמאל אין דער יוּגענד ליב געהאַט.

אָט בין איך ווייטער א אינגעל. עס איז א מאי־מאָרגען; אין שטום שלאָפען נאָך אַלע, אויפ'ן טייך ציהען די „בורלאַקעס" שוועַרע משאות: „אוכנעם, גיב נאָך אמאל..." און אזוי טרויעריג הערען זיך זייערע שטימען, און די ערשטע זונען־שטראַלען האָבען מיט א נעלעכטער אַרייננעקוקט אין צימער און א שפיל געטאָן אויף די וועגט. איך ליג מיט אָפענע אויגען און טראַכט וועגען שורעטשקע'ן, צו וועלכער, דעם בעל־הבית זוהן, א הויכער דאַרער בחור, א גימנאַזיסט, האָט מיך נעכטען געשיקט מיט א בריף. איך האָב א לויף געטאָן צום פּריצישען הויף; דאָרט איז אַלץ אזוי וואונדערבאַר, אין מיטען גאָרטען שפּריצט א פאָנטאַן און די בלומען אויף די בייטען זיינען אזעלכע פיל־פּארביגע און דופטיגע, און איך נעה צו צו דער פאָרטקע פון צוים און קלינג אָן. שורעטשקע לויפט מיר אַרויס אַנטקעגען און פיהרט מיך אַריין אַין הויז. איך גיב איהר דעם בריף. זי לעזט איהם ניך דורך און לאַכט, און צום סוף צורייסט זי איהם אויף קלייניגקע שטיקלעך און זאָגט:

— אָט א מאַדנער.

איך ווייל אַוועקגעהן, נאָר זי פארהאַלט מיך, נעהמט גלעטען מיין קאָפ און זאָגט:

— וואָס פאר א וואויל אינגעל.

און די האַנד ביי איהר איז אזא ווייסע, א וואַרימע, און אזוי שעהן ווי ביי א מלאך. און מיר ווערט אזוי גוט פון איהר צערטלעך. איך שטעה מיט אן אראָפגעלאָזטען קאָפ, אין מיינע אויגען זיינען טרערען, און זי פרעגט מיך, פון וואַנען איך בין געקומען, און איך דערצעהל איהר, אז איך בין א יתום און מיין מאַמע איז זעהר אָרים און האָט ניט געהאַט וואָס צו געבען מיר עסען. לאַנג חאָב איך געוואַנדערט איבער דער וואַלנאַ, וואַלגערענדיג זיך אי־

די קינסטלערין און דער געלערנטער

דער געלערנטער, דוד קויפמאן, האָט געלעבט אייניזאם אין א פּאָרשטאָדט פון פּאַריז. דאָרט האָט ער אין א קלייניער כעמישער לאַבאָראַטאָריום שוין עטלעכע יאָהר געאַרבייט אויף עפּעס א גרויסער ערפינדונג.

אינ׳ם קרייז פון כעמיקער, אין וועלכע ער איז געווען באַקאַנט, האָט מען אָפּט גערעדט, אז ער זאָגט צו א סך אין דער צוקונפט, און וועט מסתמא צום סוף אויך פּאַרנעמען א פּלאַץ אלס פּראָפעסאָר אין אייניעם פון די אייראָפּעאישע אוניווערזיטעטען.

נאָר דערווייל האָט קיפמאן געלעבט זעהר ארעם, אויף די קנאַפּע מיטלען, וואָס זיינע נאָהענטע פּלענען איהם שיקען פון א קלייניער פּוילישער שטעדטל, זיין געבורטס־אָרט און וואו ער האָט אין דער יוגענד פּאַרבראַכט אין דער ישיבה.

באקאַנטע האָט ער אין דער גרויסער פּיל־פּארבינע פּאַריז נעהאָט וועניג. די געווען אוניווערזיטעט־חברים, ענדיגענדיג זייער שטודיום, זיינען זיך שוין לאַנג פאַנאַנדערגעפאָהרען און מיט נייע מענשען צוזאַמענגעהן זיך האָט איהם געשטערט זיין געוואויניהייט צו שווייגען, זיין צוטראָגענקייט און אומגעשיקטקייט אין זיינע באַווענונגען.

ער איז שוין געווען אריבער דרייסיג און אויסגעזוהן האָט ער א סך עלטער. זיין נאַנג איז געווען אן איינגעבויגענער, נאַכלעסיג געקליידעט, און דער שניפּס איז קיינמאָל ניט געווען אויפ׳ן פּלאַץ. זיין געזיכט אָבער איז געווען א לעבלוכעם, א בליכם מיט א באַגייטערטער שעהנקייט, וואָס מען זעהט אָפּט אויף די בילדער פון אידיש קינסטלער, וועו זיי מאָלען א קלויזניק, א זיצענדיגען ביי א ציטריגען פייערל פון א חלב־ליכטל אין גאָט׳ס הויז, א פּארטיפּטען אין העכערע וועלטען.

אלע זיינען געשטאנען און געקוקט אין דער פינסטערניש, פון וואנען ס׳האט זיך טונקעל אויסגעטיילט א גרויסער פעלז און ס׳האט זיך אויסגעווישען, אז סטיענקא ראזין זיצט אויף איהם פארזונקען אין טיפע מחשבות.

פלוצלונג האט שורעטשקע א זאג געטאן:

— איהר ווייסט, אויף דער נעקסטער סטאנציע מוז איך ארויסגעהן, און מיר וועלען זיך וואהרשיינליך שוין קיינמאל מעהר ניט זעהן.

זי איז געשטאנען געגען מיר א שטילע און א טרויעריגע און האט בלאס געשמייכעלט. די שורעטשקע, וועלכע איך האב אזוי ליב נעהאט אין מיין קינדהייט. איך בין צוגעפאלען מיט די ליפען צו איהר האנט.

אביסעל שפעטער איז זי אראפ פון שיף און איך בין ווידער געבליבען אליין און האב אפילו פארגעסען צו פארלאנגען פון איהר דעם אדרעס. זי האט מיר גארניט געזאגט וועגען דעם און דער פארראכאד האט מיך געפיהרט אלץ ווייטער פון יענעם קאלטען לאנד, פון וואנען איך בין ערשט ניט לאנג אנטלאפען.

אויף די פאַרבייגעהער. די פּנים'ער ביי די מיידלאַך און פרויען זיינען געווען איבערוועהט מיט פריהלינג־טרויטען. ביי די מעהר־סטע אויף דער ברוסט און אויף די גאַרטלען האָבען זיך געזעהן קלייַנע בוקעטען פון בלויע פייַלכען, און אלע פרויען האָבען זיך אין יענעם טאָג אויסגעוויזען אין זייַנע אויגען באזונדערס שעהן און רייצענד.

ער איז אוועק אין לוקסענבורגער גאַרטען. דאָרט, אין לאַטיי־נישען קוואַרטאַל צווישען קינסטלער און סטודענטען, פלעגען זיך געפינען מאַדעל־מיידלאַך, וועלכע האָבען איהם געקענט און האָבען גערן אמאָל מיט איהם פארבראכט אייניגע שעה. ער האָט נעהאָפט אויך איצט צו טרעפען אימיצען פון זיי. אומעטום אין גארטען, צווישען די אלעעם און ביי די פאַנטאַזען זייַנען געווען א סך גא־סען־מיידלאַך, וועלכע האָבען גאלאכט און איבערגעוואַרפען זיך מיט וויצען מיט די קינסטלער, וואָס זייַנען געזעסען האָרט ארום און גערויבערט זייערע לולקעלעך. נאָר קיין באקאַנטע האָט ער ניט געטראָפען. ער האָט אביסל ארומגעוואַנדערט ארום דעם בריייטען פאַנטאַן, וואו די קינדער האָבען אפּגעלאָזט שיפעלעך שווימען. דער־נאָך איז ער אווען צו לוקסענבורגער מוזעאום. ביים אַרייגאַנג האָט ער דערזעהן ניט קיין גרויסע סטאטוע פון שוואַרצען בראָנז: דוד מיט'ן קאָפּ פון גלות הפלשתי. און ביי דער סטאטוע איז נע־שטאַנען א שלאַנקע פרוי מיט א שטרויענעם הוט אין האַנט. זי האָט אויסגעזעהן ווי א רוסישע קורסיסטקע. איהר פּנים איז געווען רונד און ליב, מיט זומער־שפרינקלעך, איהר נעזל רייצענד, און מיט א ווייסען שלאַנקען האלז. דאָס איז געווען א באוווסטע מאלערין פון דער נייער דעקאדענטישער שולע. א פרוי, אן עקסצענטרישע מיט אן אריגינעלען אונרוהיגען כאראקטער און מיט א צארטען טיפען טרויער אין דער נשמה איבער אלץ וואָס איז פארשווינדענ־דיג שעהן.

קיפמאן האָט אָנגעשטעלט אויף איהר זייַנע גרויסע פאר־טרויערטע שוואַרצע אויגען. זי האָט דערפיהלט זיין בליק און א קוק טועניג אויף איהם, איז זי איבערראשט געוואָרען פון דער גייסטיגער שעהנהייט אויף זיין לאַנגען בלייכלויכטן פּנים.

זי האָט א טראכט געטאָן: דאָס מוז זיכער זיין א מאַדעל!

דאָס בחור'שע לעבען האָט איהם געמאַטערט, און אָפט האָט איהם ארומגעכאַפט א פייניגענדע בענקשאַפט נאָך פרויען־לאָקעס און נאָך א רוהיגען געמיטלעכען פאַמיליען־לעבען, וואָס ער וועט, ווי ער האָט געדענקט, קיינמאָל ניט דערגרייכען דורך זיין אָרימקייט און דורך זיין ניט קאָנען צונויפקומען זיך מיט מענשען.

און אָט אזעלכע טעג זיינען געווען די שווערסטע אין זיין לעבען. ער האָט זיך געפיהלט אין זיי צובראָכען, מיד, און די נעכט האָט דער קערפער געברענט אין היץ און נעפיבערט, און אין א כאַאָס פון חלומות זיינען געשפרונגען ארום איהם נאַקעטע, שאַנדלאזע פרויען און צוזאַגענדיג געלאַקט און גערופען און גע־לאַכט. און זייערע האָר, פאַלענדיג און זיך קרייזלעמדיג ווי שלאַנגען, האָבען געברענט ווי פייער.

אָפט איז ער געאַנגען אויף די בולוואַרען, וואו עס האָבען ארומגעבלאַנקעט גאַסען־מיידלאַך. לאַנג האָט ער זיך דאָרט גע־דרעהט הין און צוריק מיט'ן היטעל אין דער האַנט, זיך ענטשול־דיגענדיג און רויטווערענדיג, האָט אָפגעשטעלט עפעס א מיידעל און פאַרגעשלאָגען פאַרברענגען מיט איהם אזוי זיך, ווי פריינד, וועו ביידען איז אומעדיג און מען איז אליין.

אין מעהרסטע פאַלען פלעגען זיך די פאַריזערינס אויסלאַבען פון איהם.

— פון וועלכער געגענד ביזטו געקומען? — האָבען אויך אנ־דערע געפרעגט און פאַרלאָזענדיג איהם, א וואַרף געטאָן:

— זיי געזונד, מיין אלטיטשקער.

איינמאָל וועו דער געלערנטער קיפמאַן האָט געקראָגען פון א גאַסען מיידעל אזא ענטפער, איז איהם געוואָרען זעהר טרויעריג. ער איז לאַנג פאַרטראַכט געשטאַנען אויפ'ן מיטען בולוואַר מיט'ן היטעל אין האַנט, און ווי ער וואָלט דעם וועג פארלאָרען, ניט געוואוסט וואוהין צו געהן וויטער.

דערנאָכדעם איז ער זיך פאַמעלעך צוגענאַנגען צו א טראַמווי־סטאַנציע. עס איז געווען א זונטאָג. פון טראַמווי איז ארויס אויינע נאָך די אנדערע יונגע פאַרלעך און זיך געלאָזען געהן מיט'ן ברעג פון דער סענא, וואו אין דער נאָהענט האָט זיך געהערט מוזיק און א פרעהליכער געריוש פון דער מאַסע.

קיפמאַן איז געשטאַנען אָנגעלעהנט אָן א בוים און געקוקט

זיך געשפילט מיט איהם, און זיך אלץ נעסטארעט צו שפילען די ראלע פון א גאסען־מיידעל.

און ער האט זיך געשעמט און זיך נערויטעלט, און אין דער נשמה איז ער געווען אומגעהייער גליקליך, אז דער מזל האט איהם היינט צוגעשיקט אזא ליבעם וועזען.

אויפ'ן וועג זיינען זיי אריין אין א רעסטאראנט טרינקען קאפע. דערנאך האבען זיי געקויפט וויין און נאשערייען, און וועז סַ'האט נעמומען טונקעל ווערען, זיינען זיי אריין אין הויז.

זי האט ארומגעקוקט זיין צימער אוּן אויסציהענדיג איהרע ליפּען ווי צו א קוש, האט זי געזאגט:

— וואס פאר אן אומאָרדנונג!

נאכדעם האט זי אריינגעקוקט אין זיין קליין לאבאראטאריום, וואו עס האבען זיך געפונען פארשידענע גלעזער אוּן מעסט־גלעזלאך. זי האט אויפגעמאכט א שענקעלע, וואו עס האבען זיך געפונען פארשידענערליי פארביגע זאלצען אוּן ווען זי האט באמערקט אין ווינקעל א קליין דרייפוסעל מיט א פייערעל, אוּן אויף איהם עפעם א פליסיגם אין א גלעזעל, האט זי א זאג געטאָן:

— אינגאנצען, ווי א יאָהר־צייט נאָך א טויטען אין א פני־סטערען ווינקעל.

זי האט ענומען ריין מאבען דאָס הויז אוּן צוגרייטען נאשע־רייען, אלץ רעדענדיג אוּן פונאנדערפרעגענדיג זיך וועגען זיין לעבען. אוּן וועז זיי האבען זיך געזעצט עסען, האט זי זיך ג־טולייעט צו איהם ווי א קאץ, אוּן ער, א פאר'שיבור'טער האט ג־קושט איהר שטערען, איהר האלז אוּן נאָר נעוואלט ביי איהר ג־וואהר ווערען, ווי אזוי זי, אזא אינטעליגענטע, איז געקומען צו אזא לעבען.

עס איז איהר איינגעפאלען דערצעהלען איהם א מעשה וועגען א מאטראָז, וואס האט זי פארפיהרט אוּן אליין אוועק אין א וויים לאנד. אוּן ער איז געווען גריהרט, ווי א קינד געלעזט איהר קאפּ אוּן אלץ שעפטשענדיג גוטע ווערטער, וועלכע זיינען איהם נאָר נעקומען אויפ'ן גראנק.

דערנאך האבען זיי פארהאנגען די פענסטער, פארלאשען דעם

מענש, א צודרעהטער, ביי וועלכען דער שניפס וועט זיך שוין אזוי ביז'ן טויט אריין אויפ'ן ריכטיגען פלאץ ניט געפינען.

און ער איז געשטאנען און געפרובט טרעפען: וואר קען זי זיין?

ער האָט מורא געהאט מיט איהר אָנהויבען צו רעדען: אפשר איז זי ניט פון יענע. זי קען זיך באלעידיגען. און ער האָט ניט נעוואוסט, וואָס ער זאָל דאָ טאָן און זי איז איהם אזוי נעפעלען נעוואָרען. איהרע געדיכטע גאָלדענע האָר האָבען געפינקעלט אויף דער זון, דאָס נעזיכט האָט געריצט און איהר נאנצער שלאנקער פינגער איז נעווען אזוי אָנציהענד.

די קינסטלערין האָט א שמייכעל נעטאָן און צונעאנגען צו א נאָהענטער באנק און זיך אוועקגעזעצט. זי האָט באמערקט, אז ער וויל מיט איהר אָנהויבען רעדען און מיט נייגעריגקייט נעווארט, וואָס וועט זיין וווייטער.

קיפמאן איז צונעאנגען און זיך אויך נעזעצט אויף דער אנדערער זייט באנק. אנטקעגען זיי, ביי א נרויסען שטייגערנעם בארעלף, עפעס פון אן אלטען גריכישען בילד פון פאסטוכער לעבען, האָט שטיל נעמורמעלט א פאָנטאָן, ארומגעזעצט ביי די ברענען מיט נעלע פעלד־בלומען־צעבערלעך.

עס איז צונעאנגען א אָרים מיידעלע מיט קערבעל בלומען. קיפמאן האָט נעקויפט א בוקעטעל. ס'זיינען פארבי עטליכע לאנגע מינוטען, איז ער פלוצים אויפנעשטאנען, אראפנענומען דאָס היטעל און מיט די פיילכען אין די הענט, רויט ווערענדיג און זיך פלאָנטערענדיג אין די רייד, האָט ער איהר פארנעשלאָגען צו פארברענגען מיט איהר דעם טאָג.

שמייכלענדיג האָט זי איהם אויסגעהערט, נעבעטען זיך זעצען לעבען איהר און נעפרעגט, וואר ער איז.

ער האָט איהר אין קורצען דערצעהלט וועגען זיך. די קינסטלערין איז נעוואָרען ערנסט און איינגעשטימט נעהן מיט איהם.

— נאָר פארבעסערט אייער שניפס, — האָט זי נעזאגט שטיל לאכענדיג, — און וואוהין וועלען מיר נעהן?

עטליכע מינוטען שפעטער זיינען זיי שוין נעזעסען אין טראמוואי, וואָס האָט זיי נעפיהרט צו זיין הויז. זי האָט קאָקעטירט,

א שטורם

דער זומער איז געווען אַ הייסער, און א טרוקענער. די תבואות אויף די פעלדער זיינען געווען קליין און באדעקט מיט גרויען שטויב. אויף די לאַנקעס האָבען זיך די בהמות ארומגע־בלאָנקעט טרויעריגע און אומעטיגע, און די בוימער אין די נערט־נער זיינען געשטאַנען פארשמאכט און אלץ געקוקט צום הימל, צי דער ווינט יאָגט ניט אָן געדיכטע וואָלקענס.

איבער'ן שטעדטל האָבען זיך געטראָגען אלערליי קראנק־הייטען, און פון טורמע, וועלכע איז געשטאַנען ווייט און אין אַ זייט, וואו דער וועג פארקירעוועט זיך צום קריסטליכען בית־עולם, האָט מען אָפט געזעהן ווי אין די שווארצע דושנע נעכט עפענען זיך אויף איהרע שווערע אייזערנע טויערען און פון דאָרטען אין שווארצע סאָסנע־טרונעס טראָגט מען ארויס מתים און אָהן קברות־לידער און אָהן תפילות ציהען זיך לויות אויפ'ן וועג וואָס פיהרט צום ארעסטאַנטען־בית עולם.

אין איינער פון די כמורנע טורמע־קאמערען, שוין לאנג ווער־טענדיג פאר'ן עטאַפ, האָבען זיך געשטיקט א גרופע אַרעס־טאַנטען.

דער מעהרסטער טייל פון זיי זיינען געוועזען פויערים, וועל־כע מען האָט אפגעריסען פון דער ערד און פאר'משפט פאר פאר־שיידענע פארברעכענס. אייניגע פון זיי זיינען געווען אין קייטען און געפאנגען אויף קאטאָרגע קיין סיביר. דער טרוקענער זומער האָט אויף זיי שווער געווירקט, און זיי פלעגען שטענדיג ריידען וועגען זייערע דערפער, און וועגען די זאנגען, וואָס וועלען פאר־טריקענט פון דער היים־ער זון. די איבעריגע זיינען געווען עטליכע יונגע גנבים, אן אנטלאָפענער סאלדאט און אייניגע מאָלדאוואנעס

לאמפ און אנגעצונדען פייער אין קאמין. און זיי ביידען האבען זיך אוועקגעזעצט אויף א קאסטען, אנטקענען שיין. מינוטענווייז האט זיך אים אויסגעווייזען, אז לעבען איהם זיצט א פרוי, וועלכע ער האט שוין לאנג ליב, נאך וועלכער ער האט שטארק געבענקט און זי איז איצט געקומען צו איהם. האלטענדיג איהרע הענט, האט ער איהר שטיל דערצעהלט וועגען זיין קליינעם אידישען שטעדטעל, וואו ער איז געבוירען געווארען; וועגען דער ישביה, דערנאך ווי ער איז אוועק זיך לערנען אין אויסלאנד, ווי ער האט נעהונגערט זייענדיג א סטודענט, און וועלכע גרויסע האפנונגען ער האט איצט אין דער צוקונפט. און זי האט פארטראכט געקוקט אין זיין פנים און געטראכט וועגען דעם איינזאמען לעבען פונ'ם אינטערעסאנטען מענשען.

וועז זי איז פון איהם אוועק, איז שוין געווען שפעט אין אוונט. ער האט איהר ארויסבאגלייט פון הויז, דערנאך זיך אומגעקערט אין לאבאראטאריום און איז לאנג געשטאנען פארטראכט ביים דריי-פיסעל וואו עם האט שוין עטליכע טעג געברענט א פייערל.

און ביי נאכט, אין כאאם פון חלומות זיינען ווידער געשפרונגען ארום איהם שאנדלאזע נאקעטע פרויען און געלאקט און געלאכט, און זייערע רויטע האר, אראפפאלענדיג ווי שלאנגען, האבען געברענט ווי פייער.

* * *

אויף מארגען איז צו איהם געקומען א איינגעל און איהם איבערגענעבען א גרויסען בוקעט ראזען מיט א בריוועלע. אין בריוועלע איז געשטאנען:

„איך בין די יענינע, וואס האט נעכטען אוועגט פארבראכט אין אייער הויז. קומט צו מיר און מיר וועלען ווידער פארברענגען אן אוועגט און דאס מאל — אין מיין סטודיא, אויפ'ן בולוואר „סען זשערמען".

אינ'ם בריוועלע איז נעלעגען א וויזיט-קארטעל מיט'ן נאמען פון א באוואוסטער מאלערין.

פּאַרטאָג געהט אָפּ דער עטאַפּ. אין ענער נאַכט זיינען די אַרעס־טאַנטען ניט געשלאָפען, און ביז פּאַרטאָג האָט דער וועכטער געהערט זייער שפּאַטשען און רערען וועגען די נייע טורמעס, וואו־הין מען שיקט זיי, און וועגען זייערע אויף לאַנג פּאַרלאָזטע הייזער.

מיט'ן זונאויפגאַנג זיינען זיי שוין געווען אויפ'ן הויף, וואו עס האָבען אויף זיי געווארט דער קאַנוואי. דער פּריה־מאַרגען איז געווען א דושנער, א שטיקענדער, און ווייט אין מערב זייט האָבען זיך באַוויזען מאַדנע צוריסענע בלויע וואָלקענס, וועלכע האָבען זיך געצויגען אלץ ווייטער און ווייטער ווי וועלענדיג פּארכאפען דעם נאַנצען הימעל.

דער עלטסטער קאַנוואַינער, א געלער גרויסער פויער מיט א נעשטופּעלטען בייזען פּנים, האָט נעיאַגט די ארעסטאַנטען, און ווי נאָר די זון האָט זיך אביסעל אויפגעהויבען אין הימעל איז שוין דער עטאַפּ ארוים פון טורמע. פּאראויס זיינען געגאַנגען די קאַ־טאַרזשניקעס, קלינגענדיג מיט די קייטען. די איינוואוינער פון שטעדטעל, וועלכע האָבען שוין לאַנג קיין עטאַפּ ניט אָנגעזעהן, האָבען זיך א לאָז געטאָן פון זייערע הייזלאַך און מיט טרויעריגע בליקען באגלייט די אומגליקליכע. נאָך איינעם א יונגען ארעס־טאַנט איז נאַכגעלאָפען אן אלטע פרוי, וויינענדיג און קלאָגענדיג ווי נאָך א טויטען. דאָס איז געווען א יונגער, בלאָנדער פויער פון א נאָהענטען דאָרף, וועלכער האָט דער'הרג'עט זיין ווייב.

— געה, געה אַוועק, אלטע — האָט דער קאַנוואי געטריבען. און די פרוי האָט אלץ געקלאָגט און נעבראכען די הענט אויף דעם ביטערען מזל פון איהר זוהן.

דער עטאַפּ איז דורך די הויפט גאס פון שטעדטעל און איז ארוים אויף דער נאָהענטער באַהן־סטאַנציע. ביי די זייטען האָבען זיך געשפּרייט פעלדער און פעלדער — און מיט אמאל האָט דער ווינט, וואָס איז פון ערגעץ וואו אנגעלאָפען, נענומען וויינען די טרוקענע גראָזען און בויגען צו דער ערד די נידעריגע מאַנערע זאנגען.

די ארעסטאַנטען האָבען פּרייער אפּגעאָטעמט, מיט פּרייד געקוקט אויף די וואָלקענס, וועלכע האָבען זיך אלץ ווייטער גע־

אין זייערע לאנגע לייוועגטענע העמדער, מיט רויטע אויסגע־
נעהטע גארטלען.

יעדען טאג פלעגט אן אנדער ארעסטאנט קראנק ווערען, און
די שטימונג ביי די פארשפארטע איז געווען אז שווערע און א
נעדריקטע. עס האט זיך געדוכט, אז אין דעם שיין פון די זוניגע
שטראהלען געהט איבער'ן טורמע הויף עמיצער א ניט־געזעהענער,
קלייבט זיך אריין אין די האלב־פינסטערע קאמערען און זייהט
א שווערע קראנקהייט מיט קאשמארען, האלוצינאציעס און אונ־
זיניגע רייד פון היץ.

אויפכאפענדיג זיך גאנץ פריה, פלעגען די ארעסטאנטען נאכ־
פרעגען ביי די ווענטער, ווער ס'איז געשטארבען ביי נאכט, ווער
עס איז קראנק געווארען, און דערנאך רעדען ווענען דעם לאנג־
ערווארטעטען עטאפ. אין זייערע אויגען איז געווען א בענקשאפט
נאך דעם ווייטען וועג און די פרייע ווינטען.

דערנאך פלעגט זיך ציהען א לאנגווייליגער טאג. זיי פלע־
גען זיך ארומקריגען, זוכען אפצוטאן איינער דעם צווייטען בייזע
שפיצלאך. און אפט מאטערען איינעם פון די אלטע מאלדאוואנען
און צווינגען איהם צו טאנצען א פרעהליכם מיט זיינע קראנקע,
שוואכע פיס.

דער אנטלאפענער סאלדאט פלעגט גאנצע טעג ארומשפאציר־
איבער'ן קאמער און מיט טרערען אין די אויגען רעדען צו זיך
אליין, אז ער איז דער איין־און־אייניציגער בייי זיין מוטער, און
מען האט ניט געהאט קיין רעכט איהם צוצונעמען פאר א סאל־
דאט, און דערבייי רחמנות'דיג פארציהען א ליד ווענען א יונגען
פויער, וואס געהט ארוים פארטאג אויף א פרעמד פעלד פארגיסען
זיין שוויים, נאכגעהענדיג נאכ'ן אקער.

אפט פלעגען די ארעסטאנטען שטעהן ביים פענסטער, סוקען
אויפ'ן הימעל, וואו עס האט זיך באוויזען א וואלקען, און פרובען
טרעפען צי עס וועט זיין א רענען. און ווען דער וואלקען איז
פאמעלאך פארשוואונדען, פלעגען זיי ווידער אריינפאלען אין א
שווערער שטימונג, און אומרוהיג ארומשפאנען איבער'ן קאמער.

אויסמאל, נאכ'ן אויסרופען, ווען די ארעסטאנטען האבען זיך
שוין געקליבען שלאפען געהן, איז מיט אמאל אריינגעקומען דער
טורמע־אויפזעהער און זיי אנגעזאגט די גוטע בשורה, אז מארגען

און ער האָט געזומען דערצעהלען:

מיט אַ פּאָר יאָהר צוריק איז ער אַוועק פון שטוב און זיך אָנגעדונגען צו ארבייטען ביי א רייכען פּויער. ביי זיי אין דאָרף איז ניט געווען וואס צו טאָן, ערד האָבען זיי געהאט וועניג, און מיט דער קליינער באַלעבאטישקייט האָבען זיך קיין פּראַוועט די עלטערע ברידער. ביים רייכען פּויער האָט זיך איהם געלעבט גוט, נאָר דער ארבייט פלעגט ער אַוועקגעהן הוליען און אָפט אין קאַראַהאָר טאַנצען מיט די דאָרפּס־מיידלאַך, וועלכע האָבען אִיהם זעהר גערן געהאט, פּאר זיין שעהנעם וואוקס און געדיכט בלאָנדע האָר.

נאָר אָט איז אויסמאָל צו זיין רייכען בעל־הבית געקומען א וויטע קרובה, א יתומה, וועלכע מען האָט גערופען מאַרפא. דאָס איז געווען א מיידל מיט שוואַרצע אויגען, מיט לאַנגע צעפּ און אין הארצען ביי איהר האָט געוואוינט דער טייפעל, אזוי רייצענד און שעהן איז זי געווען. וועז ער האָט זי צום ערשטען מאָל דערזעהן האָט איהם דאָס הארץ געגומען שטארק קלאָפען, און אין פּנים האָט איהם ווי די זון א שיין געטאָן, און זי האָט זיך פאַנאַנדערגעלאכט און געזאָגט:

— זעה נאָר, וואָס האָסטו דיין מויל פאַנאַנדערגעעפענט? האָסט נאָך קיין מיידלאַך ניט געזעהן? — און האָט איהם שלעמיש א קלאַפּ געטאָן אין פּלייצע, און א ציה געטאָן אִיהם פּאר זיינע בלאָנדע האָר.

און אויף מאָרגען נאָך א רעגען זענען זיי ביידע ארויס אין פעלד איבערוואַרפען דאָס היי צום אויסטריקענען. זי האָט גע־ארבייט און געזונגען, און איהרע לידער זיינען געווען זים און אומע־טיג, אז דאָס הארץ פלעגט זיך רייסען פון ברוסט. עטליכע מאָל האָט ער זי געוואָלט ארומנעהמען און א קוש טאָן. נאָר זי פלעגט זיך ארויסדרעהען פון זיינע הענט, און אַוועקלויפענדיג אויסשטעלען א צונג און וווייזען איהרע וויייסע שטארקע צייהן, אַנפיהלענדיג די לופט מיט א הילכיגען געלעכטער. ביי איהם פלעגען ציטערען די פיס, און אין די אויגען פלעגט פינסטער ווערען פון תאוה.

און ער האָט זיך פארלוירען און ניט געוואוסט וואס צו טאָן. ער, אן אָרימער פּויער, זי א קרובה פון זיין רייכען בעל־הבית, צו וועלכער דאָס גאַנצע דאָרף שקציט האָבען זיך גע'שדכ'נט. זיי

צויגען איבער'ן הימעל, און אייגער דעם צווייטען אָנגעזאגט: „גאָט וועט היינט א רעגען, א רעגען שיקען". און דער קאָנוואי ביי די זייטען האָט בייז געשריען אויף די אָפּשטעהענדע און אונטער־געיאָגט זיי מיט די ביקסען, און די פּנים'ער ביי זיי זיינען געווען טרוקען, בייז און פּול מיט רציחה.

שפּעטער וועט עס האָט זיך מיט אמאָל דערהערט דאָס קנאַ־לען פון דונערען און עס האָט זיך אָנגעהויבען א שטאַרקער רעגען, איז דער עטאַפּ צוגענאַנגען צו א דאָרף, און האָט זיך פאַנאַנדער־געלייגט אונטער א דאַך איבער צו וואַרטען דעם שטורם.

די גוט־האַרציגע פּויערטעס האָבען זיי צוגעטראָגען עסען און אונטערשפּאַרענדיג מיט דער לינקער האַנט די באַק, און מיט דער רעכטער האַלטענדיג די לינקע ביים עלענבויגען, האָבען זיי רחמנות'דיג געקוקט אויף די אַרעסטאַנטען און שווער געזיפצט.

די ארעסטאַנטען, זעהענדיג ווי ארום לעבען די פּעלדער אָפּ אונטער'ן רעגען, האָבען נענומען רעדען וויגען גאָט'ס ברכה, וואס שפּרייט זיך איצט ארום.

— פּאר א יאָהרען האָבען מיר געהונגערט, — האָט זיך אָפּגערופען אייגער פון די ארעסטאַנטען, — ס'איז גענוג א שלעכט יאָהר, דאָס ברויט איז פאַרטריקענט געוואָרען אויף די פעלדער. נאָר איצט האָט גאָט אין צייט דעם רעגען געשיקט.

— און וויר ווייס, וואס אין אונזערע דערפער טוט זיך, דאָר־טען אויף דער וואָלגא — האָט זיך פאַרטראַכט דער עלטסטער קאָנ־וואַינער, און זיין בייזער פּנים האָט זיך באַדעקט מיט א שטילען טרויער. — וועו איך בין אוועק פאר א סאָלדאט, איז נאָך ביי אונז געווען פון אלדאָם גוטס, נאָר די לעצטע צייט קריג איך אלץ שלעכטע בריף, אז אונזער באלעבאטישקייט געהט אונטער. — און ער האָט נענומען דערצעהלען וועגען זיין פּאָטער, דעם אלטען פּויער, וואָס האָט שוין איצט קיין כח ניט צו באַרבייטען די אייגענע ערד.

די ארעסטאַנטען האָבען זיך שטיל צוגעהערט און אומעטיג געשאָקעלט מיט די קעפּ.

— א ביסל שפּעטער, — האָט מיט אמאָל זיך פאַרנאַנדערגע־וויינט דער יונגער קאַטאָרזשניק, וואָס האָט גע'הרג'עט זיין פּרוי.

ער האָט דערפיהלט, אז עמיצער געפינט זיך ביי איהם אין הויז מיט מארפא'ן, און עס האָט אלץ געדונערט און גערעגנט, און מיט אמאל איז א בליץ דורך — דורך די שויבען פון זיין פענסטער און אויף א מאָמענט האָט ער דערזעהן מארפא'ן מיט זיין נעווענזעגעם אלטען בעל־הבית.

ווי א ווילדער האָט ער זיך א לאָז געטאָן צו דער טיר. אין דערזעלבער צייט האָט מארפא אָנגעצונדען דאָם לעמפעל. און ווען ער איז אריין אין שטוב, איז זי געשטאנען ביי דער טיר און דער אלטער רייכער בעל־הבית איז געזעסען אויף דער באנק מיט אן ארָאָפגעלאָזטען קאָפּ. ביי איהם איז פינסטער נעווארען אין די אויגען און ער האָט פארלוירען דעם פארשטאנד. —

אין א פאָר מינוט ארום איז דער אלטער בעל־הבית ארויס־געלאָפען אין דאָרף, און ווען אויף זיינע געשרייען זיינען די פויערים אָנגעלאָפען, האָבען זיי געפונען מארפא'ן מיט א צוהאק־טען קאָפּ אין א טייך בלוט און לעבען איהר איז ער געשטאנען און געיאָמערט ווי א משוגע'נער מיט א פארבלוטיגטער קאָסע אין דער האנט.

* * *

דער ארעסטאנט איז אנטשוויגען געווארען, א טרייסעל טו־ענדיג מיט די קייטען.

דער שטורם איז אלץ שטילער און שטילער געווארען. איצט האָבען זיך די פארשטיקטע קנאלען פון דונערם געהערט פון ווייטען, און עס האָט געשפּריצט א דין רעגענדעל, פון צווישען די וואלקענס האָט זיך באוויזען די זון, און איבער'ן גאנצען הימעל האָט זיך אויסגעצויגען א פיל־פארביגער רעגענבויגען. דאָס פנים פון עלטסטען קאָנווּאיער איז מיט אמאל ווידער געווארען בייז און ער האָט א געשריי געטאָן:

— שטעהט אויף! מיר געהן!

און דער עטאַפּ האָט זיך אוועקגעצויגען ווייטער מיט'ן ברייטען וועג פארבי די אָפּגעפרישטע, און אויפגעלעבטע פעלדער.

פלענען שלאפען אין איין הויז, און אין די נעכט פלענט ער הערען איהר אטעם, און די ווארימקייט פון איהר יונגען שטארקען קערפער פלעגט איהם רייצען און ניט לאזען איינשלאפען.

און אזוי האָט זיך געצויגען דער נאנצער זומער ביז דער הערבסט איז געקומען. דאן האָט ער זי נענומען בעטען, זי זאל מיט איהם חתונה האבען. זי פלענט ניט וועלען הערען, און אין די זונטאגדיגע פארנאכטען אוועק אין די קאראהאדען טאנצען מיט אנדערע בחורים, און ער פלענט זיצען אין שענק און שכור'ען מיט די אלטע פויערים.

איינמאל אין א יום־טוב אין דער פריה, וען זיי זיינען נענאנגען אין קלויסטער, האָט זי איהם געפרעגט, צו וויל ער טאקע אין דער אמת'ען מיט איהר חתונה האבען. ער האָט געמיינט, אז זי רייצט איהם ווידער און איז בייז נעוואָרען, נאר זי האָט איהם פארזיכערט, אז זי האָט איהם ליב און זי וועט ווערען זיין פרוי. אין א מאנאט ארום האָט דאָס נאנצע דאָרף נעהולעט אויף זייער חתונה, און דער בעל־הבית האָט איהם נענעבען א שטיק ערד מיט א נייעם הויז.

און דא האבען זיך אָננעהויבען זיינע צרות. דער קלאנג, וואָס האָט זיך געטראָגען וועגען איהר איבער'ן דאָרף, אז זי איז א צולאזענע, האָט זיך ארויסגעוויזען פאר אמת. און דאָס האָט איהם נעמאטערט, און ער האָט נעטראָגען אין הארצען א שווערען פארבאָרגענעם האָס. נאָר איהר קערפער פלענט איהם אלץ משוגע מאכען פון תאוה.

און איינמאל, דאָס איז נעווען אין א זומער, אין א יום־טוב־דיגען אָוונט איז ער נעזעסען אין שענק מיט די פויערים און געטרונקען, און וען ער האָט אומגעקעהרט צוריק אהיים האָט זיך מיט אמאל פאנאדערגעשפילט א שטורעם און ס'האָט נענומען שטארק רעגענען. ער האָט נענומען שנעל שפאנען, און וען ער איז צונעקומען צום הויז, האָט איהם זעהר פארוואונדערט, וואָס מען זעהט ניט קיין ליכט אין די פענסטער, וויל ס'איז נאָך נעווען פריה און מארפא האָט באדארפט אויף איהם וואָרטען מיט דער ווטשערע. עפעס האָט זיך אָפּגעריסען אין זיין הארצען, און וען ער איז צונעקומען צום פלויט, האבען איהם ווי אָפּגענומען די הענט און ער האָט ניט געקאָנט ווייטער גיין.

זיך פאר זיי אויפגעפענט די טירען פון א געהיימניספולען פאר-מאכטען גאַרטען.

נעכטען ביי דער נאכט האָט זייער פרייד מיט אמאָל זיך פאר-טרויערט. אין שטאָרט איז געווען א פאַלקס יום־טוב — א יום-טוב פון פריהלינג און זון פאר קינדער. אויף א גרויסען רונ-דיגען פלאַץ, באַוואקסען מיט פרישען גראָז, האָט זיך אויפגעקלי-בען א גרויסע פילפארביגע מאסע. פון אלע זייטען האָבען זיך געהערט טענער פון מוזיק, בערג-לידער און פרייד־געשרייען פון די זאַרגלאָזע קינדער, וועלכע עס האָבען אמווירט פארשידענע פאיא-צען, בלאָזענס און קונצענמאכערס. און ביי דער נאכט איז דער פלאַץ געווען באגאסען מיט פילפארביגע עלעקטרישע פייערלאך און די גרויסע קינדערשע קארוסעלען, מיט זייערע הילצערנע מאדנע פערד און הירשען, האָבען זיך אָהן אַן אויפהער געדרעהט אונטער דער הייזעריג־שרייענדער מוזיק פון די ביליגע קאטערינקעס.

סארמאטאָוו מיט זיין כלה זיינען געשטאנען אויף יענעם אָרט פון פלאַץ, וואו אויף א אָנגעצויגענעם שטריק אין דער הויך האָט א פרוי געווויזען קונצען מיט פארבונדענע אויגען. די מאסע האָט מיט אן איינגעהאלטענעם אטעם געקוקט ווי די פרוי זעצט זיך אויפ'ן שטריק, שפרינגט און דרעהט זיך אויף אין פוס.

סארמאטאָוו האָט ניט וויל־ענדיג א געשריי געטאָן. איהם האָט זיך אויסגעווויזען אז די פרוי פאלט אראָפ. אין דער רגע האָט עפעס א ווארימע כוואליע א שפאר געטאָן איהם אין האלז און אָנ-געפילט זיין מויל. און וועו ער האָט צוגעלעגט זיין טיכעל צו די ליפען, האָט עס זיך בפארבט מיט בלוט. מען האָט איהם אַוועק-געפיהרט אהיים און גערופען א דאקטאר, וועלכער האָט נעראטען אַוועקגעהן צו א באריהמטען פראָפעסאָר.

און איצט, אָפּוואַרטענדיג דעם פראָפעסאָר, וואָס האָט אלץ זיך ניט געווויזען, האָט סארמאטאָוו זיך שוין געפיהלט גוט און ניט געגלויבט אין דער ערנסטקייט פון זיין קראנקהייט. ער האָט נע-האלטען די הענד פון זיין כלה און מיט אונענליכע צארטקייט געקוקט איהר אין פנים.

אנטקעגען זיי איז געזעסען דער איטאליענער מיט זיין אלטער מוטער, זיין פנים איז געווען אָנגעשוואלען און די אויגען אָנגענאָסען מיט געלקייט און שווער געאטעמט. מיט א ניט באהאלטענער שנאה

שנאה.

זיי זיינען נעזעסען אין לאנגען ליכטיגען קאריאר פון שטאדט־שפיטאל און געווארט אויפ'ן פראפעסאר. פיר זיינען זיי געווען: א יונגער רוסישער אימיגראנט, סארמאטאוו, א בחור מיט א בלאסען צארטען פנים און דינע, בלוטלאזע ליפען; זיין כלה, אניוטא, א שווארץ־אויגיגע, קליין־רוסאנקע מיט אן אפשיין פון א פריהלינגסמארגען אויף איהרע פרישע באקען, און א דיקער איטאליענער, א ליידענדער אויף וואסערקראנקהייט, מיט זיין אלטער מוטער.

איבער'ן קאריאר זיינען שטיל אומגענאנגען בארמהערציגע שוועסטער, דינער און קראנקע, מיט בענקשאפט קוקענדיג אין די גרויסע פענסטער, הינטער וועלכע עם האבען זיך געזעהן בוימער, אנגעטאן אין מאי־בעז און א פרייע ברייטקייט האט זיך געשפרייט א באנאסענע מיט דער בלישטשענדער זון.

סארמאטאוו און זיין כלה האבען זיך אפט געוועגדט צו דער פארבייגעהענדיגער „שוועסטער" מיט דער פראגע: וועז וועט שוין קומען דער פראפעסאר. זיי האבען זיך זעהר געאיילט. נאך מיטאג האבען זיי באשלאסען אוועקצוגעהן הינטער'ן שטאדט. עס איז געווען דער ערשטער פריהלינג, וואס זיי האבען זיך אויסגעדאַרעט דעם אנדערען גליבט, און ווי נאר עס האבען זיך באוויזען די בלויע פיילכען אין די פעלדער, און ס'איז אוועק דער אקערמאן זינגענדיג נאך זיין אקער־אייזען, זיינען זיי טאג־טעגליך הינטער דער שטאדט געגאנגען און געוואנדערט איבער דער שהנער באר־גיגער געגענד פון דער קליינער שווייצארישער שטאדט.

אלע זייערע געשפרעכען, טרוימען און האפנונגען זיינען פול געווען מיט זייער פארלאזענער היים, נאך וועלכער ביידע האבען שטארק געבענקט. און ביידע האבען געגלויבט אין זייערע יונגע קרעפטען און זייער לעבען האט זיך זיי פאראוים געמאלט אונ־ענדליך אינטערעסאנט און פארכאפענד, אזוי ווי עס וואלטען

אויפ'ן פרייען פּלאץ און ווי איהר ווייסער פריהלינגס־קלייד האָט זיך אויסגעטיילט אויפ'ן לילין־פּאָן פונ'ם וויטען הימעל.

ביי דער נאכט האָט זיך איהם געוחלומ'ט דער קינדערשער פריהלינגס־יום־טוב אויפ'ן פּלאץ, די קלאנגען פון רער מוזיק, לי־דער, די פיל־פארביגע פייערלאך און די מאָדנע הילצערנע פערד אוּן הירשען פון די קארוסעלען. און הויך איבער א שטריק איז געגאנגען א פרוי מיט פארבונדענע אויגען און נעמאכט קונצען. איהם האָט זיך געדוכט, אז זי פאלט און ווען ער האָט זיך מיט א געשריי אויפגעכאפּט, האָט איהם ווידער פון האלז א שלאָג געטאָן בלוט.

אין דער פריה האָט מען איהם איבערגעפיהרט אין א קלי־נער פּאלאטע, וואו עס איז געלעגען דער שווערער איטאליענער, וועלכען ער האָט געזוכן אין קאָריראָר. סארמאטאָוו האָט זיך מיט איהם פריינדליך באגריסט, נאָר יענער האָט איהם גאָר ניט גע־ענטפערט. ער איז געלעגען אויפ'ן רוקען, שווער געאטעמט אוּן מיט מוטיגע אויגען געקוקט צום באלקען.

בייטאָג איז צו סארמאטאָוו'ן געקומען זיין כלה. זי איז אריין אן אויפגערעגטע, א פאררויטלטע, מיט בלומען, אוּן מיט פּעקלעך פון פארשידענע נאשערייען. זי האָט זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן ברעג פון בעט, זיך אראָפּגעבויגען צו איהם, געקושט זיין קאָפּ אוּן פארוואַרפענדיג איהם מיט פראנען ארומגעפיהרט שטיל איהרע וואַרימע העגט ארום זיין בלאסען פּנים אוּן גערעדט, גערעדט אָהן אן אויפהער וועגען זייער ליבע, אוּן איהרע ווערטער זיינען געווען אזוי ווי פייער, אוּן האָבען פאר'שכור'ט ווי אלטער, שמעקענדיגער וויין. אוּן דער איטאליענער האָט אויף זיי נעווארפען בייזע בלי־קען פול מיט שנאה, אוּן שווער געאטעמט, זיך פארשטיקענדיג פון דער עראינערונג, אז א גאסען־פרוי האָט איהם בא'גנב'עט אוּן זיך באהאלטען.

נאָך אניוטא'ס אוועקגעהן, איז סארמאטאָוו געלעגען שמייכ־לענדיג אוּן אויפ'ן קול דערצעהלט וועגען זיין ליבע אוּן וועגען זיין גליק אוּן אז דער פראָפעסאָר האָט געזאָגט, אז ער איז ניט געפערה־ליך קראנק אוּן אז ער וועט אינגיכען ארויס פון שפיטאל.

אוּן דאָס האָט זיך אזוי איבערגע'חזר'ט יעדען טאָג. אוּן א האָס האָט זיך צוברענט אינ'ם הארץ פונ'ם שטארבענדען איטאליע־

האָט ער געקוקט אויף סארמאטאָוו'ן מיט זיין כּלה. ער איז געווען אן אלמן, א שענקער און ניט לאנג צוריק האָט איהם איינע פון די נאסען־פרויען, מיט וועלכער ער האָט געלעבט, בא'נגנב'עט און אנט־לאָפען. וויסענדיג, אז ער איז א האָפנונגסלאָזער קראנקער, איז ער נעקומען אין שפיטאל שטארבען.

אין קאָריראָר האָט זיך באוויזען אן אלטיטשקער, מיט א גאנץ פליבעוואטען קאָפ אין א ווייסען כאלאט. הינטער איהם האָבען נאָכגעפאלגט אסיסטענטען, צוויי בארמהערציגע שוועסטער און א גרופע סטודענטען.

די קראנקע האָבען זיך אויפגעהויבען.

א ביסל שפעטער איז דער איטאליענער גערופען געוואָרען צום פראָפעסאָר און אין גיכען האָט איהם די „שוועסטער" ארויסגע־פיהרט פון דאָרט און איבערגעגעבען דעם דינער, וועלכער האָט איהם אריינגעזעצט אין אייזערן וועגעלע און אָפּגעפיהרט אין איינע פון די פאלאטען פאר די האָפנונגסלאָזע.

דערנאָך האָט מען גערופען סארמאטאָוו'ן צום פראָפעסאָר.

אניוטא איז געבליבען זיצען אין קאָריראָר ביים פענסטער. זי האָט געקוקט אויף די בעז־בוימער, אויף דעם מיט זון באנאָסענעם פרייען פלאץ און עם האָט זיך איהר נעוואלט ווייגען. דערנאָך האָט זי באמערקט, ווי צו די טויערען פון שפיטאל איז צוגעפאָהרען דער וואָגען פון „גיכער הילף", צוויי דינער האָבען אויף טרעגערס ארויסגעטראָגען א פארוואונדעטען מענשען. דער וואָגען איז אוועק און איבער'ן הויף איז דורכגענאנגען א בחור מיט א יונגער דינסט־מיידל. ביידע האָבען געלאכט און די זון האָט געשפּילט אין דער מיידל'ס רויטע האָר.

פון פראָפעסאָר איז סארמאטאָוו ארויס בלאסער ווי געווהנ־ליך. די הענט ביי איהם האָבען אומבאמערקט געציטערט פון עפעס א דונקעלען אונרוהיגען געפיהל:

— אויף היינט איז שוין פארפאלען אונזער שפאציר, — האָט ער אומעדיג א שמייכעל געטאָן. — איך מוז דאָ איבערבלייבען אויף א קורצער צייט. קיין ערנסטקייט איז דאָ ניטא, האָט געזאָגט דער פראָפעסאָר.

ער האָט זי נעטרייסט, דערנאָך נעקוקט אין פענסטער פון קאָריראָר, ווי זי איז געגאנגען דורכ'ן שפיטאל-הויף און איז ארויס

ליידענשאפט

מיר זיינען געזעסען אין דער סטודיאָ פון א באריהמטען קינסטלער און שטיל גערעדט. ס׳האָט זיך אָנגערוקט א טרויערי־גער ווינטערדיגער בין השמשות. אינ׳ם גרויסען קאמין האָט העל געפלאקערט דאָס פייער, און מיט א רויטליכען פאנטאסטישען שיין האָט עס באלויכטען א גרוים בילד פון א גרופע האלב־נאקעטע נעגערינס, וועלכע האָבען זיך געדרעהט אין א ווילדען קאראָהאָד.

דער קינסטלער, א דיקער מרה־שחורה׳דיגער מאן, אימער א פארבאהאלטען אין זיך, האָט זיך פאררוקט אין א ווינקעל, און דאָרט שטיל געזעסען און האָט געשוויגען. ביים פייער אויף א קליין בענקעלע האָט זיך געווארעמט דאָס מאָדעלען־מיידעל, טולעני־דיג איהר האלב־נאקעטען קערפער אין א גרינעם־ראָזעווען שאל, און פארטראכט איינהערענדיג זיך צו דעם, וואָס עס האָט דער־צעהלט א יונגער סקולפטאָר פון א נאָהענטער סטודיאָ. וועגען אלעמענס א באקאנטער יונגער מיידעל, וועלכע איז די טעג ge־שטאָרבען און האָט אויסגעזעהן רייצענד־שעהן לינעדיג א טויטע אין איהר טרונע.

— מאָדנע, האָט שטיל פארטגעזעצט דער סקולפטאָר, ביים לעבען איז זי קיינמאל נישט געווען אזוי שעהן. איך פלעג זי זעהן כמעט יעדען טאָג, און קיינמאל האָט דאָס מיידעל נישט דערוועקט ביי מיר אזעלכע אומרוהיגע געפיהלען, ווי נעכטען, וועו איך בין נעשטאנען ביי איהר טרונע. איך האָב נישט געקאנט אוועקנעמען מיין בליק פון איהר וואקסען פנים מיט די בלויע איינגעצויגענע ליפען און מיט די טונקעלע לאנגע וויעס. אין איהר פנים איז געווען עטוואָס אזוינס, וואָס האָט מיך ווי פאר׳כישופ׳ט, און מינו־מענוויז האָט זיך מיר אויסגעווייזען, אָט אָט וועט זי זיך אויפ־

נער צו סארמאטאוו'ן, און וועז די כלה פלענט קומען, פלענט ער זיך אפקערען צום וואנט און זיין שווערער אטעם פלענט וועלן גיכער און אפגעהאקט.

און איינמאל, דאס איז געווען אין א מאי־נאכט, וועז דער פאר'שיכור'ענדער ארמאט פון בלומען און בוימער, און די בענק־שאפט צו ליבע־צערטליכקייטען, האט זיך אויסגעוויזען, האבען דורכגעדרונגען די וועלט פון שפיטאל, האט סארמאטאוו ניט געקענט איינשלאפען. איהם האט זיך געוואלט רעדען וועגען זיין כלה.

— איהר שלאפט? — האט ער געפרעגט ביים איטאליענער, און וועז ער האט געוזהן, וויי יענער האט זיך איבערגעקערט מיט'ן פנים צו איהם, האט ער אנגעהויבען צו רעדען, אז אין אועלכע נעכט קען ער ניט איינשלאפען. איהם דוכט זיך אלץ, אז ער זיצט מיט זיין כלה אויפ'ן באלקאן אין איהר הויז. און ער האט ניט באוויזען צו ענדיגען, ווי דער איטאליענער איז פלוצלונג אויפגעשפרונגען, און ארפהענענדיג זיינע גרויסע געשוואלענע פיס, האט ער גענומען שרייען מיט א הייזעריגען קול:

— דו וועסט שוין אמאל אויפהערען? אויך דו וועסט איכגיכען שטארבען ווי איך. דאס נארען דיך אלע, אז דו וועסט גיך געזונד ווערען. איך האב אליין געהערט, ווי די „שוועסטער" האט געזאגט דיין כלה, אז דיינע טעג זיינען געצעהלטע. זי צערטעלט דיך און אין דער נשמה טראכט זי שוין וועגען א צווייטען. ווארט, אויב ביי דיר איז נאך דא אביסעל גלה, וועט זי דאס ביי דיר צונעהמען און אוועקגעהן מיט א צווייטען! און ער, דער נאר, האלט אין איין איבער'חזר'ן: ליבע, ליבע און א שפאציר אין די בערג. אונזער וועק איז צום קיהל־שטיבעל און פון דארט צום בית־עולם!

דעם איטאליענער'ס פנים האט זיך אנגענאסען מיט בלוט און די גל־מוטנע אויגען, האט זיך אויסגעוויזען, קריכען איהם פון קאפ ארויס.

אין די ערשטע מינוטען האט סארמאטאוו ניט געוואוסט וואס צו ענטפערען, דערנאך האט וועהטאגליך זיך צונויפגעדריקט זיין הארץ, און ער האט זיך צוואויינט ווי א קינד.

אין דער פאלאטע איז ארויז די בארמהארציגע שוועסטער.

און מיך האָט אלץ געצויגען נאָך איהר, פאָרשטעלענדיג זיך דעם אויסזעהן פון איהר טויט קינד.

"אם ענדע זיינען מיר צוגעקומען צו אנ'אלטע הויז, און גענומען ארויפגעהן איבער טונקעלע געדרעהטע טרעפ. דערנאָך האָט זי געעפענט א טיר און מיר זיינען אריין אין א זעהר אָרעמען אָבער רייניעם וואָהנונג, וואו עס האָט זיך נאָך געפילט דער שארפער ריח פון רפואות אויסגעמישט מיט א פרישען ארָמאַט פון גרינע יעלָאווע צווייגלאָך.

"אין א טיפען שטוהל איז געזעסען אנ'אלטעטשקע, א גרויע און פארזונקענע און שטיל געשאָקעלט מיט'ן קאָפ. פון הינטער א דין הילצערנעם וועגטעל האָט זיך געהערט אימיצעניס א מאָנאָטאָנע ציהענדיגע שטימע, אזוי ווי עס וואלט דאָרט אימיצער אויסגעזונגען טרויעריגע פסוקים פון תהלים. די פרוי האָט מיר אריינגעלאָזט אין א צווייטען צימער און פארמאכט נאָך מיר די טיר. דאָס ערשטע, וואָס האָט זיך מיר געווארפען אין די אויגען, איז געווען א קליינע שווארצע טרונע, וועלכע איז געלעגען אויפ'ן טיש און אין איהר אייגענטונקען אין גאנצען אין וויסע לילין און ראָזען א שהן טויט פנימ'ל פון א קליינער זיבען־יעהריגער מיידעלע.

„צווי ליכט האָבען געברענט ביי איהר צוקאָפענס, און זייערע שוואָכע פלאָמעלאָך האָבען קוים, קוים געלויכטען אינ'ם שטארקען זונען־שיין, וועלכער האָט אָנגעפילט דעם גאנצען צימער.

„א מאָדנער מיסטישער מורא־געפיהל האָט מיך ארומגענומען. איך האָב זיך ארָאָפגעלאָזט אויף א שטוהל אקעגען דער טרונע, און ווי נישט פיהלענדיג וואָס איך טו, אָנגעהויבען צייכנען דאָס טויטע קינדער־געזיכט.

„שטיל און נישט באמערקט איז דערנאָך אריין די פרוי און האָט זיך אוועקגעזעצט, אנשטעלענדיג איהר פארווייניגטען בליק צוזאמען מיט מיר אויפ'ן וואקסענעם בלויען פנים'ל פונ'ם טויטען קינד.

"לאנג זיינען מיר אזוי געזעסען, ניט ריהרענדיג זיך פון אונזערע ערטער, און איך האָב בישלעכווייז אנגעהויבען פיהלען, אז אָט די פרוי מיט איהר שטילען טרויער איבער דעם נאָהענטען טוטען מיידעלע נעהמט מיך ווי איינהילען אין א שלייער פון אויפגערעגטען תאוה־געפיהל. און פונ'ם צווייטען צימער דורכ'ן

כאפען און די גאנצע ניט ארויסגעווייזענע לייד־ענשאפט פון איהר יונגען קערפער וועט זיך מיט אמאל דערוועקען.

דער סקולפטאר איז אנטשווינען געווארען.

אין דער סטודיא איז געווארען אליץ טונקעלער. דאס מאדעלעך־מיידעל האט אונטערגעווארפען נאך עטליכע שטיקלאך האליץ אינ׳ם קאמין. דאס פייער האט העלער אויפגענפלאקערט און די טאנצענדיגע האלב־נאקעטע נעגערינס האבען זיך ווי ווי׳ס גערוסען פון דעם בילד אין זייער ווילדען קאראהאד.

— איך ווייס פון דעם געפיהל, — האט זיך פלוצלינג אפגערופען דער קינסטלער פון זיין ווינקעל. — דאס איז געווען מיט עטליכע יאהר צוריק. איך האב דאן געוואוינט אין איינער פון די גרויסע איראפעאישע שטעדט און געלעבט אין ארעמקייט. אויף איינער פון די ארעמסטע גאסען האב איך געהאט א קליינע פאטאגראפישע סטודיא. ארבייט האב איך געהאט זהר וועניג, און פלעג זיך אפגעבען מעהר מיט מיין קונסט־ארבייט.

„איינמאל, — דאס איז געווען אין א זהר הייסען, שטיקענדען זומער־טאג — זיץ איך אזוי ביי דער אפענער טיר פון מיין סטודיא און קוק, ווי די ארעמע שמוציגע קינדער פון דער גאס שפילען זיך מיט אן אלטען פארשלאפענעם הונד, וועמען זייער שפיל האט שוין, ווייזט אויס, לאנג דערעסען. מיט אמאל האב איך באמערקט, אז צו מיר נעהט צו א פרוי. זי איז געווען אנגעטאן אין שווארצען, און האט אויסגעוויזען צו זיין זהר פארטרויערט און דערשלאגען. זי האט זיך אפגעשטעלט ביים שוועל און געפרענט צו איך בין דער פאטאגראף. ביי איהר איז נעכטען געשטארבען א מיידעלע און עס איז ביי איהר קיין אויסציג בילד נישטא פון דעם קינד, און זי ווייל עס יעצט כאטש צום לעצטען מאל לאזען פאטאגראפירען. איך פלעג קיינמאל נישט געהן אויף אזעלכע באשטעלונגען, נאר אין איהר פוללען, רייפען קערפער און אינ׳ם בלאס־מאטעווען געזיכט מיט די גרויסע שווארצע פארווויינטע אויגען איז געווען עטוואס אזוינס וואס האט מיך אפגעהאלטען פון אפזאגען איהר, און איך בין גלייך אוועק מיט איהר צו פאטאגראפירען דאס טויטע קינד.

„מיר זיינען לאנג ענאנגען איבער די שמוציגע גאסען פון דער פארשטאט. די פרוי האט די גאנצע צייט געשווינגען,

די מורא

אויפ'ן ברעג ים, אויף דער ווערַאנדע פון א זומער-וואוינונג, איז געזעסען א קליינע פאמיליע און מיט זיי אן אלמן, א דענטיסט. א מאן, אומגעפעהר א יאָהר פערציג, א דאָרער און א הויכער, מיט א נייגונג צו מעלַאנכאָליע.

ס'איז געווען א פינסטערער אָוונט.

ניט ווייט הינטער די בוימער, אין א ביידעל, פון וואנען ס'האָט זיך געזעהן א מוטנער פייערעל, איז געלענען א גוף פון א דערטרונקענעם נעגער, און אלע ווילע, האָט זיך דערטראָנען שוועדע, ציהענדיגע קרעכצען פון אן אלטער פרוי, ווען האָט באקלאָגט דעם מת.

די בעל'הבית'טע, א הויכע, שהנע בלאָנדינקע, האָט מיט אויפרעגונג דערצהלט, ווי דער נעגער איז אומגעקומען. א גרויסער עולם איז געווען ביים ברעג, דער נעגער איז ווייט אוועקגעשוואומען, פלוצים האָט זיך דערהערט א געשריי נאָך הילף. ער האָט זיך געמומען טרינקען. קיינער האָט איהם נישט געקאָנט ראטעווען. די כוואליעס זיינען געווען גרויסע, און פארנאכט איז זיין אויפגעשוואלענער, שוואַרצער גוף שוין געלענען אויפ'ן ווייסען זאמד. א נייגעריגער עולם איז געשטאנען ארום.

דער דענטיסט וואָס איז די גאנצע צייט געזעסען אין א פינסטערען ווינקל אין א טיפען שטול, האָט שווייגענדיג זיך צוגעהערט, ביסענדיג די נעגעל פון אומרוהיגקייט. ער איז געווען אנגענכמורעט און ס'האָט זיך אויסגערוכט, אז יעדער קרעכץ פון דער ווינענדיגער נעגערין פילט אן זיין גאנץ וועזען מיט א מאטערדיגען, שארפען וועהטאָג.

אביסעל שפעטער האָט ער שטיל אנגעהויבען:

הילצערנעם וועלטל, האָט זיך וויטער געהערט דאָס יאָמערדיגע שטילע געזאַנג, ווי אימעצער וואָלט נאָך אלץ דאָרט די טרויעריגע תהלים־פסוקים געצויגען. איך האָב איהר געוויזען די צייכנונג. זי האָט מיט שטילען דאנק נערריקט מיין האנט.

"דערנאָך האָב איך פאמעליך געגומען ארויסגעהן און די פרוי איז געגאַנגען נאָך מיר. אינ'ם פינסטערען קאָרידאָר האָבען מיר זיך ווי נישט וויליגדיג אָפּגעשטעלט. זי האָט זיך ווי נישט באמערקטערהייד א טוליע נעטאָן צו מיר, און איך האָב מיט אמאל גאָהענט דערפיהלט די אויפרעגענדע וואַרעמקייט פון איהר קערפער. איהר קערפער.

„ביי מיר האָבען גענומען ציטערען די קני. איך האָב א נעם געטאָן איהר פנים און עס צוזאמענגעדריקט מיט מיינע פיבערדיגע פינגער:

— דו ביזט אזוי שעהן.

זי האָט פארמאכט די אויגען און איז צוגעפאלען צו דער וואנד ווי אין א לייַדענשאפטליכער אונמאכט.

„פאר מיר האָט ווי א שוועב געטאָן דאָס געזיכט פונ'ם טויטען מיידעלע, און איך האָב זיך שטיל ווי א שאטען ארָאפגעלאָזט פון די טרעפ."

* * *

אין סטודיאָ איז שוין אינגאַנצען טונקעל געווארען. דאָס פייער אינ'ם קאמין האָט נאָך שטיל געפלאקערט, און מיר זיינען נאָך דאָרט לאַנג געזעסען און געשווינגען.

בין איך לאנג געלעגען קראנק. און פון יעמאלט אן פארפאלגט מיך דער שרעק פון טויט, און פאר׳סם׳ט מיר דאס לעבען.

מיט א יאהר צעהן צוריק האב איך צום ערשטען מאל ליב באקומען א מיידעל. זי איז געווען א וואונדערליך ליב וועזען מיט סאמעט־שוואַרצע אויגען, א נאַיוועט און א ריינע, פון א פיינער אידישער פאמיליע. מיר האבען זיך באגעגענט זומער אויף א פיקניק אין וואלה. צוויי קאמפאניעס זיינען זיך צופעליג צוזאמענגעקומען און ס׳איז געוואַרען פרעהליך. מ׳האט זיך פאנאנדערגעלעגט אויפ׳ן גראַז אין די בונטע קאסטיומען, און ארום און ארום זיינען געשטאנען די הונדערט יאהריגע דעמבען. די מיידעל האט זיך באוויזען פון הינטער די בוימער אין איהר דורכזיכטיגען ראַזעווען קלייד, אן אפגעברענטע, א יונגע און א שענע, מיט א שטילען, ווייכען שיין אין איהרע שוואַרצע סאמעט־אויגען. איך האב זיך אויפגעשטעלט איהר אנטקעגען, און איהר דערלאנגט די האנט, ווי מיר וואַלטען זיך שוין פון לאנג אן געקענט. דערנאך זיינען מיר צוזאמען געפאהרען אויף א שיפעל. און שפעט אין אוונט, געזעגענדיג זיך מיט איהר, שטעהענדיג לעבען איהר טיר, האב איך שוין געוואוסט, אז זי וועט זיין מיין כלה און מיין הארץ איז אנגעפילט געוואַרען מיט אן אומענדליכער פרייד. מיר האבען זיך אנגעהויבען באגעגענען טאג איין, טאג אוים. זי איז געווען זעהר סענטימענטאל, און אזוי ווי אויף להכעיס, האט זי ליב גענאט וועיטע, שטילע ווינקעלען אויף די בית עולם׳ס. אהין פעלגט זי מיך אפט אוועקפיהרען אין די שטילע הערבסטיגע טעג. מיר פלעגען זיך זעצען אויף א פארלאזענעם קבר און זי האט מיך שווייגענדיג געצערטעלט. און איך האב זיך געשעהמט איהר צו דערצעהלען וועגען מיין שרעק פאר׳ן טויט, און נאכדעם זיינען מיינע נעכט געווען פול מיט קאשמארען. פון די פינסטערע ווינקלען פון מיין צימער, קוקענדיג אויף מיר מיט שוואַרצע אויגען, האט געקריצט מיט די געלע צייהנער דער אלטער מיאום׳ער טויט. ענדליך האט זיך דערנעהנטערט דער טאג פון אונזער חתונה. מיין גליק איז געווען אזוי גרוים. אט די ליבע מיידעל האט באראפט ווערען מיין פרוי! איך האב אנגענרייט א קליינע וואוינונג אויף אייגער פון די שטילע גאסען הינטער׳ן שטאט. איך האב זי באפוצט מיט בלומען און אנגעקוויפט אלערליי סטאטועטקעס, און

— היינט פריה, פאהרענדיג צו אויך, האָב איך נאָך אין וואָ־
גאָן דערפיהלט, אליין ניט וויסענדיג פארוואָס, אז אימיצער וועט
דאָ היינט שטאַרבן. אייך וועט אפשר אויסקומען מאָרגן, נאָר
איך האָב דאָס געוואוסט. און דערפאר האָב איך זיך דעם נאָנצען
טאָג געפיהלט אזוי שלעכט. איך בין זיך מודה, איך ציטער פאר'ן
טויט ביז א פיזישען וועהטאָג. וועו איך זעה א לויה, פארנעהט
מיר דאָס האַרץ, די פים ווערען מיר אָפגענומען און דערנאָך בלאָנד־
זשע איך ארום אזוי ווי א קראנקער. אָנגעהויבען האָט זיך דאָס
מיט מיר, וועו איך בין נאָך געווען א קינד פון א יאָהר צעהן;
מיין באָבע איז געשטאָרבן, זי איז געווען אן אלטע, א שטאָלצע
פרוי, וואָס האָט געוואוינט אויזאָס. די פרייגד האָבען זי ארייג־
געלאָזט אין אָרון, אָנגעצונדען ליכט, און אן אלטער איד פון חברה
קדישה האָט געזאָגט תהילים. ס'איז געווען א הערבסטיגער, רע־
גענדיגער אָוונט און מיר האָט זיך שרעקליך געוואָלט זעהען די
באָבען. אונז קינדער האָט מען נאָרניט געזאָגט וועגען איהר טויט,
פון דעסטוועגען האָב איך געוואוסט. איך בין דורכגעלאָפען די
גאָס און אויפגעהויבען זיך אויף די פינסטערע טרעפ, וואו זי האָט
געוואוינט. עפעס א געהיימע קראָפט האָט מיך אהין געצויגען. די
טיר האָב איך געטראָפען האלב אָפען און גלייך דערזעהן א לאנגען,
שוואַרצען ארון אויף דער ערד, צווי גראָבע אָנגעצונדענע ליכט
אין מעשענע לייכטער ביי איהר צוקאָפענס, און אין ווינקעל, אויף
א נידעריגען טאבורעטל איז געזעסען שלאָפענדיג דער אלטער איד
מיט'ן תהילים אויף די קני. מיר האָט זיך געוואָלט אויסשרייען
און אנטלויפען, נאָר איך בין אריין אין צימער און לאנג געקוקט
אויפ'ן ארון און אויף די ציטערדיגע פייערען פון די ליכט, וואָס
האָבען אויפגעצאנקט פונ'ם אטעם־לופט דורך דער אָפענער טיר.
דערנאָך האָב איך זיך אראָפגעלאָזט אויף דר'ערד און א רוף
געטאָן די באָבען. דער רעגען האָט געקלאפט אין די שויבען פון
די פענסטער. איך ווייס ניט, ווי לאנג איך בין אזוי געזעסען
בייס ארון, מיך האָט ארומגעכאפט א שלאָף. מיר איז אראָפגע־
פאלען דער קאָפ, און איך בין אזוי איינגעשלאָפען אין דער לייגג
פונ'ם ארון פון מיין טויטער באָבען. אויפגעוועקט האָט מיך א
היסטערישער געשריי פון מיין מוטער, וואָס האָט מיך לאנג ארום־
געזוכט אין יענעם פינסטערען, רעגענדיגען אָוונט. נאָך דעם

און דאָס געפיהל האָט צוזאַמענגעשרויפט מיין לייב אין א מאַטער־דיגען שרעק. און ווירקליך, די בעל־הבית׳טע האָט אונז באַגעגנט אין טיר מיט א געוויין: איהר מאַן איז פּלוצלינג געשטאָרבען. ער איז געווען אין גאַנצען געזונט, געקומען ביינאַכט א פּרעהליכער, גערעט און געשפּאַסט מיט איהר און פּלוצים זיך א כאַפּ געטאָן פּאר׳ן הארץ און געפּאַלען טויט.

— מאַמע, — האָט זי זיך ווידער צושריען און אַווי ווי משוגע זיך געגנומען קלאַפּען מיט די פויסטען אין דער ברוסט. דערנאָך האָט זי אונז ביידען אַריינגעשלעפּט אין צימער, וואו ס׳איז געלעגען דער טויטער. ער איז געווען נאָך א יונגער, נאָר זעהר א דיקער, מיט אַרויסגעשטאַרצטע אויגען, וואָס זיינען נאָך געווען אָפּען. ער איז געלעגען אויפ׳ן בעט האַלב אן אויסגעטאָנענער און א גרויסער בריליאַנט אין זיין רינג אויף דער לינקער האַנט האָט געפינקעלט און איבערגעגאָסען זיך אין שטראַלענדיגע פייערלאַך. מיר זיינען ביידע געשטאַנען און געשוויגען. זי אין איהר וויסער חופּה קלייד מיט׳ן קראַנץ מירטען אויפ׳ן קאָפּ, און איך אין מיין שוואַרצען פראַק מיט א רויטער רויז אין לאָך. איך האָב דערפיהלט, אז איך ווער משוגע. מיין גאַנצער גליק איז געוואָרען פאַר׳סם׳ט מיט דעם טויט פון אן אונז פרעמדען מענשען. א צובראָכענער בין איך אַרויף אין אונזער וואוינונג. זי האָט מיך איינגעלייגט און געפּראוואט מיך באַרוהיגען, נאָר איך האָב אלץ געהערט דעם געשריי פון דער פרוי, און פון די ווינקלען פון מיין צימער, האָט געקוקט אויף מיר מיט שוואַרצע לעכער אנשטאָט אויגען, דער אלטער מיאוסטער טויט קריצענדיג מיט די געלע גרויסע צייהן.

דער דענטיסט איז אנטשוויגען נעוואָרען. און פון ביידעל הינטער די בוימער האָט זיך נאָך אלץ געהערט דער יאָמער פון דער אלטער נעגערין און פון ווייטען האָט געהיימניספּול נעברומט דער ים.

אונזער שלאָפצימער איז אינגאנצען איינגעטונקט געווען אין רויטע און ווייסע רויזען. מיר זיינען געשטאנען אונטער דער חופה. אונז האָט מקדש געווען אן אלטער רב, און ארום זיינען געשטאנען אונזערע פרויינט מיט אלערליי פיל־פארבינע, ברענענדינע ליכטלאך אין די הענט. דערנאך האָט נעשפילט מוזיק, מ׳האָט געטאנצט און ס׳האָט זיך אָנגעהויבען די חתונה וואָס האָט זיך פארצויגען ביז שפעט אין דער נאכט אריין.

פארטאָג זיינען מיר געפאָהרען אין אונזער נייער וואוינונג. איך בין געווען פאר׳שיכור׳ט פון גליק און דעם גאנצען וועג האָב איך באשאָטען מיט קושען מיין געליבטע. אין שטוב זיינען מיר אריין פאמעליך, ארומגענומענערהויט, מיד פון ליבע. איך האָב אָנגעצונדען ליכט און מיר זיינען אריין אין שלאָפצימער.

— אזוי ווי אין א גאָרטען! — האָט זי א שעפטשע געטאָן און ארומגענומען מיין אהלז מיט איהרע וואָרימע מיידעלשע הענט.

זי איז נאָך געווען אין איהר וויסער חופה־קלייד און א קרענצעל פון מירטען איז געווען אויף איהר קאָפ — „אזוי ווי אין א גאָרטען!" — האָט זי נאָך אמאל אויסגערופען, און אונזערע ליפען האָבען זיך צונויפגענאָסען אין א לאָנגען, ליידענשאפטליכען קוש. א זיסע כוואליע האָט מיך ארומגעכאפט און אוועקגעטראָגען אין וואונדערליכע וועלטען. און פלוצים האָט זיך דערהערט פון אונטערשטען שטאָק, וואו דער בעל־הבית האָט געוואוינט, א הארציירייסענדיגער אויסגעשריי: מא־מא!... איך האָב אויפגעפענט די אויגען און מיט שרעק ארויסגעלאָזט מיין געליבטע פון מיינע הענט. דער געשריי האָט זיך איבערגע׳חור׳ט עטליכע מאל: מ א מ א!

— מ׳שלאָגט אימיצען, — האָט געזאָגט מיין געליבטע. — דאָס שרייט א פרוי!

איך האָב זיך א וואָרף געטאָן צום פענסטער. אין דער אונטער וואוינונג איז געווען ליכטיג.

— מיר מוזען ארונטערגעהען זעהן, וואָס דאָרט טוט זיך, — איז זי צוגעשטאנען צו מיר.

ציטערענדיג אזוי ווי פון פיבער, האָב איך זי אָנגענומען פאר דער האנט, און מיר האָבען זיך ביידע אראָפגעלאָזט די טרעפ. איך האָב געהאט דעם פאָרגעפיהל, אז אימיצער איז דאָ געשטאָרבען.

זיין א קרבן פון פינסטערע שנאה אָון ווילדען כעס, וואָס ער האָט געטראָגען צו איהר פאַלק, און זי האָט איהם באדויערט, ווי זי האָט באדויערט זיך אַליין און אויך געווייניגט אויפ'ן מזל פון איהר קינד, דאָס איננעלע, וואָס זי האָט איצט געלאָזט ביים פאָטער.

עטליכע מאָל האָט זי געשריבען צום מאַן, אז ער זאָל כאָטש אויף איין טאָג קומען צו איהר אין די בערג. דאָרט איז געווען אזוי פיל זון, אזוי פיל שיינענד־גאָלדען ליכט, אזוי פיל פארביגקייט, און די בוימער, און די צווייגען אויף זיי האָבען זיך געבויגען אונטער דער שווערער משא פון פרוכטען, און די מענשען, אר־ בייטענדיג אין די פעלדער, זייענען געווען זאָרגלאָז און פרעהליך.

עם האָט זיך נעדוכט, וועו ער וואָלט נאָר קומען, וואָלטען זיי זיך עפעס אנדערש פאַרשטאַנען אייגער דעם אַנדערען און דאָס לעבען זייערם וואָלט געווארען ווידער שטיל און גוט, ווי אין דער מאָרגענרויט פון זייער ליבע.

נאָר וואָסילי האָט אפילו ניט געענטפערט: זי האָט דערפאר צוריק נאַיילט אין שטאָדט און איצט האָט מיט א נייער קראפט אויפגעפאַקערט אן אומעט און אן אומרוהיגקייט אין איהר נשמה. די פרוי האָט זיך פארלאָרען און זיך דערפיהלט געפאַלען.

דער טראמוואי איז אָננגעקומען. וועראַ האָט זיך אוועקגע־ שטעלט אויף דער פלאַטפאָרמע, געפיהלט ווי עס שטיקט זי, און נעזוכט, אז דער הערבסט־ווינט זאָל מיט זיין קאַלטקייט איהר אטע־ מען אין פנים. דער טאָג איז געווען א טריבער, און עס האָט אָנ־ געהויבען צורוקען זיך דער פארנאכט. וועו דער טראמוואי איז צופעליג לענגער שטעהן געבליבען ערגעץ אויף די סטאַנציעס איז זי געוואָרען אויסער־זיך, איהר האָט זיך וואָס ניבער שוין געוואָלט זיין אין דער היים, אום צו זעהן יענעם אומעט, וואָס האָט אויף איהר געווארט, זיך באהאַלטענדיג אין די פינסטערע ווינקלעך פון איהרע צימערען.

וועו זי איז צוגענאַנגען צו איהר הויז, האָט זי אָננעטראָפען עפעס א מענשען, א פארזעהענים, מיט א הויקער. זי האָט א ציטער געטאָן:

— א שלעכטער סימן.

און זיך געלאָזט ניך אין הויז אַריין.

די טיר האָט איהר אויפגעעפענט דער פאָטער איהרער. אר־

ווערא מאָסעיעוונא.

ווי נאָר די סטודענטקע ווערא מאָסעיעוונא איז ארויס פון ווּאקוּאל און זיך דערזעהן אין דער שטאָדט, איז זי באפאַלען א שווערער אומעט און א פּאַרגעפיהל פון עפּעס שרעקליכעס, אומפּארמיידליכס, וועגען וואָס עס האָט זיך אזוי ניט געווּאָלט טראכטען די לעצטע צייט, האָט וועהטאָענדיג איהר צוגעדריקט דאָס האַרץ.

אויפ'ן ראָג פון א גרויסער רוישענדער נאַס האָט זי זיך אָפּגעשטעלט וואַרטען אויפ'ן טראַמוואי וואָס האָט זי געדארפט פיהרען אויף יענער זייט טייך, וואו איהר פּאָטער האָט געוואוינט, אן אלטער פּאָליטישער אימיגראַנט פון די פּאָלקס־באַפרייער.

ווערא מאָסעיעוונא האָט זיך צוגעשפּארט צום אייזערנעם עלעקטרישען קלופּ, אָפּווארטענדיג דעם טראַמוואי. זי האָט א טראכט געטאָן, אז אין א חודש ארום הויבען זיך אָן די האַלב־דאָקטאָרסקע עקזאַמענעס, און זי איז אזוי וועניג פאָרבאַרייט דערצו. און דערנאָכדעם האָט זי זיך דערמאָנט אָן שטילען בערגינגען דערפעל, וואו זי איז געווען צוגאַסט ביי איהרער א חבר'טע און פון וואַנען זי איז עס איצט געקומען. פאר איהר זיינען אויפגעשטאַנען הונדערט־יעהריגע דעמבעס ביי די זייטען פון א שטילען וועג, וואו זי האָט אזוי ליב גהאט דורכצוגעהן זיך אין די פריה־מאָרגענס און אין די אוועגט־שעה'ן, א קליינע היל־צערנע שאָלע, א שווייצערער דאָרף־הייזעל, דאָס קלינגען פון די גלעקלאַך אויף די קיה, וואָס פּאַשען זיך אין די בערג, און די רויטע אלפען־רויזען בונט רויטענדיג זיך אין קלאָרען וויסען שניי.

די אלע טעג, וואָס זי האָט דאָרט פארבראַכט, האָבען געוועקט אין איהר אזוי פיל אייגנווייגענדיגעס, אזוי פיל רוהיגעס, אז דאָס האָט זי נעמאכט פארגעסען די ניט־גליקליכע היראַט איהרע. וואַסיל, דער מאן איהרער, האָט זיך איהר אויסגעדוכט צו

נעהאַלטען. אונטער דעם איינפלוס פון שלעכטע חברים האָט ער זיך שארף נעענדערט, און דאָס לעבען מיט איהם איז נעוואָרען אונ־ערטרעגליך. ער איז נעוואָרען האַרט און קאַלט צו איהר, און גאַנץ אָפט אין א קריג האָט ער זי נעזידעלט, אָנרופענדיג זי „זשידאָווקא".

זי האָט אונאויסשפרעכליך נעליטען און איהם אלץ דאָך יע־דעם מאָל מוחל נעווען. אזוי האָט דאָס נעדויערט ביז'ן לעצטען קריג, וואָס האָט זיך אָנגעהויבען דורך א נאַרישקייט: וואַסילי מיט איהר פאָטער האָבען נעשפּילט אין קאַרטען. זי האָט זיך נראַד נעפונען אין צווייטען צימער ביים בעט פונ'ם שלאָפענדיגען אינ־נעלע. מיט אמאָל האָט זי דערהערט א שארפען אויסגעשרייי פון איהר מאַן. זי איז אריין צו זיי, די קאַרטען זיינען נעווען צע־וואָרפען איבער דעם דיל און וואַסילי, מיט אן אויסגעקרימטען פנים, האָט נעשריען אויף'ן אלטען, וועלכער האָט פאר אויפרעגונג נישט נעקאָנט קיין וואָרט ארויסרעדען.

— מיר קענען אייערע קונצען. אין אלץ מוזט איהר דרע־הען — שאַכער־מאַכער. פארוואָס האָט איהר אריינגעקוקט אין מיינע קאַרטען?

— נו, נו, וואַסילי. דו ביזט ווי פון זינען אראָפּ, — האָט איהם וועראַ נעפרובט בארוהיגען. — וואָס איז מיט דיר, עס איז דאָך אזוי ווי צווישען קינדער.

נאָר ער האָט זיך נעקאָכט, באַוואָרפען מיט אומזיסטע בא־שולדיגונגען דעם אלטען און צום סוף, א זאָג טוענדיג אז ער וועט שוין מעהר אין דעם הויז זיך נישט אומקאָהרען, האָט ער א האַק נעטאָן מיט דער טיר און איז אוועק.

אויף מאָרגען איז וועראַ, א פארמאַטערטע, אוועקגעפאָהרען צו איהר פריינדין אין די בערג, און איצט, שוין לאַנג איהם מוחל זייענדיג, האָט זי באשלאָסען נעהן איהם רופען צוריק אהיים.

זי האָט נעלעגט דאָס איינגעל שלאָפען און פארפאַלגט פון א זינלאָזער אונרוה איז זי אוועק איהם זוכען. די נאַסע שוואַרצע נאכט האָט זיך איינגעזויגען אין איהר און געמאַכט איהר פיהלען נאָך וועהטאָנדיגער די עלענדקייט.

אריבערגעהענדיג די אייזערנע בריק, האָט זי זיך אָפּגעשטעלט ביי די פאַרנטשעס און זיך פארקוקט, ווי עס לויפען אין דער

געהמענדיג איהם, האָט זיך איהר אויסגערוכט, אז ער האָט א העשע געטאָן און זיינע הענט ציטערען. דערנאָך האָט זי לאַנג נעצערטעלט איהר אינגעלע, וואָס האָט זיך איהר אויפ'ן האלז אָנגעהאנגען.

— וואסילי אָיז דאָ נעווען? — האָט זי נעפרעגט ביים פאָטער, און נענומען ארומקוקען זיך אין דער שטוב, ווי זי וואָלט איצט דאָס ערשטע מאָל דאָ געווען.

— איך האָב איהם ניט געזעהן זינט דיין אָפּפאָהר, — האָט דערשלאָגען געענטפערט דער פאָטער.

ווערא איז בלאַס געוואָרען און שטיל געזאָגט:

— איך האָב דאָס געוואוסט, איך האָב דאָס געוואוסט.

זי איז נאָכדעם מיט איהר אינגעלע אריין אין איהר צימער און דערפיהלט מיט אמאל א פיזישע דערשלאָגענקייט. זיך צו־נעזעצט ביים פענסטער, הינטער וועלכען עס האָט זיך געשווארצט א הערבסטיגע טויטע נאכט.

— מאמע, וואָס ביזטו אזוי אומעטיג? — האָט דער אינגעל נעפרעגט און זיך אראָפּגעלאָזט צו איהרע פיס, קוקענדיג אויף איהר מיט שרעק אין זיינע גרויסע, שווארצע אויגען.

און זי, ווערא מאיסעיעוונא, איז געזעסען, ווי א צום טויט פאר'משפט'ע מיט א בלאסקייט אויף איהר שהנעם פנים, און כסדר נעביסען זיך די ליפען אויפציטערענדיג צייטענווייז מיט אַיהר שלאָנקען קערפער ווי אין א פיבער.

דער פאָטער איז צו איהר אריין.

וועלענדיג איהם ווייזען, אז זי איז רוהיג, האָט זי נענומען איהם דערצעהלען ווי גוט זי האָט פארבראכט די צייט אין די בערג.

דער אלטער האָט גאָרנישט געענטפערט און איז ווידער ארויס.

ווערא האָט ווידער זיך פארטראכט וועגען וואסילי'ן. דערמאָנט די ערשטע יאָהרען פון איהר צוזאמענלעבען מיט איהם. וויפיל גוטסקייט איז נעווען אין איהם. ער איז שטענדיג נעווען פול מיט ליבע צו די אונטערדריקטע, אלעמען נערופען צום קאמף נע־גען דאָס שלעכטס. מיט זיינע רעדעס אויף די אימיגראנטישע פארזאמלונגען פלעגט ער אָנצינדען די צוהערער. נעווען איז ער דאן א וויכטיגער מיטגליד פון דער רעוואלוציאָנערער גרופע. ווי ליב האָט זי איהם דאן געהאט, נאָר דאָס גליק האָט זיך לאַנג ניט

צוגעריהרט זיך מיט די ליפּען צו זיין קעפּעל, ער זאָל ניט אויפּ-וואכען און דערנאָך האָט זי זיך געזעצט שרייבען א בריף צו וואַ-סילי'ן. אין דעם בריף האָט זי איהם דערצעהלט נאָך אלץ וועגען איהר ליבע צו איהם, וועגען רחמנות, וואָס מענשען דארפען פיהלען אייגער צום אַנדערען און וועגען דעם, אז זי איז א גרויסע זינ-דיגערין מיט דעם שרעקליכען שריט, וואָס זי האָט איצט אונ-טערגענומען טאָן.

שפּעט ביינאכט האָט זי אָנגעהויבען פלוצלונג וועקען איהר קליינעם איינגעלע. זי האָט איהם אָנגעטאָן. ארויסגעפיהרט איהם אין קאָרידאָר און נעמומען מיט איהם ארויפּגעהן מיט די שטיגען צום העכסטען שטאָק. דאָס איינגעלע איז פלוצלונג שטעהן געבליי-בען ,ארומגעכאפט די מוטער און זיך צוואוויינט.

א טויבער קלאָפּ פון א פאלענדער שווערער משא האָט ערגעץ אין דער נאכט א פאל געטאָן און גלייכצייטיג האָט זיך דערהערט א שארפער אויסגעשרייי פון א קינד. און אז די שכנים זיינען ארויס אין גאס, האָבען זיי געפונען וואַרא'ן א טויטע אויף דער ערד און דאָס אינגעלע א פארטשעפּעטען אויפ'ן בוים ווייגענדיג.

די זעלבסמערדערין איז אריינגעטראָגען געוואָרען אין הויז.

ווען וואסיל איז געקומען און דערזעהן די ליכט, וואָס האָבען געברענט ביי וואַרא'ס קאָפּ, האָט ער גענומען אויף זיך רייסען די קליידער, יאָמערענדיג:

— א! וואָס האָב איך אָפּגעטאָן! וואָס האָב איך אָפּגעטאָן! אָפּגעטאָן!

LIBRARY AND READING ROOM OF THE
Jewish National Workers' Alliance

וויטקייט ארײן מוטנע רוישינע כוואליעס. מיט אונאויסשפרעכ־
ליכע כחות האָט איהר א ציה געטאָן אונטען אראָפּ. נאָר זי
האָט זיך פון וואָס א רים געטאָן און אוועק וויטער.

זי איז געווען ביי איניגע פון זיינע חברים און צום סוף
געפונען איהם אין קאפע, וואו געוועהנליך די פּאָליטישע אימיגראַנ־
טען און סטודענטען שפּילען אין קאָרטען.

דערזעהענדיג זי, זיינען זיינע אויגען בייז געוואָרען. און
איינהאַלטענדיג האָט ער געפרעגט:

— פארוואָס ביזטו געקומען אהער?

— וואסילי, — האָט וועראַ אנגעהויבען, שלינגענדיג די טרע־
רען, — קום אהיים, כ'בין נאָר וואָס געקומען פון דאָרף און עס
האָט זיך אזוי געוואָלט דיר זעהן. פארוואָס ביזטו נישט געקומען
וען איך האָב דיר גערופען אין די בערג? ווי גוט דאָרט איז
געווען. נו, קום, ליבער אהיים, קום, איך בין אזוי אויסגעמאַטערט,
ביי מיר זיינען באַלד די עקזאמענס, און דו ווייסט דאָך, אז איך
דאַרף זיך רוהיג לערנען, אנדערש וועלען מיר זיך קיינמאָל ניט
ארויסרייסען פון אונזער נויט.

— געהערט, געהערט שוין, — האָט איהר איבערגעשלאָגען
וואסילי — ווייס איינמאָל פאר אלע מאָל, אז איך האָב קיינע
עסקים נישט מיט דיינע באשעפטיגונגען און לאָז מיך צורוה.

ער איז צוריק געגאנגען צום קאָרטען־טישעל.

א פּאָר מינוט איז וועראַ געבליבען א פּאָרשטייענדערטע אויף
איהר אָרט, קוקענדיג מיט גרויסע אָפּענע אויגען ארום. דערנאָך
איז זי ווי א שאטען שטיל ארויס פון קאפע.

אויפ'ן גאס, אונטער'ן גלעזערנעם דאך פון קאפע, האָט זי זיך
צוגעוועצט צו א טישעל און שטאַרק צוגעדריקט מיט די הענט די
שלייפען, וואָס האָבען איהר ביז וועהטאָג געקלאפט אין קאָפּ. דער
קעלנער איז צוגעקומען פרעגען וואָס זי וויל.

זי האָט זיך מעכאניש אויפגעשטעלט און אוועק מיט דער גאס.
דער ווינט האָט זיך א יאָג געטאָן נאָך איהר, וואַרפענדיג אויף איהר
די גאלע טויטע בלעטער און דורכדרינגענדיג מיט קעלט איהר דא־
רינקען קערפער.

וועו זי איז אהיים געקומען, איז דער פּאָטער שוין געשלאָפען.
זי איז שטיל געזעסען בייס בעט פון איהר אינגאלע און לייכט

דער פון צוויי חדרים האָבען פארפיהרט צווישען זיך א מלחמה, פארוואַרפענדיג איינע די צווייטע מיט שניי־קויגלען; זיי האָבען היציג נעקעמפט צווישען זיך און הילכיג געשריען פון פארגעניגען. שמואל'ן האָט דאָס מיט אמאל דערעסען און ער איז א מידער, אן אומעטיגער אוועק צום זיידען. דער אלטער האָט איהם אוועק־גיעזעצט נעבען זיך, נעעפענט דעם תנך און האָט מיט א־הם אָנגע־הויבען צו לערנען יענע וואונדערליכע געשיכטע, וועגען חנה'ן דעם נביא'ס מוטער און דעם אלטען כהן אלי. דאָס איינגאל האָט נעלערנט מיט גרויס חשק און געשמאק, זינגענדיג פסוק נאָך פסוק.

אזוי ליב און צערטליך האָט איהם אויסגעזעהן דער יונגער נביא אין דעם לאנגען אויבער־מאנטל, וואָס די מוטער פלעגט איהם ברענגען פון יאָהר צו יאָהר...

און אין אָוועגט זיינען דער זיידע מיט'ן אייניקעל אוועק אין בית המדרש. און אין גאָט'ס הויז האָט זיך שוין דער עולם צו־גויפגעקליבען, שטעהענדיג אין רעלאָך ארום דעם וואַרימען אויוון, שמועסענדיג וועגען די אומרוהיגע טעג, ווען די יונגע האָבען אויפגעהערט צו אכטען די אלטע, און זיינען אויפגעשטאנען געגען גאָט.

אין די גרויסע קיילעבריגע פענסטער האָט זיך געצונדען דער רויטער, שטאָל־קאלטער זון־אונטערגאנג. דער אלט־פרענקישער קופערנער הענג־לייכטער איבער'ן בימה האָט געברענט אין דעם גאָלד פון אונטערגאנג; און אין ווינקעל, אין דער הויך איבער'ן אויוון, זיינען די דינע שפין־ווענבם באפארבט געוואָרען אין פור־פור, ווי זיידענע געפאָלירטע פערים.

דאָס איינגאל פארקלייבט זיך אין ווינקעל ביים ארון קודש. דאָרטען הערשט שטענדיג א געהיימניספולע טונקעלקייט און ווען מען פארמאכט די אויגען, פיהלט זיך א פאָכען פון אטלאסענעם ווייסען פליגעל פון א צויבערליכען, אומזיכטבארען פויגעל און א הייליגקייט דרינגט אריין אין נשמה און דאן איז ניט אזוי אימה'דיג דער חושך פון די נעכט, ווען די זאָוערוכע יאָמערט.

נאָך מעריב געהט דאָס איינגאל אריין אין חדר שני, וואו

די שכינה

(א שטימונג)

און דאָס איינגעלע שמואל איז געווען א יתום און האָט געלעבט ביים זיידען. דער זיידע איז געווען א גרויער, שוין אייגנעבויגענער איד, שטענדיג אין א יארמעלקע, און אין א לאנגער שווארצער זשופיצע. אין זיין פינגור און אין זיינע באנעהמונגען איז געווען עפעס שטרענגעס. ער איז געווען זעהר פרום און איז געווען גליקליך מיט דעם, וואָס ער באלאנגט צו דעם פון גאָט־אויסדערוועהלטען פאָלק. אויף די אידישע צרות און באליידיגונגען האָט ער געקוקט ווי אויף א זאך וואָס עס מוז פאָרקומען, ווי אויף עפעס, וואָס איז אין הימעל אָנגעצייכענט געוואָרען, און אויף די באליידיגונגען פון די הויכע און שטארקע פלעגט ער קוקען ווי אן אלטער אריסטאָקראט קוקט אויף די מעשים פון א קנעכט,וועלכער איז עולה לגדולה געוואָרען. און דאָס איינגעלע שמואל האָט ליב געהאט דעם זיידען, און פעלגט גערן געהן מיט איהם אין בית המדרש, וועלכער איז געווען פאר איהם פול מיט וואונדערליכע סודות. אין דער היים און צווישען קינדער פלעגט איהם זיין אומעטיג... אלע שפילעריין און פארווייזונגען פלעגען איהם שנעל דערעסען. דער אלטער פלעגט אָפטמאָל קוקען אויף זיינע פארטראכטע טרויעריגע אויגען, וואָס האָבען נעהאט אין זיך דעם סומנעם פחד פון די קומענדיגע ליידען, און מיט א באהאלטענער פרייד פלעגט ער טראכטען: —

דער טרויער פון דער שכינה איז אין זיינע אויגען! ער וועט ווין א גדול בישראל.

עס איז געווען א ווינטער־טאָג. אין דער פריה איז אויסגעפאלען א שניי, וואָס האָט איינגעהילט דאָס שטעטעל. די קינ־

דער אלטער הויבט לאנגזאם אויף דעם קאפ.

— ניין, מיין קינד.

און דאס אינגעל בלייבט ווייטער האלב פאר'חלום'ט.

נעהענדיג צוריק אהיים, קוקט אויף זיי די לבנה פון ריינעם הימעל, און אזוי שטיל און ווייס איז אלץ ארום. פון די הייזלאך ציהען זיך אויפ'ן וועג בריידע רוהינע שאטענס...

עם שלאָפען די ישיבה־בחורים. דאָרטען איז היים. דאָס קליין טונקעל פענסטערעל איז פארשטעקט מיט א ברודיגען קישען. ביי די זייטען שטהען לאנגע דעמבענע בענק, א בריייטער צוקריצטער טיש, וועלכער איז פארקאפעט מיט וואקס פון די אָנגעברענטע ליכט, און אויף איהם ליגט אן אלטע צושויבערטע נמרא. דאָס אלץ איז אזוי ליב און טייער דעם אינגעל. דאָ, אין יענעםווינקעל, וואו עס זיצט איצט א יונגער בחור און וואַרעמט זיך ביים אויוועז, האָט ער אָפטמאל געהערט וואונדערליכע מעשיות. דאָ האָט זיך אין זיין קינדיש האַרץ אָנגעצונדען דער פייער פון גלויבען, וועלכער האָט איינגעהילט זיין נשמה אין מיסטישע און קרענקליכע איבערלעבונגען. דאָס אינגעל האָט זיך שטילערהייט אוועקגעשטעלט אהינטער דעם בחור, קוקענדיג אויפ'ן פייער. אין די פלאמען האָט זיך איהם געדוכט, שפרינגען אום קארליקעס, קליינקע, מיט איינגעשרומפענע פנים'לאך און רויטע בערד. האלטענדיג זיך פאר די הענט, דרעהען זיי זיך אין א קאראהאד און לאכען מיט א רויטען גע'עכטער, געשיקט הויבענדיג די פיסלאך.

נאָר אָט זיינע זיך אלע צונאנגען, בלויז דער זיידע איז נאָך געגבליבען. ער נעהמט ארויס א ספר, צינדט אן א ליכט און זעצט זיך אוועק ביים טיש. ער קוקט אריין אין ספר שווייגענדיגערהייט, נאָר פון צייט צו צייט הערען זיך זיינע שווערע זיפצען, און זיין נרויער קאָפ לאָזט זיך אלץ נידעריגער אראָפ איבער'ן אלטען ספר.

שמואל'ן וועט אומעטיג און ער פארקלייבט זיך אין ווינקעל צום ארון קודש. איהם ווילט זיך פיהלען דאָס פאָכען פון די אטלעסנע וויסע פליגעל פון דעם אומבאוואוסטען פויגעל, און פיהלען אין זיך דעם רוח הקודש. באלד דערפיהלט ער דאָס, און אזא טיפע פרייד נעהמט איהם דורך. דאָס איז גאָט, — טראכט דאָס אינגעל. ער שוועבט איבער מיר, און איך וועל ווערען זיין אויסדערוועלטער. מען דארף לאנג, לאנג תפלה טאָן... פלוצלונג וויזט זיך איהם אוים, אז עמיצער רופט איהם: שמואל, שמואל! ער עפענט אויף די אויגען און קוקט זיך ארום. עס איז שטיל, בלויז דער אלטער גיט א זיפץ, און די ליכט קנאקט.

— זיידע, האָסט מיך נערופען? — פרעגט דאָס אינגעל.

שטעהענדיגען מוטנעם וואסער, ארום וועלכען עס האָט זיך אויפגע־הויבען א גלאטע, הויכע, שטייגערנע וואגע.

איך האָב לאנג געטראכט, וואָס צו טאָן. ווייטער נעהן האָב איך קיין כח ניט געהאט, און איך האָב באשלאָסען אריינצוגעהן אין טורמע און בעטען, מען זאָל מיך ארעסטירען און אָפשיקען מיט'ן עטאפ צוריק צום גרעניץ.

איך האָב אָנגעקלאפט אין טויער. דער וועכטער האָט אויפ־גענעפענט דאָס אויג־פענסטערל, מיך ארומגעקוקט פון קאָפ ביז די פיס, א שמייכל געטאָן און געפרעגט, וואָס איך וויל.

איך האָב איהם ערקלעהרט. ער האָט זיך צולאכט און גע־בעטען אביסל צוואווארטען. אין עטליכע מינוט ארום האָט זיך דער טויער געעפענט און מען האָט מיך אריינגעפיהרט אין א פינ־סטערען קאָרידאָר. ער האָט ווידער באַטראכט מיין אָרימען הילוך מיט'ן שווייצארישען זעקל אויף די פלייצעס און איז ארויס.

איך האָב זיך אויסגעצויגען אויף א באנק און פארמאכט די אויגען, און גלייך איז פון אווינקל פונ'ם פינסטערען קאָרידאָר צו מיר צוגעקראָכען א בלוטיג־רויטע אומגעלומפערטע בריה, זיך ארויפגעדראפעט אויף דער ברוסט מיט איהרע קלעפעדיגע שווערע לאפעס מיט די שפיציג־שארפע נעגעל.

פלוצלונג האָט מיך דער וועכטער אויפגעוועקט און אריינ־געפיהרט אין קאנטאָר. דאָרט האָט א באאמטער לאנג באטראכט מיין פאספאָרט, געפרעגט, צוליב וואָס וואנדער איך ארום איבער איטאליע, און נאָכדעם געהייסען דעם וועכטער מיך פשוט ארויס־וואַרפען צו אלדי שוואַרץ יאָהר...

עס איז שוין געווען שפעט נאָכמיטאג. דאָס וועטער איז גע־ווען כמארנע. עס האָט געבלאָזט א ווינט, און אין הימעל האָבען זיך געזאמעלט מחנות וואָלקענס.

א יונגע, שהנע הענדלערין האָט מיר נענעבען עטליכע אָראנדזשען און א שטיק „פאלענטא". א צווייטע פרוי, א בלומע־ק הענדלערין, מיט גרויסע זילבערנע אוירינגלאך אין די קלייניגקע אויערלאך, האָט מיר געשענקט א ביגטעלע „פאַרגעס מיך ניט", און איך, א דערפרעהטער, בין אוועק ווייטער און ארויס אויפ'ן וועג, וואָס האָט געפיהרט קיין וועגעציע.

ביז פארנאכט האָט דער ווינט געהאלטען אין איין פאנאנדער־

אויפֿן וועג נאָך וועגעציע

אין אייגער פון די אלטע איטאליענישע שטעט, ניט ווייט פון וועגעציע, בין איך פלוצלונג קראנק געוואָרען אויף זומפּען־פיבער, וואָס בושעוועט שטארק אין יענע מקומות. כמעט צוויי שטונדען נאָכאנאנד בין איך אָפּגעלעגען אויפֿן דיל אין עפּעס אן אלטען פארלאָזענעם טראמווייי־וואגאָן, און איך האָב זיך געדרעהט פון ווייטאָג איבער׳ן גאנצען לייב, גערעט פון היץ, ארומגעכאפּט פון א בלוט־דרויטען קאָשמאר.

נאָכדעם בין איך אויפגעשטאנען און זיך אוועקגעשלעפּט אי־בער דער אונעגדליך־לאָנגער און שטיקענדער ארבייטער־גאס, אָנגע־פּיקעוועט מיט בעטלער, קראנקע גאבען־מיידלאך, וואָס האָבען געהאלטען אין איין אָפּשטעלען די פּארבייגעהער.

מיר איז געווען טרויעריג: די פּים האָבען מיר וועה־געטאָן, דער קאָפּ האָט זיך מיר געדרעהט, איך האָב געחלש׳ט א טרונק און אלץ געקלעהרט מיט פּארדרום, וואוהין און נאָך וואָס געה איך אין א פּרעמד לאנד אָהן א גראָשען אין קעשענע.

און אזוי טראכטענדיג בין איך ענדליך דורכגענאנגען די לאנגע שטיקענדע גאס און ארויס אויפֿן גרויסען מארק־פּלאץ. אין סאמע מיטען איז געשטאנען א גרויסע, גרויע, שטיינערנע געביידע, מיט גראָבע גראטעס אויף די פענסטער, מיט פינסטערע טורעמס, פונקט ווי א מיטעל־אלטערליכער שלאָס פון א ריטער.

איך בין דורכגענאנגען דורך דער רוישענדער, פיל־קאָלירענדער מאסע פון די שוואַרץ־אויגיגע פארקויפערינס פון אלערליי גרינסען, פרוכטען און בלומען און זיך אָפּגעשטעלט ניט ווייט פון דעם טויער פון דער געביידע.

דאָס איז געווען אן אלטע טורמע. זי איז געשטאנען, ווי אויף א קליינינקען אינזעל, ארומגערינגעלט מיט א טיפען קאנאל פון

נערדיגער מאן מיט אן ענערגישען, שהנעם פּנים פון אן אמאָליגען העלענער.

מיר זיינען צוגעקומען צו זיין שטיבעל, וואָס איז געשטאנען אין עק שטעטל, אינגאנצען ארומגעפלאָכטען מיט קריכעדיגע פלאנצונגען און רויזען. אין איינעם פון די באלקאָן־פענסטער איז געווען ליכטיג. דער דאקטאָר האָט א שפּיל געטאָן אויף דער מאנדאָלינע און אָנגעפּאנגען זינגען עפּעם א סערענאדע, איינגעהילט אין דעם פּאָספּאָר־שיין פון דער לבנה.

איך בין געשטאנען לעבען איהם מיט'ן זעקעל אויף די פּליצעם און מיט'ן שטעקען אין האנט און, ניט ווילענדיג, צוגעשמיסן כעלט פון אָט־דער ריטערליכער אידיליע.

אויפֿן באלקאן האָט זיך באוויזען א מיידעל אין א וויסען קלייד און, אריבערבויגענדיג זיך איבערן פּארעטש, געזאָגט:

— קום אריין, ליבער! וואָס אזוי שפּעט און ווער איז דאָס מיט דיר?

— דאָס פיהר איך דיר א וואנדערער, — האָט דער דאָקטאָר געענטפערט, און ווייטער באזינגענדיג דעם צויבער פון זיין נעליבטער, האָט ער מיך אריינגעפיהרט אין הויז.

איך בין איבערראשט געוואָרען, וועז א אידיש פאלעמטינער מיידעל, מיינע א גוטע באקאנטע, האָט אונז געפּענט די טיר. דאָס איז געווען די טאָכטער פון א יאפּער בעל־אכסניה, צו וועמען איך פלעג אָפט אריינקומען, בעת איך בין געווען אין יהודה.

זי האָט מיך אויך גלייך דערקענט. זי איז איננאנצען רויט געוואָרען פון דער אומערוואַרטעטער באגעגענישׂ, און אפשר פון גאוה און גליק, וואָס איך זעה זי אין איטאליע, אין דעם הויז פון איהר געליבטען. דער דאָקטאָר האָט זיך דערפרעהט, וועז ער האָט זיך דערוואוסט, אז מיר זיינען באקאנט. מיר האָבען פּארבראכט ארום א שעה צוזאמען און ער איז אריין צו זיך אין צימער און אונז איבערגעלאָזט אויפֿן באלקאָן.

און אָט וואָס זי האָט מיר דערצעהלט:

מיט א יאָהר צוריק האָט זי געוואוינט אין ירושלים און געארבייט אין אן ענגלישען מיסיאָנערישען שפּיטאָל, גרייטענדיג זיך צו ווערען א בארמהערציגע שוועסטער. אמאָל, אין א פריהמאָרגען, האָט זיך דאָרט באוויזען א נייער דאָקטאָר, א יונגער איטאליענער,

יאָנען די כמארעם, נעוויגט די זאנגען אין די פעלדער, און אויפ־
געהויבען וואָלקענס שטויב איבער דעם וועג. און וועז עס איז
טונקעל געוואָרען, האָט מיט אמאָל א גאָם געטאָן א שלאָנס־רעגען.

שפּעט אין אָוועגט בין איך, אינגאנצען א דורכנענעצטער,
אָנגעקומען אין א קליין שטעטל, און געגומען אָנקלאָפּען אין די
פענסטער פון די הייזער, אז מען זאָל אריינלאָזען א וואנדערער,
וועמען דער רעגען האָט פארכאפט אין וועג.

אָבער קיינער האָט ניט געענטפערט. נאָר ביי איין הויז
האָט פון א פענסטער זיך ארויסגערוקט דער קאָפּ פון אן אלטער,
בייזער פרוי, און אָנגעשריען:

— אוועק, אוועק, דו שלעפּער! קיין רוה האָט מען ניט פון
זיי, פארשאָלטענע!

איך בין אוועק ווייטער. ענדליך בין איך צוגעקומען צו א
שענקל, פון וואנען עס האָבען זיך געטראָגען פרעהליכע קולות
און טענער פון גיטארען און מאנדאלינען.

איך בין אריין.

אין א גרויסען צימער מיט פאררויכערטע וועגט און א היל־
צערנער סטעלי זיינען ארום א לאַנגען טיש געזעסען סטודענטען
מיט א יונגען דאָקטאָר און געטרונקען ווין. הינטער'ן צאָהלטישעל
איז געשטאנען א הויך־געוויקסינע, פעטע שענקערין, מיט א זשאד־
נעם רויטען מויל, און שמייכלענדיג געזשמורעט די אויגען, פאר־
צוינענע מיט תאוה.

דער זעהן דעם פרעמדען וואנדערע, האָט די קאָמפּאניע פרעה־
ליך אויסגעשריען און א קלאַפּ געטאָן איבער די סטרונעם פון די
ניטארען און מאנדאלינען, ווי זיי וואָלטען באגעגענט אן אלטען
גוטען ברודער. און וועז זיי האָבעזיך דערוואוסט, אז איך בין
פון רוסלאנד, האָבען זיי געגומען מיך אָנטרינקען מיט ווין איי־
נער פאר דעם אנדערען און זינגען פאר מיר זיסע היימישע איטא־
ליענישע לידער.

וועז מיר זיינען ארוים פון שענקל, איז שוין געווען נאָך
האלבער נאכט. דער הימל האָט זיך געהאט אויסגעלייטערט
און עס האָט געשיינט די לבנה. די קאָמפּאניע איז זיך פאנאנדער־
געגאנגען אין אלע זייטען. מיך האָט דער דאָקטאָר געפיהרט צו
זיך אויף נאכט־לענגר. דאָם איז געווען א שלאנקער, בריים־ביי־

און אין יענער צייט האבען זיך די ווינטרויבען צובליהט אויף די זאמדיגע בערגלאך און די וועכטער האבען אויפגעשלאגען זייערע ראגאזשע־בוידלאך. זי האט געוואוינט אליין. ער פלעגט צו איהר קומען עטליכע מאל אין וואך, רייטענדיג אויף א יונגען אראבישען פערד אין קליידער פון א בעדואין. זי פלעגט אלע מאל איהם ארויסגעהן אנטקעגען און איהם אפווארטען הינטער דער קאלאניע. די נאכט פלעגען זיי פארברענגען צוזאמען אויפ'ן בית־עולם, הינטער די ווינגערטנער. און דאס פערד, צוגעבונדען צו א בוים, איז געשטאנען און געווארט. און פארטאג פלעגט ער צוריק אוועק־פאהרען. נאר פון טאג צו טאג איז איהר לעבען שווערער געווא־רען צוליב די רכילות פון די ארומינע און זי האט זיך אנגעפאנגען בעטען ביי איהם, אז ער זאל זי פון דאנען אוועקפיהרען. און אט איז זי דא.

וועג זי איז פון מיר אוועק, האט שוין די שטילע זומער־נאכט גענומען אויסגעהן. איך האב א קוש געטאן איהר האנט. דערנאך האב איך זיך געלעגט אויפ'ן באלקאן, פאר'שכור'ט פון דעם רויזענארמאט, און לאנג געטראכט וועגען דער ארימער אי־דישער מיידל.

און ער איז געווען זעהר נוט צו איהר און האָט אלץ נעשמייכעלט, צוקוקענדיג ווי זי, אין א ווייסען לאנגען פארטוך, שלייכט שטיל איבער דעם שפיטאָל און באדינט די קראנקע.

איינמאָל, וועו זיי זיינען געבליבען אליין אין קאָרידאָר, האָט ער איהר שטארק א דריק געטאָן די האנט און געזאָגט:

— איהר געפעלט מיר א סך בעסער, ווי די מיידלאך פון מיין אייגענעם לאנד, און ווי די שלאנקע פעלאשקעס, וועלכע מען רופט טעכטער פון גאָט...

זי האָט אויפגעציטערט. קיין איין בחור האָט נאָך מיט איהר אזוי ניט גערעט. זי האָט גאָרניט געענטפערט, נאָר איז געשטאנען פאר איהם, שיינענדיג פון גליק.

אָט־אזוי האָט זיך עס אָנגעפאנגען.

און אויף מאָרגען זיינען זיי אין אָוועגט צוזאמען ארויס פון שפיטאָל און לאנג ארומגענאנגען איבער די שמאָלע, פינסטערע געסלאך פון אלט־שטאָט, וואו די אראבער פארקויפען אלערליי בשמים, נעווירצען און שמעקעדיגע בלעטער. ער האָט געזאָגט, אז איהם געפעלען זעהר די מזרח־לענדער, און אז שוין לאנג האָט איהם אהער געצויגען, אין אָט דעם לאנד פון די גרויסע נביאים.

וועו עס איז טונקעל געווארען, זיינען זיי ארויס צו כּגדל־דור און ער האָט שטיל פארגעלעגט ארייגצוגעהען מיט איהם אין זיין הויז. זי האָט זיך אויף א רגע אפגעשטעלט און פארקלעהרט, און ער האָט זי אָנגענומען פאר א האנט און אוועקגעפיהרט ווייטער. זי האָט זיך פלוצלונג דערפיהלט מיד און איז איהם נאָכגענאנגען, ווי אין א נעבעל. נאָכדעם איז אלץ געווען ווי אין חלום. אין קליינינקען צימער, שעהן צוגעקליבען אינ'ם מזרח־סטיל, האָבען געברענט רויטינקע אויל־לעמפלאך, פארגיסענדיג אלץ מיט א שטילען צויבערליכט. זי איז האלב ליגענדיג געזעסען אויף א וויייכער סאָפע, און ער איז פאר איהר געשטאנען אויף די קני, געקושט איהרע הענט און אלץ געריעט, גערעט... ארומגעוועבט זי מיט א נעץ פון הארציגע ווערטער. און אזוי האָט זיך דאָס יערען אָוועגט ווידערהאָלט. נאָכדעם האָבען זיך דערפון דערוואוסט אלע קרובים און באקאנטע און האָבען זי אָנגעפאנגען צו פארפאָלגען, ווייל זי איז זיך צוזאמענגעקומען מיט א מאן פון א פרעמדען פאָלק. זי איז קראנק געווארען און איז אוועקגעפאָהרען אין א קאָלאָניע.

טעג. קיין נעלט האָב איך ניט געהאט, און אויפ'ן צווייטען טאָג איז נעקומען דער שווערער אומרוהיגער הונגער. די ערשטע נאכט בין איך איבערגעשלאָפען אין א קלייניעם גאָרטען, אויפ א באנק, לעבען דער סטאטוע פון גאריבאלדי. אין דער פריה בין איך אוועק זוכען ברויט און צוגעקומען צו אן אלטען איטאליענישען מאָנאסטיר, וואו די מאָנאָכען פלעגען אויסטיילען זופ צו די אָרימע.

דאָס איז געווען א גרויסע, כמורנע געביידע, מיט קליינע פענסטערלאך מיט נראטעס, וואָס האָבען דערמאָנט אָן אן אלטען שלאָס. ביי דעם אָפענעם אייזערנעם טויער, האָבען זיך געשטופט אָרימעלייט, קאליקעס, מיאוס'ע, קרעציגע, אלטען פרויען. צוויישען זיי איז געשטאַנען א יונגער מאָנאך מיט פאנאטישע אויגען, אָנגעטאָן אין א לאנגען, טונקעל־ברוינעם מאנטעל, ארומגענארטעלט מיט א שטריק און מיט סאנדאלען אויפ די באָרוויסע פים. ער האָט עפעם דערצעהלט צו די אָרימעלייט וועגען די לעצטע מינוטען פון געקרייציגטען גאָט, און זיי האָבען אלע ווייניג געוואָרפען זשעדנע, הונגעריגע בליקען אויפ דער אָפענער טיר פון מאָנאסטיר, פון וואָנען עס האָבען זיך געזוכן די מיט זופ־נעגרייטע טישען.

איך האָב זיך אריינגעקוקט צווישען די אָרימעלייט, און ווי אין א תפילה אראָפגעבויגען דעם קאָפ, הערענדיג דעם מאָנאכ'ס רעדע. אין א פאָר מינוט שפעטער, אז איך האָב אויפגעהויבען דעם קאָפ, האָב איך דערזעהן לעבען מיר א יונגען בחור. ער איז געווען זעהר דאר, בלאָס, און אויפ זיין אומעטיגען פנים האָט געשוועבט א שטילער שמייכעל. ער האָט באמערקט מיין בליק, און אָנגעהויבען מיך צו באטראכטען.

א ביסעל שפעטער, וועו דער מאָנאך האָט געענדיגט זיין דרשה, האָבען מיר זיך א לאָז געטאָן אין מאָנאסטיר.

ביים טיש האָב איך זיך מיט איהם צוגערעט און ער האָט זיך דערוואוסט, אז איך קום פון רוסלאנד, האָט ער זיך זעהר דערפרעהט און גענומען פעסט דריקען מיין האנד איבער'חזר'נדיג: מאדאנא, מאדאנא.

דאָס איז געווען א נאָרווענישער דיכטער, וועלכער האָט שוין עטליכע יאָהר געלעבט אין איטאליע.

מיר זיינען ארויס פון מאָנאסטיר. ער האָט געפרעגט:

— וואוהין געהט איהר?

טאַמאַרא

איינמאָל אין אָנהויב זומער, האָט מיך א ציה געטאָן צו וואנדערען, און איך בין אוועק צופוס איבער איטאליע.

איך בין פארבייגענאנגען דעם וואונדערבארען ברעג פון'ם בלויען זשענעוואר „„אזורא". איך בין דורך דעם בליהענדען רהיין־טאל, וועלכער איז צוזאמענגעדריקט ארום און ארום פון הויכע בערג. איך בין אריבער דעם סימפּלאן־באַרג. און ענדליך האָב איך זיך דערוועהן אין לאַנד פון ליבע, חלומות און שווערע מענשליכע ליידען.

טעג און נעכט בין איך נעגאנגען איבער ברייטע וועגען. פון ביידע זייטען האָבען זיך געצוינגען גאָלדענע רייז־פעלדער, און דאָ און דאָרט האָבען זיך בעזעהן אָרימע דערפלאַך.

דאָרטען זיינען די מענשען געווען גוט. זיי האָבען מיר נעגעבען ברויט און וויין. און אזוי ווי א נאָהענטען דערצעהלט דעם וואנדערער פון זייערע זאָרגען און צרות. און אָפט, מיט'ן מאָרגענשטערען אוועקגעהענדיג וועג, פלעג איך דורכלאָזען אין פעלד־קאָמפאניעס פויערטעס אָנגעטאָן אין לייוועטענע פארבינג קליידלאַך, יונגע, נעזונטע און באַרוויסע. לאַכענדיג האָבען זיי נעפאָכעט צו מיר מיט די קורצע שניט־מעסער און פארלירענדיג זיך אין פארטאָגיגען מילכיגען נעבעל זיינען זיי אלץ ווייטער אוועקנאנגען אקעגען דעם אָנקומענדיגען טאָג.

און אזוי בין איך געגאנגען, אייניאפענדיג אין זיך דעם ריח פון שמעקענדיג בלומען, זאנגען און זאנפטיגע גראָזען. אָן אָפּ־געברענטער פון די הייסע זון־שטראלען און א געלאסטשעטער פון די פרייע ווינטען.

און אָט האָב איך זיך דערוועהן אין דער ערשטער גרויסער שטאָט, וועלכע לינט בייס ברעג פון ים.

איך האָב נעוואָלט אָנקוקען די קונסט־גאלערעען, די אלטע מוזעאומס און באשלאָסען זיך אָפּצושטעלען דאָרטען אויף עטליכע

און ער האָט מיר אָנגעהויבען דערצעהלען זיין אומעטינע געשיכטע.

איינמאָל האָט איהם זיינער א חבר, אַן איטאַליענישער זשורנאַליסט, איינגעלאדען אויף א באל, צוזאָגענדיג איהם צו באקענען מיט א רוסישער מיידל טאמארא, וועגען וועלכער מען האָט גערעדט, אז איבער איר האָט זיך שוין ניט איינער געשאָסען.

— נאָר זעה זיי פאַרזיכטיג, — האָט איהם לאַכענדיג געזאָגט דער חבר.

זיי זיינען אריין אין א גרויסען, העל־באַלויכטענעם זאל, עם האָט געשפּילט א וואונדערבארער אָרקעסטער. די ריחות פון פאר'שיכר'טע, צערטע פּארפיומען, האָבען זיך כוואַליעסווייז געטראָגען אין דער לופט, אָנפילענדיג דאָס האַרץ מיט סמוטנע, זיסע האָפנונגען. שעהנע, שווארץ־חנ'עוריגע איטאַליענישע פרויען מיט אנטבלויזטע אקסלען, האָבען זיך געדרעהט אין טאַנץ.

— וואו איז זי? — האָט ער געפרעגט זיין פרייַנד.

דער זשורנאַליסט האָט איהם געזומען ביי דער האַנט און צווישקנעפיהרט אין א וויטען וויגקל פון זאל. דאָרט, איינגעטונקט אין רויזען, לילייען, נארציסען, און געאָרגינען, איז זי געזעסען. זיין פרייַנד האָט איהם פאַרגעשטעלט. ער האָט גענומען א בלומל און האָט איהר דערלאַנגט א גאַלדענע מטבע. זי האָט פארקויפט די בלומען פאר אָרימע. זי האָט א שמייכעל געטאָן, און איהם א גלעט געטאָן מיט א ליבען בליק. דערנאָך געזאָגט:

— ביי אונז אין רוסלאנד האָט מען זעהר ליב די נאַרוועגישע דיכטער. איהר וועט מיר געבען אייערע לידער.

ער האָט זיך פארנייגט און איז צוועק.

זי איז איהם ניט געפעלען געוואָרען.

— קיין אויסערגעוועהנליכעס איז אין איהר ניטאָ — האָט ער געזאָגט זיין פריַינד, און האָט איינגעלאדען צום טאַנצען א מיידל מיט א קערפער פון וועגערען און מיט א פּנים באַוועהט מיט טרויער און שעהנהייט.

נאָר א ביסל שפעטער איז ער ווידער געשטאַנען ביים טישל מיט די בלומען און טאמארא האָט געפרעגט דעם דיכטער וועגען זיין אָפּטערלאנד. דערנאָך האָט זי איהם געזומען פאר'ן האַנט

— נאָך וועגעציע.

און אזוי ווי א קינד האָט ער מיך געגומען בעטען, איך זאָל איהם נעמען מיט זיך. איהם איז אלץ איינס וואוהין צו גיהן. ער איז גרייט צו וואנדערען דאָם גאנצע לעבען.

איך האָב פארשטאנען, אז דער יונגער דיכטער טראָגט אין האַרצען א גרויסען טרויער, און איך האָב גערן איינגעוויליגט איהם מיטצונעמען.

מיר זיינען אזוי געפאלען געוואָרען זיינע בלויע אויגען, שטיל און פארטראכטע, ווי צוויי קליינע שלאָפענדע טייכעלאך אין די בערג.

ביי איהם האָט זיך געפונען א פעקעל מיט נוטע קלייַדער. ער האָט זיי פארזעצט, און מיר האָבען פארבראכט א גאנצען טאָג און ביינאכט אין די שיינקען, וואו די טעכטער פון איטאליע האָבען געזונגען זיסע לידער, און עם האָבען געקלונגען די ציטער־דיגע טענער פון מאנדאָלינען. און אויף מאָרגען האָבען מיר פאר־לאָזען די שטאָט, און ארויס אויף דעם וועג, וואָס האָט געפיהרט סיין וועגעציע.

מיין באגלייטער האָט געשווייגען און איז געווען אומעטיג. איך האָב ניט גערעט צו איהם, און מיר זיינען פאמעלאך געגאנגען אָנהאלטענדיג די שפיצען פון א שטעקען, מיר זאָלען ניט אָפ־שטעהען איינער פון צווייטען.

ווי נאָר די זון האָט זיך ארונטערגעלאָזט אין מערב זייט, און אויף די פעלדער האָבען זיך אוועקגעלעגט די פארנאכטיגע שאָטענס, האָב איך באמערקט, אז מיין באגלייטער ווערט זעהר אומרוהיג. מיר האָבען זיך אוועקגעלעגט אָפרוהען אונטער א ברייטען בוים, וואו עס קרייַכיגען זיך צוויי וועגען. אקעגען אונז אין א שטיינערנעם וועגטעל איז געווען אריינגעשטעלט אן אלטע איקאָנע, פאר וועלכע די פארבייגעהער פלעגען זיך אָפשטעלען און שעפטשען א תפילה.

מיר זיינען לאנג געלעגען שווייגענדיג. מיט אמאל האָט ער מיך געפרעגט:

— זאָגט, מיר, זיינען אלע פרויען אין אייער לאנד אזעלכע געהיימניספולע, ווי מיין געליבטע איז געווען?

מיט רובינען אויף גרויסע שטיקער אייז. זיי האָבען זיך ארונ־טערגעלאָזט אין שטילע, בליהענדע טאָלען, וואו עס וואוינען פיל פארבינע שמעטערלינגען, און די ביהנען זשומען אויף די בלומען. זיי האָבען באזוכט די גרעסטע מוזעאומס, געזהן קונסט־ווערק פון באריהמטע קינסטלער, געהערט וואונדערבארע זינגער, געזהן טענצערינס, וועלכע זיינען געווען גרינגער פון ווינט, און אלץ נאָר, וואָס איהר הערץ האָט געגלוסט, האָט ער איהר געגעבען.

דערנאָך האָבען זיי זיך אומגעקערט אהיים. טאמארא האָט זיך ווידער פארבענקט און געזומען געהן אין יענע קוואַרטאלען, וואו עס האָבען געוואוינט די אָרימע אידען. און איינמאל איז זי אוועק און מעהר האָט זי זיך שוין ניט אומגעקעהרט.

פילע טעג האָט ער זי געזוכט אין די גאסען, און אָט איז שוין דריי מאָנאטען, און זי איז נאָך אלץ ניטאָ. און ער וויס ניט, וואוהין עס איז אוועק די מאָדנע, געהיימניספולע פרוי.

* * *

ביינאכט אויפכאענדיג זיך, האָב איך מיט אמאל דערהערט, ווי מיין באלייטער וויינט פון שלאָף.

מיר זיינען ניט לאנג געגאנגען צוזאמען. די פיס האָבען איהם געזומען וועהט טאָן. און אויף די פיאטעס האָבען זיך אָנגע־בלאָזען מאזאלעס. ער האָט געמוזט נעמען די באהן און אומקעה־רען זיך אין שטאָט.

מיר האָבען זיך פרייגדליך געזעגענט און איך בין אוועק וויטער מיט'ן וועג, וואָס האָט געפיהרט נאָך וועגעציע, אייגזא־פענדיג אין זיך דעם ריח פון שמעקעדיגע בלומען, זאנגען, און זאנפטיגע גראָזען. אן אָפגעברענטער פון די הייסע זון־שטראה־לען און א גלאסטשעטער פון די פרייע ווינטען.

אין זיינע בלויע אויגען האבען זיך אנגעצונדען פייערלאך און ער האט שוין ניט געקאנט אוועקגעהן פון איהר. ער האט געבעטען ביי איהר, זי זאל איהם ערלויבען אפצופיהרען זי אהיים. אין אויטאמאביל איז זי געזעסען א שווייגענדע, און פון איהר שלאנקער פיגור האט געוועהט א פאר'כשופ'טע תאוה. אויף מארגען האט ער איהר געבראכט זיינע לידער. זי איז נעוועז גוט צו איהם, און איהם ערלויבט צו קושען די שפיצען פון איהרע ווייסע פינגער. ער האט אנגעהויבען קומען צו איהר אלע טאג. אין זיינע בלויע אויגען האבען זאך אנגעצונדען פייערלאך פון לידענשאפט. און די ליפען פון דיכטער האבען געשעפטשעט ליבעס־ווערטער, און זיי האבען געבעטען צערטליכקייט. און אייני־מאל האט זיך איהר הארץ געעפענט פאר איהם, און זי האט איהם אוועקגעפיהרט אין א ווייטער שטאט, וואו זיי האבען זיך באזעצט, ווייט פון מענשען ביים ברעג ים, און די אלע טעג זיינען געוועזען ווי ליכטיגע חלומות פון קינדער־יאהרען.

דערנאך איז געקומען דער הערבסט. טאמארא האט זיך מיט אמאל פארבענקט, און אלע טאג האט זי געזומען אוועקגעהן פון הויז. ער האט ניט געוואוסט וואוהין. די ערשטע צייט האט ער ניט געפרעגט, נאר שפעטער האט ער איהר אנגעהויבען נאכ־געהן ווי א שאטען. און ער פלעגט זעהן, אז זי געהט אוועק אין די ענגע, שמאלע געסלאך פון דעם ארימען אידישען קווארטאל. דארטען פלעגט זי שטיל ארומגעהן, אריינקוקען אין די פענסטער פון די ארימע הייזער. און אין די אוועטען פלעגט זי זיצען ביים פענסטער זינגען לאנגע, מאנאטאנע לידער און קוקען אין דער פינסטערניש פון דער נאכט. און ער האט ניט געוואוסט, מיט וואס צו פארטרייבען איהר בענקשאפט. ער פלעגט זיך זעצען ביי איהרע פיס, דערצעהלען איהר מעשה'לאך פון זיין פאטערלאנד, געזונגען וועגען מאטראסען, וואס בלאנדזשען ארום איבער די רוישענדע כוואליעס. וועגען קאלטע, בייזע ווינטען, וואס בלאזען אויף די ימים. זי פלעגט איהם לאסטשען. נאר גאר ניט וועגען זיך און איהר טרויער. ער האט געקראגען א סך געלד, און זיי האבען זיך אוועקגעלאזט רייזען איבער דער וועלט. זיי זיינען דורכגעפאהרען א סך שהנע לענדער. זיי האבען זיך אויפגע־הויבען אויף די הויכע פארשנייטע בערג, וואו די זון בלישטשעט

לעך אויף אירע פולע, אפּגעברענט באקאן. אויך דאס קינד האט געלאכט, געפּאכט מיט'ן הענטעל און גערייסן זיך צו מיר. דערנאך האט א שיכור'ער ארבייטער, וואס איז געגאנגען איבער'ן וועג און דערצעהלט זיך אליין, אז זיין פאטער איז געווען א העלדישער גאריבאלדיץ, מיך אוועקגעשלעפט אין א שענק און מכבד געווען מיט ווײן. און וואן איך בין פון דארט ארוים, איז א גרויסער האריגער הונט לאנג געגאנגען נאך מיר, געלעקט מיינע הענט און געהאווקעט און געשפּרונגען פאר פרייד.

אין יענעם מאג בין איך געגאנגען באזונדערס נרינג און געמאכט פיל מייל. מיט'ן אנקום פון בין־השמשות האב איך באמערקט, אז כ'בין שוין לאנג ארום פון וועג און פארקראכען אין א גאנץ מיר אומבאקאנטע בערגיגע געגענד. איך האב זיך ארומנעקוקט און דערזעהן פון ווייטען א גרויס שטיינערנע הויז, וואס איז אינזאם געשטאנען אויף א הויכען בערגעל, ארומגענומען אזוי ווי א תפיסה, מיט א גרויסער, שטיינערנער וואנט און זיך אוים־געטיילט נעגען דעם ליכטיג־פורפורנעם הינטערגרונד פון זונ־אונטערנאנג.

— דארטען מוז אודאי וואוינען א רייכער גוטבאזיצער — האב איך געקלערט, זיך לאזענדיג מיט'ן פעלד צו דער געביידע. וואר ניט איז פון די וועכטער אדער פון די ארבייטער וועט מיך אויפנעמען אויף נאכט־לעגער און באנינען וועל איך אפּזוכען דעם וועג און זיך לאזען געהן ווייטער.

און די גרויסע בלוט־רויטע זון האט זיך אראפּגעלאזען אלץ נידעריגער הינטער די ווייטע בערגלעך, וואס האבען זיך געצויגען ווי א נאלדענע קייט... און די פארנאכט־שטילקייט האט סאמעט־ווייך ארומגעוויקעלט די ערה.

איך בין צום גרויסען הויז צוגעגאנגען, און מיר איז געווארען אומעריג. די טויערען זיינען געווען פארמאכט. די לאדענס פון די פענסטער פארקלאפט. ארום קיין לעבעדיג נפש ניט און ס'האט זיך אויסגעדוכט, אז הינטער די וועכט, אין די גרויסע פינסטערע צימערען, לינען מתים אויפ'ן פאל, ליכט ברענען ביי זייער צו־קאפענס און שאטענס שטיל באווויגען זיי.

איך האב מיט א שטעקען אנגעקלאפט אין טויער נאר קיינער האט ניט געענטפערט. אפּשטעהענדיג א ביסעל פארטראכט, בין

דער אַלטער פישער

איך האָב געזעכטיגט אין א שייער אויף אָנגעוואָרפענעם היי בײַן אָן אָרימען איטאַליענישען פויער. פּאַרטאָג האָט מיט אמאָל מיך אימיצער געזומען וועקען. איך האָב אויפגעמאַכט די אויגען און אין קוים אָנקומענדען ווייכען ליכט פון פּריה־מאָרגען, האָב איך דערזען זעהר אן אַלטע פרוי, וועלכע האָט זיך איבער מיר אַריבערגעבויגען, זיך אָנשפּאַרענדיג אָן א שטעקען. א מאָמענט האָט זיך מיר אויסגעוויזען, אז דאָס איז א געשטאַלט פון די נאַכט־חלומות און האָב ווידער צוגעמאַכט די אויגען. נאָר די אַלטע האָט וואָס אזוינס א זאָג געטאָן, ארויסגענומען פון איהרע שמאַטעס עטליכע גרויסע שוואַרצע פלוימען און זיי מיר דערלאַנגט מיט איהר ציטערדיגע האַנט:

— נא, דאָ האָסטו, גאָט׳ס וואַנדערער.

און איידער איך בין געקומען צו זיך און געוואָלט איהר אָפּ־דאַנקען, איז זי ארוים פון שייער און זיך באַהאַלטען אין א נידע־רינגען אָרימען הייזעל פון פויער, וואָס האָט מיך צוגענומען צו זיך אויף אָט דער נאַכט.

א ליכטיגע פרייד האָט ארומגעכאַפּט מיין נשמה און איך האָב א קלער געטאָן, אז דער טאָג האָט זיך אָנגעהויבען פאַר מיר זעהר גוט.

א ביסעל שפּעטער מיט׳ן זונן־אויפגאַנג האָב איך פּאַרלאָזט דאָס דערפעל און באַגלייט מיט גוטע וואונשען פון דער אַלטער און פון פויער בין איך ארוים אויפ׳ן ברייטען וועג, וואָס האָט גע־פיהרט נאָך וועגעציע.

און אָט דורך דעם נאַנצען טאָג זיינען אַלע געווען אזוי גוט צו מיר. ביי א פענסטער פון א הייזעל, האָט א שהנע יונגע מוטער, מיט א קינד אויפ׳ן האַנט, מיר דערלאַנגט א גרויס שטיק ברויט און גליקליך א שמייכעל געטאָן, עפענענדיג צוויי הן־גריבע־

זאמען מיט אַנדערע פישער אין א שטורם אויפ'ן ים. די מוטער איז געשטאַרבען אין א גרויסע שטאָדט און איצט וואוינט דאָס מיידעל ביי אונז.

איך האָב זיך צוגעזעצט ביי דער טיר פון הייזעלע און ניט גע־קענט אָפּרייסען די אויגען פון סילווא.

די זון האָט זיך שוין געזעצט. דער טייך האָט זיך אָנגעפינסטערט און די אָוועגט־קאַלטקייט האָט גענומען באַאונרוהיגען די שטילקייט פון וואסער.

א ביסעל שפּעטער, נאָכ'ן עסען, זיינען מיר געזעסען ביים פייער, איך, דער אַלטער, זיין פרוי און סילווא. דאָס מיידעל האָט אַלע וויילע אונטערגעוואַרפען אין פייער טרוקענע צווייגען, די פלאַם האָט אויפגעפלאַקערט און א באַגאַסענע מיט רויטען שיין האָט זי אויסגעזעהן פאַנטאַסטיש און באַזונדערס רייצענד און מיך האָט שטאַרק געצויגען צו איהר. איצט האָט זי ווייך געקוקט אויף מיר און אין איהרע אויגען האָט געשיינט א בענקשאַפט. איך האָב דערפיהלט אז עס איז איהר אומעריג אויף דעם וויסטען ברעג, זי האָט געוואָלט דעם וואַנדערער.

מיר זיינען געזעסען שווייגענדיג. דער אָוועגט איז געווען סאַמעטען־שוואַרץ און אין דער פינסטערניש און דער שטילקייט האָט זיך געהערט, ווי דער טייך אָטעמט מיט קעלט און קלייבט צוזאַמען די כוואַלעכלאַך צום זאַמדיגען ברעג.

דער אַלטער פישער האָט פאַרוויכערט זיין לולקע און געזומען פאַמעלעך רעדען.

— יאָ, יאָ, איצט זיינען שלעכטע צייטען. פיש כאַפען זיך קלייניגקע, ארום און ארום איז וויסט. און אָט פריהער, וועו דער פריץ האָט געלעבט דאָרט אויפ'ן בערגעל, איז געווען גאָר אַנדערש. הונדערטער מענשען האָבען געארבייט אויף די פעלדער און אין די וויינגערטנער און פרייד איז געווען ארום. און איצט שטעהט דאָס הויז א פוסטע און די געגענד איז פארווויסט. וואָס העלפט דאָס רעדען? א גרויסע שטראָף האָט גאָט געשיקט אויף דער הויז. א רייכער פריץ האָט דאָרט געלעבט, ביי איהם איז א פרוי געווען א יונגע און א שהנע, פון א וויטען לאַנד, וואו, מען זאגט דער שניי ליגט אייביג אויף די בערג. אויך קינדער האָט ער געהאַט און א סך ערד און בהמות גאָלד און דימענטען, שטיינער ארויסגע־

איך דערנאָך אַוועק וויטער און אַלץ האָט זיך מיר אויסגעוויזען, אז אין פּוסטען הויז באַווייגען די שאָטענס מתים און לייכט ברענען ביי זייער צוקאָפּענס.

ענדלעך האָב איך דערזעהן א נידעריג הייזעלע און הינטער איהר האָט זיך געשפּרייט א טייך און א מענש איז געשטאַנען ביים ברעג. איך האָב זיך א לאָז געטאָן צו איהם. דאָס איז געווען אן אַלטער פישער, א שפּאַניער מיט א באָרד, און אינגאַנצען ברענז פון דער זון.

— פון וואַנען קומסטו? — האָט ער מיך געפרעגט.

און וועג ער האָט זיך דערוואוסט, אז איך קום פון וויטען רוסלאַנד, איז ער געווארען צוגעטאָן צו מיר, געבעטען מיך נעכטיגען און אַננעמענדיג מיך פאר'ן האַנט, צוגעפיהרט צו זיין הייזעל.

דאָרט זיינען געלעגען שיצען, און ביי א פאַרלעגטען פייער, וואו אויף א דריי־פוס פון שטיינער האָט זיך געקאָכט א קעסעל מיט פיש־זופּ, זיינען געזעסען אויף א צובראָכענעם שיפּעל אן אַלטע פרוי און א מיידעל און געשיילט קאַרטאָפּעל.

דערזעהענדיג דעם וואַנדערער, האָט די אַלטע א מורמעל געטאָן. נאָר די יונגע שפּאַניערין האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ און א וואַרף געטאָן אויף מיר א נייגעריג און עטוואָס דערשראָקענעם קוק מיט איהרע גרויסע שוואַרצע אויגען, וועלכע האָט מיך א ציה געטאָן צו איהר.

איך בין געשטאַנען א פאַרוואונדערטער. אַנטקעגען מיר איז געווען א שלאַנקע, שוואַרץ־חנ'עודיגע פישערין, מיט אן אמתן שענעם פּנים. זי האָט געטראָגען א רויט קלייד‌ל און א גראָב, לייווענטען העמד מיט קורצע ארבעל, און אן אָפּענע ברוסט. איהרע שוואַרצע בליסטשענדע האָר זיינען געווען פאַרפלאָכטען אין א לאַנגען דיקען צאָפּ און אין די אויערען האָט זי געטראָגען גרויסע, זילבערנע אויערינגלעך.

— גוטען אָוונט, סינאָרינא — האָב איך זי באַגריסט.

זי האָט שווייגענדיג לייכט א שמייכעל געטאָן.

— ווי רופט מען דיך? — האָב איך א פרעג געטאָן צו הערען איהר קול.

— סילווא — האָט געזאָגט דער אַלטער. — דאָס איז מיין אייניקעל. דער פאָטער איהרער איז דערטרונקען געווארען צו־

מאכט און שטיל נעאטעמט. מיך האָט ארומגענאפט א מאדנער זיס־פיינליך נעפיהל. די מידקייט האָט מיך ענניגט צום שלאָפן, נאָר דער שלאָף איז ניט געקומען. איך האָב ניט געקענט אָפרייסען מיין בליק פון דער מיידעל. די געדאנקען האָבען זיך געפלאָנטערט אין מיין קאָפ און ס'האָבען זיך אויפגענאפט פאנטאסטישע חלומות.

סילווי וועט מיך ליב האָבען, איך וועל בלייבען א פישער אויף מיין נאנץ לעבען. פארטאָג וועלען מיר ביידע פארווארפען די נעצען אויפ'ן טייך. די זון וועט אונז שיינען אין פנים, און אין א שטילען אוועגט וועלען מיר פרידליך זיצען ביים פייער און דעמאָלט וועט מיט'ן שטילען ברעג קומען צו אונז א נביא, יענער באשיידענער נביא, נאָך וועלכען עס זיינען אוועק די ארימע פישער פון ים כנרת, פרערינגען ליבע צום נעדריקטען און אומגליקליכען.

און דער אלטער פישער האָט ווידער אָנגענפילט די לולקע און דערצעהלט פאמעלך:

— לאנג צוריק איז דאָס נעווען. נאָט האָט נענומע רחמנות האָבען אויף די מענשען, ווי זיי הרג'ענען און מאטערען אייגער דעם צווייטען. און ער האָט געזאנגט צו זיינע מלאָכים: אומעטיג איז מיר צו קוקען אויף דער ערד. אָט וועל איך ווידער צום לעצטען מאָל שיקען צו זיי א נביא, און ער וועט זיי עפענען די אויגען און זיי וועלען זהען א וואונדערבארען שיין, און זייערע הערצער וועלען איבערפולט ווערען מיט אונענדליכער ליבע. האָבען די מלאָכים זיך א נייג געטאָן, זיי האָבען פאנאנדערגעשפרייט די פלינלען און נענומען שעפטשען וועגען דער גרויסער בארמהערציגקייט פון נאָט.

און אין יענער צייט אויפ'ן ברעג פון ים אין א קלייגעם פישער־דערפעל איז געווען א מיידעל, וואָס האָט דערלעבט דעם זיבענצעטען פריהלינג איהרען. און א יונגער פישער פון נאָהענטען דערפעל האָט זי ליב נעהאט און טאג איין טאג אוים פלעגען זיי זיך טרעפען ביים ים, ווייט פון מענשען און נאָר די כוואליעס וואָלטען נעקאָנט דערצעהלען וועגען וואָס עס האָבען געשעפטשעט זייערע ליפען, און וואָס פאר א לידער עס האָבען געזונגען זייערע נשמות. און יעדעס מאָל וועו דער פישער פלעגט צוועקגעהן אין ים, איז דאָס מיידעל אויפ'ן ברעג געשטאנען און לאנג באגלייט

נומען פון די טיפקייטען פון ים. יאָ, אַזוי האָט ער געלעבט און עס פלעגט ניט אנטשוויגען ווערע די פרייד אין זיין הויז. יעדען אָוונט פלעגען קומען צו איהם אָנגעזעהענע געסט און פרויען אָנגעטאָן אין זייד און אין סאמעט. די טענער פון מוזיק פלעגען דערגעהן צו מיין שטיבעלע דאָ אויפ'ן טייך. און איינמאָל אין א נאכט איז צו זיין הויז צוגעפאָהרען א שווארצער רייטער אויף א שווארצען פערד און דריי מאָל אָנגעקלאפט אין טויער, דערנאָך אויסגעדרעהט דאָס פערד און איז אוועק, און וועז דער וועכטער איז ארויס עפענען, האָט ער קיינעם ניט נעזעהן, ער האָט זיך פאר־וואונדערט.

— דאָס איז נעווען דער טויט — האָט נעזאָגט סילווא.

— יאָ, דער טויט, — האָט פאָרטנעזעצט פאמעלעך דער פי־שער. — אַזוי האָט דער שווארצער רייטער דריי נעכט נאָכאנאנד נעקלאפט אין טויער און אויפ'ן פערטען טאָג איז נעקומען א שווערע קראנקהייט, און אלע מענשען אין הויז זיינען אויסגע־שטאָרבען, קיין איינער איז פון זיי ניט נעבליבען, און פון יעמאָלט אָן שטעהט דאָס הויז פארוויסט און קיינער וואוינט ניט אין איהם.

איך האָב זיך צוגעהערט צום פישער מיט האַלב פארמאכטע אויגען, און וועז איך האָב מאָמענטנוויז זיי אויפגעמאכט, פלעג איך זיך טרעפען מיט'ן העלען באלויכטענדען בליק פון סילווא, וועלכע האָט ניט אויפגעהערט צו קוקען אויף מיר מיט איהרע פאר־בענקטע שווארצע אויגען.

מיר זיינען ווידער נעזעסען שווייגענדיג.

סילווא איז אויפגעשטאנען און אווק צום הייזעל און פון דער פינסטערניש האָט זיך דערהערט איהר שטימע. זי האָט נענומען זינגען הויך און קלינגענדיג און אין דער שווארצער סאמע־טענער שטילקייט ארום און ארום האָבען פונקט אזוי ווי צוגא־סען זיך דינע זילבערנע גלעקלאך, און מיט אמאָל איז זי אנטשווי־גען געווארען און ווידער איז געווארען אומעדיג און וויסט ארום. ס'האָט זיך דערמאָנט דאָס פארלאָזענע הויז אויפ'ן בערגעל מיט די טויטע צווישען די שווייגענדע וועגט, וואָס ווערען דאָרטען שטיל פון די שאָטענס באווויינט.

סילווא האָט זיך אומגעקערט צום פייער. זי האָט זיך צוגע־לענט פארווארפענדיג די הענט הינטער'ן קאָפּ, די אויגען פאר־

און נאך פיל שהנע לענענדעם האָט מיר דערצהלט דער אל־טער פישער אין יענעם שווארצען סאמעטענעם אָוונט, און סילווא האָט געפיניגט מיין קערפער מיט זים־פיינליכע פארלאנגען.

און פארטאָג, ביים זון־אויפגאנג, וען איך בין אוועק וויי־טער, איז סילווא געשטאנען אויפ'ן ברעג און געהאָלפען דעם אלטען ארויסשלעפען א נעץ. איהר פנים האָט געשמייכעלט. דאָם קורצע קליידעל איז געווען פארשטעקט אין דעם גארטעל און העכער פון די קני האָבען זיך נעזעהן איהרע שלאנקע, שטארקע פים מיט קליינע טריטלעך.

דעם לִיבען און נעבעטען צו גאָט, אז די כוואַליעס זאָלען איהם צר־
ריס בשלום ברענגען צו איהר. און די אַלטע פרויען פון יענעם
דערפּעל פלענען קוקען אויף דער מיידעל, שאָקלען מיט זייערע
נרויע קעפּ און שעפּטשען אייניג דער צווייטער, אז זי טראָגט א
קינד פון פישער אונטער איהר הארצען. און נעשעהן איז אייני־
מאָל, וועו דער פישער איז געווען אויפ'ן ים, האָט זיך פאַנאַנדער־
נעשפּילט א שטורם און דער יונגער בחור איז פאַרלוירען נעגאַנגען.
דריי טאָג האָט דאָס מיידעל איהם אָפּגעווארט ביים ברעג און
אויפ'ן פערטען טאָג האָט איהם דער ים אַרויסגעוואַרפען א טויטען
אויפ'ן ברעג, און מיט עטלִיכע טעג שפּעטער, פאַרלירענדיג פון
צרות דאָס באַוואוסטזיין, האָט זי דערפּילט מיט א מאָל א גע־
בורטס־וועהטאָג, און דאָמאָלט האָט זי די אַלטע מוטער פאַרשפּארט
אין הויז, און וועו דאָס קינד איז בייגאַכט געבאָרען געוואָרען, האָט
זי עס צוגענומען פון דער מיידעל און דערשטיקט, אייגענווילעלט
עס אין שמאַטעס און איז דערמיט ארוים אין דרויסען. לאַנג איז
זי געלאָפען מיט'ן ברעג פון ים צום גרויסען וואַלד, וואָס איז גע־
שטאַנען פון ווייטענס, און אונטער'ן ערשטען בוים פאַרנראָבען
דאָס קינד. דערנאָך איז זי געלאָפען צוריק און זיך ווידער בא־
האַלטען אין הייזעל. און דאָמאָלט האָט זיך אויפגעהויבען א
ווינט אויפ'ן ים און זיך צוגעטראָגען צו די בוימער און דער ווינט
האָט געפרעגט: וואו איז דער בוים, אונטער וועלכען עס איז
באַגראָבען דאָס קינד — דער נביא, וועלכען גאָט האָט געשיקט
צו דעם מענשען דורך דער אָרימער פישערין? די בוימער האָבען
גיט געוואוסט און געגומען ווינען מיט די שפּיצען און פרעגען
אייגער ביים צווייטען, אונטער וועלכען פון זיי עס איז באַגראָבען
דער נביא און עס איז געוואָרען א גרויסע מהומה אין וואַלד,
און אז דער ווינד איז געוואָר געוואָרען אונטער וועלכען בוים, האָט
ער זיך ווילד געגומען דרעהען ארום זיין שטאַם, וואַיענדיג און
קרעכצענדיג און זיך א וואָרף געטאָן מיט א ווילדער קראַפט, און
דער בוים איז געפאַלען און מיט די וואָרצלען ארויסגעוואָרפען
דאָס קלייגע קערפּערל פונ'ם דערשטיקטען נביא. און איצט וועט
שוין אויף אייביג איין מענש דעם צווייטען הרג'ענען און מאַטערען,
ווייל אין הארץ פון נאָט איז אויסגעטריקענט געוואָרען די רחמנות
צו מענשען.

א גלאט געשאָרענעם קאָפּ, און מיט בריט פאנאנדערגעעפענטע צושראָקענע אויגען. פון זיין איינגעבויגענעם קערפער און אָנגע־כמורעטען פּנים האָט אויף מיר א בלאָז געטאָן די שרעק פון אונ־געהויערער בענקעניש.

— איך האָבע די עהרע, — האָט ער א זאָג געטאָן מיט עפּעס אזא מאָדנעם קוויטשיגען, כמעט ווייבערשען קול־כעל, וואָס האָט זיך נאָר נישט געפּאַסט צו זיין פּינגור. — איך בין אן אינדישער פּרינץ... און איהר וויסט, אז אין קרישטאָלענעם פּאַלאַץ וואָרט אויף מיר א וואונדערבאר שעהנע פּרינצעסין... איצט בין איך אין פּלען. וויס־הויטיגע גזלנים האָבען מיך געפאָנגען...

מיט אמאָל האָט ער זיך פאנאנדערגעלאָכט און זיך אָפּגע־רוקט אָן א זייט.

נאָך איידער דער "פּרינץ" איז אוועק, איז צו מיר צוגעלאָ־פען א הויכער, אייגנערארטער בלאָנדער יונגערמאן, מיט א שטאַרק פאַרזאָרגטען פּנים מיט צוויי בלויע, קינדיש־נאַיווע אויגען.

— זאָגט מיר, איך בעט אייך, ווי שפּעט איז איצט? — האָט ער מיך נאָנץ העפּליך געפרעגט. — איך אייל זיך זעהר. צוויי אזוי־גער מוז איך זיין ביים וואָקזאל. מיין געליבטע פאָהרט אוועק אין די בערג, ווייל זי איז קראַנק.

איך האָב א שמייכעל געטאָן.

— איז נאָך, הייסט עס, פריה און דער זייגער האָלט נאָך נישט ביי צוויי? פאַרשטעהט איהר מיך, — האָט ער ווידער נערעדט, קוקענדיג אויף מיר, א פאַרזאָרגטער מיט די צוויי קינדערשע אויגען, — צוויי יאָהר נאָכאָנאנד האָב איך קיין שטעלע נישט געקאָנט קריגען און קיין גראָשען געלט ניט פאַרדינט, און מיין געליבטע האָט געהוסט מיט בלוט. זיץ איך מיר אזוי אייל־מאָל אין א קאפע און שרייב מיר א בריף צו עפּעס א געזעלשאפט, אז מען זאָל מיר געבען א שטעלע... הייסט עס, אז דער זייגער האָלט נאָך ניט ביי צוויי? צוויי אזייגער, פארשטעהט איהר מיך, מוז איך זיין ביים וואָקזאל... קיין פּאריז בין איך אויך געפאָה־רען, אָבער דאָרטען האָב איך אויך קיין שטעלע נישט געקראָגען; און מיין געליבטע איז אלץ געווען קראַנק... האָב איך געבעטען איהר שוועסטער, אז זי זאָל מיר לייהען אביסעל געלט, האָט זי ניט געוואָלט, בין איך געווארען אין כעס און האָב זי אויסגע־

אין א משוגעים־הויז

די גרויסע כמורע געבירדע איז געשטאנען אויף א בארג, ווייט פון דער שטאָדט, און האָט אויסגעזעהן, ווי אן אלטער שלאָס מיט צוויי הויכע טורעמס. די קליינע פענסטערלאך זיינען געווען מיט אייזערנע גראטעס איבערגעצויגען.

אינווענדיג, אין קליינע ארומגעצאמטע נערטענדלאך, האָבען זיך ווי דערשראָקענע שאָטענס ארומגעבלאנקעט אויפזאמע קראנקע מענשען, וועלכע זיינען געווען פארטיפט אין זייערע אייגענע פאנטאסטישע וועלטען.

און אין די קאלטע אָסעניע נעכט, וועז דער ווינד צווישעט זיך שטארק, פלעגט זיך דוכטען, אז אין משוגעים־הויז הערט זיך א מישמאש פון קולות און עפעס אזעלכע פארשטיקטע טענער פון אור־אלטע מוזיקאלישע אינסטרומענטען, גלייך ווי די ריטער וואלטען מיט זייערע דאמען וויילד געהולפיעט ערגעץ אין א שלאָס, פראוועדיג די שמחה פון העלדישע מלחמות און לוסטיגע יוגענד.

* * *

דער עלטסטער וועכטער האָט מיר אָנגעטאָן א וווייסען פארטוך, מיר נעגעבען א בינטעל מיט שליסלען, און דורך א לאנגען קאָרידאָר מיך אריינגעפיהרט אין א גאָרטען.

— גיט דאָ אכטונג אויף זיי! — האָט ער מיר נעזאָגט. — זיי זיינען גאנץ שטיל מענשען. אויער איז דאָ אייערער א מענש, א רוסישער, — האָט ער א זאָג נעטאָן, אָנווייזענדיג מיט דער האנט אין ווייטען ווינקעל פון גאָרטען.

דער עלטסטער איז אוועק, און איך בין נעבליבען אליין מיט די קראנקע. און נאָך אויידער איך האָב זיך ארומגעקוקט, איז צו מיר צוגעקומען א דיקער, עטוואָס אייגנעבויגענער יונגערמאן מיט

LIBRARY AND READING ROOM
Jewish National

אין אַ משוגעים הויז

לופט אָנגעווארפען אויפֿכע ציִיכענס, וואָס קיינער האָט ניט פאר־
שטאַנען און ער אליין אויך ניט. און טוענדיג דאָס האָט ער נע־
קוקט, ווי זיין אייגענער שאָטען מאכט איהם נאָך. און ביי דער
זייט איז געזעסען אַ בחור פון אַ יאָהר עטליכע און צוואַנציג,
מיט אַן אויסגעבליכטען, כאַראַקטעריסטיש־אידישען פּנים. איך
האָב גלייך פּאַרשטאַנען, אז דאָס מוז זיין דער "רוס", וועגען וועל־
מען דער דינער האָט מיר דערצעהלט. האָב איך איהם גלייך
די האַנט דערלאַנגט און אָנגהויבען רעדען רוסיש.

ער האָט זיך שטאַרק דערפרעהט און מיר גלייך נעשטעלט די
פראַגע, ווי איך קום אהער. און דערנָאָך האָט ער גענומען רעי־
דען וועגען זיך און אלץ געבעטען, אז איך זאָל האָבען געדולד און
איהם אויסהערען ביז'ן סוף, כאָטש איך האָב איהם מיט קיין סימן
ניט נעוויזען, אז איך האָב קיין געדולד ניט איהם צו הערען.

— איך בין ניט קיין משוגע'נער, איך בין בלויז מיד, אויס־
געמאַטערט, — האָט ער געזאָגט, אָנכאַפּענדיג מיך אלץ מאָל ביי
דער האַנט, — און זיי האָבען מיך דאָ פּאַרשפּאַרט... איהר ווייסט
דאָך, אז אונזער לעבען, דאָס לעבען פון די פּאָליטישע אימיגראַנ־
טען, איז זעהר צרה'דיג, אָהן אַ ברעקעל פרייהייט. מען וואוינט אין אַן
אָרים חדר'ל, ביינאַכט קאָן מען נישט שלאָפען, און פון די פיל־
סטערע ווינקלען קוקען אויף דיר די געשטאַלטען פון דיינע חברים,
וועלכע מען האָט אין די טורמעס פאַרמוטשעט און וועלכע מען
האָט אויף די תלויות אויפגעהאַנגען. פאַמעליך רוקען זיי זיך אזוי
ארויס פון דער פינסטערניס און קוקען אויף דיר מיט די בריִיט
פאַנאַנדערגעשפּאַנטע, אויסגעשטאַרטע אויגען, וואָס זיינען פון
שרעק פאַרגליווערט געוואָרען. מען הערט זייערע שטימען, אזעל־
כע אנגענעהמע, יונגע שטימען. זיי קלאָגען זיך דאַרויף, וואָס די
תלויים האָבען זיי יונגערהייט פון דער וועלט אומגעבראַכט. פאַר־
קלעמט דאָס מיך שטאַרק ביים הארצען און איך הויב אָן ווייניען
צוזאַמען מיט זיי. עס ווערט מיר שרעקליך שווער, גלייך ווי אי־
מיצער וואָלט מיר דאָס הארץ מיט אייזערנע צוואַנגען צונויפּגע־
דריקט.

צו אונז איז צוגעגאַנגען דער גענילפּס־דירעקטאָר, דר. ווי־
טערמאַן, א הויכער, פעסטגעבויטער בלאָנדער מאַן, מיט א טיפען

פאטשט. דערנאָך בין איך ארויסגעאָלפען אין גאַס, געכאפט א גרויסען שטיין און איהם אוועקגעלענט אויף די רעלסען פונ׳ם טראַמוואי... ענטשולדיגט מיר, איך אייל זיך זעהר.

מיט אמאל האָט ער זיך געגעבען א כאפ ביים קאָפ און נע־נומען לויפען אין אייליגיש איבער׳ן גאָרטען. און ביי יעדען אויי־נעם האָט ער געפרעגט, ווי דער זייגער האלט.

נאָכדעם איז צו מיר צוגעשטאַנען א דריטער. ער איז געווען א קליינינקער, א שווארצער, מיט צוויי אויגען, וואָס רוהען ניט א מינוט, און מיט א שארפער נאָז ווי ביי פויגל. יעדען איינעם האָט ער געצוואונגען אָנצוטאַפען די „פיקע" אין זיין גאָרגל. און דער־ביי האָט ער זיך געשווארען אז דאָרטען, אין דער „פיקע", ליגען ביי איהם צוויי גילדענע מטבעות.

— נו, אָנגעטאפט, הא? — האָט ער מיט שמחה געזאָגט אויסציהענדיג דעם גאָרגל. — חא־חא, צוויי גילדענע מטבעות!

— אָבער עס איז דאָך דאָרטען גאָר נישטא! — האָט א זאָג געטאָן א בלאסער, זעכצעהן יאָהריגער אינגעל מיט א קליינעניג פנים. — דיר דוכט זיך בלויז, אז אין דער „פיקע" ליגען גילדענע מטבעות.

— דו ביזט שוין דאָ לאנג? — האָב איך א פרעג געטאָן דאָס אינגעל.

— שוין באלד דריי חדשים, — האָט ער געענטפערט. — איך בין נישט קיין משוגע׳נער... דאָס האָט מען מיך פאר א גנבה דא פארשפארט... איך בין נעווען א משרת׳ל אין א קלייט, האָב איך ביים בעל הבית גע׳גנב׳עט געלט פונ׳ם שיפלאָד..

— פארוואָס האסטו גע׳גנב׳עט?

— דערפאר וואָס איך האָב ליב מיידלאך... פאר זיי האָב איך דאָס ביים בעל הבית גענומען גע׳גנב׳עט, — האָט ער שטיל גע־ענטפערט.

איך בין אוועק אין א ווינקעל פון גאָרטען. דאָרטען איז ני־שטאַנען א לאנגער טיש, און ביים טיש האָבען צוויי חולי־נופל׳דיגע איטאליענער געשפילט אין שאשקעס. ניט ווייט פון זיי איז צוגעשפארט צו דער וואנט געשטאנען א דיקער מאן, אן אידיאָט, מיט א גרויסער גולייע אויפ׳ן האלז. אין דער רעכטער האנט האָט ער געהאלטען א דינינקען שטעקעל, מיט וועלכען ער האָט אין דער־

בען קלאָגען דערויף, וואָס זי גיט מיר אַוועק צופיל צייט; מיר אַלע אויפגעוואָרפען, אז איבער מיר האָט זי דאָס לערנען פאַר־נאכלעסיגט... און איינמאָל, ווען איך האָב מיט איהר אין גאָס געשפאַצירט, איז מיר מיט אמאָל ווידער געוואָרען שלעכט אויפ'ן הארצען, דער קאָפּ האָט זיך מיר פארדרעהט און איך בין אומ־געפאַלען... מענשען זיינען זיך צונויפגעלאָפען, און אַלע האָבען געוזהן, ווי איך ליג אויף דער ערד, ווי איך ווארף זיך און ווי איך רייס די שטיינער מיט די נעגעל... און איהר איז דאָס ניט אָנגעשטאַנען... און איצט איז שוין באַלד דריי חדשים, זינט איך מוטשע זיך אָט דאָ, אין דעם הויז...

אין מיטען דערינען הער איך ווי אימיצער שטיקט זיך פין גלעכטער הינטער מיינע פלייצעס. איך האָב זיך אומגעקוסט און האָב דערזהן א קלייניגקען, אומגלומפערטען מענשעל מיט דינע פיסלאָך, מיט א גרויסען, קיילעכדיגען, גלאַט אָפּגעראַזירטען קאָפּ.

דאָס איז געווען א משוגע'נער, וועלכער לויידעט פון אזא אָנ־פאַל, אז עס שטיקט איהם פון גלעכטער.

ווי שרעקליך זיין גלעכטער איז געווען! איינבויגענדיג די קני האָט ער נעכי־כיקעט מיט זיין גאַנצען צוקנייטשטען פנים. און עס האָט זיך געדוכט, אז יעדער קנייטש אויף זיין פנים לאַכט אַנדערש. דערנאָך האָט ער זיך צולענט אויף דער ערד, זיין נע־לעכטער איז געוואָרען הילכיג, נאָכדעם — נאָך הילכיגער, דרעהענ־דיג זיך פיינליך מיט דעם גאַנצען אונגלומפערטען קערפער זיי־נעם. דער גלעכטער זיינער האָט זיך ווי א כוואליע צוגאָסען און האָט אָנגעשטעקט אלעמען. די אלע משוגעים, וואָס זיינען לעבען איהם געשטאַנען, האָבען זיך אויך פאַנאַנדערגעלאַכט. עס האָט זיך אויסגעוויזען, אז די שויבען פון די פענסטער טריסלען זיך און דער גאָרטען, וואָס איז מיט זונען־שטראהלען באַגאָסען, צאַפעלט זיך אין די צוואַנגען פון דעם משוגע'נעם'ס גלעכטער.

.2

עס זיינען אַוועק עטליכע וואָכען, ביז איך האָב זיך צונע־וואוינט צו זיין רוהיג, אכטונג געבענדיג אויף די משוגעים. די ערשטע צייט האָב איך דאָס ניט נעקענט, און אַלע מאָל, ווען עס

שניט אויף דער לינקער באק. דער קראנקער האט זיך פאר איהם אויפגעשטעלט.

— נו, וואם הערט זיך עפעס, דוד? — האט דער דאקטאר איהם געפרעגט. — זייט איהר צופרידען פון אונזער נייעם דינער? איצט וועט איהר האבען מיט וועמען צו רעדען אויף אייער אייגענער שפראך.

— לאזט מיך ארויס פון דאנען! — האט דער קראנקער זיך אנגעהויבען בעטען. — איהר, דאקטאר, וועיסט דאך, אז איך בין געזונד, און אז מען האט מיך אהער פשוט פארשפארט.

— באהויפט זיך, — האט דר. ווייטערמאן נעזאגט, קוקענדיג פארטראכט דוד'ן אין די נרויסע אויגען.

דער דאקטאר איז אוועק און מיר זיינען בעידע ווידער נעבלי־בען אליין.

— וואם פאר שלעכטע מענשען זיי זיינען! — האט דוד ווי־דער אנגעהויבען רעדען. — אלע מענשען זיינען שלעכטע... אפילו ז'י, רחל, איז אויך א שלעכטע... און איהר האב איך אזוי נע־גלויבט! אבער איהר איז דאם נישט אנגעשטאנען, וואם איך בין אן ארבייטער... נאך איצט קען איך ניט פארגעסען יענעם אויף־דער־נאכט, ווען איך האב זיך מיט איהר באקאנט! א ווינטער־נאכט איז דאם געווען. אין דרויסען אין געגאנגען א שניי, פונקט ווי אין יענע ווינטער־נאכט אין דער היים... עס איז געווען א וועטשערינסע פון פאליטישע אימיגראנטען. אלע זיינען געווען פרעהליך, אלע האבען געזונגען, נאר איך איינער בין אין א ווינ־קעל נעשטאנען און אליין ניט געוואוסט פאר וואם דאם הארץ ווייעט אין מיר... און דערנאך, וועו אלע האבען אנגעהויבען טאנ־צען, האט רחל מיך אויך אריינגעשלעפט אין קאן... אנגעטאן איז זי דאן געווען אין א שווארצען קלייד און אויף דער ברוסט האט זי א רויטע בלום געטראגען... מיר האבען לאנג געטאנצט, און מיט אמאל האט זיך מיר פארדרעהט דער קאפ און איך בין אומגע־פאלען!... פאר די אויגען האבען זיך מיר עפעס אזעלכע משונה'די־נע פייערלאך נענומען דרעהען... רחל איז נאר פלוצלונג געווארען שרעקליך הויך און די רויטע בלום אוי פאיהר ברוסט האט זיך אנ־געצונדען... פון יענעם אויף־דער־נאכט אן זיינען מיר געווארען נאהענטע פרייזד. אבער ניט אויף לאנג. זי האט זיך אנגעהוי־

וואַרען, און ער איז געוואָרען רוהיגער. איצט חעלפט ער ארוים די דינער אין דער ארבייט און האָט מעהר פרייהייט פאר אנדערע. נאָך מיטאָג, וועז ער דרעהט זיך ארום איבער דער פאַלאַטע הין און צוריק, דערמאָנט ער נאָנץ אָפט, אין דער הויך אויפ'ן קול, זיין פאַמיליע, וועלכע האָט זיך פון איהם אינגנאַצען דערווייטערט. וועגען זיין עלטסטען זוהן איז איהם גאָר קיינמאָל ניט נמאס געוואָרען צו רייַדען. אין די טעג וועז קרובים און פרייַנד קומען די משוגעים באַזוכען, פלעגט זיך דער אלטער מאיר ערגעץ באַהאַלטען. עס האָט איהם נעריהרט ביז טרעהרען וועז ער האָט געהערט ווי זיי, די קרובים און פריינד, רייַדען אזוי צערטליך מיט די וואַהנזיניגע. אין די פארנאכטען, וועז די זון האַלט זיך אין זעצען, האָט ער ליב געהאט צו שטעהן ביים פענסטער, קלאַפען שטיל מיט די פינגער אויף די שויבען און קוקען ווי דאָרטען, וויט־וויט אין שטאָדט, צינדען זיך אָן פייערלאַך אין די הייזער. און טועגדיג דאָם אלץ האָט זיך פון זיין הארצען אלע מאל א טיפער זיפץ ארויסגעריסען און ער האָט שטיל פאר זיך געשעפטשעט:

— פארפאלען!... פארפאלען!...

דער צווייטער האָט נעהייסען מענדיל קאָלין, א נעוועזענער סטודענט. דאָם איז נעווען א הויכער, דאַרער יונגערמאן מיט צוויי גרויסע באַלעכאטע אויגען, וואָס קוקען שטענדיג עקשנות'דיג אַנגעשטרענגט פון הינטער די צוויי נעדיכטע טונקעלע ברעמען. וועגען איהם האָט מען מיר דערצעהלט, אז ער איז ארונטער פון זינען פלוצלונג; אין דער שוויץ איז ער נעקומען מיט זיין כלה מאַרוסיא, און איינמאָל, וועז ער האָט מיט איהר נעשפאַצירט אין גאַס, וואו עס נעהען א סך מענשען, האָט ער זיך גאָר פלוצלונג דערשראָקען, און טולעניג זיך צו איהר ווי א קינד נענומען צוטערען מיט'ן נאנצען קערפער: "מארוסיא שפיאַנען נעהען מיר נאָך אויף שריט און טריט... מארוסיא, איך האָב מורא... לאָמיר שוין אנטלויפען פון דאנען, מארוסיא"...

ארומדרעהענדיג זיך הין און צוריק אין נאַרטען, האָט ער זיך נעהאַלטען פון דער ווייטענס, און איהם האָט זיך אלץ אויסגעוויזען, אז אלע זיינען דא שפיאַנען. דעם דר. וויטערמאן האָט ער עטליכע מאל ארויסגערופען אויף א דועל, אָנרופענדיג איהם „שפיאָן" און „טרוס". ער האָט חושד געוועז, אז דער דאָקטאָר

איז מיר אויסגעקומען צו העלפן זייערע געשפּרעכן, זייערע נע־
שרייען און קרעכצען, פלעגט זיך מיר אויסדוכטען, אז איך וואר
אליין אויך משוגע. באזונדערס שווער איז מיר געווען ביינאכט.
בלוטיג־רויטע קאשמארען האבען מיך אלץ געשטיקט און געדוכט
האט זיך מיר, אז די גאנצע וועלט איז א גרויסע מדבר, איבער וועל־
כער עס שלעפען זיך ארום משוגעים מיט פנימ׳ער, וואס זיינען
אויסגעקרימט געווארען פון צרות און מיט אויגען, וואס ברענען פון
בענקשאפט.

איך האב ניט געקענט זען, ווי די דינער שלאגען די קראנקע
פאר יעדער קלייניגקייט, ווי זיי לאכען פון זיי; און ווען איך
האב געזאגט דר. וויטערמאן, אז עס איז אויף די קראנקע א גרויסער
רחמנות, האט ער א ציה געטאן מיט די אקסלען און געענטפערט:

— שלאגען די קראנקע טאר מען טאקע ניט, אבער די דינער
טוען דאס. ווארט, עס וועט אוועק א שטיקעל צייט וועט איהר
אויך דאס זעלבע טאן...

כמעט אלע קראנקע, מיט וועלכע מען האט געקענט ריידען מיט
א טאלק, האבען געגלויבט, אז זיי זיינען פאלקאמען געזונדע מענ־
שען און אז אהער אין משוגעים־הויז, האט מען זיי פארנארט.
אפטמאל פלעג איך אפשטעלען איינעם און איהם פרעגען:

— דו ביזט שוין לאנג קראנק?

— וואר, איך? — האט זיך דער משוגענער געוואונדערט, —
איך בין א געזונטער מענש.

— טא וואס־זשע טוסטו דא?

— איך וויס ניט... מען האט מיך אהער פארנארט...

פון אן אנדער פאלאטע האט מען צו מיר אריינגעבראכט
נאך צוויי אידען. אייגער איז שוין געווען א זקן, א געבארענער
אין דער שווייץ, און געהייסען האט ער מאיר. אליין איז ער נע־
וען א קלייניגקער, א דיקער, מיט צוויי אויגען, וואס רוהין ניט
א מינוט, און מיט א גרויען שיטער בערדעל, שוין יאהרען זינט ער
איז דא אין משוגעים־הויז פאר עפעס א פארברעכען; די ערשטע
צייט וועז מען האט איהם אהער געבראכט, איז ער געווען ווילד
און אייניגע מאל האט ער נעמאכט א פארזוך צו באגעהן זעלבסט־
מארד, אבער די קאלטע ליילעכער, אין וועלכע די דינער האבען
איהם צונויפגעדרעהט, זיינען איהם סוף כל סוף דערעסען גע־

פֿאַרגוואַלטיגט, איז געשטאַנען לעבען איהם און שטיל געוועדט וועגען אויסגעלאַסענע הייזער, וואו ער האָט כלומרשט יענע נאַכט פֿאַרבראַכט.

און דוד נערוועז ארומגעשפּאַנט איבער דער ווראַנדע הין און צוריק, און מען האָט גלייך געקענט זעהן, אז עפּעס איז מיט איהם ניט גלאַט.

פּריהר האָב איך אויף איהם קיאַמל ניט באַמערקט קיין באַזונדערע סימנים פון משוגעת. ער איז נאָר געווען שטענדיג אומעטיג, אויף זיין פּנים האָט מען קיינמאָל קיין שמייכעל ניט געזעהן, און עס איז ניט אווענק קיין איין טאָג, ער זאָל מיט מיר ניט רעידען וועגען זיך און וועגען רחל'ען; די באַגעגענעניש מיט איהר האָט ער ניט געקענט פֿאַרגעסען און א פֿאַרדראָס האָט אין זיין הארצען געברענט.

דוד איז אריין אין דע סהאַלב טונקעלען דורכגאַנג, וואָס צוטיילט די פֿאַלאַטע פון דער ווראַנדע. איך בין איהם נאָכגענאַנגען, אָבער ער האָט מיך געבעטען, אז איך זאָל איהם לאָזען צורוה, און דאָ איז אין מיטען דערינען איינער פון די חולי־נופל'דיגע אַטאַליענער אומגעפאַלען אויף דער ערד, האָב איך דוד'ן געלאָזט אַליין און בין צוגעלאָפען צום איטאַליענער.

מיט א פּאָר מינוטען שפּעטער, וועז איך בין אריין אין דעם האַלב טונקעלען דורכגאַנג, האָב איך דערזעהן ווי דוד זיצט אויף דער ערד. דאָס גאַרטעל וואָס ער האָט אויף דעם רוסישען העמדעל געטראָגען, האָט ער אָנגעטאָן אויפ'ן האַלז, און אָנשפּאַרענדיג די פּיס אָן דער טיר, האָט ער דעם קאָפּ פּאַרווואַרפען אהינטער. ער האָט זיך נעווואַלט אויפהענגען.

א דערשראָקענער בין איך צו איהם צוגעלאָפען. וועז ער האָט מיך דערזעהן, האָט ער זיך היסטעריש פּאַנאַנדערגעווויינט.

* * *

מיט עטליכע טעג שפּעטער בין איך ביינאכט געווען אויף דער וואך אין דער פּערטער פּאַלאַטע, וואו מען האָט דוד'ן אוועקגעלעגט אויף א מאַנאַט אין בעט.

אויף דעם קלייניגקען טישעלע האָט א קליין נאכט־לעמפּעל

שיקט ניט אוועק די בריף וואָס ער שרייבט מארוסיא'ן, בעטענדיג, זי זאָל זעהן, אז ער זאָל וואָס גיכער קענען אנטלויפען פון דער שרמע, וואוהין די שפּיאָנען האָבען איהם אריינגעוואָרפען.

עם זיינען אָבער אויך געווען מאָמענטען, ווען דער פּאר־שטאַנד האָט זיך צו איהם אומגעקעהרט, און אין אזעלכע מאָמענטען פלעגט זיין זעהר אנגענעהם מיט איהם צו רייַדען; ער האָט געקענט דערצעהלען זאכען זעהר אינטערעסאַנט, און אזוי ווי ער האָט געהאט וואָס צו דערצעהלען, וויי׳ל ער איז געווען א מענש אן ערפאַהרענער, און האָט איבער א סך לענדער גערייזט, פלעגען מיר, די דינער, איהם שטענדיג אויסהערען זעהר גערן. אָבער אין מיטען דערצעהלען פלעגט ער פּאַרגעסען וועגען וואָס ער רעדט, און זיך ווידער אָנהויבען דרעהען הין און צוריק איבער'ן גאַרטען.

עס איז געווען א כמאַרנער פריהמאָרגען. דער רעגען איז אי־בער'ן קאָפּ געהאנגען. די קראַנקע פון דער פערטער פּאַלאַטע, וואו איך פלעג אָפט זיין אויף דער וואַך, האָט מען אין דרויסען ניט אַרויסגעלאָזט. דער עלטסטער דינער האָט מיר אָנגעזאָגט, אז איך זאָל מיט זיי בלייבען אויף דער וועראַנדע.

איך האָב אָפּגעראַמט פונ׳ם טיש און געווארט עס זאָל זיך אין דרויסען אויסלייטערען, כדי איך זאָל די קראַנקע קענען ארויס־פיהרען אין גאַרטען. די צוויי חולי־נופל׳דינע איטאַליענער האָבען זיך אוועקגעזעצט שפּילען אין שאַשקעס, דער „אינדישער פּרינץ" האָט זיך בהרחבה׳דיג אוועקגעזעצט אויף א שטול אוף אויף זיין שטייגער גענומען טשמאָקען מיט די ליפּען. אמאָל צעהן האָט ער זיך פּאר מיר אין דעם פריהמאָרגען וואַשנע פּאַרגעשטעלט און מיר דערצעהלט מעשיות וועגען זיין שעהנער בת מלכה און וועגען דעם וואונדערבאַרען פּאַלאַץ, אין וועלכען זי וואוינט. דער אידיאָט האָט זיך באַהאַלטען אין א ווינקל אוף אויף זיין צוקנייטשטען אומגעלומפּערטען פּנים האָבען שוין געשפּרונגען די פונקען פון זיין שרעקליכען געלעכטער. עפּעס א טיפער מרה־שחורה׳ניק האָט זיך צונערוקט צו דער וואַנט און אָנגעשטעלט די אויגען אויף דער ערד. זיין מאגערער איינגעבויגענער קערפּער און זיין פּנים מיט׳ן שוואַרצען בערדל האָבען אויסגעדריקט א וועלט מיט לייַדען. א שטילער, באַשיידענער אינגל, וועלכער האָט זיין איינענע מוטער

זיי זיינען שוין ווידער דאָ! איהר זעהט, אַט איז וואניא! ער טראָגט א לאנגע, ווייסע העמד, ווי א קיטעל און די אויגען זיינע בלישטשען. פייער שפריצט פון זיי... וואניא, טייערער וואניא! — האָט ער מיט אמאל אָנגעהויבען שרייען.

איך בין צוגעגאנגען צום טישעל, זיך אוועקגעזעצט, און זיך פארטראכט וועגען דור'ן, וועמען איך האָב פאר דער קורצער צייט ווירקליך ליב געקראָגען.

— האקט מיר אַפ דעם קאָפ! — האָט מען א גאנצע נאכט נעהערטראָס בעטענדע שעפטשען פון דעם אלטען עמיל.

3.

איינמאל, וועז די בוימער האָבען זיך שטארק צובייזערט אין נאָרטען, און אויף די דינע שטאנגען האָבען שטיל גע'חלש'ט קראנקע בלומען, האָט זיך צוריסען פון גאלעכטער דאָס הארץ פון אידיאָט. דענסטמאל האָט זיין אָנפאל אָנגעהאלטען זעהר לאנג. איך בין שלאָפענדיג געזעסען בייס וואך טישעל און ס'האָט מיר געדוכט, אז אין משוגעים הויז האָבען זיך אריינגעריסען מאָרנע, ווייסע באשעפענישען. זיי לאכען, און זייער גאלעכטער מיט זילבערנע, דינע לענטעס שלענגלען ארום זייערע נאקעטע, בויגיגע לייבער, פלעכטען זיך צוזאמען און דרעהען זיך אין א ווילדען קאראהאָד, און ארום, אויף באפליגעלטע ווילדע פערד, שפרינגען שווארצע פרינצען און כאפען זיי.

וועז איך האָב זיך אויפגעכאפט און בין צוגעגאנגען צום בעט פון אידיאָט, איז ער שוין געווען טויט און אויף זיין וואקסיג־צוקנייטשטען פנים איז פארגליווערט געווארען א ליידענדער גע־לעכטער.

עס זיינען געקומען צווויי דינער און האָבען ארויסגעטראָגען זיין קערפער.

א פאָר טעג נאָך דעם, האָט מען דעם אידיאָט אינגאנצען פארגעסען און דאָס לעבען אין דער פערטער פאלאָטע האָט זיך געצויגען ווי פריהער. אמאל נאכ'ן עסען פלעגט קומען דאקטאָר וויטירמאן. אין יענע שטונדען איז ער געווען זעהר אויפגעלעגט און האָט ליב געהאט צו פארברענגען אביסעל מיט די קראנקע.

געברענט. אלע מאל האָב איך געדארפט צוגעהן צו אן אנדער קראנקען, וואָס האָט זיך נענומען ווארפען. פון איין בעטל האָט מען געהערט ווי איינער שפּטשעט אין דער שטיל אָהן אויפהער: „האקט מיר אָפּ דעם קאָפּ! דעם קאָפּ האקט מיר אָפּ!" דאָס האָט נעשעפטשעט דער אלטער, איינגאדארטער עמיל, א געוועזענער דאָרפס־עלטערער, וועמען עס האָט זיך שטענדיג געדוכט, אז דער קאָפּ איז ביי איהם פול מיט קאלטען בלוי און שלעפט איהם אינ־גאנצען אראָפּ צו דער ערד.

לעבען עמיל'ן איז געלעגען אן אנדערער, אויך אן אלטער, א קראנקער סיפיליטיקער. איהם האָט זיך אלץ אויסגעוויזען, אז אויף זיין לייב קריכען ארום קליינע, מיאוס'ע באשעפענישען: ער וואָרפט זיי אראָפּ פון זיך, אָבער זיי קריכען ארויס ווי פון הינטער דער הויט און מען קאָן זיך גאָר איננאנצען ניט אויסבא־האלטען פון זיי. אלע מאל איז ער אויפגעשטאנען, צוגענאָגען צו מיר, געמאכט דעם אָנשטעל, אז ער שארט דאָס פון מיינע קליידער אויך ארונטער קליינע, מיאוס'ע באשעפענישען, און דערביי האָט ער זיך ניט אויפגעהערט קלאָגען: "וואו נעהמען זיי זיך אזוי פיל?!"

און נאָך א קראנקער האָט מיך ניט געלאָזט צורוה. דאָס איז געווען א פראנצויז, א קעלנער פון א רעסטאָראן. אלע מאל איז ער צוגעלאָפען צו מיר און מעשה קעלנער געפרעגט:

— וואָס ווינשט דער הער? צוויי ליטער רויטען וויין? איין סיגאר? גלייך קריגט איהר דאָס...

פלוצלונג האָט דוד מיך צוגערופען. איך בין צוגענאנגען צו זיין בעטל.

— פארוואָס שלאָפט איהר ניט? — האָב איך איהם גע־פרעגט.

— עס שלאָפט זיך ניט, — האָט ער געענטפערט.

און באלד האָט ער ווידער נענומען רערען וועגען רחל'ן: ווי ער פלעגט מיט איהר אין אזעלכע נעכט שפאציערען און ווי ער פלעגט מיט איהר רערען וועגען דעם וויי גוט עס איז צו לעבען וועָן מען איז פארליבט.

מיט אמאל האָט ער זיך פארקוקט אין א ווינקעל.

— נאָט מיינער! — האָט ער מיט ווייטאָג ארויסגעזאָגט, —

זונטאג און דאנערשטאג פלעגען קרובים און נאָהענטע באַזוכען די קראנקע. מאיר פלעגט זיך דאן באהאלטען. פריהער פון אלע פלעגט קומען אין דער פערטער פאלאטא עמיל'ס מאמע. זי איז געווען אן אלטע מיט נוטע פארטרעהרטע אויגען. פלעגט תמיד ברענגען אין א וויסען זעקעל פרוכטען פאר איהר זוהן און אויך פאר די איבעריגע,, וועלכע זי האָט באדויערט ווי א מאמע. זי פלעגט זיך אַוועקזעצען לעבען איהר זוהן, זיך איינגעהערט אין זיין רחמנות'דינגען שעפטשען און האָט שטיל געווויינט. דערנאָך ענגאנגען פון בעט צו בעט און צוטיילט די פרוכטען צו די קראנקע.

דער סיפיליטיקער האָט באזוכט א ראשינע, פארפוצטע דאמע, באגלייט פון אן אלטיטשקען מיט רויטע געקאָרטשעטע באקען אין א געפאסטען פראק. דער משוגע'נער האָט באלד אָנגעהויבען אראָפצושארען די מיאוס'ע באשעפענישען פון זיי. דער אלטיטשקער האָט מיט עקעל אָפגעקעהרט זיין קאָפ און זיך פארקרימט ווי פון א שלעכטען געוועך און די דאמע האָט געבעטען:

— הער אויף. עס דאכט זיך דיר אוים. אך, מיין נאָט!

שטיל און פארטראכט, ווי א פריהלינגס־אָוועט, פלעגט קומען א שעהנע, יונגע פרוי צו א שלאָסער, וועלכער איז משוגע געוואָרען פון א שטארקען קלאפ. א טיפער טרויער איז געלעגען אין איהר יערע באוועגונג און אין יערען פאלד פון איהר שווארצען קלייד. שוויינענדיג, זעצט זי זיך אוועק לעבען זיין בעט, נעהמט זיינע העגט אין איהרע, קושט איהם און נראָבט איין איהרע אויגען אין זיין מעלאנכאָלישען פנים.

צום קעלנער פלעגט זיך וווייזען א וויטע קרובה, א מאָגערע אויסגעבויגענע פויערטע מיט א גוליע אויפ'ן האלז. זי פלעגט אימער אויסגיסען איהר ביטער הארץ פאר'ן משוגע'נעם, אז איהר מאן שיכור'ט, איז פויל, שלאָגט איהר און דאָס פעלד איז נישט באארבייט. דער קעלנער, אויסשטעלענדיג זיינע גרויסע, שטארע אויגען, האָט עפעס געשעפטשעט. שאקלענדיג מיט'ן קאָפ. דער עלטערער דינער פלעגט לאכען קוקענדיג אויף זיי און די פויערטע האָט אלץ באקלאָגט איהר ביטער מזל פאר'ן משוגע'נעם.

כמעט יעדען פריהמאָרגען פלעגט מיך דוד צורופען און דערצעהלען פון די רוט־פארבינג בילדער, וואָס ער זעהט ביינאכט. ער בלאָנדזשעט איבער א טאָל פארזעעט מיט צו'הרג'טע קערפערס פון

צוערשט פלענט ער צוגעהן צו דוד׳ס בעט און ס׳האָט זיך תמיד אָנגעהויבען דער זעלבער געשפּרעך פון דער רוסישער רע־וואָלוציע און פון די נעהיימע טעראָריסטען, וועלכע קומען אָפּ אין סיביר און זינגען אונטער די קלאנגען פון קייטען הארציגע איינ־טאָניגע לידער.

— זינגט מיר אזא ליד, — פלעגט בעטען דער דאָקטאָר. דוד האָט געזונגען, וואָס עס איז איהם נאָר געקומען אין זכרון. און ארום די פון די טיפע בעטלאָך האָבען אויף זיי שרעקענדיג גע־קוקט די פּנים׳ער פון משוגעים. דערנאָך פלעגט ער צוגעהן צו עמיל׳ן. דערקאָנענדיג דעם דאָקטאָר, פלעגט ער נאָך רחמנות׳־דינער שעפּטשען:

— "האקט מיר אָפּ דעם קאָפּ! דעם קאָפּ האקט מיר אָפּ!"

— באלד, מיין פריינד, — האָט געענטפערט וויטערמאן.

דער קליינינקער, אויסגעארטער עמיל איז ארויסגעקראָכען פון בעט, א דערשראָקענער זיך ארומגעקוקט און געשעפּטשעט אונפארשטענדליכע וועדטער מיט זיינע בלויע, טרוקענע ליפּען. איך האָב איהם אוועקגעשטעלט ביים וואנט און דער דאָקטאָר אָפּמעסטענדיג א פּאָר שפּאן, האָט זיך געצילעוועט אין איהם מיט די הענט, אויסשרייענדיג פּוף־פּאָף! פּאַרטיג.

עמיל האָט אויפגעציטערט, האָט זיך א כאָפּ געטאָן ביים קאָפּ און פיהלענדיג, אז עס פּרעסט נאָך איהם אלץ, האָט ער נאָך אמאל אָנגעהויבען צו בעטען: — „האקט מיר אָפּ דעם קאָפּ! דעם קאָפּ האקט מיר אָפּ!"

דער סיפּילימיקער, באמערקענדיג דעם דאָקטאָר, איז צוגע־לאָפען אראָפּשארען די מיאום׳ע באשעפענישען פון זיינע קליידער. ער האָט זיי פּארזיכטיג אראָפּגענומען און אוועקגעשליידערט.

פּארלאָזענדיג די פּאלאָטע האָט וויטירמאן ליב געהאט א רייץ טאָן דעם קעלנער פּארלאנגענדיג שאמפּאניער.

— באלד, מיין הערר, — פלעגט אויסשרייען דער פּראנצויז, א שפּרונג טוענדיג פון בעט.

גאנץ אָפּט, פלעגט דער עלטערער דינער, וועלכער האָט גע־קראָגען א פּראנק פון יעדען קאָפּ פּאר ארויסנעהמען די געהירען, ארומשפּאצירען איבער דער פּאלאטא און צעהלען וויפיל ער וועט מאבען די וואָך.

געלאָזט פון בארג און ווידער האָט זיך מיר אויסגערוכט, אז פון דאָרט הערט זיך א מיש־מאש פון קולות און עפעס אזעלכע פארשטיקטע טענער פון אור־אַלטע מוזיקאַלישע אינסטרומענטען, גלייך ווי רי־טער וואַלטען מיט זייערע ראמען ווילד געהוליעט ערגעץ אין א שלאָם, פראַוועדינג די שמחה פון העלדישע מלחמות און לוסטיגער יוגענט.

ביבליאָטעק און לעזע צימער פון
נאַציאָנאַלען ארבייטער פערבאַנד
LIBRARY AND READING ROOM OF THE
Jewish Nation[illegible] Alliance

זיינע חברים. איבער זיי דרעהען זיך מחנות שוואַרצע וואָלקענס. דער הימעל איז טונקעל רויט און צופליקטע וואָלקענס הענגען נידעריג צו דער ערד. ער איינער בלאָנדזשעט אין טאָל, וויינט און קושט די פּנים'ער פון די טויטע און וויש אָפּ דאָס בלוט פון זייערע געעפענטע וואונדען. איינמאָל האָט ער מיר דערצעהלט, אז רחל איז צו איהם נעקומען, האָט ליבלאָך געריעט צו איהם ווי פריהער, צוזאָגענדיג אוועקצופיהרען איהם פון דעם הויז.

אויף מאָרגען איז נעקומען צו איהם א חבר און איהם דערצעהלט, אז רחל האָט פארלאָזען די שטאָט. דוד האָט נאָרניט געענטפערט, נאָר אביסעל שפּעטער האָט ער געקראָגען א ווילדען אָנפאל. ער האָט נעווייגט, געריעט און נעריסען פון זיך די העמד. מיט א ווילדער קראפט זי דגעראַנגעלט מיט די דינער, וועלכע האָבען איהם צונויפגעדרעהט אין א וויסען קאָלטען ליי־לאך.

נאָכדעם האָט מען דוד'ן איבערגעפיהרט אין אן אנדער קלייר־נער פאַלאָטע, וואו עס האָט זיך געפונען בלויז דריי בעטען. דאָרט איז געלעגען מענדעל קאָלען, וואָס האָט ניט לאנג דערלאנגט דעם דאָקטאָר א פאטש.

דער צווייטער — א טויב־שטומער איטאַליענער. נאנצע טעג האָט ער גערעדט וויא א פארוואונדעטע חיה, זיך געררא־פעט אויף די וועגט און א סלונע האָט זיך געגאָסען פון זיין מויל.

וועז הויך־געוויקסיגע דינערס האָבען דוד'ן אוועקגעלעגט אויפ'ן דרישען בעט און איהם געבונדען די הענט, האָט ער נאָך אלץ געוויינט און געשריגען מען זאָל צולאָזען צו איהם רחל'ען.

* * *

אין די נערטנער און אויף די קברים זיינען שוין לאנג די בלומען פארוויאנעט נעוואָרען. איך פארלאָז דאָס משונעים הויז, איך בין צוגענאנגען צו דוד'ן. א פארמאטערטער, אן אויסגעמר־טשעטער איז ער געלעגען און געשעפטשעט: — „איך בין מיד, פארמוטשעט, איך בין נישט משוגע, נישט משוגע!"

איך בין שנעל ארויס פון דעם שרעקעדיגען הויז, זיך ארא־

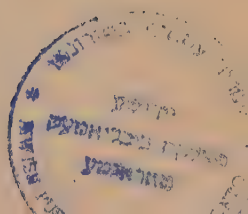

ביבליאמעק און לעז צימער פון ייִדיש
נאציאנאלען ארבייטער פערבאנד
LIBRARY AND READING ROOM OF THE
Jewish National Workers' Alliance

#2754

3528 DEC 11 '86
DEC 6 '70 6217

#2754

ביבליאטעק און לעזע צימער פון אידישן
נאציאנאלען ארבייטער פערבאנד
LIBRARY AND READING ROOM OF THE
Jewish National Workers' Alliance

Toronto Jewish Public Library

THIS BOOK MAY BE KEPT
21 DAYS

and may be renewed once, if no application has been registered for it.
A fine of 4 cents a day is charged, if the book is kept after the last date stamped below. No book will be issued while a fine remains unpaid.

188
JUN 25
DEC 11 '86
DEC 6 '70
DEC 27 '70
JUL 24 '75
SEP 30 '82
NOV 12 1985